

MEDEDELING VOOR DE PERS

Bijlage 1

dinsdag 15 september 2009, vl/jj

MEDEDELING VAN HET PRESIDIUM

Het Presidium, van de Tweede Kamer heeft in zijn vergadering van dinsdag 15 september 2009 gesproken naar aanleiding van het uitlekken van de stukken voor Prinsjesdag. Dit zijn de miljoenennota, de macro-economische verkenningen, het belastingplan en de begrotingshoofdstukken.

Het Presidium heeft kennisgenomen van de verklaring van de fractie van de PvdA over het lid P. Tang. Het Presidium meent dat de fractie van de PvdA voldoende maatregelen - in aansluiting op artikel 38 van het Reglement van Orde - heeft genomen en neemt zelf geen verdere initiatieven in dezen.

Het Presidium constateert daarnaast dat er gezien berichtgeving in de media blijkbaar meerdere lekken zijn geweest. Dit is voor het Presidium aanleiding een breed onderzoek in te stellen in- en buiten de Tweede Kamer, waarbij mogelijk de rijksrecherche ingeschakeld zal worden. Over de inrichting van dit onderzoek zal het Presidium op een later tijdstip mededeling doen.

Een evaluatie van de gevolgde procedure rond de aanbidding van de stukken voor Prinsjesdag aan de Tweede Kamer zal in één van de eerstvolgende Presidiumvergaderingen aan de orde zijn.

Noot voor de redacties:

Inlichtingen bij: Jos Jochemsen, Hoofd Voorlichting, 06 - 1830 57 10

PRESIDIUMBESLUIT

woensdag 30 september 2009 v1/jj

PRESIDIUMBESLUIT OVER ONDERZOEKEN NAAR UITLEKKEN PRINSJESDAGSTUKKEN

Het Presidium van de Tweede Kamer heeft in zijn vergadering van woensdag 30 september 2009 besloten een onafhankelijke commissie te verzoeken onderzoek te doen naar het uitlekken van de stukken voor Prinsjesdag*.

Eerder heeft het Presidium op 15 september 2009 besloten een breed onderzoek in te stellen in en buiten de Tweede Kamer. Dit omdat het Presidium vermoedens heeft dat, gezien de berichtgeving in de media, meerdere lekken zijn geweest.

Het Presidium heeft in de vergadering van 23 september jl. de Voorzitter verzocht te onderzoeken of het kabinet en/of de Eerste Kamer mee willen doen met een gezamenlijk breed onderzoek naar het lekken van de Prinsjesdagstukken. Het Presidium betreurt dat zowel de Eerste Kamer als het kabinet hebben laten weten aan een dergelijk onderzoek niet te willen deelnemen.

Het Presidium hecht eraan gezien de geloofwaardigheid en het aanzien van de Tweede Kamer toch een breed onderzoek te laten uitvoeren.

* Dit zijn de miljoenennota, de macro-economische verkenningen, het belastingplan en de begrotingshoofdstukken.

Z.O.Z.

Het Presidium is van mening dat een dergelijk feitenonderzoek het best kan worden uitgevoerd door een onafhankelijke commissie, bestaande uit drie personen van buiten de Tweede Kamer.

Het Presidium denkt bij het feitenonderzoek aan verschillende elementen. Zo kan de verspreiding van de Prinsjesdagstukken onderzocht worden, waarbij gekeken kan worden naar eventuele lekken. Verder zou op basis van het onderzoek lering moeten worden getrokken voor de toekomst. Ten slotte kan worden onderzocht of het nodig is om het reglement van orde en of wettelijke regelingen aan te passen, te wijzigen of te verduidelijken en of - gelet op het karakter van de Prinsjesdagstukken en de bijzondere omstandigheden – sprake is of kan zijn van overtreding van één of meer artikelen in het Wetboek van Strafrecht.

De commissie rapporteert aan het Presidium. Daarna kan het Presidium de balans opmaken en beslissen hoe verder te handelen.

Het Presidium heeft voorts besloten op zo kort mogelijke termijn personen te verzoeken in de commissie plaats te nemen. Hierna zullen in overleg tussen de commissie en het Presidium de precieze onderzoeksvragen worden geformuleerd. De commissie zal haar eigen ondersteuning inrichten.

Vergaderjaar 2009–2010

32 173

Prinsjesdagstukken

Nr. 1

BRIEF VAN HET PRESIDIUM

Aan de leden

Den Haag, 14 oktober 2009

Het Presidium deelt u hierbij mede dat het Presidium heden de commissie Prinsjesdagstukken heeft ingesteld die de opdracht heeft gekregen om het uitlekken van de stukken voor Prinsjesdag nader te onderzoeken.

De commissie bestaat uit de leden prof. mr. J.L. de Wijkerslooth de Weerdesteyn, voorzitter, mevrouw dr. E. Borst-Eilers en mr. W.H. de Beaufort.

De commissie streeft ernaar om uiterlijk half december 2009 haar rapport aan het Presidium te kunnen aanbieden.

De brief waarbij deze opdracht aan de commissie is verleend, treft u hierbij aan alsmede de hieraan voorafgaande aanbiedingsbrief d.d. 13 oktober 2009 van de commissie waarbij is gevoegd de onderzoeksopzet.

De Voorzitter van de Tweede Kamer,
G. A. Verbeet

De Griffier van de Tweede Kamer,
J. E. Biesheuvel-Vermeijden

Aan de Commissie Prinsjesdagstukken
t.a.v. prof.mr. J.L. de Wijkerslooth de Weerdesteyn, voorzitter
i.a.a. mevrouw dr. E. Borst-Eilers
mr. W.H. de Beaufort

Den Haag, 14 oktober 2009

Zeer geachte heer De Wijkerslooth,

Hierbij deel ik u mede dat het Presidium van de Tweede Kamer in zijn vergadering van heden kennis heeft genomen van uw brief d.d. 13 oktober jl. en het bij deze brief gevoegde voorstel van de Commissie Prinsjesdagstukken voor nadere uitwerking van de onderzoeksopdracht van het Presidium aan deze commissie aangaande het uitlekken van de stukken voor Prinsjesdag.

Het Presidium heeft met veel waardering voor het door u uitgewerkte onderzoeksvoorstel ingestemd met dit voorstel. Dit betekent dat ik u namens het Presidium verzoek om de opdracht, zoals die in dit voorstel is geformuleerd en uitgewerkt in onderzoeksvragen en in een onderzoeks-aanpak, uit te voeren binnen de eveneens in dit voorstel opgenomen planning, ondersteuning en begroting.

Het Presidium komt voorts graag tegemoet aan uw suggestie om dit onderzoeksvoorstel integraal extern bekend te maken. Dat betekent dat het onderzoeksvoorstel en uw begeleidende brief alsmede deze brief waaruit blijkt dat het Presidium heeft ingestemd met het onderzoeksvoorstel, aan de leden van de Tweede Kamer gezonden zullen worden en als openbaar Kamerstuk gedrukt zullen worden. Ook kan ik u toezeggen dat conform uw verzoek op zo kort mogelijke termijn de in het onderzoeksvoorstel genoemde verzoeken gedaan zullen worden.

Rest mij u en uw commissie veel succes toe te wensen bij uw werkzaamheden.

Met vriendelijke groet,

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,
G. A. Verbeet

COMMISSIE PRINSJESDAGSTUKKEN

Den Haag, 13 oktober 2009

Aan de leden van het Presidium van de Tweede Kamer

Geacht College,

Hierbij doe ik u toekomen het voorstel van de Commissie Prinsjesdagstukken voor nadere uitwerking van de onderzoeksopdracht van uw College aan de commissie. De commissie heeft de eerder door uw College geformuleerde uitgangspunten voor dit onderzoek in haar voorstel verwerkt. Graag ontvangt de commissie op korte termijn uw reactie op meergenoemd voorstel (in de vorm van een definitieve onderzoeksopdracht), zodat de commissie haar werkzaamheden zo snel mogelijk kan aanvangen.

De commissie geeft u in overweging om, bij instemming van uw College met dit voorstel, het voorstel en uw reactie daarop integraal extern bekend te stellen. Op die wijze wordt naar het oordeel van de commissie op passende wijze duidelijkheid geboden over de opdracht en werkwijze van de commissie. Overigens ligt het in het voornemen van de commissie om na opdrachtverlening tot aan het uitbrengen van het rapport geen externe ruchtbaarheid aan de voortgang van het onderzoek te geven. Uiteraard zal de commissie u, indien daar aanleiding toe is, gedurende haar onderzoek op de hoogte stellen van voor uw College relevante ontwikkelingen.

De commissie vraagt uw bijzondere aandacht voor het gestelde in paragraaf 3, punt 6, van het onderzoeksvoorstel. De commissie spreekt de hoop uit dat deze verzoeken om medewerking aan het onderzoek op heel korte termijn na definitieve opdrachtverlening zullen uitgaan. Graag ontvangt de commissie afschrift van deze verzoeken.

Hoogachtend,

De voorzitter van de Commissie Prinsjesdagstukken,
J. L. de Wijkerslooth

COMMISSIE PRINSJESDAGSTUKKEN

Den Haag, 13 oktober 2009

Aan de leden van het Presidium van de Tweede Kamer

ONDERZOEKSVORSTEL COMMISSIE PRINSJESDAGSTUKKEN

1. Aanleiding en uitgangspunten onderzoek

1.1 Achtergrond

In 2009 bestonden de Prinsjesdagstukken (stukken waarvoor gold dat de inhoud pas openbaar zou worden gemaakt op Prinsjesdag, nadat de troonrede was uitgesproken) uit de Miljoenennota 2010, de ontwerp-begrotingen voor 2010, het Belastingplan c.a.¹ voor 2010 en de macro-economische verkenningen (MEV) 2010 van het Centraal Planbureau.

Besluitvorming over de wijze en het moment van aanbieden door de regering van Prinsjesdagstukken aan de Tweede Kamer vindt plaats in het spanningsveld tussen enerzijds het uitgangspunt dat deze stukken pas op Prinsjesdag openbaar mogen worden en anderzijds de informatiepositie van de Tweede Kamer. Om tegemoet te komen aan zowel de geheimhoudingsvereiste als aan de informatiepositie van de Tweede Kamer is tot op heden vaak gekozen voor de mogelijkheid om de Prinsjesdagstukken onder embargo al eerder aan de Tweede Kamer aan te bieden.

Dit jaar is via de media de inhoud van Prinsjesdagstukken voortijdig openbaar geworden. Het Presidium van de Tweede Kamer heeft daarom op 15 september 2009 besloten tot het uitvoeren van een breed onderzoek binnen en buiten de Tweede Kamer naar het uitlekken van Prinsjesdagstukken. Dit omdat het Presidium niet kan uitsluiten dat er, gezien de berichtgeving in de media, meerdere lekken zijn geweest. De Voorzitter van de Tweede Kamer heeft zowel de Eerste Kamer als het kabinet verzocht mee te doen aan een dergelijk breed onderzoek. Eerste Kamer en kabinet hebben echter te kennen gegeven hieraan niet te willen deelnemen.

Het Presidium hecht eraan, gezien de geloofwaardigheid en het aanzien van de Tweede Kamer, toch een onderzoek te laten uitvoeren. Daarom heeft het Presidium op woensdag 30 september 2009 besloten een onafhankelijke commissie in te stellen om onderzoek te doen naar het uitlekken van de stukken voor Prinsjesdag.

De commissie bestaat uit de leden professor mr J.L. de Wijkerslooth (voorzitter van de commissie; tevens voormalig voorzitter van het College van Procureurs-Generaal en thans hoogleraar Straf- en Strafprocesrecht aan de Universiteit Leiden), mevrouw dr. E. Borst-Eilers (voormalig Minister van VWS) en mr W.H. de Beaufort, voormalig Griffier van de Tweede Kamer.

1.2 Uitgangspunten voor het onderzoek

In een persbericht dat het Presidium naar aanleiding van dit besluit heeft uitgebracht, zijn de volgende uitgangspunten voor dit onderzoek neergelegd:

- het is een feitenonderzoek;
- het wordt uitgevoerd door drie onafhankelijke personen van buiten de Tweede Kamer;

¹ Inmiddels gedrukt onder de nummers TK 32 128 t/m 32 133.

- onderzocht wordt de verspreiding van Prinsjesdagstukken en eventuele lekken;
- het onderzoek is mede gericht op lering trekken voor de toekomst;
- er wordt bekeken of – gelet op het bijzondere karakter van de Prinsjesdagstukken en de bijzondere omstandigheden – sprake is of kan zijn van overtreding van één of meer artikelen in het Wetboek van Strafrecht;
- er wordt bekeken of (wettelijke) regelingen en/of het Reglement van Orde aanpassing of verduidelijking behoeven;
- de commissie rapporteert aan het Presidium;
- de commissie zal haar eigen ondersteuning inrichten en in overleg met het Presidium de precieze onderzoeksvragen formuleren.

In het licht van dit laatste uitgangspunt wordt in de navolgende paragrafen de opzet en aanpak van het onderzoek zoals de commissie die voorstaat, nader uiteengezet. Achtereenvolgens komen aan de orde:
 par. 2: Doelstelling en onderzoeksvragen;
 par. 3: Onderzoeksaanpak;
 par. 4: Planning, vormgeving van de ondersteuning en de begroting.

2. Doelstelling en onderzoeksvragen

2.1 Doelstelling

Het doel van het onderzoek is om – op basis van een onderzoek naar de wijze waarop dit jaar met de Prinsjesdagstukken is omgegaan en van de juridische aspecten die daarbij aan de orde zijn – lessen te kunnen trekken voor de toekomst.

2.2 Onderzoeksvragen

Op basis van deze doelstelling worden de volgende algemene vragen geformuleerd:

Hoe is in 2009 de embargoregeling voor Prinsjesdagstukken vormgegeven? Hoe is deze binnen de Tweede Kamer toegepast en nageleefd? Welke juridische aspecten zijn daarbij relevant? Welke aanbevelingen voor de procedure van verspreiding van Prinsjesdagstukken kunnen op grond van de bevindingen worden gedaan, en welke aanbevelingen voor de eventuele aanpassing van toepasselijke wet- en regelgeving?

Deze hoofdvragen leiden tot de volgende onderzoeksvragen:

1. Vormgeving, kennis, toepassing en naleving van de embargoregeling
 - Hoe is de procedure rond Prinsjesdagstukken in 2009 vormgegeven?
 - Op welk moment en op welke wijze zijn Prinsjesdagstukken of de inhoud van deze stukken in de media verschenen?
 - Hoe is de procedure rond de vertrouwelijkheid van de Prinsjesdagstukken in de Tweede Kamer vormgegeven?
 - Welke personen/diensten binnen de Tweede Kamer hebben op welke wijze en op welk moment kennis kunnen nemen van de Prinsjesdagstukken?
 - Waren alle personen binnen de Tweede Kamer die met vertrouwelijke Prinsjesdagstukken in aanraking zijn geweest op de hoogte van de strekking van de geheimhoudingsbepalingen en de mogelijke consequenties van niet naleving?
 - Is gehandeld conform de regels en voorschriften die gesteld waren rond deze stukken?

2. Juridische aspecten in relatie tot de embargoregeling
 - Hoe luidt de embargoregeling precies en waar is deze vastgelegd?
 - Wat is de juridische grondslag van de embargoregeling?
 - Welke waarborgen voor vertrouwelijkheid van Prinsjesdagstukken zijn binnen de Tweede Kamer getroffen en wat is daar de juridische grondslag van?
 - In hoeverre kan bij niet-naleving van de embargoregeling sprake zijn van strafbare feiten?
 - Indien sprake zou kunnen zijn van strafbare feiten, van overtreding van welke bepaling(en) is dan sprake en hoe kan vervolging plaatsvinden?
3. Bevindingen, conclusies, lessen en aanbevelingen
 - Hoe heeft de embargoregeling rond de Prinsjesdagstukken in 2009 gefunctioneerd?
 - Zijn voor wat betreft de Tweede Kamer alle relevante regels rond de embargoregeling adequaat geformuleerd en kenbaar? Zijn op dit punt verbeteringen denkbaar?
 - Zijn voor wat betreft de Tweede Kamer alle relevante wetten regelgeving rond de embargoregeling nageleefd? Zijn op dit punt verbeteringen denkbaar?
 - Zijn aanvullende maatregelen nodig of aanpassing van het Reglement van Orde en/of andere wet- en regelgeving om de verspreiding van Prinsjesdagstukken in de toekomst beter te laten verlopen? Zo ja, welke?

3. Onderzoeksaanpak

Conform de opdrachtverlening van het Presidium zullen de onderzoeksvragen in overleg tussen de commissie en het Presidium tot stand komen. Dit voorstel strekt hiertoe. De concrete aanpak en invulling van het onderzoek is vervolgens aan de commissie.

In hoofdlijnen staat de commissie de volgende aanpak voor.

1. Voor het feitenonderzoek zal de commissie zich beperken tot de Tweede Kamer. Haar reconstructie zal starten bij het moment dat de Prinsjesdagstukken bij de Tweede Kamer worden bezorgd. In aanvulling hierop zal aan de Eerste Kamer, het Ministerie van Financiën en de SDU worden verzocht inzicht te verschaffen in de wijze waarop zij de vertrouwelijkheid van deze stukken hebben geregeld.
2. Het feitenonderzoek zal – onder verantwoordelijkheid van de commissie – in eerste aanleg gedaan worden door in dergelijk onderzoek gespecialiseerde personen. Hiertoe zal voor bepaalde tijd gebruik worden gemaakt van een tweetal gedetacheerde medewerkers van de rijksrecherche en zo nodig van het inhuren van forensisch onderzoekers. Er is niet sprake van een strafrechtelijk onderzoek. Het beroep op medewerkers van de rijksrecherche wordt gedaan vanwege de expertise en ervaring die bepaalde medewerkers van deze dienst hebben met dit specifieke type onderzoek. De commissie is verantwoordelijk voor het functioneren van het rijkspersoneel en dit personeel is in dit kader slechts verantwoording verschuldigd aan de commissie¹.
3. In dit verband benadrukt de commissie dat zij haar taak primair ziet als het komen tot een reconstructie, het in kaart brengen van processen om daar lering uit te trekken. De aanpak en focus van het onderzoek zijn dus niet gericht op het opsporen van strafbare feiten. In deze kan de vergelijking gemaakt worden met de werkzaamheden van de Onderzoeksraad voor Veiligheid.

¹ In dit verband kan de vergelijking worden gemaakt met ervaren onderzoekers van de Algemene Rekenkamer, die bij parlementaire onderzoeken worden «uitgeleend» aan een onderzoekscommissie. Dit gebeurt louter om redenen van hun deskundigheid en de verantwoordelijkheid voor de inzet van deze medewerkers gaat over op de desbetreffende onderzoekscommissie.

4. Behalve de onderzoekers zal de commissie zelf ook verschillende gesprekken voeren, onder meer met (juridische) deskundigen. Uiteraard zullen ook gesprekken worden gehouden met personen die bij het proces van de verspreiding van embargostukken zijn betrokken. Dit laatste mede op basis van de bevindingen die naar voren komen uit het feitenonderzoek door de onderzoekers.
5. Uit oogpunt van transparantie stelt de commissie het Presidium voor om de rapportage van de commissie meteen openbaar te maken, tenzij de commissie u op grond van de inhoud van het rapport adviseert het rapport of delen daarvan, al dan niet tijdelijk, niet openbaar te maken.
6. De commissie noch de ambtelijke staf of de ingehuurde/gedetacheerde medewerkers die onder haar verantwoordelijkheid werken, beschikken over bijzondere bevoegdheden. Medewerking aan het werk van de commissie zal dus gebaseerd zijn op vrijwilligheid. Daarom hecht de commissie er aan dat door de voorzitter van het Presidium en door de Griffier van de Tweede Kamer aan respectievelijk de fracties (zowel Leden als medewerkers) en de ambtelijke Kamermedewerkers het belang van medewerking aan dit onderzoek onder de aandacht wordt gebracht.

4. Planning, ondersteuning en begroting

De commissie streeft er naar om uiterlijk half december 2009 (week 51) haar rapport te kunnen aanbieden.

In de planning is uitgegaan van drie fasen. In grote lijnen zien deze er als volgt uit:

1. Voorbereidingsfase (oktober). Activiteiten: samenstellen van commissie en staf. Inhuren van benodigde expertise. Opstellen van plannen van aanpak. Verzamelen relevante documenten en literatuur.
2. Onderzoeksfase (november): Activiteiten: uitvoeren feitenonderzoek, houden van gesprekken, schrijven van conceptteksten voor rapportage.
3. Analyse- en rapportagefase (december): Activiteiten: analyseren bevindingen uit feitenonderzoek en gesprekken, overleg over conclusies en aanbevelingen, schrijven rapportage.

De hiervoor benodigde ondersteuning zal er naar het oordeel van de commissie minimaal als volgt uitzien:

Vaste ambtelijke staf:

1 griffier (dagelijkse leiding aan ambtelijk staf en onderzoekers)
1 senior-medewerker BOR (onderzoekscoördinator)
1 medewerker DIV (documentalist)
1 secretaresse.

Tijdelijke onderzoekers:

2 gedetacheerde medewerkers rijksrecherche
2 forensisch experts (inhuur)
1 student-assistent.

De ambtelijke staf zal gedurende de gehele looptijd van het onderzoek beschikbaar zijn (griffier, documentalist en secretaresse full-time, medewerker BOR voor 50%). De gedetacheerde onderzoekers kunnen naar verwachting worden aangesteld voor de duur van 8 weken. Voor de forensisch experts is in de begroting uitgegaan van een maximale inzet van 30 dagen (2 personen gedurende 3 dagen per week voor een onderzoeksperiode van 5 weken). De student-assistent maakt geen deel uit van de staf

te Den Haag maar ondersteunt vanuit de Rijksuniversiteit Leiden bij de juridische analyse op basis van 40 uur in totaal.

Dit leidt tot de volgende begroting.

Kostenpost	Bedrag
<i>Personele kosten</i>	
Schadeloosstelling voorzitter commissie	€ 34 300
Detacheringen	€ 21 100
Kamerpersoneel	€ 60 300
<i>Onderzoekskosten</i>	
Externe onderzoekers	€ 50 000
Materieelbudget	€ 5 000
<i>Subtotaal</i>	€ 170 700
Onvoorzien (10%)	€ 17 100
Totaal	€ 187 800

Deze begroting is gebaseerd op het uitgangspunt dat alle kosten in beeld worden gebracht. Een deel van de opgevoerde kosten, binnen de kostenpost Kamerpersoneel, leidt niet tot extra uitgaven voor de Tweede Kamer omdat deze medewerkers niet allemaal vervangen zullen worden. De kosten voor de voorzitter van de commissie bestaan uit de schadeloosstelling van de werkgever van de commissievoorzitter (i.c. Rijksuniversiteit Leiden) voor de dagen die hij voor de Tweede Kamer aan dit onderzoek zal werken. In hoeverre het volledige budget dat begroot is voor forensische expertise volledig zal worden uitgeput, kan op dit moment nog niet worden ingeschat. Daar staat tegenover dat de commissie het ook niet uitsluit dat, binnen de huidige begroting, gedurende het onderzoek zal blijken dat een beperkte extra tijdelijke stafondersteuning nodig zal blijken. Mede om deze reden is een post onvoorzien van 10% opgenomen.

Bijlage 4

Feitenreconstructie Prinsjesdagstukken 2009

Inhoudsopgave

1. Definities en afkortingen	7
2. Opzet onderzoek en verrichte werkzaamheden	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Verrichte werkzaamheden	9
2.2.1 Schriftelijke vragen	9
2.2.2 Interviews	10
2.2.3 Documentanalyse.....	11
2.2.4 Opstellen tijdlijn	11
2.3 Beperkingen onderzoek	11
3. Reconstructie gang van zaken bij de ambtelijke diensten	13
3.1 Inleiding.....	13
3.2 Norm voor de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009	13
3.2.1 Brief van de minister-president d.d. 3 september 2009	13
3.2.2 Het Presidium	14
3.2.3 Griffie	14
3.3 Feitelijke gang van zaken op de dagen dat stukken zijn uitgereikt	15
3.3.1 Vrijdag 11 september 2009	15
3.3.2 Zaterdag 12 september 2009.....	17
4. Reconstructie gang van zaken bij de fracties	19
4.1 Inleiding.....	19
4.2 Norm voor de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009	19
4.3 CDA.....	19
4.3.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	19
4.3.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	20
4.3.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	20
4.3.4 Contacten fractie met journalisten.....	20
4.3.5 Contacten fractie met andere externen	21
4.3.6 Samenvatting.....	21
4.4 ChristenUnie	21
4.4.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	21
4.4.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	22
4.4.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	22
4.4.4 Contacten fractie met journalisten.....	23
4.4.5 Contacten fractie met andere externen	23
4.4.6 Samenvatting.....	23
4.5 D66.....	23
4.5.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	23
4.5.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	24
4.5.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	24
4.5.4 Contacten fractie met journalisten.....	25
4.5.5 Contacten fractie met andere externen	25
4.5.6 Samenvatting.....	25

4.6 GroenLinks.....	26
4.6.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	26
4.6.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	26
4.6.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	27
4.6.4 Contacten fractie met journalisten.....	27
4.6.5 Contacten fractie met andere externen.....	27
4.6.6 Samenvatting.....	27
4.7 PvdA.....	28
4.7.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	28
4.7.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	29
4.7.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	29
4.7.4 Contacten fractie met journalisten.....	31
4.7.5 Contacten fractie met andere externen.....	31
4.7.6 Samenvatting.....	31
4.8 Partij voor de Dieren (PvdD).....	32
4.8.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	32
4.8.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	32
4.8.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	33
4.8.4 Contacten fractie met journalisten.....	33
4.8.5 Contacten fractie andere externen.....	33
4.8.6 Samenvatting.....	34
4.9 Partij voor de Vrijheid (PVV).....	34
4.9.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	34
4.9.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	34
4.9.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	35
4.9.4 Contacten fractie met journalisten.....	35
4.9.5 Contacten fractie met andere externen.....	36
4.9.6 Samenvatting.....	36
4.10 SGP.....	36
4.10.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	36
4.10.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	37
4.10.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	37
4.10.4 Contacten fractie met journalisten.....	37
4.10.5 Contacten fractie met andere externen.....	37
4.10.6 Samenvatting.....	37
4.11 SP	38
4.11.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	38
4.11.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	38
4.11.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	38
4.11.4 Contacten fractie met journalisten.....	39
4.11.5 Contacten fractie met andere externen.....	40
4.11.6 Samenvatting.....	40
4.12 Fractie Verdonk.....	40
4.12.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	40
4.12.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	40
4.12.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	40
4.12.4 Contacten fractie met journalisten.....	41

4.12.5 Contacten fractie met andere externen	41
4.12.6 Samenvatting.....	41
4.13 VVD.....	41
4.13.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie	41
4.13.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie.....	41
4.13.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie	42
4.13.4 Contacten fractie met journalisten.....	42
4.13.5 Contacten fractie met andere externen	42
4.13.6 Samenvatting.....	42
4.14 Samenvatting en conclusies gang van zaken binnen de fracties.....	43
4.14.1 Afspraken embargoregeling binnen fracties.....	43
4.14.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fracties.....	44
4.14.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fracties	45
4.14.4 Contacten fracties met journalisten	45
4.14.5 Contacten fracties met andere externen	45
5. Overige actoren	47
5.1 De Eerste Kamer	47
5.1.1 Procedures	47
5.1.2 Processen.....	48
5.1.3 Ervaringen	48
5.2 Ministerie van Algemene Zaken	49
5.2.1 Procedures	49
5.2.2 Processen.....	50
5.2.3 Ervaringen	50
5.3 Ministerie van Financiën	50
5.3.1 Procedures	50
5.3.2 Processen.....	51
5.3.3 Ervaringen	51
5.4 Sdu Uitgevers	52
5.4.1 Procedures	52
5.4.2 Processen.....	52
5.4.3 Ervaringen	53
5.5 Centraal Planbureau	53
5.5.1 Procedures	53
5.5.2 Processen.....	54
5.5.3 Ervaringen	54
6. Conclusies, bevindingen en aanbevelingen.....	55
6.1 Conclusies	55
6.2 Bevindingen en aanbevelingen operationeel proces.....	56
7. Tijdlijn	59
Inhoudsopgave bijlagen	61

1. Definities en afkortingen

- Ambtelijk secretaris: de door een fractie van de Tweede Kamer aangestelde secretaris, niet zijnde een lid
- CPB: Centraal Planbureau
- Griffie: de Griffie van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (afdeling die onder meer is belast met het begeleiden en registreren van officiële stukken)
- Embargostukken vrijdag: de Miljoenennota 2010, de Macro Economische Verkenning 2010 en alle afzonderlijke begrotingshoofdstukken voor 2010
- Embargostukken zaterdag: het Belastingplan 2010 c.a.
- Externen: derden niet zijnde journalisten. Het gaat dan bijvoorbeeld om deskundigen uit de achterban van een politieke partij die evenwel niet Kamerlid of in dienst van de fractie zijn.
- Feitenreconstructie: onderzoek naar de gang van zaken in 2009 met betrekking tot de Prinsjesdagstukken
- Fractiesecretaris: het door een fractie tot secretaris gekozen lid
- MEV: de Macro Economische Verkenning 2010
- Prinsjesdagstukken 2009: de stukken die op vrijdag 11 september 2009 en op zaterdag 12 september 2009 onder embargo ter beschikking zijn gesteld aan de fracties van de Eerste en Tweede Kamer en aan de Kamervoorzitters. Een totaaloverzicht van deze stukken is opgenomen in tabel 1 van paragraaf 2.1.2 van het eindrapport van de commissie Prinsjesdagstukken.

2. Opzet onderzoek en verrichte werkzaamheden

2.1 Inleiding

Een belangrijk onderdeel van de opdracht van de commissie Prinsjesdagstukken is het uitvoeren van een feitenreconstructie naar de gang van zaken met betrekking tot de Prinsjesdagstukken 2009, met de nadruk op de gang van zaken binnen de Tweede Kamer. Ten behoeve van de uitvoering van dit onderzoek is een plan van aanpak opgesteld waarin de structuur van het onderzoek en de te verrichten werkzaamheden zijn weergegeven (zie bijlage A).

Bij het opstellen van het plan van aanpak is onder meer gebruik gemaakt van een aantal korte verslagen van de gang van zaken rond de Prinsjesdagstukken 2009 die enkele fracties hebben opgesteld op verzoek van de Voorzitter van de Tweede Kamer. Dit was al gedaan medio september 2009, nog voordat de commissie Prinsjesdagstukken is ingesteld. Omdat niet alle verslagen even uitgebreid zijn en bovendien niet alle fracties een analyse hebben gemaakt, heeft de commissie besloten eerst een uniforme en uitvoerige vragenlijst te sturen aan alle fracties. Verder is bij het opstellen van het plan van aanpak en het opstellen van de feitenreconstructie gebruik gemaakt van een interne rapportage die de Griffie ten behoeve van het Presidium had opgesteld. Ook deze rapportage was reeds opgesteld voordat de commissie was benoemd.

In het plan van aanpak is er voor gekozen om vooral door middel van interviews met een aantal direct betrokkenen te komen tot een reconstructie van de gang van zaken. In aanvulling hierop zijn aan de fractievoorzitters schriftelijke vragen gesteld en hebben de onderzoekers de ter beschikking gestelde documenten geanalyseerd. Het uitgevoerde onderzoek is geen strafrechtelijk onderzoek. Medewerking aan het onderzoek heeft op basis van vrijwilligheid plaatsgevonden.

In de paragrafen hierna is een beschrijving opgenomen van de verrichte werkzaamheden. Daar waar relevant wordt vermeld waar de verrichte werkzaamheden afwijken van het plan van aanpak.

2.2 Verrichte werkzaamheden

De in het kader van deze feitenreconstructie verrichte werkzaamheden kunnen worden onderverdeeld in vier soorten van activiteiten, te weten het stellen van schriftelijke vragen, het houden van interviews met direct betrokkenen, het analyseren van ter beschikking gestelde documenten en ontvangen antwoordbrieven en – tot slot – het opstellen van een zogenaamde tijdlijn.

2.2.1 Schriftelijke vragen

Voorafgaand aan de interviews zijn aan alle fracties van de Tweede Kamer per brief vragen gesteld over de gang van zaken met betrekking tot de Prinsjesdagstukken 2009 binnen de betreffende fractie. Een voorbeeld van een dergelijke brief is als bijlage B bij deze rapportage gevoegd. Van alle fracties zijn antwoorden op de gestelde vragen ontvangen. De antwoorden zijn geanalyseerd, in het rapport verwerkt en hebben tevens als input gediend voor de interviews.

2.2.2 Interviews

Keuze te interviewen personen

Op basis van de ter beschikking gestelde documenten is eerst vastgesteld welke medewerkers van ambtelijke diensten van de Tweede Kamer en fractiemedewerkers direct betrokken zijn geweest bij de distributie van de Prinsjesdagstukken 2009. Onder betrokken personen van ambtelijke diensten worden in dit verband medewerkers van de Tweede Kamer verstaan die het proces hebben gecoördineerd en/of handelingen hebben verricht bij de distributie van de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 en zaterdag 12 september 2009. Onder betrokken fractiemedewerkers worden in dit verband de medewerkers van de fracties van de Tweede Kamer verstaan die de stukken in ontvangst hebben genomen, dan wel primair betrokken zijn geweest bij de initiële verspreiding binnen de fractie. Dit zijn in de meeste gevallen twee medewerkers per fractie.

Als eerste zijn interviews gehouden met de aldus geïdentificeerde medewerkers van de ambtelijke diensten van de Tweede Kamer en de medewerkers van de fracties. Voor een overzicht van de geïnterviewde ambtelijke medewerkers wordt verwezen naar bijlage C en voor een overzicht van de geïnterviewde medewerkers van de fracties wordt verwezen naar bijlage D. Ook heeft een interview plaatsgevonden met de Voorzitter van de Tweede Kamer, omdat zij ook één van de ontvangers van de Prinsjesdagstukken 2009 is.

Na deze interviews vonden, conform het plan van aanpak, interviews plaats met de fractievoorzitters, omdat zij namens de fractie de geheimhoudingsverklaring hebben getekend. Doel van die interviews was vooral om duidelijkheid te verkrijgen over de genomen maatregelen binnen de fracties om geheimhouding te waarborgen. Vanwege agendatechnische beperkingen vonden enkele gesprekken met fractiemedewerkers noodgedwongen plaats in de periode dat ook met fractievoorzitters werd gesproken. Voor een overzicht van de geïnterviewde fractievoorzitters wordt verwezen naar bijlage E. Opgemerkt wordt dat aan het interview met de fractievoorzitter van het CDA op diens verzoek tevens de directeur van het fractiebureau van het CDA heeft deelgenomen.

Naar aanleiding van de in de interviews verstrekte informatie en de ontvangen antwoorden op de schriftelijke vragen is een beperkte tweede ronde van interviews gehouden met medewerkers van de ambtelijke organisatie, fractiemedewerkers en Tweede Kamerleden. Doel van deze tweede ronde was, mede op basis van de bevindingen uit de eerste ronde van interviews, nader inzicht te krijgen in de verspreiding van de Prinsjesdagstukken 2009. Tevens is het Kamerlid Tang (PvdA) geïnterviewd, die al eerder in het openbaar had verklaard één van de Prinsjesdagstukken 2009 te hebben verstrekt aan de pers tijdens de embargoperiode.

Voor een overzicht van de in de tweede ronde geïnterviewde personen wordt verwezen naar bijlage F.

Wijze van interviewen en vastlegging

De interviews zijn uitgevoerd door “gemengde koppels”, dat wil zeggen twee tweetallen, ieder bestaande uit een gedetacheerd medewerker van de Rijksrecherche enerzijds en een forensisch onderzoeker anderzijds. Bij aanvang van de interviews werd aan de geïnterviewden medegedeeld dat het interview geen onderdeel was van een strafrechtelijk onderzoek. Verder werd de geïnterviewde onder meer verzocht om de inhoud van het interview vertrouwelijk te houden tot het moment van

publicatie van het rapport van de commissie. Voor een meer gedetailleerd overzicht van de mededelingen voorafgaande aan het interview wordt verwezen naar bijlage G.

Voor de vastlegging van de interviews is de volgende werkwijze gehanteerd. Tijdens het interview zijn door de interviewers notities gemaakt van de belangrijkste punten, die vervolgens zijn uitgewerkt in een interne dossiernotitie. De dossiernotities zijn niet voorgelegd aan de geïnterviewden en zijn daarmee een niet door betrokkenen geverifieerde weergave van het interview ter informatie van de commissie en de staf. De gesprekken zijn opgenomen en digitaal gearchiveerd om – indien noodzakelijk – gedurende het onderzoek uit te werken in een gespreksverslag of om bij verschil van mening over wat er over het gesprek in de eindrapportage wordt opgemerkt, als naslagmogelijkheid te kunnen gebruiken. De opnames en de dossiernotities zullen na de parlementaire behandeling van het rapport van de commissie worden vernietigd. Ook hierover zijn de geïnterviewden voorafgaand aan het interview geïnformeerd (zie bijlage G).

2.2.3 Documentanalyse

In het kader van het onderzoek zijn vanuit diverse bronnen documenten ter beschikking gesteld. Voor een overzicht van de ter beschikking gestelde documenten wordt verwezen naar bijlage H. De documenten zijn geanalyseerd op voor de reconstructie relevante feiten en omstandigheden. Voorts is in het kader van documentanalyse ook de beantwoording van de schriftelijke vragen door de fractievoorzitters nader geanalyseerd.

De opdracht van de commissie is in beginsel beperkt tot de gang van zaken binnen de Tweede Kamer. Teneinde de gang van zaken binnen de Tweede Kamer te plaatsen in een breder kader zijn wel schriftelijke vragen gesteld aan de andere centrale actoren in het proces van verspreiding van de Prinsjesdagstukken 2009, te weten de Eerste Kamer, het ministerie van Algemene Zaken, het ministerie van Financiën, Sdu Uitgevers en het Centraal Planbureau (CPB). De hierop verkregen antwoorden zijn samengevat in hoofdstuk 6. Naast deze schriftelijke ronde heeft geen ander onderzoek plaatsgevonden bij deze andere actoren.

2.2.4 Opstellen tijdlijn

De beschikbare informatie, te weten de antwoorden op de schriftelijke vragen, de interviews en de ter beschikking gestelde documenten, zijn met behulp van forensische analysesoftware nader in kaart gebracht. Van deze analyse is een tijdlijn opgesteld. De tijdlijn is als losse bijlage bij dit rapport gevoegd.

2.3 Beperkingen onderzoek

De operationeel manager van de fractie Verdonk is niet in de gelegenheid geweest gedurende de onderzoeksperiode met de onderzoekers te spreken. De bevindingen met betrekking tot de fractie Verdonk zijn daarom uitsluitend gebaseerd op het interview met mevrouw Verdonk en een interne e-mail van de operationeel manager aan mevrouw Verdonk met antwoorden op de vanuit de commissie gestelde schriftelijke vragen.

Er is geen zelfstandig onderzoek gedaan in administraties, e-mails, data en andere documenten van Kamerleden, fractiemedewerkers en ambtelijke diensten.

3. Reconstructie gang van zaken bij de ambtelijke diensten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de bevindingen opgenomen van het onderzoek naar de gang van zaken bij de ambtelijke diensten, met name de Griffie en – in beperktere mate – ook de Bodedienst en Postzaken, de Beveiligingsdienst en de Stafdienst Voorlichting. De bevindingen zijn gebaseerd op de in de interviews verstrekte informatie, de ter beschikking gestelde documenten, waaronder een intern verslag van de Griffie, en de beantwoording van de schriftelijke vragen door de fractievoorzitters.

3.2 Norm voor de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009

De Griffie, geassisteerd door andere ambtelijke diensten, is belast met de verspreiding van de Prinsjesdagstukken 2009. Binnen de Griffie is de coördinator primaire documenten (mevrouw D.A.M. Friggen) aangewezen om samen met een team deze taak uit te voeren. Zij was ook in vorige jaren met deze taak belast. De samenstelling van het team vindt plaats op ad hoc basis.

3.2.1 Brief van de minister-president d.d. 3 september 2009

Bij brief van 3 september 2009 bericht de minister-president aan de Voorzitter van de Tweede Kamer over het besluit van het kabinet met betrekking tot de verspreiding van de Prinsjesdagstukken 2009 (TK 2008-2009, 30 539, nr. 10). Het besluit van het kabinet houdt in dat, op fractienaam en onder geheimhouding, een beperkt aantal exemplaren van de Prinsjesdagstukken 2009 aan alle fracties van de Eerste Kamer en Tweede Kamer ter beschikking wordt gesteld op vrijdagmiddag 11 september 2009, uiterlijk om 16.00 uur.

Uit de brief kan worden afgeleid dat voorafgaande aan dit besluit overleg heeft plaatsgevonden tussen het kabinet en de Voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer. Verder blijkt uit de brief dat er al voor het zomerreces 2009 een aanvang is gemaakt met dit overleg. In dat overleg heeft het kabinet twee varianten voorgesteld. Als eerste variant stelt het kabinet voor de beleidsvoornemens de vrijdag vóór Prinsjesdag openbaar te maken en te presenteren. Het verstrekken van de stukken na het uitspreken van de troonrede is de tweede variant. Uit dat overleg vóór het zomerreces bleek niet van een eenduidige voorkeur van de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer voor één van de voorgestelde varianten. Uiteindelijk heeft het kabinet zelf een keuze gemaakt.

In het met de Voorzitter van de Tweede Kamer gehouden interview vertelt zij dat met het kabinet is besproken dat de stukken waarschijnlijk zullen worden gekopieerd. De Voorzitter van de Tweede Kamer zegt dat zij daar zelf niet de gelegenheid voor wilde bieden. Zo was het niet mogelijk om via de afdeling Reprografie van de Tweede Kamer kopieën te laten maken. De minister-president verwachtte wel, aldus de Voorzitter, dat er gekopieerd zou gaan worden. Volgens de Voorzitter is het kopiëren onderdeel van de verantwoordelijkheid van de fractievoorzitter die tekent voor geheimhouding. Er is naar de mening van de Voorzitter geen verbod om te kopiëren.

Uit de in het kader van het onderzoek ter beschikking gestelde documenten blijkt niet van eenduidige instructies door het ministerie van Algemene Zaken dan wel nadere invulling van de geheimhoudingsplicht zoals genoemd in de brief d.d. 3 september 2009 van de minister-president.

3.2.2 Het Presidium

Het door de minister-president gestelde kader wordt besproken en nader uitgewerkt door het Presidium van de Tweede Kamer. Op woensdag 9 september 2009 is de embargoregeling in het Presidium aan de orde, zo blijkt uit de gehouden interviews. In die vergadering wordt besloten dat aan alle fractievoorzitters zal worden gevraagd om een geheimhoudingsverklaring te ondertekenen en aan te geven wie namens de fractievoorzitter gemachtigd is om de stukken in ontvangst te nemen. Het hoofd van de Griffie, de heer J.H. Goudswaard, vertelt in het met hem gehouden interview dat de tekst van de geheimhoudingsverklaring definitief is vastgesteld op woensdag 9 september 2009 en dat over de tekst overleg heeft plaatsgevonden met de landsadvocaat.

In de definitieve geheimhoudingsverklaring is onder meer de tekst opgenomen: "*Ondergetekende de heer/mevrouwvoorzitter van de fractie van verklaart bekend te zijn met de geheimhouding die rust op de Prinsjesdagstukken, te weten: begrotingstukken, de Miljoenennota, de Macro Economische Verkenning en het Belastingplan, tot dinsdag 15 september 15.15 uur*". (zie bijlage I voor de complete geheimhoudingsverklaring). De aldus vastgestelde tekst wordt op 9 september 2009 om 15.54 uur per e-mail ter ondertekening toegezonden aan de ambtelijk secretarissen. Bij deze e-mail is gevoegd een begeleidend schrijven van de Griffier (zie bijlage J). Uit de ter beschikking gestelde documenten blijkt niet van nadere instructies met betrekking tot de inhoud en de reikwijdte van de ondertekende geheimhoudingsverklaring.

De coördinator primaire documenten van de Griffie stelt per e-mail van 10 september 2009 de contactpersoon binnen het ministerie van Algemene Zaken in kennis van de afspraken binnen de Tweede Kamer en stuurt de tekst van de te ondertekenen geheimhoudingsverklaring mee. Alle fractievoorzitters ondertekenen vóór vrijdag 11 september 2009 de geheimhoudingsverklaring en leveren die in bij de Griffie.

3.2.3 Griffie

De coördinator primaire documenten van de Griffie heeft een draaiboek opgesteld. Dat bevat onder andere een praktische vertaling van het door het kabinet gestelde kader en de door het Presidium genomen besluiten met betrekking tot de Prinsjesdagstukken 2009. Het draaiboek is uitsluitend gebruikt door de Griffie.

Op 4 september 2009 vraagt de Griffie per e-mail aan de ambtelijke secretarissen op welke wijze de fracties de Prinsjesdagstukken 2009 in ontvangst wensen te nemen. De fracties kunnen kiezen uit twee mogelijkheden: persoonlijk ophalen in een nader te bepalen vergaderzaal of verzending per koerier naar één locatie buiten het Kamergebouw. In de e-mail wordt tevens gevraagd wie namens de fractie gemachtigd wordt om de Prinsjesdagstukken 2009 in ontvangst te nemen. Ook wordt verzocht de geheimhoudingsverklaring te ondertekenen.

3.3 Feitelijke gang van zaken op de dagen dat stukken zijn uitgereikt

In deze paragraaf is een beschrijving opgenomen van de gang van zaken bij de Griffie. Deze beschrijving is opgesteld aan de hand van de gehouden interviews en de ter beschikking gestelde documenten. De beschrijving vangt aan vanaf het moment dat de vrachtauto met de Prinsjesdagstukken 2009 naar de Tweede Kamer vertrekt.

3.3.1 Vrijdag 11 september 2009

Aankomst Prinsjesdagstukken 2009

Voorafgaande aan het arriveren van de Prinsjesdagstukken 2009, om omstreeks 15.15 uur, wordt de coördinator primaire documenten van de Griffie er telefonisch van in kennis gesteld dat de vrachtauto met de Prinsjesdagstukken 2009 onderweg is. Deze functionaris is in een eerder stadium per e-mail op de hoogte gebracht van de naam van de chauffeur en het kenteken van de vrachtauto.

De verzegelde vrachtauto arriveert op vrijdag 11 september 2009 omstreeks 15.45 uur bij het laadperron van de Tweede Kamer. Na verbreking van de zegels van de vrachtwagen laden twee medewerkers van de Griffie twee rolcontainers met daarop de dozen met de Prinsjesdagstukken 2009 uit. Volgens de betrokken medewerkers van de Griffie zijn de rolcontainers met folie omwikkeld en is deze verpakking nog intact. Ook volgens het voor het onderzoek ter beschikking gestelde vervoersdocument worden op vrijdag 11 september 2009 twee rolcontainers afgeleverd. Bij het uitladen van de rolcontainers is tevens aanwezig een medewerker van de Stafdienst Voorlichting (de heer L.L.M. van Schie).

De Prinsjesdagstukken worden vervolgens overgebracht naar de Jongelingskamer in het Tweede Kamergebouw. Daar wordt de folie van de rolcontainers verwijderd en wordt gecontroleerd of alle dozen zijn geleverd. De dozen worden voorzien van de namen van de fracties voor wie de betreffende dozen zijn bestemd. Het aantal geleverde sets stemt overeen met de gemaakte afspraken en alle dozen zijn gesloten en onbeschadigd. In de interviews geven ook de fractiemedewerkers en fractievoorzitters allemaal aan dat zij gesloten en onbeschadigde dozen hebben ontvangen.

Uitgifte Prinsjesdagstukken 2009

Op vrijdag 11 september 2009 vanaf 16.00 uur geven de medewerkers van de Griffie de dozen aan de gemachtigden van de fracties. De gemachtigden moeten tekenen voor ontvangst en geheimhouding. De geïnterviewden herinneren zich niet meer precies in welke volgorde de fracties de Prinsjesdagstukken hebben opgehaald.

Omstreeks 16.30 uur zijn alle fracties, met uitzondering van de fractie Verdonk, langs geweest om de Prinsjesdagstukken 2009 op te halen. De fractie Verdonk haalt later die dag, om omstreeks 18.00 uur, op de kamer van het hoofd van de Griffie de set met Prinsjesdagstukken 2009 op.

Het hoofd van de Griffie opent om omstreeks 16.10 uur in de Jongelingskamer de doos met de Prinsjesdagstukken 2009 bestemd voor de Voorzitter van de Tweede Kamer, om de inhoud te controleren. Bij controle blijkt dat naast de afzonderlijke begrotingshoofdstukken en de Miljoenennota ook de MEV is aangeleverd. Op donderdag 10 september 2009 is vanuit het ministerie van Algemene

Zaken per e-mail bericht aan de coördinator primaire documenten van de Griffie doorgegeven dat, in tegenstelling tot eerdere berichten, de MEV al op vrijdag beschikbaar zal zijn.

De Voorzitter van de Tweede Kamer vertelt in haar interview dat zij op vrijdag 11 september 2009 kort na 16.00 uur haar set met Prinsjesdagstukken 2009 heeft ontvangen op haar kamer. Zij heeft uitsluitend de Miljoenennota en de MEV mee naar huis genomen en gedurende de gehele embargoperiode in haar bezit gehad. De overige stukken worden in de kluis op de afdeling bewaard.

Aanwezigheid journalisten

Voor de Jongelingskamer zijn ten tijde van het uitreiken van de embargostukken op vrijdag enkele journalisten van de schrijvende pers en de televisie aanwezig. Deze journalisten worden niet toegelaten in de Jongelingskamer. De medewerker van de Stafdienst Voorlichting van de Tweede Kamer ziet hierop toe. De taak van deze medewerker is voorts om de pers te begeleiden en onder andere te voorkomen dat medewerkers van de fracties en de ambtelijke diensten zonder hun toestemming worden gefilmd.

De journalisten hebben zich beperkt tot het filmen dan wel fotograferen van de dozen. De medewerker van de afdeling Voorlichting meldt in zijn interview dat na het uitdelen van de stukken op één van de kamers van de SP-fractie tegenover een medewerker van de SP een journalist zat. Naar aanleiding hiervan is met deze medewerker van de SP-fractie, de heer D. de Wit, een interview gehouden. Hij vertelt dat, terwijl hij de begroting van Wonen, Wijken en Integratie aan het bestuderen was die kort tevoren aan hem onder embargo was uitgereikt, plotseling een hem onbekende man zijn kamer binnen kwam die ongevraagd aan de vergadertafel ging zitten. Hij zegt dat de man zich niet voorstelde, maar dat hij hem herkende van de televisie. Het is de heer R. Fresen van de NOS. De betreffende SP-medewerker zegt dat de journalist aan hem vroeg of hij of de fractie de Miljoenennota al had. De heer De Wit stelt dat hij toen heeft geantwoord dat de fractie de Miljoenennota al had, maar dat deze onder embargo is verstrekt en dat de journalist hem dus niet kan krijgen.

Samenvatting en conclusies

In een kort tijdsbestek, op vrijdag 11 september 2009 van 16.00 uur tot 16.30 uur, worden alle sets met Prinsjesdagstukken 2009 verstrekt aan de fracties met uitzondering van de fractie Verdonk.

Uit de interviews blijkt dat alle fracties de dozen onbeschadigd en gesloten hebben ontvangen. Gelet hierop hebben de medewerkers van de Griffie, met uitzondering van het hoofd van de Griffie, niet de beschikking over een losse Miljoenennota of MEV en kunnen deze dus niet overdragen dan wel ter inzage geven aan derden.

Het hoofd van de Griffie heeft, als gemachtigde van de Voorzitter van de Tweede Kamer, de beschikking over een set met Prinsjesdagstukken 2009 op vrijdag 11 september 2009 kort na 16.00 uur. Hij opent in de Jongelingskamer de doos om de inhoud te controleren. De stukken worden aansluitend overhandigd aan de Voorzitter van de Tweede Kamer. Volgens mededeling van het hoofd van de Griffie heeft hij in de korte tijd dat de stukken aan hem ter beschikking stonden, deze niet ter inzage gegeven dan wel overhandigd aan anderen. De Voorzitter van de Tweede Kamer meldt dat zij kort na 16.00 uur op haar afdeling de stukken heeft ontvangen. Gelet op deze informatie is het niet aannemelijk dat de stukken door het hoofd van de Griffie gedurende de embargoperiode zijn overgedragen dan wel ter inzage zijn gegeven aan derden.

3.3.2 Zaterdag 12 september 2009

Op zaterdag 12 september 2009 worden omstreeks 16.00 uur de "Embargostukken zaterdag" op een vergelijkbare wijze als vrijdag 11 september 2009 afgeleverd. Deze stukken worden, in tegenstelling tot vrijdag 11 september 2009, vervolgens op drie verschillende wijzen verder verspreid. Ten eerste worden de stukken opgehaald door gemachtigden van fracties. Ten tweede worden, op verzoek van één fractie, de stukken per koerier naar een afleveradres gestuurd. Ten derde worden de stukken van een aantal fracties met een eigen koerier verstuurd.

Uit de gehouden interviews blijkt dat bij het verspreiden van de stukken aanvankelijk iets is misgegaan. Er worden stukken, bestemd voor de VVD-fractie, per koerier verzonden naar de SP-fractie. Deze stukken worden voor het uitdelen in de Jongelingkamer verstrekt aan de koeriers bij de balie ingang Plein 2. Omstreeks 16.15 uur wordt deze omissie geconstateerd in de Jongelingkamer door de ambtelijk secretaris van de VVD terwijl zij de dozen opent.

De medewerkers van de Griffie nemen direct maatregelen. Alle koeriers worden teruggeroepen. De stukken worden weer verzameld en vervolgens na controle van adressering opnieuw aan de geadresseerde fracties verstrekt. Op basis van de gehouden interviews blijkt dat van geen van de al per koerier verstuurd stukken de omslagen zijn geopend. Dit maakt het aannemelijk dat tot het moment van teruggeven van de stukken door de koeriers geen onbevoegde inzage heeft plaatsgevonden in die stukken.

Omstreeks 16.45 uur zijn alle stukken uitgegeven, met uitzondering van de stukken bestemd voor het CDA en de ChristenUnie. Deze fracties halen de stukken niet, respectievelijk een dag later, op.

Samenvatting en conclusies

Ondanks de deels onjuiste uitgifte in eerste instantie is er op basis van de gehouden interviews geen enkele indicatie dat de stukken niet op de juiste wijze zijn verspreid. Stukken zijn bij geadresseerden aangekomen in onbeschadigde gesloten omslagen. Dat rechtvaardigt de conclusie dat betrokken medewerkers van de Tweede Kamer de zaterdagstukken niet ter inzage hebben gegeven of ter beschikking hebben gesteld aan derden.

Maandag 14 september 2009

Op maandag 14 september 2009 worden de op Prinsjesdag vrij te geven stukken op rolcontainers afgeleverd bij de Tweede Kamer. Deze rolcontainers, die zijn omwikkeld met folie, worden overgebracht naar de Aletta Jacobszaal. In deze zaal worden de dozen klaargezet voor verdere verspreiding de volgende dag. Alle dozen zijn voorzien van stickers op naam van de ontvangende persoon. De Aletta Jacobszaal wordt vervolgens omstreeks 18.00 uur op afstand afgesloten door een medewerker van de Beveiligingsdienst.

Dinsdag 15 september 2009

Op dinsdag 15 september 2009 worden vanaf omstreeks 15.15 uur, na afloop van de embargoperiode, de vrij te geven stukken verspreid.

4. Reconstructie gang van zaken bij de fracties

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt per fractie (in alfabetische volgorde) de gang van zaken met betrekking tot de Prinsjesdagstukken in 2009 vermeld, zoals die blijkt uit de gehouden interviews en de beantwoording van de schriftelijke vragen aan de fractievoorzitters. Dit gebeurt aan de hand van de volgende deelonderwerpen:

- afspraken embargoregeling binnen fractie;
- ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie;
- verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie;
- contacten fractie met journalisten;
- contacten fractie met andere externen.

De beschrijving per fractie wordt afgesloten met een samenvatting.

4.2 Norm voor de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009

Zoals vermeld in paragraaf 3.2 is de norm met betrekking tot het handelen met de Prinsjesdagstukken bepaald door het kabinet. Aan de fracties wordt onder geheimhouding een beperkt aantal gewaarmerkte sets met stukken ter beschikking gesteld. Het Presidium heeft de door het kabinet gekozen verspreidingswijze in praktische zin nader uitgewerkt. De fractievoorzitters en de medewerkers, die waren gemachtigd om de stukken op te halen, hebben een geheimhoudingsverklaring moeten tekenen. Voor de inhoud hiervan wordt korthedshalve verwezen naar bijlage I.

4.3 CDA

4.3.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter van het CDA, de heer P.B.L.A. van Geel, zegt dat hij de geheimhoudingsverklaring en de machtiging heeft ondertekend. Hij is naar zijn mening voldoende bekend met de embargoregeling.

De fractiesecretaris, de heer S. van Haersma Buma, zegt dat hij voldoende bekendheid heeft met de embargoregeling omdat hij zelf zitting heeft in het Presidium. De inhoud van de stukken mag, naar de mening van de heer Van Haersma Buma, niet met anderen buiten de fractie worden gedeeld, de stukken zijn uitsluitend voor intern gebruik.

De directeur van het fractiebureau (de heer E.J. de Lanoy) deelt mee dat fractiebreed de embargoregeling onder de aandacht is gebracht. Dit is volgens hem per e-mail en als mondelinge

mededeling gedaan, wat wordt beaamd door het plaatsvervangend hoofd beleid (de heer A.C.P.M. van Holstein).

4.3.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

Het plaatsvervangend hoofd beleid zegt dat hij gemachtigd is om de stukken in ontvangst te nemen. Hij heeft op vrijdag 11 september 2009 omstreeks 16.15 uur de stukken in het gezelschap van anderen opgehaald en de dichte onbeschadigde dozen meegenomen naar de fractie. Op zaterdag 12 september 2009 worden er volgens hem geen stukken opgehaald.

De heer Van Geel zegt dat hij op vrijdag 11 september 2009 tussen 19.00 uur en 19.30 uur een originele volledige set stukken in een dichte onbeschadigde doos thuis heeft ontvangen uit handen van zijn vaste chauffeur van de CDA fractie.

4.3.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De heer Van Geel deelt mee dat binnen de fractie, in een klein comité, is gesproken over de wijze van verspreiding van de stukken binnen de fractie. De heer Van Geel zegt dat er over de verspreiding van de stukken en de nadere invulling van de geheimhoudingsplicht overleg is geweest met andere Kamerleden, de Voorzitter van de Tweede Kamer en de minister-president. Volgens de heer Van Geel is de uitkomst dat de fractievoorzitter verantwoordelijk is voor geheimhouding van de stukken.

De directeur fractiebureau (de heer De Lanoy) zegt dat aan de fractieleden bekend is gemaakt dat de stukken in persoon afgehaald kunnen worden. Niet alle fractieleden hebben hieraan voldaan. Aan twee Kamerleden worden per reguliere Kamerpost de documenten toegezonden.

De Miljoenennota wordt gekopieerd. De directeur fractiebureau geeft aan dat de fractiesecretaresse tijdens het kopiëren van de stukken toezicht heeft gehouden. De mislukte kopieën worden bewaard in een afgesloten kast.

Het plaatsvervangend hoofd beleid (de heer Van Holstein) zegt dat hij de stukken op de fractie heeft uitgedeeld aan de fractieleden. Er worden zwart/wit kopieën gemaakt van een aantal stukken en deze stukken worden verstrekt aan diverse personen binnen de fractie. De rest van de stukken wordt bewaard in een afgesloten kast op zijn kamer. De heer Van Geel en het hoofd beleid (de heer A.W. Brak) ontvangen elk een complete doos met stukken. De heer Van Holstein houdt zelf één exemplaar van Miljoenennota en MEV; één exemplaar gaat naar het Kamerlid de heer De Nerée tot Babberich.

4.3.4 Contacten fractie met journalisten

De directeur fractiebureau (de heer De Lanoy) deelt mee dat de heer Van Haersma Buma een telefoontje heeft ontvangen van een journalist met het verzoek om informatie uit de Prinsjesdagstukken 2009. Het plaatsvervangend hoofd beleid (de heer Van Holstein) zegt geen contacten te hebben gehad met journalisten.

De heer Van Haersma Buma wordt bij het ophalen van de stukken aangesproken door journalisten. Hij deelt niets mee over de inhoud van de stukken. Op vrijdag 11 september 2009 is hij omstreeks 15.00 uur gebeld door de journalisten Ron Fresen en Dominique van der Heyde, beiden van het NOS Journaal. Zij vragen om een reactie op twee getallen, namelijk 35 en 40 miljard euro, het

vermoedelijke begrotingstekort. Hij gaat hier niet op in. Desgevraagd geeft de heer Van Haersma Buma aan dat hij voorafgaande aan de vrijdag 11 september 2009 meerdere keren is benaderd door journalisten.

Na het bekend worden op het internet en in de media dat gegevens uit de Prinsjesdagstukken zouden zijn gelekt, neemt de CDA-fractie maatregelen. Een fractiebreed verstuurd e-mail maakt nogmaals duidelijk dat er geen inhoudelijke mededelingen mogen worden gedaan over de Prinsjesdagstukken.

4.3.5 Contacten fractie met andere externen

De heer Van Geel en het plaatsvervangend hoofd beleid delen mee dat zij geen externe deskundigen hebben geraadpleegd.

4.3.6 Samenvatting

Uit de interviews blijkt dat binnen de CDA-fractie de Kamerleden en medewerkers meerdere malen – per e-mail en mondeling – zijn gewezen op de embargoregeling. Nadat in de media de eerste berichten met gegevens uit de Prinsjesdagstukken 2009 verschijnen, wordt per e-mail fractiebreed aangegeven dat vanuit de fractie geen inhoudelijke mededelingen mogen worden gedaan.

Volgens de geïnterviewden worden vooraf binnen de fractie afspraken gemaakt met betrekking tot de verspreiding van de Prinsjesdagstukken 2009. Binnen de fractie worden in verband met het aantal personen dat moet beschikken over de stukken, kopieën gemaakt. De fractie houdt een registratie bij van de verspreiding.

Voorafgaande aan vrijdag 11 september 2009 wordt de fractie benaderd door journalisten. Ook op de dag zelf wordt in ieder geval één van de Kamerleden benaderd door journalisten. In de interviews wordt meegedeeld dat hierop niet is ingegaan. Er zijn aanvullende maatregelen genomen om binnen de fractie duidelijk te maken dat hier niet aan mag worden meegewerkt.

Uit de interviews blijkt dat er gedurende de embargoperiode geen contacten met externen zijn geweest over de inhoud van de Prinsjesdagstukken.

4.4 ChristenUnie

4.4.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter van de ChristenUnie, de heer A. Slob, zegt dat de embargoregeling inhoudt dat Kamerleden en fractiemedewerkers in vertrouwen de Prinsjesdagstukken 2009 krijgen, zodat hij als fractievoorzitter na het uitspreken van de troonrede adequaat kan reageren naar de media. Volgens een administratief medewerkster (mevrouw S. Lie-Hap-Po) is tijdens de fractievergadering voorafgaand aan Prinsjesdag door de ambtelijk secretaris (de heer J. Pot) gewezen op de embargoregeling. Ook stuurt volgens deze administratief medewerkster de ambtelijk secretaris per e-mail een notitie die nog eens nadrukkelijk wijst op het belang van de embargoregeling 2009.

Verder deelt deze administratief medewerkster mee dat zij op de hoogte is van de embargoregeling 2009. Volgens haar houdt deze regeling in dat er op de Prinsjesdagstukken een embargo rust tot dinsdag 15 september 2009 te 15.00 uur.

4.4.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

De administratief medewerkster deelt mee dat zij op vrijdag 11 september 2009 tussen 16.00 uur en 16.15 uur de "Embargostukken vrijdag" (twee sets) heeft opgehaald. Zij zegt ook gemachtigd te zijn geweest om de stukken op te halen. Zij heeft een ontvangstbevestiging ondertekend en twee dichte dozen in ontvangst genomen.

Verder geeft zij aan dat haar fractie op zaterdag 12 september 2009 de "Embargostukken zaterdag" (twee sets) niet heeft opgehaald omdat er op zaterdag bij de ChristenUnie niet wordt gewerkt en er geen haast bij is. Daarom zijn de 'Embargostukken zaterdag' pas op maandag 14 september 2009 opgehaald.

De heer Slob zegt dat hij op vrijdag 11 september 2009, voor zover hij zich kan herinneren, alleen de originele Miljoenennota mee naar huis heeft genomen. Verder deelt hij mee dat op zaterdag 12 september 2009 door de ChristenUnie de "Embargostukken zaterdag" niet worden opgehaald omdat de belastingstukken niet ongelooflijk dringend zijn en de meeste medewerkers ver weg van Den Haag wonen. Deze stukken worden op maandag 14 september 2009 opgehaald en bestudeerd.

4.4.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De administratief medewerkster zegt dat op vrijdag 11 september 2009 rond 16.15 uur de "Embargostukken vrijdag" naar de kamer van het secretariaat van de fractie worden gebracht, waar de dozen worden geopend.

Verder geeft zij aan dat van de Miljoenennota vier zwart/wit kopieën en van de MEV drie zwart/wit kopieën worden gemaakt, waarna de originele en de gekopieerde stukken door de ambtelijk secretaris naar portefeuille worden verdeeld. Volgens de administratief medewerkster worden de stukken door de Kamerleden en de fractiemedewerkers zelf opgehaald bij het secretariaat, waarbij een ieder door de ambtelijk secretaris nog eens wordt gewezen op de embargoregeling.

Uit de beantwoording van de vragenlijst van de ChristenUnie blijkt dat de originele Miljoenennota en de MEV aan de heer Slob en het Kamerlid de heer E.A. Cramer zijn gegeven.

De administratief medewerkster deelt verder mee dat er binnen de ChristenUnie geen Prinsjesdagstukken zijn verzonden. De meeste Kamerleden en fractiemedewerkers nemen de Prinsjesdagstukken ter bestudering en ter voorbereiding op de algemene politieke beschouwingen mee naar huis.

De heer Slob is van mening dat de Prinsjesdagstukken binnen de embargoregeling ten behoeve van de Kamerleden en de beleidsmedewerkers beperkt mogen worden gekopieerd.

4.4.4 Contacten fractie met journalisten

De administratief medewerkster zegt bij het afhalen van de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 september 2009 geen journalisten te hebben gezien. Zij geeft verder aan niet te weten of Kamerleden en/of fractiemedewerkers van de ChristenUnie contact hebben gehad met journalisten.

De heer Slob deelt mee dat hij op vrijdag 11 september 2009 weinig last heeft gehad van journalisten. Hij zegt dat hij wel in de week voor Prinsjesdag is benaderd door, voor zover hij het zich kan herinneren, journalisten van de Volkskrant en de Telegraaf met de vraag of zij vrijdag wel even bij hem langs konden komen. De heer Slob stelt dat het verstrekken van "stukken aan derden" (waaronder dus ook Prinsjesdagstukken) aan journalisten voor wat betreft de ChristenUnie uitgesloten is. Overigens onderkent hij wel het belang van goede contacten met de media.

4.4.5 Contacten fractie met andere externen

De administratief medewerkster deelt mee niet bekend te zijn met contacten met derden over de Prinsjesdagstukken.

De heer Slob deelt mee dat hij vindt dat de Prinsjesdagstukken 2009 niet met externen mogen worden besproken.

4.4.6 Samenvatting

Uit de gehouden interviews en de beantwoording van de schriftelijke vragen is aannemelijk dat er voorafgaand aan 11 september 2009 op verschillende manieren meerdere malen aandacht is geschonken aan de embargoregeling. Vertrouwen wordt de belangrijkste drijfveer genoemd om de embargoregeling te respecteren.

Binnen de fractie zijn geen bijzondere afspraken gemaakt of maatregelen genomen om het ophalen en het verspreiden van de stukken te organiseren. De stukken worden op zaterdag niet opgehaald omdat er geen noodzaak toe is. Er worden vier zwart-wit kopieën gemaakt van de Miljoenennota en drie zwart-wit kopieën van de MEV. De originele Miljoenennota en de originele MEV worden door de heer Slob en de heer Cramer mee naar huis genomen.

Uit de gehouden interviews is aannemelijk dat er weinig interesse was van journalisten. De fractievoorzitter geeft te kennen dat er geen stukken zijn gelekt naar journalisten.

Uit de gehouden interviews wordt aannemelijk dat er geen contact is geweest met externe deskundigen. De heer Slob meent dat zulk contact ook niet mag plaatshebben gezien de embargoregeling.

4.5 D66

4.5.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter van D66, de heer A. Pechtold, zegt bekend te zijn met de embargoregeling. Elk jaar geeft hij vóór Prinsjesdag in het fractieoverleg aan dat hij erop vertrouwt dat de medewerkers zich

houden aan de embargoregeling. Hij zegt dat hij niet exact weet wat er in de regeling staat en ook dat hij niet exact weet of kopiëren of overleg met derden wordt toegestaan. De heer Pechtold geeft echter aan dat de strekking van de embargoregeling, namelijk dat de stukken niet buiten de Kamer en naar de media worden gelekt, belangrijk is.

De ambtelijk secretaris (de heer J.C. Sneller) zegt dat hij bij het uitdelen van de Prinsjesdagstukken de leden en de medewerkers van de D66-fractie nadrukkelijk heeft gewezen op de embargoregeling. De embargoregeling houdt volgens hem in dat de Prinsjesdagstukken 2009 niet publiekelijk bekend mogen worden tot dinsdag 15 september 2009. Hij interpreteert de reikwijdte van de embargoregeling onder meer als volgt: er mogen van de Prinsjesdagstukken kopieën voor eigen gebruik worden gemaakt en er mag overleg met deskundigen over plaatsvinden.

Volgens een beleidsmedewerkster (mevrouw M.J.A. van Gessel) heeft de ambtelijk secretaris op vrijdag 11 september 2009 bij het uitdelen van de stukken nadrukkelijk gewezen op de embargoregeling die op de stukken rust. De beleidsmedewerkster verstaat onder de embargoregeling de geheimhouding van de Prinsjesdagstukken 2009 tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur. De beleidsmedewerkster zegt dat de afspraken binnen de fractie door haar zijn geïnterpreteerd als dat de stukken niet gekopieerd mogen worden. Wel vindt zij dat overleg met experts mogelijk moet zijn.

4.5.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

De heer Pechtold, de beleidsmedewerkster en de ambtelijk secretaris delen mee dat op vrijdag 11 september 2009 de "Embargostukken vrijdag" zijn opgehaald door de ambtelijk secretaris (de heer Sneller).

De ambtelijk secretaris deelt mee dat het de bedoeling is dat hij op zaterdag 12 december 2009 ook de "Embargostukken zaterdag" ophaalt. Doordat de stukken op zaterdag 12 december 2009 later kunnen worden opgehaald dan eerder werd aangegeven, worden de "Embargostukken zaterdag" op zaterdag 12 september 2009 opgehaald door de beleidsmedewerkster. De beleidsmedewerkster zegt dat zij, ondanks dat zij niet door de heer Pechtold is gemachtigd, wel de "Embargostukken zaterdag" mee kreeg. Uit andere informatie is gebleken dat zij zich wel als Kamerbewoner heeft moeten legitimeren met haar Kamerpas.

De Prinsjesdagstukken 2009 worden zowel op vrijdag 11 september als op zaterdag 12 september 2009, na ondertekening van een ontvangstbevestiging en in dichte verpakkingen, ontvangen en pas op een kamer van de fractie geopend.

4.5.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De heer Pechtold, de beleidsmedewerkster en de ambtelijk secretaris delen mee dat de heer Sneller op vrijdag 11 september 2009 de twee exemplaren van de "Embargostukken vrijdag" binnen de fractie heeft verspreid.

De ambtelijk secretaris zegt dat hij vanuit de kamer van de beleidsmedewerkers van de fractie D66 één exemplaar van de Miljoenennota en één exemplaar van de MEV heeft overhandigd aan de beleidsmedewerkster. De beleidsmedewerkster beaamt dit.

De ambtelijk secretaris deelt mee dat hij het tweede exemplaar van de Miljoenennota en van de MEV naar het huisadres van een andere medewerkster (mevrouw C.M.J.C. Pauw) heeft gebracht. Volgens de ambtelijk secretaris worden deze stukken op zondag 13 september 2009 door mevrouw Pauw aan de heer Pechtold overgedragen. De heer Pechtold kan zich dit zelf niet goed herinneren maar zegt dat hij de stukken in ieder geval nooit thuis heeft gehad.

De beleidsmedewerkster (mevrouw Van Gessel) deelt mee dat zij niet gemachtigd was om op zaterdag 12 september 2009 de "Embargostukken zaterdag" op te halen. Zij heeft de stukken wel gekregen. Zij zegt dat zij zelf één exemplaar van de opgehaalde stukken heeft meegenomen en het andere exemplaar achter slot en grendel in de kast van de ambtelijk secretaris (de heer Sneller) heeft opgeborgen.

De heer Pechtold, de beleidsmedewerkster en de ambtelijk secretaris delen mee dat er geen kopieën van de Prinsjesdagstukken 2009 zijn gemaakt.

De heer Pechtold en de ambtelijk secretaris delen mee dat de heer Pechtold op maandag 14 september 2009, naar aanleiding van geruchten dat er uit zijn fractie gelekt zou zijn, de fractie bijeen roept en aan iedereen de vraag stelt of er iets is dat hij moet weten met betrekking tot de Prinsjesdagstukken 2009. Dit blijkt niet het geval te zijn.

4.5.4 Contacten fractie met journalisten

De ambtelijk secretaris deelt mee dat er bij het uitpakken van de dozen met de "Embargostukken vrijdag" op vrijdag 11 september 2009, op de kamer van de beleidsmedewerkers van de fractie, er pers op de fractie aanwezig was. Hij zegt dat deze journalisten te woord werden gestaan door persvoorlichters van de partij (D66).

De heer Pechtold zegt dat hij en de persvoorlichters tot donderdag 10 september 2009 veelvuldig werden benaderd door de pers met vragen over het lekken van Prinsjesdagstukken 2009. Vanaf donderdag 10 september 2009 is het opvallend rustiger. Alle geïnterviewden delen mee dat er naar hun weten en overtuiging niet naar de media is gelekt door de D66-fractie.

4.5.5 Contacten fractie met andere externen

De beleidsmedewerkster zegt dat zij in het weekend voor Prinsjesdag contact heeft gehad met een medewerkster van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en met de heer A.D. (Bert) Bakker, oud-Tweede Kamerlid voor D66. Dit alles met betrekking tot het opstellen van een tegenbegroting. De heer Pechtold zegt dat dit contact met externen inderdaad heeft plaatsgehad. De Miljoenennota en de MEV zijn volgens hem echter niet aan deze externen ter beschikking gesteld.

4.5.6 Samenvatting

Op basis van de met de heer Pechtold en de medewerkers gehouden interviews en de beantwoording van de schriftelijke vragen is het aannemelijk dat binnen de D66-fractie geen bijzondere afspraken zijn gemaakt met betrekking tot de embargoregeling, anders dan dat er bij het verspreiden door de ambtelijk secretaris nogmaals op is gewezen dat op de stukken een embargo rust. Alle geïnterviewden zeggen wel op de hoogte te zijn van de embargoregeling maar interpreteren de

embargoregeling verschillend. Zo is er verschil van inzicht of kopieën mogen worden gemaakt van de stukken. Er zijn overigens, afgaande op het gestelde in de interviews, geen kopieën gemaakt.

Bij het afhalen van de stukken op zaterdag 12 september 2009 worden, na een check van de Kamerpas, de stukken aan een andere fractiemedewerker dan de gemachtigde meegegeven.

De twee verstrekte exemplaren van de Miljoenennota en de MEV zijn gedurende de embargoperiode in handen van de twee beleidsmedewerkers en de heer Pechtold.

De geïnterviewden geven aan dat er belangstelling was van de journalisten. De heer Pechtold zegt dat hij voor 10 september 2009 veelvuldig door journalisten is benaderd om mee te werken aan het lekken van de Prinsjesdagstukken 2009. De geïnterviewden delen mee dat zij geen stukken aan de journalisten hebben verstrekt.

Er is contact geweest met externen om een tegenbegroting op te stellen. In deze contacten is naar zeggen van betrokkenen de inhoud van de Prinsjesdagstukken 2009 gedeeld, doch niet ter beschikking gesteld.

4.6 GroenLinks

4.6.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter van GroenLinks, mevrouw F. Halsema, zegt op de hoogte te zijn van de embargoregeling. Mevrouw Halsema zegt dat de embargoregeling voor haar inhoudt dat de Prinsjesdagstukken van te voren in goed vertrouwen worden verstrekt aan de fractie zodat de fractie zich kan voorbereiden op de algemene beschouwingen. Zij zegt tegen de embargoregeling te zijn maar dat zij voor de keuze stond om zich te committeren aan de regeling en dan te zwijgen over de inhoud of zich niet te committeren aan de regeling en dan de stukken pas op dinsdag na de troonrede te krijgen. Zij heeft voor de eerste optie gekozen. Binnen de fractie heeft mevrouw Halsema herhaaldelijk, indringend op de embargoregeling gewezen en daarbij medegedeeld dat het lekken van stukken slecht voor het imago van de Kamer zou zijn en dat het de positie van GroenLinks zou schaden.

De beleidsmedewerker (de heer J. Arnoldussen) zegt dat hij op de hoogte is van de embargoregeling 2009. Deze houdt volgens hem in dat er geen stuk of kopie van de Prinsjesdagstukken buiten de fractie mag geraken.

4.6.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

Mevrouw Halsema zegt dat zij de beleidsmedewerker heeft gemachtigd om de stukken op vrijdag 11 september en zaterdag 12 september op te halen. Mevrouw Halsema is hierbij niet aanwezig.

De beleidsmedewerker zegt dat hij de Prinsjesdagstukken zowel op vrijdag 11 september als op zaterdag 12 september 2009 heeft opgehaald. Bij het ophalen van de Prinsjesdagstukken op 11 september 2009 wordt zijn identiteit gecheckt aan de hand van zijn pas van de Tweede Kamer. Hij ontvangt twee dozen met Prinsjesdagstukken en tekent voor ontvangst.

4.6.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

Mevrouw Halsema zegt dat, volgens haar, de heer Arnoldussen op de gang van de fractie de Prinsjesdagstukken heeft gekopieerd. Zij zegt dat zij op vrijdag 11 september 2009 de originele Miljoenennota en de originele MEV uit handen van de beleidsmedewerker heeft gekregen. Op zaterdag 12 september 2009 ontvangt zij geen stukken. Mevrouw Halsema zegt dat zij ervan op de hoogte was dat de twee voorlichters van de fractie een kopie van de Miljoenennota en de MEV hebben ontvangen. Het kopiëren van de Prinsjesdagstukken vindt mevrouw Halsema “op de grens” maar het is noodzakelijk voor een fractie die maar twee exemplaren krijgt. Mevrouw Halsema heeft hiervoor de verantwoordelijkheid genomen.

De beleidsmedewerker zegt dat hij op vrijdag 11 september 2009 in de fractieruimte van GroenLinks uit één doos de Prinsjesdagstukken heeft gekopieerd en verdeeld. Voor een overzicht van de verspreiding verwijst hij naar de beantwoording van het schriftelijke vragenformulier. Hij brengt zelf een aantal stukken weg en een aantal stukken wordt door een koerier (Kappa) bezorgd. De beleidsmedewerker zegt dat hij geen stukken van de stukken die hij op zaterdag 12 september 2009 in ontvangst heeft genomen, heeft verspreid. Na het kopiëren van de Prinsjesdagstukken heeft de heer Arnoldussen het geheugen van het kopieerapparaat gecontroleerd op aanwezigheid van stukken, zoals hij zegt.

4.6.4 Contacten fractie met journalisten

Mevrouw Halsema zegt dat zij geen contacten heeft gehad met journalisten.

De beleidsmedewerker zegt dat hij bij het ophalen van de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 september 2009 een groot aantal journalisten buiten de kamer heeft gezien en dat men opdringerig was.

4.6.5 Contacten fractie met andere externen

Mevrouw Halsema en de beleidsmedewerker zeggen dat zij geen contacten hebben gehad met externen over de Prinsjesdagstukken. Mevrouw Halsema is van mening dat dit ook niet kan binnen de embargoregeling.

4.6.6 Samenvatting

Uit de met de mevrouw Halsema en de beleidsmedewerker gehouden interviews en de beantwoording van de schriftelijke vragen is aannemelijk dat er binnen de GroenLinks-fractie afspraken zijn gemaakt met betrekking tot de embargoregeling. Door mevrouw Halsema is meerdere malen indringend binnen de fractie gewezen op de embargoregeling. De geïnterviewden zeggen op de hoogte te zijn van de embargoregeling en interpreteren deze op dezelfde wijze. Er mogen geen Prinsjesdagstukken of kopieën buiten de fractie geraken.

Bij het afhalen van de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 september 2009 is de identiteit van de gemachtigde beleidsmedewerker, aan de hand van zijn pas van de Tweede Kamer, gecontroleerd.

Alle Prinsjesdagstukken die op vrijdag 11 september en zaterdag 12 september 2009 niet worden verspreid, worden in een gesloten kast op de fractie opgeborgen. Van de Miljoenennota en van de MEV worden acht kopieën gemaakt. Van negen begrotingen wordt één kopie en van twee begrotingen worden twee kopieën gemaakt.

De geïnterviewden geven aan dat er belangstelling was van de journalisten. Mevrouw Halsema zegt dat zij voor vrijdag 11 september 2009 veelvuldig door journalisten is benaderd om mee te werken aan het lekken van de Prinsjesdagstukken 2009. De geïnterviewden delen mee dat zij geen stukken aan de journalisten hebben verstrekt.

Er is geen contact geweest met externen, omdat dit volgens mevrouw Halsema binnen de embargoregeling ook niet kan.

4.7 PvdA

4.7.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter van de PvdA, mevrouw M.I. Hamer, zegt dat zij op de hoogte is van de embargoregeling 2009. Volgens haar houdt de embargoregeling in dat de Prinsjesdagstukken 2009 niet mogen worden verspreid en dat er in het openbaar niet uit mag worden geciteerd. Mevrouw Hamer deelt verder mee dat er naar haar mening geen kopieën van mogen worden gemaakt en dat er wel over mag worden gesproken met externen.

Mevrouw Hamer heeft de geheimhoudingsverklaring ondertekend en heeft de ambtelijk secretaris (de heer S.B. Kuiper) gemachtigd om de Prinsjesdagstukken 2009 op te halen. Volgens haar is verder afgesproken dat slechts vijf personen die haar direct ondersteunen bij de algemene beschouwingen in hoofdlijnen op de hoogte zijn van de inhoud van de stukken. Zij geeft verder aan dat de inhoud van de Prinsjesdagstukken 2009, omdat de fractie deel uitmaakt van de coalitie, binnen de fractie al bekend is vóór de stukken op vrijdag 11 september 2009 worden verspreid en dat deze stukken slechts ter bevestiging dienen.

De ambtelijk secretaris deelt mee dat hij tijdens het fractieoverleg voorafgaand aan Prinsjesdag heeft benadrukt dat er een embargo rust op de Prinsjesdagstukken 2009. Verder deelt de ambtelijk secretaris mee dat hij in elke mail die hij aan de fractie heeft verstuurd over de ontvangst van de Prinsjesdagstukken 2009, de tekst van de Griffier over het embargo onder de mail heeft gekopieerd. De ambtelijk secretaris zegt onder de embargoregeling te verstaan dat de Prinsjesdagstukken 2009 geheim moeten blijven tot dinsdag 15 september 2009 om 15.15 uur. De reikwijdte van de embargoregeling is de ambtelijk secretaris niet helder.

Kamerlid de heer P.J.G. Tang meldt dat hij op de hoogte is van de embargoregeling 2009. Hij zegt de regeling zelf niet bekeken te hebben, maar de strekking wel te kennen. Volgens hem mag er niet gepraat worden over de Prinsjesdagstukken 2009. Hij geeft verder aan dat het hem niet bekend is of de stukken gekopieerd mogen worden of dat overleg met externe deskundigen mag plaatsvinden. De heer Tang zegt dat er verder geen specifieke afspraken zijn gemaakt binnen de fractie.

4.7.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

De ambtelijk secretaris deelt mee dat hij samen met een collega (mevrouw C.J.M.A. de Jong) op vrijdag 11 september 2009 rond 16.00 uur de "Embargostukken vrijdag" (vijf sets) heeft opgehaald. Hij zegt dat hij een ontvangstbevestiging heeft ondertekend en dat hij vijf dichte dozen in ontvangst heeft genomen.

De ambtelijk secretaris zegt dat hij op zaterdag 12 september 2009 rond 16.00 uur de "Embargostukken zaterdag" (vijf sets) heeft opgehaald. De ambtelijk secretaris zegt dat hij een ontvangstbevestiging heeft ondertekend en eerst vier dichte dozen heeft meegekregen. Hij deelt mee de vijfde doos te hebben gekregen toen de door de Griffie verkeerd verstuurde dozen per koerier waren geretourneerd.

4.7.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De ambtelijk secretaris (de heer Kuiper) deelt mee dat hij de vijf exemplaren van de "Embargostukken vrijdag" op vrijdag 11 september 2009 rond 16.05 uur naar zijn kamer heeft gebracht en daar heeft geopend. Hij vertelt dat er op dinsdag 8 september 2009 intekenlijsten voor de Kamerleden zijn rondgestuurd waarop ieder Kamerlid kon aangeven welke stukken hij/zij wenste te ontvangen en op welke manier (koerier/zelf ophalen).

De ambtelijk secretaris zegt dat er vier exemplaren van ieder stuk ter beschikking zijn gesteld aan Kamerleden, om op deze wijze één exemplaar van ieder stuk voor senior beleidsmedewerkers (uitgifte via de medewerker de heer M. van Leeuwen) over te houden. De ambtelijk secretaris deelt verder mee dat de uitgifte van de exemplaren aan de Kamerleden door hem is geregistreerd. Hij zegt dat er geen kopieën zijn gemaakt.

De ambtelijk secretaris zegt dat de Miljoenennota is uitgegeven aan de Kamerleden mevrouw Hamer, de heer Tang, de heer Samsom, de heer Dijsselbloem en aan een medewerker (de heer Van Leeuwen).

Volgens de ambtelijk secretaris is de MEV uitgegeven aan mevrouw Hamer, de heer Tang, de heer Samsom en aan twee medewerkers (de heer J.J. van Gilst en de heer Van Leeuwen). Alle door deze personen ontvangen stukken worden volgens de ambtelijk secretaris meegenomen naar de eigen kamer en/of naar huis. Hij geeft verder aan dat alle niet opgehaalde stukken, die wel moeten worden bezorgd bij de Kamerleden, worden verzonden per koerier (DHL).

De ambtelijk secretaris deelt mee dat hij de vijf exemplaren van de "Embargostukken zaterdag" op zaterdag 12 september rond 16.00 uur heeft opgehaald en naar zijn kamer gebracht. Eén exemplaar wordt, volgens hem, vervolgens bij hem opgehaald door een medewerkster (mevrouw M.B. Boskemper). Ten slotte zegt hij dat alle niet uitgedeelde stukken achter slot en grendel in de brandwerende kast van een medewerker (de heer Van Leeuwen) worden opgeborgen. Hij zegt dat er geen kopieën zijn gemaakt.

Mevrouw Hamer deelt mee dat zij de Miljoenennota, de MEV en de begrotingen SZW en OCW op vrijdag 11 september 2009 na ontvangst in haar tas heeft gestopt en meegenomen naar huis. Zij zegt de stukken thuis niet uit haar tas te hebben gehaald. Mevrouw Hamer heeft op zaterdag geen stukken ontvangen.

De heer Tang deelt mee de Miljoenennota, de MEV en de begroting financiën op vrijdag 11 september 2009 rond 19.30 uur thuisbezorgd te hebben gekregen door een medewerker (de heer W. Kolk). Hij zegt dat hij de hele week voor vrijdag 11 september 2009 sms'jes ontving van journalisten met vragen over de Prinsjesdagstukken. De heer Tang erkent dat hij op dinsdag 8 september 2009 na het wekelijkse vragenuurtje in een ruimte nabij de plenaire zaal contact heeft gehad met een journalist van RTL. De heer Tang wil de naam van deze journalist niet noemen. Wel vertelt hij dat het niet de heer Wester betreft. De heer Tang zegt dat hij bij wijze van grap met de RTL-journalist heeft afgesproken dat, als de journalist in het bezit zou zijn van de Miljoenennota, de heer Tang de MEV zou geven.

De heer Tang deelt mee op zaterdag 12 september 2009 meerdere sms-berichten van de betreffende RTL-journalist te hebben gekregen. De RTL-journalist meldt hem in het bezit te zijn van de Miljoenennota. De heer Tang heeft, naar zijn zeggen uit ergernis dat er al zoveel bekend is geworden over de Prinsjesdagstukken terwijl er embargo op zit, en ook met het oog op het verloop van de embargoperiode vorig jaar, besloten dat het beter is als de pers over alle informatie zou beschikken. De heer Tang zegt rond 14.00 uur telefonisch contact te hebben gehad met de RTL-journalist. Hij heeft toen gecheckt (via het vergelijken van woorden en pagina's) of de RTL-journalist in het bezit was van de Miljoenennota. Hij zegt dat de RTL-journalist volgens hem een exemplaar in bezit had. Naar zijn zeggen heeft de heer Tang toen afgesproken om op zaterdag 12 september 2009 rond 16.00 uur de MEV aan de RTL-journalist af te geven op de parkeerplaats van het A4 wegrerestaurant te Nieuw Vennep.

De heer Tang deelt mee dat hij daar rond 16.30 uur inderdaad het originele exemplaar van de MEV aan de RTL-journalist heeft overhandigd. Hij zegt daarna meerdere malen sms-contact te hebben gehad met de betreffende journalist. Ook zegt hij de scan van de MEV op de internetsite van RTL Nieuws via zijn telefoon te hebben gezien. De heer Tang zegt toen telefonisch contact te hebben gezocht met de RTL-journalist om te checken of de herkomst van de MEV wel goed was afgedekt. Volgens de heer Tang heeft de journalist toen gezegd dat dit het geval was. Hij zegt de MEV volgens afspraak op zaterdagavond 12 september 2009 (tussen 20.30 uur en 00.00 uur) weer in een enveloppe in de brievenbus thuis te hebben ontvangen.

De ambtelijk secretaris deelt mee dat de heer Samsom op zondag 13 september 2009 belt met de mededeling dat de MEV gelekt is naar de pers en dat dit exemplaar van de PvdA afkomstig moet zijn. Mevrouw Hamer bevestigt dit en zegt hierover een e-mail van de heer Samsom te hebben ontvangen. De ambtelijk secretaris zegt daarna contact te hebben gehad met alle personen die de Miljoenennota of de MEV hebben ontvangen en dat zij allemaal op zondag 13 september 2009 hebben aangegeven dat de originele exemplaren nog in hun bezit waren en dat de stukken het huis niet hebben verlaten. Mevrouw Hamer vertelt dat de stukken op dat moment nog altijd in haar tas zaten.

De heer Tang zegt op zondag 13 september 2009 een bericht op de website GeenStijl te hebben opgemerkt waaruit blijkt dat het watermerk van de PvdA bij de MEV van de scan op de website van RTL Nieuws zichtbaar is. De heer Tang zegt dat de ambtelijk secretaris hem heeft gebeld en de vraag heeft gesteld of hij de ontvangen stukken in huis heeft. De heer Tang heeft gezegd dat dit inderdaad het geval is. De heer Tang zegt dat de ambtelijk secretaris hem niet heeft gevraagd of de stukken dat weekend het huis van de heer Tang hebben verlaten. Hij vertelt dat hij vervolgens op zondagmiddag, na overleg met zijn vrouw en de RTL-journalist, heeft besloten om zijn collega's te vertellen dat hij degene is die heeft gelekt naar de pers. Hij zegt dat hij naar buiten wilde treden omdat hij zijn collega's en de partij niet wilde beschadigen.

De heer Tang zegt vervolgens op zondagavond 13 september 2009 eerst gebeld te hebben met de partijleider (de heer W.J. Bos). De heer Tang zegt dat hij toen zijn positie ter beschikking heeft gesteld. Hij heeft daarna gebeld met verschillende collega's (mevrouw Hamer, de heer Dijsselbloem en de heer Samsom). De heer Tang deelt mee dat hij alle collega's heeft geïnformeerd over zijn lekken richting de pers en daarbij zijn excuses heeft aangeboden.

Mevrouw Hamer zegt hierover dat zij rond 23.00 uur wordt gebeld door de heer Tang die haar vertelt dat hij het PvdA exemplaar van de MEV, in het kader van een weddenschap, aan een journalist heeft gegeven. Deze weddenschap houdt volgens haar in dat als de journalist de Miljoenennota in zijn bezit zou hebben, hij van de heer Tang de MEV zou krijgen.

De ambtelijk secretaris zegt dat hij op maandag 14 september 2009 alle fractieleden en medewerkers van de PvdA-fractie die een MEV of Miljoenennota in bezit hebben een e-mail heeft gestuurd met daarin de mededeling dat zij hun exemplaar bij hem moeten inleveren. De ambtelijk secretaris zegt dat alle vijf de exemplaren van beide stukken aanwezig waren. De geïnterviewden geven aan dat diezelfde dag door het fractiebestuur besloten wordt de heer Tang vanwege het schenden van de embargoregeling een maand zijn woordvoederschap te ontnemen. Deze sanctie is afgeleid van een bepaling ter zake in het Reglement van Orde Tweede Kamer. Mevrouw Hamer en de heer Tang delen mee dat het fractiereglement van de PvdA niet in een dergelijke straf voorziet. De heer Tang zegt de straf zonder verzet te hebben geaccepteerd.

4.7.4 Contacten fractie met journalisten

De ambtelijk secretaris deelt mee dat hij bij het afhalen van de stukken op vrijdag 11 september 2009 veel journalisten heeft gezien. Hij zegt dat er geen journalisten op de fractie aanwezig waren tijdens het uitdelen van de stukken. Hij deelt mee dat er voor en na het uitdelen van de stukken wel veel pers door de gangen van de fractie liep.

De ambtelijk secretaris zegt dat volgens hem de Kamerleden en de persvoorlichting van de PvdA-fractie tussen donderdag 10 september 2009 en Prinsjesdag dinsdag 15 september 2009 veel contact hebben gehad met journalisten met betrekking tot de Prinsjesdagstukken, maar hij zegt dat zij (met uitzondering van de heer Tang) vragen over het lekken van de Prinsjesdagstukken 2009 resoluut van de hand hebben gewezen.

Voor een weergave van de contacten met journalisten van de heer Tang wordt verwezen naar paragraaf 4.7.3. De heer Tang voegt hieraan nog toe dat de RTL-journalist hem heeft gezegd het zelf ook erg vervelend te vinden dat de bron van het stuk (de MEV) bekend is geworden.

4.7.5 Contacten fractie met andere externen

De geïnterviewden zeggen dat zij geen contact hebben gehad met derden en dat het hen onbekend is of andere medewerkers van de fractie wel contact met derden hebben gehad.

4.7.6 Samenvatting

Uit de interviews en de beantwoording van de schriftelijke vragen blijkt dat er tijdens een fractieoverleg en in verschillende e-mails vooraf aandacht wordt geschonken aan de embargoregeling. Alle

geïnterviewden zeggen op de hoogte te zijn van de embargoregeling maar de reikwijdte van de regeling blijkt onduidelijk.

Binnen de fractie is voorafgaand aan de verspreiding van de stukken een intekenlijst rondgegaan onder de Kamerleden waardoor een heldere registratie van de uitgifte van stukken kan plaatsvinden. Ook wordt de verzending per koerier hierdoor gestructureerd. Er worden veel stukken per koerier verzonden. Er worden voor zover bekend geen kopieën gemaakt. De Miljoenennota wordt ontvangen door mevrouw Hamer, de heren Tang, Samsom en Dijsselbloem en een beleidsmedewerker (de heer Van Leeuwen). De MEV wordt ontvangen door mevrouw Hamer, de heren Tang en Samsom, een medewerker (de heer Van Gilst) en een beleidsmedewerker (de heer Van Leeuwen).

De geïnterviewden geven allen aan dat er veel belangstelling was van journalisten. De heer Tang heeft de MEV, om wat naar zijn zeggen begon als een grap en later uit ergernis, aan een RTL-journalist overhandigd. De andere geïnterviewden geven uitdrukkelijk aan dat zij geen stukken aan de journalisten hebben verstrekt en dat de PvdA fractie naar hun weten verder helemaal geen stukken aan journalisten heeft vrijgegeven.

De geïnterviewden zeggen dat er geen contact is geweest met derden.

4.8 Partij voor de Dieren (PvdD)

4.8.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren, mevrouw M.L. Thieme, zegt dat zij op de hoogte is van de embargoregeling. De embargoregeling houdt volgens haar in dat er geheimhouding van de inhoud van de stukken dient plaats te vinden tot het tijdstip waarop op Prinsjesdag de troonrede is uitgesproken. De inhoud mag, aldus mevrouw Thieme, met niemand gedeeld worden, met uitzondering van de fractieleden. Ook mogen naar haar mening geen kopieën gemaakt worden van de stukken. Binnen de fractie zijn geen bijzondere maatregelen getroffen met betrekking tot de embargoregeling, aldus mevrouw Thieme.

De ambtelijk secretaris (mevrouw M.J.E. de Groot) is van mening dat de embargoregeling inhoudt, dat de inhoud van de documenten niet met anderen mag worden gedeeld en dat er geen kopieën gemaakt mogen worden. Binnen de fractie is, aldus een medewerkster (mevrouw C. Cornelisse), afgesproken dat uitsluitend mevrouw Thieme en zij een exemplaar krijgen.

De medewerkster heeft de embargoregeling getekend. Deze embargoregeling is volgens de medewerkster waarschijnlijk op donderdag 10 september 2009 in een e-mailbericht door het Presidium aan alle Kamerleden en medewerkers gestuurd. In dit bericht staat dat alle stukken voor Prinsjesdag onder embargo staan en er geen stukken onder embargo naar de pers mogen gaan.

4.8.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

Mevrouw Thieme deelt mee dat zij niet bij het uitdelen/verstrekken van de stukken op vrijdag 11 september en zaterdag 12 september 2009 aanwezig is geweest.

De Prinsjesdagstukken (2 dozen) worden op vrijdag 11 september 2009 door de ambtelijk secretaris en de medewerkster in ontvangst genomen. In eerste instantie heeft mevrouw Thieme geen medewerker aangemeld voor het afhalen van de stukken, later is dit wel gebeurd. Hiervan is de Griffie vooraf per e-mail op de hoogte gesteld.

4.8.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De ambtelijk secretaris en de medewerkster delen mee dat zij op vrijdag 11 september 2009 de relevante stukken voor mevrouw Thieme hebben behandeld. Deze stukken worden door hen goed verpakt, verzegeld en met een "Track & Trace"-nummer verzonden naar het huisadres van mevrouw Thieme. Mevrouw Thieme zegt dat zij deze stukken in goede orde heeft ontvangen.

De stukken van zaterdag 12 september 2009 worden per koerier verzonden naar de fractievoorzitter. Ook deze stukken worden door haar in ongeopende verpakking in goede orde ontvangen. Daarbij moet worden opgemerkt dat, vanwege het feit dat zij zelf niet aanwezig is, haar bureaus deze stukken van de koerier in ontvangst hebben genomen.

De medewerkster zegt dat zij op vrijdag 11 september 2009 de Miljoenennota, een aantal begrotingen (waaronder die van VROM en LNV) en de MEV voor bestudering mee naar huis heeft genomen. De overige stukken worden volgens haar achter slot en grendel (in een afsluitbare koelkast) op de fractiekamer opgeborgen. Er worden geen kopieën gemaakt van de stukken.

4.8.4 Contacten fractie met journalisten

Mevrouw Thieme zegt dat zij op een kamer van de fractie op maandag 14 september 2009 contact heeft gehad met een journalist. Deze heeft gevraagd of zij bereid was om de inhoud van de stukken met hem te delen. Zij is niet op dit verzoek ingegaan. Ook op de donderdag, vóór de verspreiding van de stukken, heeft zij contact gehad met iemand van de schrijvende pers. De namen van deze journalisten wil mevrouw Thieme niet noemen.

De ambtelijk secretaris (mevrouw De Groot) deelt mee dat zij op vrijdag 11 september 2009 op haar mobiel wordt gebeld door een journalist van de NOS met de mededeling dat zij de stukken nog niet heeft opgehaald. De medewerkster (mevrouw Cornelisse) is van vorenstaande op de hoogte.

Tevens geeft de ambtelijk secretaris aan dat de voorlichter van de fractie (mevrouw J. Schrijver), ongeveer twee weken eerder dan vrijdag 11 september 2009, is benaderd door een journalist van RTL. Deze journalist heeft gevraagd of de fractie wil meewerken aan de voorbereiding van de Miljoenennota. Van dit voorval is mevrouw Thieme op de hoogte gesteld. Mevrouw Thieme heeft toen benadrukt dat de fractie hier absoluut niet aan meewerkt, aldus de ambtelijk secretaris. De voorlichter (mevrouw Schrijver) is per 1 oktober 2009 niet meer werkzaam bij de fractie.

4.8.5 Contacten fractie andere externen

Mevrouw Thieme en de medewerkster delen mee geen externen te hebben geraadpleegd.

4.8.6 Samenvatting

Binnen de fractie is afgesproken dat uitsluitend de fractievoorzitter en een beleidsmedewerker van de fractie de beschikking zouden krijgen over de Prinsjesdagstukken 2009, aldus de geïnterviewden. Er zijn geen aanvullende maatregelen genomen.

De geïnterviewden delen mee dat binnen de fractie sprake was van een beperkte verspreiding, er geen kopieën zijn gemaakt en er geen externen zijn geraadpleegd. De zaterdagstukken zijn echter wel bezorgd bij, en in ontvangst genomen door, de bureaus van de fractievoorzitter.

De fractie is volgens de geïnterviewden benaderd door journalisten voorafgaande aan vrijdag 11 september 2009. De verzoeken zijn van de hand gegaan.

4.9 Partij voor de Vrijheid (PVV)

4.9.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De secretaresse van de fractievoorzitter van de PVV (mevrouw D. Rozenboom) deelt mee bekend te zijn met de embargoregeling 2009. Volgens haar houdt de embargoregeling 2009 in dat de Prinsjesdagstukken niet aan anderen dan de fractievoorzitter mogen worden gegeven totdat de stukken zijn aangeboden in de plenaire zaal.

Een medewerker (de heer J.H.A. Driessen) deelt mee dat hij op de hoogte is van de embargoregeling 2009, maar deze regeling inhoudelijk niet kent. Volgens hem houdt de embargoregeling in dat de Prinsjesdagstukken 2009 geheim moeten blijven tot een bepaald tijdstip op dinsdagmiddag 15 september 2009.

De fractievoorzitter, de heer G. Wilders, deelt mee de letterlijke tekst van de embargoregeling 2009 nooit te hebben gelezen, maar in het algemeen op de hoogte te zijn van de inhoud van de regeling. Volgens hem houdt de embargoregeling in dat de stukken niet mogen worden gedeeld met anderen buiten de fractie, ook niet met deskundigen. Het kopiëren van stukken vindt hij niet kunnen, tenzij dit apart is afgesproken.

Verder zegt de heer Wilders dat de Prinsjesdagstukken op de vrijdag en de zaterdag (totdat een ieder naar huis ging) niet zijn kamer zijn uitgeweest. Hij heeft zijn secretaresse (mevrouw Rozenboom) geïnstrueerd om er streng op toe te zien dat niemand stukken meenam zijn kamer uit en hij heeft de medewerkers die stukken kwamen inzien en bespreken hier ook nadrukkelijk op gewezen.

4.9.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

De secretaresse van de fractievoorzitter zegt op vrijdag 11 september 2009 rond 16.00 uur de "Embargostukken vrijdag" (twee sets) te hebben opgehaald. Zij zegt een ontvangstbevestiging te hebben ondertekend en twee dichte dozen in ontvangst te hebben genomen.

Een medewerker (de heer Driessen) zegt op zaterdag 12 september 2009 rond 16.00 uur de "Embargostukken zaterdag" (twee sets) te hebben opgehaald. Hij zegt enkele stukken te hebben ondertekend (onbekend waarvoor) en twee dichte dozen in ontvangst te hebben genomen.

De heer Wilders zegt dat hij de twee dozen met alle stukken op vrijdag 11 september 2009 heeft ontvangen van zijn secretaresse, die hij had gemachtigd om de stukken op vrijdag op te halen. Hij geeft verder aan dat hij op zaterdag 12 september 2009 de stukken heeft ontvangen van een medewerker, die hij had gemachtigd om de stukken op te halen.

4.9.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De secretaresse van de fractievoorzitter zegt dat zij de twee exemplaren van de "Embargostukken vrijdag" op vrijdag 11 september 2009 rond 16.05 uur naar de door de Dienst Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging (DKDB) beveiligde kamer van de fractievoorzitter heeft gebracht. Zij zegt dat verschillende fractieleden de stukken in de kamer van de fractievoorzitter hebben ingezien.

Alle geïnterviewden zeggen dat de heer Wilders heeft verboden de stukken van zijn kamer mee te nemen. Medegedeeld wordt dat op vrijdag alleen enkele delen van begrotingsstukken door één Kamerlid, mevrouw M. Agema, zijn gekopieerd (op de afgesloten fractie) en mee naar huis genomen. Verder wordt meegedeeld dat de heer Wilders en het Kamerlid de heer A.P.C. Van Dijck de MEV en de Miljoenennota mee naar huis hebben genomen. De heer Wilders zegt dat de overige stukken op de afgesloten kamer van de fractievoorzitter zijn achtergebleven.

De medewerker (de heer Driessen) deelt mee dat hij de twee exemplaren van de "Embargostukken zaterdag" op zaterdag 12 september 2009 rond 16.05 uur naar de door de DKDB beveiligde kamer van de heer Wilders heeft gebracht. Alle geïnterviewden delen mee dat de verschillende fractieleden de stukken in de kamer van de heer Wilders hebben ingezien. Alle geïnterviewden zeggen dat de heer Wilders heeft verboden de stukken van zijn kamer mee te nemen. Meegedeeld wordt op zaterdag enkele stukken over asielinstroom door één Kamerlid, de heer S.R. Fritsma zijn gekopieerd (op de afgesloten fractie) en mee naar huis genomen. Meegedeeld wordt dat de heer Wilders en de heer Van Dijck de "Embargostukken zaterdag" mee naar huis hebben genomen. De heer Wilders bevestigt dit. Hij zegt dat de overige stukken op zijn afgesloten kamer zijn achtergebleven.

De heer Wilders zegt dat hij en de heer Van Dijck de MEV en de Miljoenennota op vrijdag en zaterdag mee naar huis hebben genomen. De heer Wilders neemt de stukken direct van zijn kamer mee naar huis en maakt geen tussenstops. Zijn auto is, evenals zijn huis, beveiligd. Hij zegt dat de afspraak op de fractie is gemaakt dat medewerkers de stukken in ieder geval niet mee naar huis mogen nemen en dat eventueel alleen mevrouw Agema, de heer Van Dijck en hijzelf stukken mee naar huis nemen.

4.9.4 Contacten fractie met journalisten

De secretaresse van de fractievoorzitter deelt mee bij het afhalen van de stukken op vrijdag 11 september 2009 veel journalisten te hebben gezien. Zij zegt niet te zijn aangesproken door de pers.

De heer Wilders deelt mee dat hij de gehele week voor Prinsjesdag persoonlijk en telefonisch is benaderd door journalisten met de directe of cryptische vraag of hij Prinsjesdagstukken wilde lekken. De heer Wilders zegt duidelijk te zijn geweest en te hebben gezegd dat hij en zijn medewerkers er niet aan mee doen. De heer Wilders zegt dat hij denkt dat niemand van zijn fractie contact heeft gehad

met journalisten en informatie heeft gelekt. Hij heeft de medewerkers, die stukken tijdens de embargoperiode hebben ingezien, in de week na 11 en 12 september 2009 ook gevraagd of zij iets wisten van het lekken van de Prinsjesdagstukken. Hij zegt dat dit niet het geval bleek te zijn en hij voegt toe dat alle stukken op maandag ook aanwezig waren. Hij zegt dat hij zich ook zou schamen als de fractie van de PVV gelekt zou hebben.

4.9.5 Contacten fractie met andere externen

De heer Wilders deelt mee dat hij vindt dat de embargoregeling inhoudt dat de stukken niet mogen worden gedeeld met anderen buiten de fractie, ook niet met deskundigen. Hij geeft verder aan dat bij zijn weten niemand van de fractie contact heeft gehad met derden.

4.9.6 Samenvatting

Uit de interviews en de beantwoording van de schriftelijke vragen is aannemelijk dat er binnen de PVV fractie geen specifieke afspraken zijn gemaakt met betrekking tot de embargoregeling. De geïnterviewden delen mee dat zij op de hoogte zijn van de embargoregeling. Het blijkt dat een ieder de strekking van de regeling naar eigen interpretatie invult.

Binnen de fractie heeft de heer Wilders extra maatregelen genomen om het lekken van de stukken tegen te gaan. Zo mogen de stukken alleen op de kamer van de heer Wilders worden ingezien en mogen de stukken eventueel alleen door Kamerleden, en niet door medewerkers, mee naar huis worden genomen. Er zijn pagina's uit documenten gekopieerd. De originele Miljoenennota en de MEV zijn door de heer Wilders en de heer Van Dijk na het inkijken mee naar huis genomen.

De geïnterviewden delen mee dat er veel belangstelling was van journalisten. De heer Wilders zegt vóór vrijdag 11 september 2009 veelvuldig benaderd te zijn door journalisten maar benadrukt dat naar zijn overtuiging niemand heeft gelekt uit de stukken.

Uit de interviews is aannemelijk geworden dat er geen contacten zijn geweest met externen. De heer Wilders deelt mee dat dit wat hem betreft volgens de embargoregeling ook niet is toegestaan.

4.10 SGP

4.10.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

In het interview met de fractievoorzitter van de SGP, de heer B.J. van der Vlies, meldt hij dat binnen de SGP geen bijzondere afspraken gemaakt zijn met betrekking tot de embargoregeling, anders dan dat de brief van het Presidium van 11 september 2009 binnen de fractie is besproken. Verder zegt hij dat niet wordt getolereerd dat vertrouwelijke stukken in het algemeen en de embargostukken in het bijzonder worden verspreid. Een dergelijk gedrag zal, na een zorgvuldige procedure met hoor en wederhoor, leiden tot vertrek van de desbetreffende persoon.

De heer Van der Vlies zegt dat hij op de hoogte is van de embargoregeling 2009. Volgens hem houdt de embargoregeling in dat hij met niemand de inhoud van de stukken mag delen dan wel deze ter beschikking mag stellen, in welke vorm dan ook.

4.10.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

De Prinsjesdagstukken 2009 (twee sets) worden op beide dagen op verzoek van de SGP-fractie per koerier naar het huisadres van de heer Van der Vlies verzonden. De heer Van der Vlies deelt mee dat hij op vrijdag 11 september 2009 aan het eind van de middag op zijn huisadres de Prinsjesdagstukken 2009 persoonlijk in ontvangst heeft genomen. Hij deelt mee dat hij op zaterdagmiddag de andere stukken in ontvangst heeft genomen.

4.10.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De heer Van der Vlies zegt dat uitsluitend hij de beschikking heeft gehad over de twee sets met documenten en kennis heeft genomen van de inhoud. Er zijn volgens hem van de embargostukken geen kopieën gemaakt.

4.10.4 Contacten fractie met journalisten

De heer Van der Vlies zegt desgevraagd dat hij tussen donderdag 10 september 2009 en Prinsjesdag met betrekking tot de Prinsjesdagstukken geen contact heeft gehad met journalisten.

4.10.5 Contacten fractie met andere externen

In de voorbereiding van de algemene beschouwingen heeft de heer Van der Vlies geen contacten gehad over de inhoud van de Prinsjesdagstukken met personen buiten de fractie.

4.10.6 Samenvatting

Uit het met de heer Van der Vlies gehouden interview en de beantwoording van de schriftelijke vragen is aannemelijk geworden dat binnen de SGP fractie geen bijzondere maatregelen zijn genomen, anders dan dat de te volgen procedures zoals voorgeschreven vanuit het Presidium in het fractieoverleg bekend zijn gemaakt. De heer Van der Vlies is duidelijk over de consequenties bij het schenden van het embargo: schending zal, na een gedegen procedure met hoor en wederhoor, leiden tot vertrek van de betrokken medewerker of Kamerlid.

De SGP-fractie heeft, aldus de heer Van der Vlies, twee sets in goede orde ontvangen op het huisadres van de fractievoorzitter. Gedurende de embargoperiode heeft uitsluitend de fractievoorzitter de beschikking gehad over de Prinsjesdagstukken 2009. Er zijn geen kopieën gemaakt van de embargostukken.

De heer Van der Vlies zegt dat hij in de periode donderdag 10 september 2009 tot en met Prinsjesdag met betrekking tot de Prinsjesdagstukken niet door journalisten is benaderd. Ook is er geen contact geweest met betrekking tot de Prinsjesdagstukken 2009 met personen buiten de fractie.

4.11 SP

4.11.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De ambtelijk secretaris van de SP-fractie (mevrouw A.D.L. Oremus) zegt dat zij op de hoogte is van de embargoregeling 2009. Volgens haar houdt de embargoregeling in dat de Prinsjesdagstukken 2009 niet mogen worden gelekt tot het moment van de troonrede.

De fractievoorzitter van de SP, mevrouw A.C. Kant, deelt mee dat er binnen de fractie algemene regels zijn over hoe om te gaan met vertrouwelijke stukken of stukken waar embargo op rust. Zij zegt dat dergelijke stukken niet mogen worden verspreid en dat er ook geen informatie uit de stukken mag worden gelekt, dat alles achter slot en grendel opgeborgen moet worden (zelfs bij een bezoek aan het toilet) en dat deze regels vaak in fractieoverleg worden besproken. Mevrouw Kant zegt dat dit ook tijdens het fractieoverleg voorafgaand aan Prinsjesdag aan de orde is geweest.

4.11.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

De ambtelijk secretaris deelt mee op vrijdag 11 september 2009 rond 16.00 uur de "Embargostukken vrijdag" (vijf sets) te hebben opgehaald. Zij zegt een ontvangstbevestiging te hebben ondertekend en vijf dichte dozen in ontvangst te hebben genomen. De ambtelijk secretaris zegt ook op zaterdag 12 september 2009 rond 16.00 uur de "Embargostukken zaterdag" (vijf sets) te hebben opgehaald. Zij vertelt toen ook een ontvangstbevestiging te hebben ondertekend en vijf dichte dozen in ontvangst te hebben genomen.

Mevrouw Kant deelt mee dat de ambtelijk secretaris de stukken op vrijdag en zaterdag heeft opgehaald. Zij zegt zelf de Miljoenennota en de MEV te hebben gekregen en de stukken mee naar huis te hebben genomen. Mevrouw Kant geeft verder aan de MEV zaterdag ook nogmaals per koerier te hebben gekregen, dit omdat de ambtelijk secretaris niet zeker wist of de MEV al in het bezit was van mevrouw Kant. Mevrouw Kant deelt mee dat de stukken die niet zijn uitgedeeld op vrijdag en zaterdag bij de ambtelijk secretaris zijn achtergebleven. De ambtelijk secretaris bevestigt dit.

4.11.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De ambtelijk secretaris deelt mee dat de vijf exemplaren van de "Embargostukken vrijdag" op vrijdag 11 september 2009 rond 16.05 uur door haar naar de grote gang van de fractie worden gebracht. Zij zegt daar, op de leestafel, vier dozen te hebben geopend. Zij vertelt verder dat er tien zwart/wit kopieën worden gemaakt van de Miljoenennota, waarbij de kaft niet wordt gekopieerd. De ambtelijk secretaris zegt dat de stukken worden gesorteerd en de fractieleden de stukken kunnen ophalen. Zij zegt dat er lijsten van uitgifte worden bijgehouden en dat er een doos wordt achtergehouden als reserve.

Meegedeeld wordt dat vier Kamerleden (mevrouw Kant, de heer Irrgang, de heer Roemer en de heer Van Raak) een origineel exemplaar van de Miljoenennota ontvangen en dat het onbekend is welke fractieleden een origineel exemplaar van de MEV hebben ontvangen. Verder wordt gezegd dat alle door de medewerkers ontvangen stukken meegenomen zijn naar de kamers en/of naar huis. De

ambtelijk secretaris deelt mee dat de niet uitgedeelde stukken (inclusief de reservedoos) achter slot en grendel in de lade van het secretariaat worden opgeborgen.

De ambtelijk secretaris zegt de vijf exemplaren van de "Embargostukken zaterdag" op zaterdag 12 september 2009 rond 16.00 uur te hebben opgehaald. Zij zegt dat één exemplaar (bestemd voor de heer Irrgang) door de koerier van de Griffie naar zijn huisadres wordt gebracht. De ambtelijk secretaris zegt dat eerst per abuis een exemplaar van de VVD fractie wordt verzonden, maar dat deze vergissing snel wordt rechtgezet.

Zij geeft verder aan dat een eigen koerier (Kappa) twee exemplaren (bestemd voor mevrouw Kant en de heer F. Bashir) naar de huisadressen heeft gebracht. De ambtelijk secretaris zegt van de koeriers geen ontvangstbevestigingen te hebben ontvangen, wel belt de ambtelijk secretaris de betrokken Kamerleden (de heer Irrgang, mevrouw Kant en de heer Bashir) met het bericht dat de stukken onderweg zijn.

Zij deelt mee dat de overige twee exemplaren van de "Embargostukken zaterdag" achter slot en grendel in de lade van het secretariaat zijn opgeborgen.

Mevrouw Kant zegt dat zij vindt dat het maken van kopieën wel mag en dit is dan ook gebeurd. Zij voegt toe dat voor de kopieën dezelfde instructies gelden als voor de originele stukken.

4.11.4 Contacten fractie met journalisten

De ambtelijk secretaris zegt dat zij bij het afhalen van de stukken op vrijdag 11 september 2009 veel journalisten heeft gezien. Zij zegt dat de pers alleen de dozen filmde en dat de persvoorlichter (geen naam bekend) aanwezig was. Zij voegt toe dat bij de fractiekamers van de SP rond 16.05 uur op vrijdag 11 september 2009 ook een haar onbekende journalist aanwezig was. Zij zegt dat zij deze journalist heeft verzocht de fractieruimte te verlaten.

Mevrouw Kant zegt dat er naar haar weten geen contact is geweest tussen medewerkers van de SP fractie en externen. Zij deelt mee dat er wel veel journalisten in de gangen van de SP rondliepen en dat zij veel sms'jes heeft gekregen met vragen van de pers over het lekken van Prinsjesdagstukken. Mevrouw Kant zegt hier zelf niet op in te zijn gegaan en naar haar weten zijn andere fractieleden er ook niet op ingegaan. Op de vraag of mevrouw Kant op de hoogte is van het feit dat één van de persvoorlichters van de Tweede Kamer de journalist Ron Fresen heeft zien zitten aan een tafel in kamer C012, antwoordt zij dat zij zich niet kan voorstellen dat deze journalist met één van de twee medewerkers op de kamer heeft gepraat. Zij zegt dat de medewerkers de journalist waarschijnlijk helemaal niet kennen.

De betreffende medewerker (de heer D. De Wit) deelt mee dat, terwijl hij de begroting WWI aan het bestuderen is die kort tevoren aan hem onder embargo was uitgereikt, plotseling een hem onbekende man zijn kamer binnenkomt die ongevraagd aan de vergadertafel gaat zitten. Hij zegt dat de man zich niet voorstelt, maar dat hij hem herkent van de televisie als een journalist van de NOS, de heer Ron Fresen. De medewerker zegt dat de journalist aan hem vraagt of hij of de fractie de Miljoenennota al heeft. De medewerker deelt mee dat hij heeft geantwoord dat de fractie de Miljoenennota al heeft, maar dat deze onder embargo is verstrekt en dat de journalist hem dus niet kan krijgen. De medewerker zegt dat de journalist daarna nog enige tijd aan de vergadertafel met zijn gsm heeft zitten

sms'en en dat hij daarna de kamer heeft verlaten, zonder inzage in de "Embargostukken vrijdag" te hebben gekregen.

4.11.5 Contacten fractie met andere externen

Mevrouw Kant zegt dat zij vindt dat overleg met derden (experts) niet kan en dat dit volgens haar binnen haar fractie (dus) ook niet is gebeurd.

4.11.6 Samenvatting

Op basis van de interviews en de beantwoording van de schriftelijke vragen is het aannemelijk dat binnen de SP-fractie algemene regels gelden over hoe om te gaan met vertrouwelijke stukken of embargostukken. Aangegeven wordt dat deze algemene regels meerdere malen in het fractieoverleg ter sprake zijn gekomen. De geïnterviewden delen mee op de hoogte te zijn van de embargoregeling.

Binnen de fractie zijn uitgiftelijsten bijgehouden, waardoor de uitgifte gestructureerd plaatsvond. Er zijn geen bijzondere maatregelen genomen met betrekking tot de embargoregeling. Er zijn tien zwart-wit kopieën van de Miljoenennota gemaakt en verschillende stukken zijn per koerier verzonden. De Miljoenennota is ontvangen door mevrouw Kant en drie Kamerleden, t.w. de heren Irrgang, Roemer en Van Raak. Het is onbekend wie een origineel exemplaar van de MEV heeft ontvangen.

De geïnterviewden delen mee dat er veel belangstelling was van journalisten. Mevrouw Kant zegt dat zij veelvuldig is benaderd door journalisten. Aangegeven is dat de SP-fractie niet op de verzoeken tot lekken is ingegaan.

De geïnterviewden delen mee dat er geen overleg met derden heeft plaatsgehad. Mevrouw Kant zegt dat dit volgens haar onder de embargoregeling ook niet is toegestaan.

4.12 Fractie Verdonk

4.12.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter, mevrouw M.C.F. Verdonk, zegt op de hoogte te zijn van de embargoregeling. Deze houdt volgens haar in dat de inhoud van de stukken niet openbaar mag worden gemaakt.

4.12.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

Mevrouw Verdonk deelt mee dat haar fractie de stukken heeft ontvangen op vrijdag 11 september 2009. Deze stukken zijn opgehaald door de operationeel manager van de fractie (de heer S.R.L. Lancee). De stukken die op zaterdag werden verstrekt zijn per koerier op het huisadres afgeleverd.

4.12.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

Er heeft geen verdere verspreiding plaatsgevonden en er zijn geen kopieën gemaakt, aldus mevrouw Verdonk.

4.12.4 Contacten fractie met journalisten

Volgens mevrouw Verdonk zijn de operationeel manager en zijzelf door journalisten benaderd. Men wilde informatie uit de embargostukken, die echter niet is verstrekt.

4.12.5 Contacten fractie met andere externen

Er zijn geen externen benaderd, aldus mevrouw Verdonk.

4.12.6 Samenvatting

Op basis van het interview met mevrouw Verdonk is het aannemelijk dat uitsluitend zij en een medewerker (de heer Lancee) gedurende de embargoperiode de beschikking hebben over de Prinsjesdagstukken.

De fractie is wel benaderd door journalisten maar op de verzoeken is niet ingegaan. Er zijn geen kopieën gemaakt dan wel externen geraadpleegd.

4.13 VVD

4.13.1 Afspraken embargoregeling binnen fractie

De fractievoorzitter van de VVD, de heer M. Rutte, zegt op de hoogte te zijn van de embargoregeling. Deze regeling houdt volgens hem in dat niets van de inhoud van de stukken naar buiten gebracht mag worden voor Prinsjesdag 15.15 uur. Het kopiëren van de stukken zou volgens hem niet verboden zijn. De heer Rutte deelt mee dat de fractiesecretaris, de heer W.I.I. Van Beek, tijdens een fractievergadering met nadruk heeft gewezen op het belang van de embargoregeling. Op 10 september 2009 heeft de fractiesecretaris ook een e-mail gezonden aan de fractieleden, waarin wordt gewezen op het feit dat de fractievoorzitter namens de fractie voor geheimhouding heeft getekend.

De ambtelijk secretaris (mevrouw A.A. Ament) zegt op de hoogte te zijn van de embargoregeling. Die houdt volgens haar in dat de Prinsjesdagstukken vertrouwelijk zijn. Er mag niets over de inhoud verteld worden, niet gepubliceerd worden en men mag de stukken niet laten slingeren. Ook mogen er geen kopieën van de stukken gemaakt worden. Zij zegt dat dit tijdens een fractievergadering nogmaals onder de aandacht is gebracht van de aanwezige leden en medewerkers van de fractie. Daarnaast heeft zij de medewerkers er op gewezen dat men vertrouwelijk moet omgaan met de stukken en dat niets over de inhoud naar buiten mag worden gebracht.

4.13.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fractie

De ambtelijk secretaris heeft op vrijdag 11 september 2009 de Prinsjesdagstukken opgehaald en hiervoor een ontvangstbewijs ondertekend. De stukken van zaterdag 12 september 2009 zijn eveneens door haar opgehaald. Nadat zij deze stukken in ontvangst heeft genomen en zij één enveloppe heeft opengemaakt, blijkt dat zij stukken van de SP heeft ontvangen. Zij meldt dit aan het hoofd van de Griffie (de heer Goudswaard). Die roept daarop alle koeriers die al met stukken onderweg zijn terug. Binnen een half uur is alles hersteld.

4.13.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fractie

De heer Rutte ontvangt op vrijdag 11 september 2009 de Miljoenennota en de MEV uit handen van zijn secretaresse, nadat zij de stukken had opgehaald bij de ambtelijk secretaris. De heer Rutte zegt dat de fractie gedurende de embargoperiode externe deskundigen heeft geraadpleegd. Er zijn twee sets naar het Kamerlid de heer F.H.H. Weekers gegaan. Het Belastingplan is rechtstreeks naar het Kamerlid de heer J.W. Remkes gegaan, aldus de heer Rutte.

De ambtelijk secretaris zegt dat zij de inhoud van drie van de vijf ontvangen dozen met stukken op de fractie, samen met drie andere collega's, heeft gesorteerd. Twee dozen worden compleet gehouden. De stukken die niet verzonden of uitgedeeld zijn, worden in een kast achter slot en grendel opgeborgen. Voor twee fractieleden wordt een aantal stukken in de zogenaamde vakjeskast, welke op slot kan, gelegd. Op zaterdag heeft de ambtelijk secretaris ook de stukken in ontvangst genomen, behalve de envelop van de heer Remkes die door de Griffie per koerier wordt bezorgd. Een lijst van verspreiding van de Prinsjesdagstukken, waarin precies staat welke personen welke stukken hebben ontvangen, is door de ambtelijk secretaris opgesteld.

De heer Rutte deelt mee dat hij niet weet of de Prinsjesdagstukken of delen ervan gekopieerd zijn. Kopiëren zou volgens hem niet verboden zijn, want binnen de fractie moeten de medewerkers zich wel kunnen voorbereiden. De ambtelijk secretaris zegt dat zij geen kopieën gemaakt heeft van de stukken; of anderen dit hebben gedaan weet zij niet.

4.13.4 Contacten fractie met journalisten

De heer Rutte wordt op zaterdag gebeld door een journalist van RTL Nieuws (Frits Wester), die hem vertelt dat hij in het bezit is van de stukken. De heer Wester vraagt hem of hij wil reageren op de inhoud van de stukken. De heer Rutte zegt niet op het aanbod te willen ingaan.

Ongeveer twee of drie dagen voor het uitdelen van de Prinsjesdagstukken loopt Kees Berghuis, journalist van RTL, bij de ambtelijk secretaris de kamer binnen. Hij vraagt haar of zij de stukken al heeft. Zij gaat hier niet op in.

Bij het ophalen van de dozen op vrijdag 11 september 2009 stonden veel journalisten voor de Jongelingskamer. Op zaterdag 12 september 2009 waren geen journalisten aanwezig.

4.13.5 Contacten fractie met andere externen

De heer Rutte zegt dat fractiegenoot Weekers de heer G. Zalm als adviseur heeft geraadpleegd. Uit eigen ervaring weet de heer Rutte dat de heer Zalm op de hoogte is van geheimhouding. Hij tekent er echter niet voor.

4.13.6 Samenvatting

Zoals blijkt uit de interviews is binnen de VVD fractie de embargoregeling onder de aandacht gebracht in het fractieoverleg als mededeling. Bovendien vertelt de ambtelijk secretaris bij het uitreiken van de stukken nogmaals dat er niets over de inhoud mag worden verteld, er geen kopieën mogen worden gemaakt en de stukken niet mogen slingeren.

In totaal heeft de VVD fractie vijf sets van de "Embargostukken vrijdag" en de "Embargostukken zaterdag" in goede orde ontvangen, aldus de geïnterviewden.

De heer Rutte wordt op zaterdag gebeld door een journalist met het verzoek of hij wil reageren op de inhoud van de Prinsjesdagstukken 2009. De journalist claimt dat hij in het bezit is van de stukken. De fractievoorzitter zegt dat hij hierop niet is ingegaan.

In het kader van het voorbereiden van de algemene beschouwingen wordt in ieder geval één persoon buiten de fractie geraadpleegd. Hierbij worden geen bijzondere maatregelen genomen.

4.14 Samenvatting en conclusies gang van zaken binnen de fracties

In deze paragraaf wordt een samenvatting gegeven van de gang van zaken binnen de fracties, waarin de deelonderwerpen zoals per fractie besproken, worden gevolgd:

- afspraken embargoregeling binnen fracties;
- ontvangst Prinsjesdagstukken door fracties;
- verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fracties;
- contacten fracties met journalisten;
- contacten fracties met andere externen.

Tevens worden op basis daarvan enkele conclusies getrokken over de verschillen in opvatting tussen de fracties over de embargoregeling en de verspreiding binnen de fracties.

4.14.1 Afspraken embargoregeling binnen fracties

Uit het onderzoek blijkt dat binnen alle fracties op enigerlei wijze afspraken zijn gemaakt met betrekking tot de embargoregeling. In veel gevallen is ook expliciet mededeling gedaan over de geheimhouding die de embargoregeling impliceert. Bij meer dan de helft van de fracties is de embargoregeling in het fractieoverleg aan de orde geweest. Ook hebben verschillende fracties bij de uitreiking van de stukken de ontvangers nog eens expliciet gewezen op de geheimhouding die op de stukken van toepassing is. In een aantal fracties is ook per mail nog gewezen op het embargokarakter, met name nadat op vrijdagmiddag duidelijk werd dat informatie uit de stukken in de openbaarheid was gekomen.

De fracties hebben verschillende maatregelen genomen om de geheimhouding van de stukken te waarborgen. Hierbij wordt opgemerkt dat naarmate de fracties groter zijn en de verspreiding breder, er meer maatregelen nodig zijn om de geheimhouding te waarborgen.

Uit het onderzoek is gebleken dat fracties verschillende opvattingen hebben over, en daardoor ook op verschillende manier invulling geven aan, de wijze waarop moet worden omgegaan met de geheimhouding van de ter beschikking gestelde stukken. Zo is er aan de ene zijde van een continuüm een fractie (SGP) waarbij de fysieke stukken gedurende de embargoperiode in het bezit zijn geweest van één persoon en andere ander zijde bevinden zich fracties waar Prinsjesdagstukken zijn gekopieerd of met externen zijn besproken.

Ook binnen de fracties zelf is er soms verschil van interpretatie van de geheimhoudingsplicht. In tabel 1 is alfabetisch per fractie de opvatting over de geheimhoudingsplicht weergegeven met betrekking tot de aspecten 'kopieëren van stukken' en 'raadplegen van externen'. In de derde kolom van tabel 1 is

aangegeven of de geïnterviewde personen binnen een fractie over deze aspecten ook dezelfde opvatting hadden. Opgemerkt wordt dat in de eerste twee kolommen de mening van de fractievoorzitter is vermeld, die immers de geheimhoudingsverklaring heeft getekend.

Tabel 1. Opvattingen fracties over invulling embargoregeling

Fractie	Maken van kopieën toegestaan	Raadplegen van externen toegestaan	Eenduidige opvatting in fractie over regeling
CDA	Ja	Nee	Ja
ChristenUnie	Ja	Nee	Ja
D66 ¹	Nee	Ja	Nee
GroenLinks	Ja	Nee	Ja
PvdA	Nee	Ja ²	Ja
PvdD	Nee	Nee	Ja
PVV	Nee ³	Nee	Ja
SGP	Nee	Nee	N.v.t. ⁴
SP	Ja	Nee	Ja
Fractie Verdonk	Nee	Nee	N.v.t.
VVD	Ja ⁵	Ja	Nee

4.14.2 Ontvangst Prinsjesdagstukken door fracties

Alle fracties hebben verklaard de stukken in goede orde te hebben ontvangen. Op vrijdag 11 september zijn bij nagenoeg alle fracties de stukken opgehaald door ambtelijk secretarissen of fractiemedewerkers, daartoe gemachtigd door de fractievoorzitter. Op zaterdag zijn bij enkele fracties stukken per koerier verzonden naar het huisadres van de fractievoorzitter. De SGP-fractie heeft zowel op vrijdag als op zaterdag de stukken per koerier via de Tweede Kamer op het huisadres van de fractievoorzitter laten bezorgen.

Op zaterdag 12 september ontving de SP-fractie bij het afhalen van de stukken in eerste instantie een set embargostukken van de VVD en omgekeerd de VVD-fractie van de SP, maar dat werd binnen een half uur opgelost. Voor D66 heeft op zaterdag een beleidsmedewerker, die daartoe niet gemachtigd was, op vertoon van haar Kamerpas stukken meegekregen. Het CDA heeft op zaterdag geen stukken opgehaald of ontvangen. De ChristenUnie heeft de zaterdagstukken op maandag opgehaald.

¹ Bij D66 zijn drie personen geïnterviewd. De heer Pechtold zegt dat hij niet exact weet of er kopieën mogen worden gemaakt dan wel derden worden geraadpleegd. De twee geïnterviewde medewerkers van de fractie zijn een verschillende mening toegedaan. Eén van de medewerkers vindt dat zowel kopiëren als het raadplegen van externen is toegestaan. De andere medewerker vindt dat uitsluitend het raadplegen van externen is toegestaan.

² De fractievoorzitter van de PvdA is van mening dat het raadplegen van externen wel zou mogen, maar dit is (voor zover gebleken uit de vragenlijst en interviews) door de PvdA niet gedaan.

³ De fractievoorzitter van de PVV is van mening dat het maken van kopieën niet kan tenzij dit apart is afgesproken. Door twee leden van de fractie zijn wel kopieën gemaakt van delen van een begroting en mee naar huis genomen.

⁴ Bij de fractie SGP en de fractie Verdonk is uitsluitend de fractievoorzitter geïnterviewd.

⁵ Naar de mening van de ambtelijk secretaris van de VVD is kopiëren van de stukken niet toegestaan. De fractievoorzitter meent dat kopiëren door fractiemedewerkers in beginsel wel is toegestaan. Overigens heeft kopiëren van Prinsjesdagstukken (voor zover gebleken uit de vragenlijst en interviews) binnen de VVD fractie niet plaatsgevonden.

4.14.3 Verspreiding Prinsjesdagstukken binnen fracties

Uit de interviews is gebleken dat, met uitzondering van de SGP-fractie en de fractie Verdonk, alle fracties Prinsjesdagstukken of delen daarvan binnen de fractie hebben verspreid. Het gaat daarbij om zowel originele stukken als kopieën daarvan. Van de Miljoenennota en de MEV zijn door vier fracties kopieën gemaakt. Twee fracties (ChristenUnie en GroenLinks) hebben kopieën gemaakt van zowel de Miljoenennota als de MEV, twee andere fracties (CDA en SP) hebben kopieën gemaakt van alleen de Miljoenennota. Eén fractie (PVV) heeft uit de Miljoenennota en de MEV gedeelten gekopieerd. Voor wat betreft de afzonderlijke begrotingshoofdstukken is uit de interviews gebleken dat daarvan incidenteel door fracties kopieën zijn gemaakt. Uit de vragenlijsten en interviews is gebleken dat niet door alle fracties een registratie is bijgehouden van wie precies welke stukken heeft gehad. Om die reden is, behoudens de Miljoenennota en de MEV, het aantal gekopieerde Prinsjesdagstukken niet exact te reconstrueren. Meerdere fracties hebben kopieën gemaakt van de Miljoenennota en de MEV. In tabel 2 is alfabetisch per fractie opgenomen hoeveel exemplaren zij hebben ontvangen, respectievelijk hebben gekopieerd.

Tabel 2. Aantallen uitgereikte en gekopieerde exemplaren Miljoenennota en MEV

Fractie	Miljoenennota			MEV		
	originelen	kopieën	Totaal	originelen	Kopieën	Totaal
CDA	5	16	21	5	0	5
ChristenUnie	2	4	6	2	3	5
D66	2	0	2	2	0	2
GroenLinks	2	8	10	2	8	10
PvdA	5	0	5	5	0	5
PvdD	2	0	2	2	0	2
PVV	2	0	2	2	0	2
SGP	2	0	2	2	0	2
SP	5	10	15	5	0	5
Fractie Verdonk	1	0	1	1	0	1
VVD	5	0	5	5	0	5
Totaal	33	38	71	33	11	44

4.14.4 Contacten fracties met journalisten

Met uitzondering van de SGP-fractie zijn alle fracties op enigerlei wijze vóór of tijdens de embargoperiode benaderd door journalisten met het verzoek informatie uit de Prinsjesdagstukken te delen. Op deze verzoeken is, met uitzondering van het lid Tang van de PvdA-fractie, volgens de geïnterviewden niet ingegaan.

4.14.5 Contacten fracties met andere externen

Uit de interviews komt naar voren dat drie fracties van mening zijn dat het raadplegen van externen over de inhoud van de Prinsjesdagstukken binnen de embargoregeling 2009 is toegestaan. Twee fracties (D66 en VVD) hebben verklaard dat er daadwerkelijk gedurende de embargoperiode contact is geweest met externen over de inhoud van de Prinsjesdagstukken. In beide gevallen betrof het oud-

Kamerleden die de stukken niet zelf hebben meegekregen en zijn geconsulteerd vanwege hun kennis van de rijksbegroting.

5. Overige actoren

In het proces van het ter beschikkingstellen van de Prinsjesdagstukken 2009 onder embargo zijn naast de Tweede Kamer ook andere actoren betrokken zoals de Eerste Kamer, het ministerie van Algemene Zaken, het ministerie van Financiën en Sdu Uitgevers.

Om ook kennis te kunnen nemen van werkwijzen, procedures en ervaringen van andere betrokkenen, heeft de commissie Prinsjesdagstukken op 2 november 2009 brieven gestuurd aan genoemde instanties. Omdat het ministerie van Financiën in de beantwoording van de brief op het punt van de Macro Economische Verkenning (MEV) verwees naar het Centraal Planbureau (CPB), is op 4 december 2009 een vergelijkbare brief aan het CPB gestuurd. Genoemde brieven en de ontvangen antwoorden zijn (voor zover ze geen persoons-/adresgegevens bevatten) opgenomen als bijlagen 10 t/m 14 bij het eindrapport. Een overzicht van de hoofdlijnen van de brieven is opgenomen in de volgende paragrafen.

5.1 De Eerste Kamer

5.1.1 Procedures

De Eerste Kamer laat weten dat op maandag 7 september de fractievoorzitters wordt verzocht om in fractieverband de vraag aan de orde te stellen bij welke leden van de fractie de stukken op vrijdag en zaterdag bezorgd moeten worden. Donderdag 10 september 2009 wordt door de Griffier een e-mail gestuurd aan de leden die de Prinsjesdagstukken willen ontvangen. In dit bericht is, ter waarborging van de geheimhouding, aangegeven dat de stukken uitsluitend persoonlijk in ontvangst kunnen worden genomen en dat er gevraagd wordt te tekenen voor 'ontvangst onder geheimhouding'. In de antwoorden wordt geen melding gemaakt van nadere schriftelijke voorschriften of richtlijnen.

De logistieke gang van zaken rond het in ontvangst nemen en verzenden van de Prinsjesdagstukken is van tevoren besproken met de betrokken medewerkers van de Kamerorganisatie en de koeriersdienst. Afspraken zijn gemaakt over:

- het bezorgen van de dozen met begrotingsstukken;
- de opstelling van de verzendlijsten;
- de controle of de dozen gesloten zijn;
- de etikettering van de dozen;
- de instructies aan de koeriers inzake de aflevering en het doen tekenen van de stukken door de ontvangende Kamerleden;
- de terugbezorging van de niet afleverbare stukken bij de Eerste Kamer;
- de overhandiging van de door de leden ondertekende ontvangst- en geheimhoudingsverklaringen aan het hoofd Bedrijfsvoering;
- het achter slot en grendel opbergen van niet afgeleverde stukken.

Er wordt geen verschil gemaakt tussen op vrijdag en op zaterdag te verzenden stukken.

Volgens de Eerste Kamer zijn de Kamerleden via de agenda's en korte aantekeningen (notulen) van het College van Senioren op de hoogte van de discussie over de verstrekking onder embargo van Prinsjesdagstukken. *"Het is de leden uit dien hoofde bekend dat ontvangst onder embargo betekent*

dat "lekker" volstrekt taboe is", zo staat in de brief van de Eerste Kamer. De Eerste Kamer heeft geen draaiboek waarin de verspreiding van de Prinsjesdagstukken is vastgelegd.

De Eerste Kamer deelt mee dat het ministerie van Algemene Zaken de aflevering van de stukken bij de Eerste Kamer verzorgt. Hierin spelen de Tweede Kamer en het ministerie van Financiën geen rol. Na in ontvangstneming draagt de Eerste Kamer verantwoordelijkheid voor de aflevering van de stukken onder geheimhouding aan de voor ontvangst aangewezen leden van de Eerste Kamer, waarna de desbetreffende Kamerleden zelf verantwoordelijk zijn voor de aan hen ter hand gestelde stukken.

5.1.2 Processen

De Eerste Kamer deelt mee dat op vrijdag 11 september 2009 om 16.00 uur bij de ingang van het gebouw op Binnenhof 22, 26 dozen met begrotingsstukken, de Miljoenennota en de MEV in ontvangst zijn genomen en dat deze in de postkamer en de hal daarvoor zijn opgestapeld.

Bij de in ontvangstneming zijn volgens de Eerste Kamer aanwezig het hoofd Bedrijfsvoering, de coördinator facilitaire zaken en twee medewerkers van de postkamer.

Er wordt één doos opengemaakt om de inhoud te controleren. Een doos is geopend omdat een lid die de "vrijdagstukken" zou ontvangen te kennen had gegeven alleen de Miljoenennota te willen ontvangen; een doos is geopend omdat de MEV reeds op vrijdag was toegezonden en een exemplaar van de MEV (plus een Miljoenennota en het Belastingplan) op zaterdag verzonden moest worden naar een Kamerlid dat voor ontvangst van de "zaterdagstukken" was geregistreerd. De drie geopende dozen worden achter slot en grendel opgeborgen. Vervolgens worden de overige dozen per koerier verzonden. De Kamerleden ontvangen de stukken in gesloten dozen en moeten voor ontvangst en geheimhouding tekenen. Aan echtgenoten of (andere) huisgenoten van een Kamerlid dat afwezig was, worden geen stukken overhandigd.

De stukken op zaterdag zijn door een medewerker postkamer in ontvangst genomen waarna de koeriers op gelijke wijze als hierboven omschreven de stukken hebben afgeleverd. De stukken die niet afgeleverd konden worden zijn op maandag 14 september bij het hoofd bedrijfsvoering ingeleverd en gecontroleerd. Op vrijdag hebben elf Kamerleden de stukken in ontvangst genomen en op zaterdag veertien Kamerleden.

Op maandag 14 september 2009 vindt een terugkoppeling plaats van het hoofd Bedrijfsvoering naar de Griffier. De verklaringen van ontvangst en geheimhouding worden getoond. De terugontvangen, niet afgeleverde, dozen worden gecontroleerd en achter slot en grendel bij de postkamer opgeborgen.

5.1.3 Ervaringen

De Eerste Kamer deelt mee dat in afwijking van andere jaren de stukken niet onder embargo aan alle leden zijn verstrekt maar slechts aan de leden die daartoe door de fractievoorzitters zijn aangewezen. In eerdere jaren bestond de mogelijkheid de onder embargo te verstrekken stukken in het Kamergebouw op te halen. Dit jaar is ervoor gekozen de stukken te zenden naar de huisadressen van de daartoe aangewezen Kamerleden.

De Eerste Kamer vestigt er de aandacht op dat het kabinet pas in een laat stadium een besluit heeft genomen inzake de verstrekking van de Prinsjesdagstukken in 2009. Voor 2010 vindt de Eerste Kamer zeer tijdige besluitvorming over verstrekking van de stukken gewenst.

Op de vraag van de commissie "Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?", antwoordt de Griffier van de Eerste Kamer: "Eén fractievoorzitter (wiens partij in het weekend genoemd was als bron van een mogelijk lek van de MEV) heeft op maandag 14 september 2009 bij de Griffier geïnformeerd naar de toezending van de stukken aan zijn fractiegenoot (die als enige ook stukken zou ontvangen). De in ontvangstneming bleek (in de vooravond van de zaterdag) volgens de regels te zijn verlopen."

5.2 Ministerie van Algemene Zaken

5.2.1 Procedures

De minister-president laat weten dat er op het ministerie van Algemene Zaken diverse procedures zijn die in het algemeen de geheimhouding moeten waarborgen.

In de eerste plaats zijn er algemene waarborgen als de eed of belofte waarmee een ambtenaar bij zijn aanstelling, kort gezegd, verklaart vertrouwelijke informatie geheim te houden en hier zorgvuldig mee om te zullen gaan. Daarnaast tekent elke ambtenaar een geheimhoudingsverklaring bij zijn aanstelling. Ook wordt er in het introductiegesprek bij aanvang van de werkzaamheden gewezen op de regels voor het omgaan met vertrouwelijke en staatsgeheime informatie. De minister-president verwijst naar de gedragscode "bescherming en beveiliging van informatie" waarin voorschriften zijn opgenomen voor het omgaan met vertrouwelijke informatie en informatie die is aangemerkt als staatsgeheim. Er wordt ook toezicht gehouden op de naleving van de gedragscode.

Overtreding van de voorschriften wordt beschouwd als plichtsverzuim. Bij constatering van strafbare feiten wordt aangifte gedaan bij het Openbaar Ministerie.

De minister-president schrijft verder dat er geen bijzondere, extra voorschriften zijn opgesteld om de geheimhouding van Prinsjesdagstukken te waarborgen. Medewerkers zijn bevoegd om kennis te nemen van de stukken voor zover het voor de uitvoering van de aan hen opgedragen werkzaamheden noodzakelijk is. Van deze documenten worden niet meer exemplaren bijgemaakt dan voor een goede voortgang van de werkzaamheden noodzakelijk is. Verder mogen de stukken alleen mee naar huis worden genomen wanneer dit vanuit dienstbelang noodzakelijk is en hiervoor toestemming is verkregen. De formele stukken mogen niet per e-mail via internet worden verzonden. Binnen het ministerie van Algemene Zaken zijn de procedures en werkwijzen rond Prinsjesdagstukken de afgelopen jaren niet gewijzigd.

De minister-president stelt zich op het standpunt dat het staatsrechtelijk aan de regering is wanneer en onder welke voorwaarden de Prinsjesdagstukken aangeboden worden aan de Voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer. Hij geeft verder aan dat het kabinet hier echter tijdig over overlegt met beide Voorzitters om, indien mogelijk, te komen tot een gedragen variant waarmee rekening wordt gehouden met de diverse wensen en belangen. Zodra de embargoregeling bekend is, vindt een

gesprek plaats tussen medewerkers van de griffies van Eerste en Tweede Kamer en medewerkers van de ministeries van Financiën en Algemene Zaken waarin afspraken worden gemaakt over de omvang van de bestelling, het tijdstip van levering, de beveiliging van de stukken op locatie voorafgaand aan de uitreiking en ondertekening van een embargoverklaring. De minister-president stelt dat de uitvoering van de afspraken, onder de verantwoordelijkheid van de Voorzitters, bij de griffies van de Eerste en Tweede Kamer ligt.

Wat betreft de procedures inzake de media schrijft de minister-president dat er in 2009 geen embargoregeling is getroffen met de media. De ministeries van Financiën en Algemene Zaken, in samenwerking met de Rijksvoorlichtingsdienst, verzorgen de gemeenschappelijke uitgifte van de Prinsjesdagstukken aan de media op Prinsjesdag om 15.15 uur. De ministeries zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming van hun eigen persberichten. De persberichten worden aangeboden als onderdeel van de Prinsjesdagstukken en worden via het ministerie van Algemene Zaken aangeleverd bij de Sdu.

5.2.2 Processen

De conceptstukken inzake de begrotingen werden eind augustus, begin september door het ministerie van Financiën ter beschikking gesteld aan de medewerkers van het ministerie van Algemene Zaken die belast zijn met de voorbereiding van de behandeling in de ministerraad. De stukken werden vervolgens door het ministerie van Financiën ten behoeve van behandeling door de ministerraad aan het secretariaat van de ministerraad aangeboden. In de brief van de minister-president staat: "De ministeries van Financiën en Algemene Zaken beschikten op vrijdag 11 september vanaf 16.00 uur ieder over vijf sets gedrukte Prinsjesdagstukken. Dezelfde stukken als de fracties van de Eerste en Tweede Kamer op dat moment tot hun beschikking hadden." Deze stukken zijn gekenmerkt per ministerie. Op maandag 14 september om 9.00 uur ontvingen de ministeries van Financiën en Algemene Zaken ieder vijf sets van de gedrukte exemplaren van het Belastingplan, zoals ontvangen door de Staten-Generaal op zaterdag 12 september om 16.00 uur. Ook deze stukken zijn gekenmerkt per ministerie.

5.2.3 Ervaringen

De minister-president benoemt geen specifieke ervaringen met de embargoregeling. Op de vraag van de commissie "Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?" gaat de minister-president in zijn brief niet in.

5.3 Ministerie van Financiën

5.3.1 Procedures

De minister van Financiën stelt vast dat in de wetgeving en in het Algemeen Rijksambtenarenreglement (ARAR) enkele artikelen staan die de basis zijn voor de geheimhoudingsplicht voor medewerkers bij Financiën. Het gaat bij het ARAR om:

- Artikel 51 Eed en Belofte;
- Artikel 50 Plichtsverzuim;

- Artikel 80 t/m 84 Disciplinaire straffen.

De belangrijkste algemene waarborg met betrekking tot geheimhouding is de eed/belofte. In het ARAR is de eed of belofte verplicht gesteld. Alle nieuwe medewerkers van het ministerie van Financiën krijgen hier mee te maken. Het doen afleggen van de eed of belofte is vooral bedoeld om ambtenaren, als ze in dienst treden, nog eens duidelijk te wijzen op en bewust te maken van hun speciale positie en de gevolgen daarvan voor hun integriteit. Door de eed/belofte door de (plaatsvervangend) secretaris-generaal te laten afnemen, geeft Financiën het belang daarvan aan.

Het VIR-BI (Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst Bijzondere Informatie) maakt concreet welke eisen aan de geheimhouding van vertrouwelijke documenten worden gesteld. Ook het ministerie zelf heeft hierin een taak.

5.3.2 Processen

Het proces met betrekking tot de totstandkoming van de begrotingshoofdstukken is vastgelegd in de Rijksbegrotingsvoorschriften. Deze voorschriften worden jaarlijks door het ministerie van Financiën vastgesteld en dienen door elk ministerie gevolgd te worden. In deze voorschriften staan de regels voor de opzet van begrotingen en jaarverslagen, maar ook het tijdschema en de procedures rond het begrotingsproces. In dit tijdschema staat onder andere aangegeven wanneer de ministeries de begrotingshoofdstukken in moeten dienen bij het ministerie van Financiën.

Wat betreft procedures rondom de Miljoenennota geeft de minister van Financiën aan dat dit proces in een aantal opzichten verschilt van de andere Prinsjesdagstukken. Het verspreidingsbeleid rondom de Miljoenennota is beperkt en met waarborgen omkleed. Zo geldt voor de Miljoenennota:

- geen digitale verspreiding van de stukken;
- er worden alleen papieren versies met persoonlijk watermerk verspreid;
- er wordt bijgehouden aan wie stukken zijn uitgereikt.

Ten aanzien van de procedures voor de totstandkoming van het Belastingplan geldt al sinds vele jaren eenzelfde aanpak. In het voorjaar vindt de voorbereiding plaats. In augustus wordt een eerste integrale versie van het Belastingplan opgesteld. Het sluitstuk wordt gevormd door het opnemen van de koopkrachtmaatregelen in de wettekst. Vervolgens vindt verzending naar de leden van de ministerraad plaats. Vanaf dat moment is de integrale tekst breder bekend binnen de rijksdienst. Na de behandeling in de ministerraad worden de wijzigingen als gevolg van die behandeling in de bestanden verwerkt en wordt het Belastingplan aan de Raad van State aangeboden. Na ontvangst van het advies van de Raad van State worden de wijzigingen als gevolg van dat advies in de definitieve bestanden verwerkt. De tekst wordt over het algemeen op de donderdagavond voor Prinsjesdag afgesloten, door de staatssecretaris en de minister van Financiën ondertekend en op vrijdag naar de Sdu gezonden.

5.3.3 Ervaringen

Door de minister van Financiën worden geen specifieke ervaringen met de embargoregeling benoemd. Op de vraag van de commissie "Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?" gaat de minister van Financiën in zijn brief niet in.

5.4 Sdu Uitgevers

5.4.1 Procedures

Bij Sdu Uitgevers is de geheimhouding geregeld en vastgelegd in de met werknemers afgesloten arbeidsovereenkomsten. De geheimhouding en vertrouwelijkheid zijn mede gebaseerd op de contracten die Sdu Uitgevers heeft met de staat. Medewerkers hebben ook een verklaring ondertekend waarin zij aangeven het beveiligingsbeleid te kennen en er naar te zullen handelen.

De Sdu zet uiteen dat de opdrachtgever ervoor kan kiezen om de stukken te leveren op een informatiedrager zoals usb-stick en cd-rom, of per e-mail, of als papieren versie. Het bedrijfspand van de Sdu is voorzien van camerabewaking en er is bij alle toegangen permanent toezicht. Tijdens de productie zijn het expeditiehof en de productieafdelingen alleen toegankelijk voor personeel dat beschikt over een daartoe geactiveerde toegangspas.

Volgens ongeschreven regels betreffende Prinsjesdagstukken zijn de betrokken afdelingen binnen de Sdu alleen toegankelijk voor geautoriseerd personeel. Anderen kunnen alleen tijdens werktijden gelijktijdig met Sdu-medewerkers in deze ruimtes zijn. Papierafval en papieren kopij worden in een afgesloten kast bewaard en pas na Prinsjesdag in de papiercontainers ter externe verwerking aangeboden. Voor het transport van het proevenverkeer wordt gebruik gemaakt van een vaste koerier die voorafgaand geïnstrueerd wordt over de vereiste vertrouwelijkheid. Kopij bestemd voor rechthebbenden wordt altijd persoonlijk "in handen van" afgegeven.

De levering van de Prinsjesdagstukken geschiedt via een vast koeriersbedrijf. De pakketten worden geheel ingeseald en de vrachtwagens worden verzegeld door het hoofd logistiek. De kentekens van de vrachtwagens en een kopie van de ID kaarten en rijbewijzen van de chauffeurs zijn bekend, c.q. aanwezig.

5.4.2 Processen

Vanaf woensdag 5 augustus jl. beschikte de Sdu over de eerste kopij van de Prinsjesdagstukken, te weten van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) en van VROM. Bij het proces van productie van de Prinsjesdagstukken zijn in totaal 77 medewerkers betrokken.

Naast de Staten-Generaal werden op vrijdag 11 september 2009 om 16.00 uur geprinte gepersonaliseerde Prinsjesdagstukken geleverd aan het ministerie van Algemene Zaken en het ministerie van Financiën. Op maandag 14 september 2009 om 09.00 uur werd aan beide ministeries een levering gezonden van geprinte gepersonaliseerde exemplaren van het Belastingplan, Overige Fiscale Maatregelen en de Fiscale Vereenvoudigingswet.

De Sdu licht toe dat het binnenwerk van de zogenaamde "gepersonaliseerde" versies van de MEV, het Belastingplan, de Miljoenennota en de internetbijlagen van de Miljoenennota per bladzijde worden voorzien van specifieke kenmerken. Op elke bladzijde van het binnenwerk wordt in de kleur grijs (40% zwart), diagonaal lopend van linksboven naar rechtsonder, een watermerk achter de geprinte tekst, tabel of figuur geprint. Dit watermerk bestaat uit het acroniem van de betreffende politieke partij

of de tekst “Kamervoorzitter 1^e kamer” of “Kamervoorzitter 2^e kamer”, de tekst “ministerie van Financiën” of de tekst “ministerie van Algemene Zaken”.

5.4.3 Ervaringen

Sdu Uitgevers heeft extra fysieke veiligheidsmaatregelen genomen vanwege de migratie van het productieproces van officiële bekendmakingen in Staatsblad, Staatscourant en Tractatenblad naar internet. Omdat daarmee ook grote delen van de productie via internet verlopen, waren extra maatregelen noodzakelijk. Onderdeel van die maatregelen is dat medewerkers naast de geheimhoudingsverklaringen ook een verklaring hebben ondertekend waarin zij aangeven het beveiligingsbeleid ter zake te kennen en er naar te handelen.

Voor de Prinsjesdagstukken is dat op termijn relevant, aangezien deze stukken (als Kamerstuk) in de loop van 2010 ook via deze weg verwerkt gaan worden. Voor het overige hebben ervaringen uit de afgelopen jaren geen aanleiding gegeven de gevolgde werkwijze te wijzigen. Op de vraag van de commissie “Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?” antwoordt de CEO van Sdu Uitgevers met “geen opmerkingen”.

5.5 Centraal Planbureau

5.5.1 Procedures

Net als bij het ministerie van Financiën zijn medewerkers van het CPB gehouden aan de geheimhoudingsplicht, zoals opgenomen in Algemeen Rijksambtenarenreglement (ARAR). Nieuwe medewerkers van het CPB leggen een eed of belofte af, waarin het belang van vertrouwelijkheid voor de reputatie van het CPB wordt benadrukt. Bij het afnemen van de eed of belofte besteedt de directeur ook mondeling aandacht aan dit punt. In aanvulling daarop zijn er geen op papier vastgelegde procedures, voorschriften of richtlijnen die specifiek van toepassing zijn op de Macro Economische Verkenning (MEV). Wel zijn er ongeschreven regels. Alle medewerkers van het CPB zijn – zo is de ervaring – zeer goed doordrongen van het belang van de geheimhouding van vertrouwelijke informatie.

De concept-MEV is op 1 september 2009 voor commentaar voorgelegd aan contactpersonen van de ministeries, De Nederlandsche Bank (DNB) en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Dit is geschied via een (met een password) beveiligde e-mail. Ook is op 1 september de concept-MEV per e-mail gestuurd aan de betrokken Staatsraad. Vervolgens is de MEV besproken in het contactpersonenoverleg op het CPB en in de Raad voor Economie, Kennis en Innovatie (REKI). Na verwerking van zinvol geacht commentaar van de contactpersonen en de REKI is de MEV gefinaliseerd en op 10 september naar de drukker (Sdu) gestuurd. De gedrukte exemplaren zijn vervolgens pas na Prinsjesdag (op woensdag 16 september 2009) door de Sdu aan het CPB geleverd. Wat er tussen de elektronische aanlevering bij de Sdu en aanlevering bij het CPB van de gedrukte exemplaren precies is gebeurd met de stukken, is het CPB niet bekend. Ten behoeve van de fractievoorzitters en financieel specialisten is met de ministeries van Algemene Zaken en Financiën afgesproken dat zij de Sdu via een spoedprocedure voldoende exemplaren konden laten printen (i.p.v.

drukken) van de op 10 september door het CPB aan de Sdu aangeleverde bestanden. Verdere afhandeling van deze exemplaren viel onder verantwoordelijkheid van de ministeries van Algemene Zaken en van Financiën, het CPB heeft zich niet met het proces bemoeid.

Voor de zogenoemde Koninginne-MEV gelden andere procedures, want dit is een wezenlijk ander product (namelijk een tussentijdse raming). De Koninginne-MEV is in 2009 na finalisering door het CPB, zonder vooraf in concept te zijn voorgelegd aan contactpersonen, in juni openbaar gemaakt.

5.5.2 Processen

Tijdens het maken van de MEV wordt gewerkt met een speciale *directory* op het interne netwerk. De betrokken medewerkers hebben hiertoe toegang (en verder niemand). Daardoor kunnen in totaal ongeveer vijftig medewerkers bij de bestanden van de MEV (finale versie, conceptversies, onderliggende cijfers en analyses, etc.). De meeste van deze medewerkers bekijken alleen de voor hun eigen werkzaamheden relevante cijfers en teksten, naar schatting negen medewerkers kijken naar de integrale teksten van de MEV. De drukproeven van de MEV worden niet elektronisch gecirculeerd en door slechts zes mensen bekeken (gecorrigeerd).

In de voorbereiding op Prinsjesdag krijgt het CPB op ad hoc basis concepten van delen van de Miljoenennota en het Belastingplan, dit ten behoeve van de consistentie met de teksten en cijfers in de MEV. In 2009 heeft het CPB op dinsdag 4 augustus een concept van hoofdstuk 2 van de Miljoenennota gekregen. Binnen het CPB is dit stuk gedeeld met 7 medewerkers, die het kritisch hebben gelezen. Op 6 augustus is per e-mail inhoudelijk commentaar naar het ministerie van Financiën gestuurd. Daarna heeft het CPB geen conceptversies van (delen van) de Miljoenennota meer ontvangen. Op 25 augustus heeft het CPB per e-mail van het ministerie van Financiën de ministerraadversie van het Belastingplan (inclusief bijlagen) ontvangen. Deze stukken zijn door vier direct betrokken medewerkers bestudeerd. Overigens krijgt het CPB altijd (het gehele jaar door) de relevante (sociaaleconomische) ministerraadstukken toegestuurd. De medewerkers die deze stukken ontvangen, hebben bij indiensttreding een veiligheidsonderzoek ondergaan.

5.5.3 Ervaringen

Rond de MEV zijn de procedures de afgelopen jaren niet wezenlijk aangepast. Rond de ramingen die het CPB in juni (Koninginne-MEV) publiceert, zijn de procedures wél aangepast. Voorheen werd deze raming eerst (vertrouwelijk) rondgestuurd naar de contactpersonen bij de ministeries en De Nederlandsche Bank. Omdat deze nog niet gepubliceerde cijfers bijna altijd werden gelekt, heeft het CPB besloten de cijfers nu direct zelf publiek te maken. Meer in het algemeen is het de ervaring van het CPB dat (vertrouwelijke) conceptcijfers bijna altijd lekken zodra ze buiten het CPB worden gedeeld met ministeries: “Soms zelfs terwijl de vergadering waarin de eerste vertrouwelijke en nog voorlopige resultaten bekend worden gemaakt, nog aan de gang is!”

Op de vraag van de commissie “Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?” gaat de directeur van het CPB niet specifiek in.

6. Conclusies, bevindingen en aanbevelingen

In dit hoofdstuk zijn de conclusies van de feitenreconstructie opgenomen. Vervolgens worden enkele bevindingen gepresenteerd uit de feitenreconstructie, die steeds ook leiden tot aanbevelingen. Deze aanbevelingen hebben vooral betrekking op het operationele proces. De aanbevelingen zijn gericht op het totale proces van verspreiding van embargostukken in het algemeen. Ze zijn daardoor niet uitsluitend gericht op de Tweede Kamer, en ook niet op één specifiek model van verspreiding van embargostukken.

6.1 Conclusies

1. Op basis van de interviews met de medewerkers van de Griffie en de door deze dienst beschikbaar gestelde stukken, blijkt dat de procedures ten aanzien van de verspreiding van Prinsjesdagstukken zorgvuldig zijn gevolgd. In één geval, bij de uitreiking van de embargostukken op zaterdag, is gebleken dat stukken aan een andere fractiemedewerker zijn meegegeven dan de gemachtigde, maar dit is snel en correct hersteld. Op basis van de stukken en de verkregen inlichtingen zijn er geen indicaties dat er door medewerkers van de Griffie of andere Kamerambtenaren die bij het proces van uitgifte van Prinsjesdagstukken 2009 zijn betrokken, geleet is naar de pers of door hen anderszins, bijvoorbeeld door slordigheden of vergissingen, informatie uit de Prinsjesdagstukken in de openbaarheid is gekomen.
2. Uit de interviews met de fractiemedewerkers en de door de fracties beschikbaar gestelde stukken is gebleken dat tussen de fracties onderling, maar soms ook binnen de fracties, verschillende interpretaties bestaan van de geheimhoudingsplicht. Er bestaan uiteenlopende opvattingen en uiteenlopende handelingen, zowel wat betreft het (mogen) kopiëren van de Prinsjesdagstukken 2009 als het wel of niet (mogen) delen van de inhoud van Prinsjesdagstukken met externen⁶. Een ieder is de mening toegedaan dat overleg met journalisten in dit verband niet is toegestaan.
3. Uit het onderzoek is gebleken dat een aantal fracties stukken heeft gekopieerd. Prinsjesdagstukken, zowel originelen als kopieën, zijn vaak in brede kring verspreid binnen de fractie. Ook fractiemedewerkers hebben soms stukken ontvangen en mee naar huis genomen. De Prinsjesdagstukken 2009 zijn binnen de fracties op verschillende wijzen verspreid (via de koeriersdienst van de Tweede Kamer, persoonlijk afhalen bij de fractie, per weekendpost, bezorging thuis door fractiemedewerkers of door de fractie ingehuurd koeriers).
4. Eén Kamerlid (de heer Tang) heeft aangegeven een Prinsjesdagstuk, in casu de MEV, voor enkele uren te hebben uitgeleend aan een journalist van RTL. Op basis van de gehouden interviews en de ontvangen stukken zijn geen andere aanwijzingen gevonden voor het lekken van de Prinsjesdagstukken door leden of medewerkers van de fracties. Wel zijn nagenoeg alle fracties

⁶ In deze feitenreconstructie worden onder "externen" verstaan: derden, niet zijnde journalisten. Het gaat dan bijvoorbeeld om deskundigen uit de achterban van de partij die evenwel niet Kamerlid of in dienst van de fractie zijn.

actief benaderd door de media met verzoek om Prinsjesdagstukken of informatie daaruit te mogen ontvangen.

6.2 Bevindingen en aanbevelingen operationeel proces

A) Uitgifte embargostukken op basis van gebleken behoefte

De feitenreconstructie binnen de Tweede Kamer en de brieven van de Eerste Kamer en de ministeries van Algemene Zaken en Financiën laten zien dat er door het kabinet veel embargostukken worden verspreid, op basis van vooraf vastgestelde aantallen in plaats van op basis van gebleken behoefte. Dit leidt er bijvoorbeeld toe dat bij de Eerste Kamer vele dozen met embargostukken niet gebruikt worden en tot Prinsjesdag in een kast verdwijnen. In de Tweede Kamer is het beeld andersom. Daar maken sommige (grotere) fracties kopieën van bepaalde Prinsjesdagstukken omdat er meer Kamerleden een exemplaar willen dan het aantal dat voor de betreffende fractie door het kabinet ter beschikking is gesteld.

Uit oogpunt van efficiëntie en verkleining van risico's van uitlekken van onbenutte of gekopieerde exemplaren wordt aanbevolen om te bezien of een procedure denkbaar is waarbij meer aangesloten wordt bij de feitelijke behoefte aan embargostukken.

B) Waarmerken documenten

Alle pagina's van de embargo-exemplaren van de Miljoenennota (plus bijlagenboek), de MEV en het Belastingplan waren in 2009 gewaarmerkt door middel van een zogenaamd "watermerk". Begrotingen zijn niet voorzien van een watermerk, mogelijk om praktische redenen. Het watermerk is een zichtbare beveiliging. Dit is consequent gedaan voor alle ontvangers van embargostukken, dus per in de Staten-Generaal vertegenwoordigde fractie (acroniem van de fractienaam), voor de beide Kamervoorzitters en voor de ministeries van Algemene Zaken en Financiën. De kaften van de stukken waren echter niet gewaarmerkt.

Ter verbetering van de procedure van het waarmerken van embargostukken wordt aanbevolen om voortaan niet alleen alle pagina's, maar ook de omslag van embargostukken te voorzien van een duidelijk watermerk. Daarnaast zou – voor zover dat al niet gebeurt – ook gedacht kunnen worden aan het aanbrengen van niet zichtbare waarmerken in de stukken.

C) Vervoer van embargostukken

Uit de feitenreconstructie is gebleken dat ook de procedure van het vervoer de nodige waarborgen kent om de vertrouwelijkheid van de stukken te garanderen. Zo wordt vooraf doorgegeven wanneer de stukken bij de Tweede Kamer worden afgeleverd en wat het kenteken van de vrachtauto en de naam van de chauffeur zijn. Er wordt echter geen informatie verstrekt over de wijze van verzegeling en de kenmerken daarvan. Hierdoor is het niet te controleren of de oorspronkelijke verzegeling nog op de vrachtauto zat bij het uitladen. Uit één van de interviews is gebleken dat de chauffeur van de vrachtauto de verzegeling opnieuw heeft aangebracht na het uitladen van de stukken bij de Tweede Kamer en daarna onderweg is gegaan naar de Eerste Kamer.

Aanbevolen wordt voortaan ook vooraf de wijze en kenmerken van de verzegeling aan de Sdu te vragen, daarbij te kiezen voor een niet herstelbare verzegeling met duidelijke kenmerken en te pleiten voor één aparte vrachtwagen per bestemming.

D) Toegang van pers

De feitenreconstructie heeft duidelijk gemaakt dat er in 2009 veel animo was bij de media om in bezit te komen van (informatie uit de) Prinsjesdagstukken. De pers was aanwezig rond de zaal waar de stukken werden uitgereikt, liep rond over de gangen van het Kamergebouw en schoof in één geval zelfs aan bij iemand die bij de fractie de stukken zat te lezen.

Vanuit het oogpunt van de beoogde vertrouwelijkheid van embargostukken, verdient het aanbeveling na te denken over een werkwijze waarbij het uitreiken, het eventuele vermenigvuldigen en het lezen van deze stukken in het Kamergebouw, niet op de voet gevolgd kan worden door de media.

E) Registratie uitgifte van embargostukken

Uit de interviews is gebleken dat de tijdstippen waarop documenten door de fracties zijn opgehaald niet zijn geregistreerd door de Griffie. In één geval heeft een andere persoon dan de gemachtigde van die fractie de documenten opgehaald. Hiervan is geen separate aantekening gemaakt. Daarnaast is duidelijk geworden dat ook binnen de meeste fracties niet (systematisch) is bijhouden welke personen welke stukken op welk moment hebben ontvangen.

Aanbevolen wordt om voortaan behalve de namen ook de tijdstippen van uitgifte te registreren voor alle personen die embargostukken komen afhalen om in voorkomende gevallen duidelijkheid te hebben wie op welk moment welke stukken in bezit heeft. Indien fracties ook de mogelijkheid wordt geboden de stukken verder te distribueren, ligt het in de rede dat verlangd wordt dat daar eenzelfde administratie wordt bijgehouden.

F) Verzending naar huisadressen

Bij de verspreiding van de Prinsjesdagstukken 2009 is door de Tweede Kamer niet gekozen voor één uniforme procedure van distributie, zoals bijvoorbeeld in de Eerste Kamer gebeurde. Bij de Tweede Kamer zijn de stukken in eerste instantie uitgereikt via de Griffie in een zorgvuldige procedure met veel waarborgen voor geheimhouding. Vervolgens is evenwel de verantwoordelijkheid voor de verdere distributie bij de fracties gelegd. Dit heeft ertoe geleid dat stukken door ten minste vier verschillende koeriersbedrijven zijn verspreid (het vaste koeriersbedrijf van de Tweede Kamer, maar ook de door fracties ingehuurd koeriers). Daarnaast hebben fractiemedewerkers stukken meegenomen en afgegeven bij Kamerleden thuis. Ook de reguliere postverzending van de Tweede Kamer (de oranje tas met weekendpost) is benut voor het versturen van embargostukken naar huisadressen.

Indien gekozen wordt voor de mogelijkheid om embargostukken (ook) naar huisadressen te sturen, wordt aanbevolen om te kiezen voor een procedure waarbij ontvangers van stukken persoonlijk de stukken in ontvangst moeten nemen in de originele gesloten Sdu-verpakking en daarbij ook persoonlijk tekenen voor ontvangst en voor geheimhouding. Het ligt in de rede deze verzending in handen te leggen bij één daartoe gekwalificeerd koeriersbedrijf.

G) Fracties faciliteren voor omgang met vertrouwelijke stukken

In de feitenreconstructie is een ietwat paradoxale situatie aan het licht gekomen. De minister-president koos voor verstrekking van de embargostukken in een relatief beperkte oplage (maximaal 5 dozen voor de grote fracties) en verwachtte dat als gevolg daarvan kopieën gemaakt zouden worden. Door de Kamervoorzitter en de ambtelijke dienstleiding is niet meegewerkt aan het centraal kopiëren van stukken omdat “zulks niet de bedoeling is”. Daardoor zagen fracties zich genoodzaakt om op eigen kopieerapparaten stukken te vermenigvuldigen, veelal op plaatsen (gangen) waar zich ook journalisten ophielden. De feitenreconstructie heeft ook laten zien dat fracties er van doordrongen zijn dat embargostukken ‘achter slot en grendel’ horen als ze achter blijven op de werkplek. In de praktijk is dat vaak een gewone bureaula. In één geval bleek de ijskast te zijn gebruikt voor het bewaren van de stukken omdat deze als enige op slot kon.

Aanbevolen wordt om de faciliteiten voor de fracties aan te passen aan het regime dat wordt toegestaan inzake vertrouwelijke stukken. Indien bijvoorbeeld het kopiëren van stukken waarop een geheimhoudingsplicht rust (de facto) wordt toegestaan, ligt het in de rede na te denken over een veilige (centrale) procedure van vermenigvuldiging van deze stukken. Een aandachtspunt daarbij is ook dat in het geheugen van kopieerapparatuur wordt opgeslagen wat er gekopieerd is. Indien het in bezit hebben door fracties van stukken waarop een geheimhoudingsplicht rust (de facto) wordt toegestaan, ligt het in de rede dat alle fracties over ten minste één brand- en braakvrije kast beschikken waarin zij dan ook geacht worden deze stukken te bewaren.

H) Regeling geheimhouding

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat fracties verschillend omgaan met de geheimhoudingsplicht. Er zijn geen voorschriften aanwezig of instructies gegeven op dit punt. Vanuit het perspectief van waarborging van de vertrouwelijke status is het wenselijk dat dit gebeurt, met name voor wat betreft de aspecten van kopiëren, bewaren (zowel binnen het Kamergebouw als op het privéadres) en het ter beschikking stellen aan externen.

Aanbevolen wordt om tot dergelijke voorschriften te komen. Wanneer het binnen een embargoregeling wordt toegestaan om externen te raadplegen, ligt het in de rede dat ook maatregelen worden genomen om dan ook geheimhouding door externen te waarborgen, zoals bijvoorbeeld het laten tekenen van een geheimhoudingsverklaring.

7. Tijdlijn

Bij dit rapport is opgenomen een tijdlijn van de gebeurtenissen in de periode van 3 september 2009 tot Prinsjesdag (dinsdag 15 september 2009). Vanwege de omvang is de tijdlijn als afzonderlijke uitklapbare bijlage los bij dit rapport gevoegd⁷.

De informatie die is gebruikt bij het vervaardigen van de tijdlijn is afkomstig uit de berichtgeving van de media, de schriftelijke verslagen van enkele fracties en andere ter beschikking gestelde documenten, de antwoorden op de schriftelijke vragen van de commissie Prinsjesdagstukken en de gehouden interviews met medewerkers van de ambtelijke diensten van de Tweede Kamer en met leden en medewerkers van de fracties.

⁷ Deze bijlage is vanwege het formaat niet beschikbaar bij de digitale versie van dit rapport maar ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer

Inhoudsopgave bijlagen

- A** Plan van aanpak
 - A.01 Overzicht vragen aan geïnterviewde gesteld
 - A.02 Introductie interview
 - A.03 Format van een kort verslag
 - A.04 Ambtenaren betrokken bij distributie Prinsjesdagstukken
 - A.05 Namen van fractiemedewerkers en/of Kamerleden betrokken bij het ophalen van de Prinsjesdagstukken alsmede de namen van de fractievoorzitters

- B** Schriftelijke vragen aan fractievoorzitters van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
- C** Lijst van de geïnterviewde medewerkers van de ambtelijke diensten van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
- D** Lijst van de geïnterviewde medewerkers van de fracties van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
- E** Lijst van geïnterviewde fractievoorzitters van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
- F** Lijst van geïnterviewde personen tweede ronde
- G** Overzicht mededelingen voorafgaand aan interview
- H** Overzicht ter beschikking gestelde documenten
- I** Kopie van een ondertekende geanonimiseerde geheimhoudingsverklaring
- J** Kopie van e-mail d.d. 9 september 2009, 15.54 uur van de Griffier aan de ambtelijk secretarissen van de fracties, inclusief bijlage

Losse bijlage: Tijdlijn (zie vorige pagina)

Bijlage A

Plan van aanpak

COMMISSIE PRINSJESDAGSTUKKEN

PLAN VAN AANPAK FEITENONDERZOEK OKTOBER 2009

1. Het onderzoek

Op 30 september 2009 besluit het Presidium van de Tweede Kamer der Staten-Generaal tot het instellen van een commissie van externe deskundigen die onderzoek gaat doen naar aanleiding van het uitlekken van de stukken voor Prinsjesdag. Deze commissie, de Commissie Prinsjesdagstukken, is als volgt samengesteld:

- professor mr. J.L. de Wijkerslooth de Weerdesteijn (voorzitter van de commissie; voormalig voorzitter van het College van procureurs-generaal en thans hoogleraar straf- en strafprocesrecht aan de Universiteit Leiden);
- mevrouw dr. E. Borst-Eilers (voormalig minister van VWS);
- mr. W.H. de Beaufort, voormalig Griffier van de Tweede Kamer.

Op 14 oktober 2009 verleent het Presidium van de Tweede Kamer de opdracht aan de Commissie Prinsjesdagstukken.

2. Aanleiding en uitgangspunten onderzoek

Tot en met 2005 is het te doen gebruikelijk dat zowel de leden van de Eerste als de Tweede Kamer en ook de pers de Prinsjesdagstukken onder embargo reeds op de vrijdag voorafgaand aan Prinsjesdag ontvangen. Echter, vrijwel jaarlijks lekt er informatie vóór Prinsjesdag uit.

Ook dit jaar wordt via de media de inhoud van de Prinsjesdagstukken voortijdig openbaar geworden. Het Presidium van de Tweede Kamer besluit daarom tot het uitvoeren van een breed onderzoek naar aanleiding van het uitlekken van de Prinsjesdagstukken. Dit omdat het Presidium niet kan uitsluiten dat er, gezien de berichtgeving in de media, meerdere lekken zijn geweest.

De Voorzitter van de Tweede Kamer verzoekt zowel de Eerste Kamer als het kabinet mee te werken aan dit onderzoek. De Eerste Kamer en het kabinet geven echter te kennen hieraan

niet te willen deelnemen. Het Presidium besluit toch een onderzoek te laten uitvoeren, door bovengenoemde commissie.

3. Doelstelling onderzoek

Het doel van het onderzoek is om – op basis van een onderzoek naar de wijze waarop dit jaar met de Prinsjesdagstukken wordt omgegaan en van de juridische aspecten die daarbij aan de orde zijn – lessen te kunnen trekken voor de toekomst.

4. Onderzoeksvragen

Op basis van bovengenoemde doelstelling worden de volgende algemene vragen geformuleerd:

- Hoe is in 2009 de embargoregeling voor Prinsjesdagstukken vormgegeven?
- Hoe is deze binnen de Tweede Kamer toegepast en nageleefd?
- Welke aanbevelingen voor de procedure van verspreiding van Prinsjesdagstukken kunnen op grond van de bevindingen worden gedaan en welke aanbevelingen voor de eventuele aanpassing van toepasselijke wet- en regelgeving?

4.1. Uitvoering onderzoeksvragen

De Commissie houdt zich bezig met de volgende activiteiten:

1. Een feitenreconstructie;
2. Een juridische analyse;
3. Een serie gesprekken tussen commissie (staf) en relevant geachte betrokkenen.

Voor wat betreft de feitenreconstructie genoemd onder 1. wordt gebruik gemaakt van een tweetal gedetacheerde medewerkers van de Rijksrecherche en een tweetal ingehuurd forensische onderzoekers.

5. De structuur van het onderzoek

5.1. De strategie

Ten einde de feitenreconstructie uit te voeren, vinden er interviews plaats met de betrokken ambtenaren van de ambtelijke diensten van de Tweede Kamer en leden en medewerkers van de fracties van de Tweede Kamer.

De interviews vinden plaats in twee ruimtes van het Depotgebouw, Lange Houtstraat 1, volgens het volgende schema:

- 1^e interview: 09.00 uur
- 2^e interview: 10.30 uur
- 3^e interview: 13.00 uur
- 4^e interview: 14.30 uur
- 5^e interview: 16.00 uur

Het laatste interview kan, wanneer dit niet noodzakelijk is, als eerste komen te vervallen.

Voor Kamerleden wordt de mogelijkheid geboden dat zij worden geïnterviewd in hun eigen werkkamer.

De te interviewen personen worden uitgenodigd door de secretaresse van de Commissie Prinsjesdagstukken bij wie zij zich ook voor het interview dienen te melden.

Bij aanvang van de interviews wordt aan de geïnterviewde duidelijk gemaakt dat het interview een onderdeel is van een feitenonderzoek en geen strafrechtelijk onderzoek behelst. Ook wordt gemeld dat de gesprekken digitaal worden opgenomen. De verkregen informatie wordt,

na de parlementaire behandeling van het rapport van de Commissie Prinsjesdagstukken, vernietigd.

De vragen tijdens de interviews hebben voornamelijk betrekking op de navolgende aspecten:

- welke personen/diensten binnen de Tweede Kamer op welke wijze en op welk moment kennis konden nemen van de Prinsjesdagstukken;
- alle personen binnen de Tweede Kamer die met vertrouwelijke Prinsjesdagstukken in aanraking zijn geweest op de hoogte waren van de strekking van de geheimhoudingsbepalingen en de mogelijke consequenties van niet naleving;
- is gehandeld conform de regels en voorschriften die gesteld zijn rond deze stukken.

Bijlagen:

Bij dit plan van aanpak is onder A.01 een bijlage gevoegd waarop de vragen staan die aan de geïnterviewde worden gesteld, onder A.02 een voorbeeld van de introductie van het interview en onder A.03 een format van een kort verslag.

5.2. De tactiek(en)

Aan de hand van alle beschikbare schriftelijke bronnen vindt een eerste ronde van interviews plaats.

Er wordt begonnen met het interviewen van ambtenaren van de ambtelijke diensten van de Tweede Kamer, die betrokken zijn geweest bij de distributie van de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 september en zaterdag 12 september 2009 (zie bijlage A.04).

Vervolgens worden de fractiemedewerkers geïnterviewd, die betrokken zijn geweest bij het ophalen en het binnen de fractie verspreiden van de Prinsjesdagstukken (zie bijlage A.05).

Als laatsten worden de fractievoorzitters, de heer Tang en de Voorzitter van de Tweede Kamer geïnterviewd.

De uitkomsten van deze eerste ronde van interviews en de antwoorden op de schriftelijke vragenronde vormen de basis voor het houden van een tweede ronde van interviews, waarbij getracht wordt nog meer zicht te krijgen op de verspreiding van de Prinsjesdagstukken of delen van de informatie uit deze stukken binnen of buiten de fracties. Hierbij moet niet uit het oog worden verloren dat de Prinsjesdagstukken ook vanuit de ambtelijke diensten van de Tweede Kamer kunnen zijn gelekt. Ook in deze ronde kan er daarom aanleiding zijn dat ambtenaren worden geïnterviewd.

Bij de interviews wordt gebruik gemaakt van een vaste lijst van vragen, die als leidend tijdens het interview moet worden beschouwd. Deze vaste lijst van vragen dient tevens voor de onderlinge vergelijkbaarheid van de uitkomsten van de twee teams interviewers. Tijdens de eerste ronde interviews kunnen naar aanleiding van de antwoorden overigens ook verdiepende vragen worden gesteld.

Het verdient de voorkeur dat per team interviewers alle leden of medewerkers van een zelfde fractie worden geïnterviewd.

Naar schatting vinden er in de eerste ronde tussen de dertig en de veertig interviews plaats en in de tweede ronde mogelijk twintig interviews, teneinde zicht te krijgen op de verspreiding van de Prinsjesdagstukken.

5.3. Verslaglegging

De interviews worden digitaal opgenomen.

In uitzonderlijke gevallen, te bepalen door de staf van de Commissie, kan een interview verbatim worden uitgewerkt door de Dienst Verslag en Redactie van de Tweede Kamer.

Hiervoor is gekozen omdat het maken van een verslag naar aanleiding van een interview, het vervolgens ter correctie aanbieden van het opgemaakte verslag aan de geïnterviewde en het daarna eventueel wijzigen van het verslag en vervolgens ter tekening voor de tweede maal aanbieden van het verslag aan de geïnterviewde, te veel tijd in beslag neemt wanneer dat voor alle interviews moet plaatsvinden.

Verder worden de "highlights" van de interviews in een kort verslag in een vast format (bijlage A.03) gerapporteerd aan de Commissie.

5.4. Analist

Door een analist van de Rijksrecherche zal aan de hand van de berichtgeving Prinsjesdagstukken vóór 11 september 2009 te 16.00 uur, de berichtgeving tijdens de embargoperiode en de afgenomen interviews een tijdslijn worden gemaakt teneinde het verspreiden van de Prinsjesdagstukken zoveel mogelijk visueel te maken.

6. De fasering en doorlooptijd van de onderzoeksactiviteiten

De eerste ronde van interviews zal een aanvang moeten vinden in week 45 (2 november 2009) en er wordt naar gestreefd om dit af te ronden in week 46 (de week van 9 november 2009).

De tweede ronde van interviews zal mogelijk parallel kunnen lopen met de interviews van de Commissie.

7. Mogelijke knelpunten voor het onderzoek

- Bereidheid om mee te werken aan het interview
Mochten Kamerleden of medewerkers van de fracties weigeren hun medewerking te verlenen aan de interviews, dan zal dit worden gemeld.
- Duur van het interview
Met in achtneming van de eerder genoemde voorgestelde werkwijze van het houden van interviews zal naar schatting een interview maximaal 1 uur duren, exclusief schriftelijke verslaglegging.
- Strafbaar feit
In geval van ontdekking van een mogelijk strafbaar feit zal hiervan direct melding worden gemaakt aan de voorzitter van de Commissie Prinsjesdagstukken, die het feit vervolgens bespreekt met Mr. H.N. Brouwer, voorzitter van het College van procureurs-generaal.
- Tweede Kamerlid P.J.G. Tang van de fractie van de Partij van de Arbeid
Het Kamerlid P.J.G. Tang, die eerder tegenover de Voorzitter van de Tweede Kamer en ook publiekelijk heeft toegegeven dat hij Prinsjesdagstukken in strijd met de embargoregeling 2009 heeft overhandigd aan een journalist van RTL, wordt eveneens geïnterviewd, waarbij de mogelijkheid niet moet worden uitgesloten dat hij voor een tweede keer ook door de Commissie zal worden geïnterviewd.

8. Betrokkenen bij de uitvoering van het feitenonderzoek

S.L. van der Linden, rijksrechercheur;

I.A. de Bakker, rijksrechercheur;

M. Kaijim, forensisch onderzoeker van PricewaterhouseCoopers;

W.M. Pijlman, forensisch onderzoeker van PricewaterhouseCoopers;

G. Helsdingen, analist Rijksrecherche.

9. Communicatie binnen de commissie

Tweemaal per week stafoverleg.

Eenmaal per twee weken overleg van de Commissie Prinsjesdagstukken.

Bijlage A.01

Vragenlijst interviews ambtenaren

1. Wat is uw functie?
2. Bent u bekend met het feit dat er een embargoregeling m.b.t. de Prinsjesdagstukken was?
3. Bent u bekend met de inhoud van de embargoregeling 2009?
4. Zijn er met u afspraken gemaakt m.b.t. de geheimhouding van de Prinsjesdagstukken?
5. Welke handelingen heeft u verricht met betrekking tot de verdeling van de Prinsjesdagstukken 2009?
6. Heeft u kopieën gemaakt van de Prinsjesdagstukken?
7. Heeft u op vrijdag 11 september 2009 contact gehad met een journalist?
8. Heeft u op zaterdag 12 september 2009 contact gehad met een journalist?
9. Heeft u nog andere informatie die van belang kan zijn van dit onderzoek?

Vragenlijst interviews leden/medewerkers fracties

De vragen onder I, II en III, die bij brief d.d. 27 oktober 2009 aan de fracties zijn gesteld, zullen wanneer deze niet (voldoende) zijn beantwoord, tijdens de te houden interviews opnieuw worden gesteld. De vragen onder IV zullen per persoon en per gesprek op relevantie worden getoetst voor het interview.

I. Vragen ten aanzien van de uitreiking van de embargostukken op vrijdag 11 september 16.00 uur

Ontvangst van de stukken

1. Heeft uw fractie de stukken zelf opgehaald of heeft u de stukken laten brengen?
 - Indien zelf gehaald: welke persoon/personen heeft/hebben deze in ontvangst genomen?
 - Indien bezorgd: van wie en hoe laat heeft u de stukken ontvangen?
2. Hoeveel sets⁸ stukken heeft uw fractie ontvangen?

Verspreiding van de ontvangen stukken

3. Kunt u beschrijven hoe het proces van verspreiding van de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 september 2009 in uw fractie was georganiseerd?
4. Kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen welke stukken uit de ontvangen sets hebben gehad, respectievelijk inzage in één of meer stukken uit de ontvangen sets hebben gehad (zowel binnen als buiten de fractie)?
5. Wat is gebeurd met eventueel niet uitgedeelde (delen van) sets van embargostukken?

Vermenigvuldiging van de ontvangen stukken

6. Zijn er binnen uw fractie ook kopieën gemaakt van (delen van) deze embargostukken? Zo ja, kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen welke (delen van) stukken in kopie hebben gehad (zowel binnen als buiten de fractie)?

II. Vragen ten aanzien van de uitreiking van de embargostukken op zaterdag 12 september 16.00 uur

⁸ Met een 'complete set' wordt in deze vragenlijst steeds bedoeld het doosje met stukken, dat is uitgedeelde, bestaande uit een exemplaar van de Miljoenennota, de MEV en de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting

Ontvangst van de stukken (i.c. het Belastingplan) en 2 andere daaraan gerelateerde documenten

7. Heeft uw fractie de stukken zelf opgehaald of heeft u de stukken laten brengen?
 - Indien zelf gehaald: welke persoon/personen hebben deze in ontvangst genomen?
 - Indien bezorgd: van wie en hoe laat heeft u de stukken ontvangen?
8. Hoeveel exemplaren heeft uw fractie ontvangen?

Verspreiding van de ontvangen stukken

9. Kunt u beschrijven hoe het proces van verspreiding van deze stukken op zaterdag 12 september 2009 in uw fractie was georganiseerd?
10. Kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen de stukken hebben gehad, respectievelijk inzage in de stukken hebben gehad (zowel binnen als buiten de fractie)?
11. Wat is gebeurd met eventueel niet uitgedeelde (delen van) van deze embargostukken?

Vermenigvuldiging van de ontvangen stukken

12. Zijn er binnen uw fractie ook kopieën gemaakt van (delen) van deze embargostukken?
Zo ja, kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen welke (delen van) stukken in kopie hebben gehad?

III. Vragen over de gang van zaken in het algemeen

Waarborgen tegen lekken van informatie

13. Op welke wijze is binnen uw fractie ruchtbaarheid gegeven aan de betekenis en consequenties van de geheimhoudingsverklaring die door de fractievoorzitters is ondertekend?
14. Welke maatregelen heeft uw fractie getroffen in het kader van de geheimhoudingsafspraken die omtrent de Prinsjesdagstukken in 2009 waren gemaakt?
15. Zijn, voor zover u bekend, uw fractie of mensen binnen uw fractie benaderd door de pers met het verzoek kennis te mogen nemen van de inhoud van de uitgereikte stukken? Zo ja, werd heeft er gevraagd om inzage van (een deel van) die stukken dan wel om mondelinge toelichting?

Reconstructie gang van zaken rond Prinsjesdagstukken 2009

16. Heeft uw fractie gehoor gegeven aan het verzoek dat de Griffier per mail op vrijdag 25 september heeft gedaan aan alle ambtelijk secretarissen om een kort verslagje op te stellen over hoe het in ontvangst nemen van de Prinsjesdagstukken in uw fractie is verlopen?
 - Zo nee, waarom niet?
 - Zo ja, heeft u aan dat verslagje nu nog iets toe te voegen?
17. Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?
Zo ja, wilt u die vermelden en toelichten?

IV. Vragen interviews

18. Wat is uw functie binnen de fractie?
19. Bent u bekend met het feit dat er een embargoregeling m.b.t. de Prinsjesdagstukken was in 2009?
20. Bent u bekend met de inhoud van de embargoregeling 2009?
21. Zijn er binnen uw fractie afspraken gemaakt m.b.t. de geheimhouding van de Prinsjesdagstukken?
22. Wie heeft voor uw fractie de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 september 2009 opgehaald?
23. Welke stukken heeft u op deze dag in ontvangst genomen?
24. Wie heeft er getekend voor ontvangst?

25. Hoeveel stuks heeft uw fractie in ontvangst genomen?
26. Wie heeft voor uw fractie de Prinsjesdagstukken op zaterdag 12 september 2009 opgehaald?
27. Welke stukken heeft u op deze dag in ontvangst genomen?
28. Wie heeft er getekend voor ontvangst?
29. Hoeveel stuks heeft uw fractie in ontvangst genomen?
30. Heeft u een geheimhoudingsverklaring ondertekend?
31. Zijn er kopieën gemaakt van de Prinsjesdagstukken? Zo ja, van welke en hoeveel?
32. Wie heeft er binnen uw fractie een origineel exemplaar van de Miljoenennota gekregen?
33. Wie heeft er binnen uw fractie een kopie van een deel van de Miljoenennota gekregen?
34. Wie heeft er binnen uw fractie een origineel exemplaar van de Macro Economische Verkenning gekregen?
35. Wie heeft er binnen uw fractie een kopie van een deel van de Macro Economische Verkenning gekregen?
36. Wie heeft er binnen uw fractie een origineel exemplaar van de stukken van de rijksbegroting gekregen?
37. Wie heeft er binnen uw fractie een kopie van de stukken van de rijksbegroting gekregen?
38. Zijn er ook kopieën verstrekt buiten uw fractie?
39. Zijn de Prinsjesdagstukken binnen uw fractie in gedeeltes of in zijn geheel verspreid/verstrekt?
40. Wat is er gebeurd met niet uitgedeelde (delen van) sets van de Prinsjesdagstukken?
41. Wie heeft kopieën gekregen (zowel binnen als buiten de fractie)?
42. Is er binnen uw fractie sprake van een clean desk policy? (Hiermee wordt bedoeld dat u bij het verlaten van uw werkplek/bureau, vertrouwelijke documenten in afgesloten kast/kluis, opbergt.)
43. Waar werden de niet uitgedeelde Prinsjesdagstukken/ of delen ervan opgeborgen binnen uw fractie?
44. Welke maatregelen zijn er binnen uw fractie genomen tegen het lekken van de Prinsjesdagstukken?
45. Bent u bekend met het feit of iemand van uw fractie contact heeft gehad met iemand van buiten uw fractie over de inhoud van de Prinsjesdagstukken voordat de troonrede door de Koningin werd uitgesproken?
46. Heeft u contact heeft gehad met iemand van buiten uw fractie over de inhoud van de Prinsjesdagstukken voordat de troonrede door de Koningin werd uitgesproken?
47. Bent u bekend of iemand van uw fractie Prinsjesdagstukken mee naar huis of een andere plaats heeft genomen?
48. Heeft u Prinsjesdagstukken mee naar huis of een andere plaats heeft genomen?
49. Heeft u zelf kopieën gemaakt van Prinsjesdagstukken?
50. Is u bekend of iemand van uw fractie contact heeft gehad met een journalist m.b.t. Prinsjesdagstukken?
51. Heeft u contact gehad met een journalist m.b.t. Prinsjesdagstukken?
52. Is u bekend of iemand binnen uw fractie contact heeft gehad met een deskundige m.b.t. Prinsjesdagstukken?
53. Heeft u contact gehad met een deskundige m.b.t. Prinsjesdagstukken?
54. Heeft u nog andere informatie die van belang kan zijn van dit onderzoek?

Bijlage A.02

Introductie interview:

Voorafgaand aan het interview en na het aanzetten van de digitale opname apparatuur zal de introductie bestaan uit het opsommen van de volgende items:

1. Het betreft een interview van de Commissie Prinsjesdagstukken,
2. Noemen dag en datum,
3. Noemen tijdstip aanvang interview,
4. Noemen locatie,
5. Noemen naam geïnterviewde,
6. Noemen naam interviewers,
7. Het betreft geen strafrechtelijk onderzoek, doch een feitenonderzoek,
8. Tijdens het interview kan het voorkomen dat sommige vragen reeds eerder zijn gesteld,
9. De informatie uit het interview kan in het eindrapport van de Commissie worden verwerkt en is eventueel herleidbaar op individuele personen,
10. De geluidsopname en de door de interviewers gemaakte notities worden na parlementaire behandeling vernietigd.
11. Verzoeken om vertrouwelijkheid van dit interview totdat het eindrapport van de commissie is uitgebracht.

Bijlage A.03

Format van een kort verslag

Commissie Prinsjesdagstukken

Datum/ tijdstip interview:

Naam geïnterviewde:

Functie geïnterviewde:

Namen interviewers:

Locatie interview:

Kort verslag van het interview:

Bijlage A.04

Ambtenaren betrokkenen bij distributie Prinsjesdagstukken

Griffie

J.H. Goudswaard	hoofd Griffie
L.A. Kipp	plaatvervangend hoofd Griffie
D.A.M. Friggen	coördinator primaire documenten Griffie
T.W.J. Collaris	medewerker vragen/proces Griffie
B. Coucou	uitzendkracht Griffie
T. List	medewerker vragen/proces Griffie

Bodedienst en Postzaken

J. Heitkamp	1 ^e medewerker postzaken
-------------	-------------------------------------

Stafdienst Voorlichting

L.L.M. van Schie	junior voorlichter
------------------	--------------------

Bijlage A.05

Betrokkenen bij ophalen en verspreiden Prinsjesdagstukken voor de fracties en de Voorzitter van de Tweede Kamer

CDA

A.P.C.M. van Holstein Plv. hoofd Beleid CDA stukken opgehaald op 11-9-09
P.L.B.A. van Geel Fractievoorzitter

VVD

A.A. Ament Ambtelijk secretaris stukken opgehaald op 11-9-09 en 12-9-09
M. Rutte Fractievoorzitter

PvdA

M. Kraneveldt-van der Veen Kamerlid stukken opgehaald op 11-9-09
S.B. Kuiper Ambtelijk secretaris stukken opgehaald op 12-9-09
M.I. Hamer Fractievoorzitter

PVV

D. Rozenboom Secretaresse stukken opgehaald op 11-9-09
J.H.A. Driessen Beleidsmedewerker stukken opgehaald op 12-9-09
G. Wilders Fractievoorzitter

SP

A.D.L. Oremus Ambtelijk secretaris stukken opgehaald op 11-9-09 en 12-9-09
A.C. Kant Fractievoorzitter

GroenLinks

J. Arnoldussen Beleidsmedewerker stukken opgehaald op 11-9-09 en 12-9-09
F. Halsema Fractievoorzitter

D66

J.C. Sneller Beleidsmedewerker stukken opgehaald op 11-9-09
M.J.A. van Gessel Beleidsmedewerker stukken opgehaald op 12-9-09
A. Pechtold Fractievoorzitter

SGP

B.J. van der Vlies Fractievoorzitter

PvdD

M.J.E. de Groot Ambtelijk secretaris stukken opgehaald op 12-9-09
A.C. Cornelisse Fractiemedewerker stukken opgehaald op 11-9-09
M.L. Thieme Fractievoorzitter

ChristenUnie

S. Lie-Hap-Po Administratief medewerker stukken opgehaald op 11-9-09 (stukken van zaterdag op maandag opgehaald)
A. Slob Fractievoorzitter

Fractie Verdonk

S.R.L. Lancee Operationeel manager 11-9-09 en 12-9-09 bezorgd op woonadres
M.C.F. Verdonk Fractievoorzitter

Voorzitter Tweede Kamer

J. Goudswaard Hoofd Griffie stukken opgehaald op 11-9-09 en 12-9-09
G.A. Verbeet Voorzitter

Bijlage B

Schriftelijke vragen aan fractievoorzitters van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

COMMISSIE PRINSJESDAGSTUKKEN

Den Haag, 27 oktober 2009

Aan de fractie van...

Geachte... ,

Op 14 oktober jl. heeft het Presidium de 'commissie Prinsjesdagstukken' ingesteld die gevraagd is nader onderzoek te doen naar de gang van zaken rond de uitreiking van de stukken die in 2009 voorafgaand aan Prinsjesdag onder embargo zijn verstrekt. In dit kader is onlangs ook door de Voorzitter van de Tweede Kamer (per brief van 15 oktober 2009) aan alle Leden van de Tweede Kamer en het fractiepersoneel verzocht medewerking te verlenen aan genoemd onderzoek. Mede in dat licht vraag ik uw aandacht voor het volgende.

De commissie is voornemens een feitenonderzoek te laten verrichten waarbij door experts op dit terrein een aantal vraaggelassen gesprekken gevoerd zal worden. Hiertoe zullen in eerste instantie alle fracties worden benaderd voor een dergelijk gesprek in de periode vanaf 2 november aanstaande. Binnen uw fractie zijn gesprekken voorzien met u (omdat u de geheimhoudingsverklaring hebt getekend), met degene die getekend heeft voor het afhalen van de stukken en – voor zover dat een andere persoon is – met degene die primair belast is met de verspreiding van de embargostukken binnen uw fractie. Voor het plannen van deze gesprekken zal het secretariaat van de commissie binnenkort contact opnemen.

Voorts is het voor de commissie van belang om een duidelijk beeld te hebben van wie er bij de verschillende fracties de beschikking hebben gehad over stukken waarop een embargo van toepassing was. Om die reden verzoeken wij u om bijgevoegde lijst met feitelijke vragen te (laten) beantwoorden.

De commissie ontvangt de antwoorden op bijgaande vragen graag zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 3 november aanstaande per e-mail. Voor nadere informatie kunt u altijd contact opnemen met de griffier van de commissie, mr. T.N.J. (Tim) de Lange. U ontvangt deze brief ook per interne post.

Met vriendelijke groet,

Voorzitter commissie Prinsjesdagstukken,
J.L. de Wijkerslooth

I. Vragen ten aanzien van de uitreiking van de embargostukken op vrijdag 11 september 16.00 uur

Ontvangst van de stukken

1. Heeft uw fractie de stukken zelf opgehaald of heeft u de stukken laten toesturen?
- Indien zelf gehaald: welke persoon/personen heeft/hebben deze in ontvangst genomen?
- Indien opgestuurd: van wie en hoe laat heeft u de stukken ontvangen?
2. Hoeveel sets⁹ stukken heeft uw fractie ontvangen?

Verspreiding van de ontvangen stukken

3. Kunt u beschrijven hoe het proces van verspreiding van de Prinsjesdagstukken op vrijdag 11 september 2009 in uw fractie was georganiseerd?
4. Kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen welke stukken uit de ontvangen sets hebben gehad, respectievelijk inzage in één of meer stukken uit de ontvangen sets hebben gehad (zowel binnen als buiten de fractie)?
5. Wat is gebeurd met eventueel niet uitgedeelde (delen van) sets van embargostukken?

Vermenigvuldiging van de ontvangen stukken

6. Zijn er binnen uw fractie ook kopieën gemaakt van (delen) van deze embargostukken?
Zo ja, kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen welke (delen van) stukken in kopie hebben gehad (zowel binnen als buiten de fractie)?

II. Vragen ten aanzien van de uitreiking van de embargostukken op zaterdag 12 september 16.00 uur

Ontvangst van de stukken (i.c. het Belastingplan)

7. Heeft uw fractie de stukken zelf opgehaald of heeft u de stukken laten toesturen?
- Indien zelf gehaald: welke persoon/personen hebben deze in ontvangst genomen?
- Indien opgestuurd: van wie en hoe laat heeft u de stukken ontvangen?
8. Hoeveel exemplaren heeft uw fractie ontvangen?

Verspreiding van de ontvangen stukken

9. Kunt u beschrijven hoe het proces van verspreiding van deze stukken op zaterdag 12 september 2009 in uw fractie was georganiseerd?
10. Kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen de stukken hebben gehad, respectievelijk inzage in de stukken hebben gehad (zowel binnen als buiten de fractie)?
11. Wat is gebeurd met eventueel niet uitgedeelde (delen van) van deze embargostukken?

Vermenigvuldiging van de ontvangen stukken

12. Zijn er binnen uw fractie ook kopieën gemaakt van (delen) van deze embargostukken?
Zo ja, kunt u een overzicht opstellen waaruit blijkt welke personen welke (delen van) stukken in kopie hebben gehad?

III. Vragen over de gang van zaken in het algemeen

Waarborgen tegen lekken van informatie

13. Op welke wijze is binnen uw fractie ruchtbaarheid gegeven aan de betekenis en consequenties van de geheimhoudingsverklaring die door de fractievoorzitters is ondertekend?

⁹ Met een 'complete set' wordt in deze vragenlijst steeds bedoeld het doosje met stukken, dat is uitgedeeld, bestaande uit een exemplaar van de Miljoenennota, de MEV, het Belastingplan en de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting

14. Welke maatregelen heeft uw fractie getroffen in het kader van de geheimhoudingsafspraken die omtrent de Prinsjesdagstukken in 2009 waren gemaakt?
15. Zijn, voor zover u bekend, uw fractie of mensen binnen uw fractie benaderd door de pers met het verzoek kennis te mogen nemen van de inhoud van de uitgereikte stukken?

Reconstructie gang van zaken rond Prinsjesdagstukken 2009

16. Heeft uw fractie gehoor gegeven aan het verzoek dat de Griffier per mail op vrijdag 25 september heeft gedaan aan alle ambtelijk secretarissen om een kort verslagje op te stellen over hoe het in ontvangst nemen van de Prinsjesdagstukken in uw fractie is verlopen?
 - Zo nee, waarom niet?
 - Zo ja, heeft u aan dat verslagje nu nog iets toe te voegen?
17. Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?
Zo ja, wilt u die vermelden en toelichten?

Bijlage C

Lijst van de geïnterviewde medewerkers van de ambtelijke diensten van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Geïnterviewde medewerkers Griffie

De heer J.H. Goudswaard (hoofd Griffie)
Mevrouw L.A. Kipp (plv. hoofd Griffie)
Mevrouw D.A.M. Friggen (coördinator primaire documenten)
De heer T.W.J. Collaris (medewerker vragen/proces)
De heer B. Coucou (uitzendkracht Griffie)
De heer T. List (medewerker vragen/proces)

Geïnterviewde medewerker afdeling Postzaken

De heer J. Heitkamp (1^e medewerker postzaken)

Geïnterviewde medewerker Stafdienst Voorlichting

De heer L.L.M. van Schie (junior voorlichter)

Bijlage D

Lijst van de geïnterviewde medewerkers van de fracties van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

CDA:

De heer A.P.C.M van Holstein (plv. hoofd beleid)

De heer E.J. de Lanoy (directeur fractiebureau)

VVD:

Mevrouw A.A. Ament (ambtelijk secretaris)

PvdA:

De heer S.B. Kuiper (ambtelijk secretaris)

PVV:

Mevrouw D. Rozenboom (secretaresse)

De heer J.H.A. Driessen (beleidsmedewerker)

SP:

Mevrouw A.D.L. Oremus (ambtelijk secretaris)

De heer D. de Wit (fractiemedewerker)

D66:

De heer J. C. Sneller (beleidsmedewerker)

Mevrouw M.J.A. van Gessel (beleidsmedewerker)

PvdD:

Mevrouw M.J.E. de Groot (ambtelijk secretaris)

Mevrouw A.C. Cornelisse (fractiemedewerker)

CU:

Mevrouw S. Lie-Hap-Po (administratief medewerkster)

GroenLinks:

De heer J. Arnoldussen (beleidsmedewerker)

Bijlage E

Lijst van geïnterviewde fractievoorzitters van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

CDA:

De heer P.L.B.A. Van Geel

VVD:

De heer M. Rutte

PvdA:

Mevrouw M.I. Hamer

PVV:

De heer G. Wilders

SP:

Mevrouw A.C. Kant

D66:

De heer A. Pechtold

SGP:

De heer B.J. van der Vlies

PvdD:

Mevrouw M.L. Thieme

CU:

De heer A. Slob

Fractie Verdonk:

Mevrouw M.C.F. Verdonk

GroenLinks:

Mevrouw F. Halsema

Voorts is ook de Voorzitter van de Tweede Kamer (mevrouw G.A. Verbeet) in de eerste ronde geïnterviewd.

Bijlage F

Lijst van geïnterviewde personen tweede ronde

CDA:

De heer S. van Haersma Buma (Kamerlid)
Mevrouw N.L. van den Berg (secretaresse)

PvdA:

De heer P.J.G. Tang (Kamerlid)

SP:

De heer D. de Wit (fractiemedewerker)

Griffie:

Mevrouw H.J.M. Hulst (administratief medewerkster)

Stafdienst voorlichting:

De heer L.L.M. van Schie (junior voorlichter)

Bijlage G

Overzicht mededelingen voorafgaand aan interview

Voorafgaand aan het interview en na het aanzetten van de digitale opname apparatuur zal de introductie bestaan uit het opsommen van de volgende items:

1. Het betreft een interview van de Commissie Prinsjesdagstukken,
2. Noemen dag en datum,
3. Tijdstip aanvang interview,
4. Noemen locatie,
5. Noemen naam geïnterviewde,
6. Noemen naam interviewers,
7. Het betreft geen strafrechtelijk onderzoek, doch een feitenonderzoek,
8. Tijdens het interview kan het voorkomen dat sommige vragen reeds eerder zijn gesteld,
9. De informatie uit het interview kan in het eindrapport van de Commissie worden verwerkt en zijn eventueel herleidbaar op individuele personen,
10. De opname en de door de interviewers gemaakte notities worden na parlementaire behandeling vernietigd.
11. Verzoeken om vertrouwelijkheid van dit interview totdat het eindrapport van de commissie is uitgebracht.

Bijlage H

Overzicht ter beschikking gestelde documenten

Verslagen van de fracties:

PvdA, VVD, SP, GroenLinks, CU, SGP, D66 en Verdonk

Beantwoording van vragenlijsten van de fractievoorzitters:

CDA, CU, D66, PvdA, Partij van de Dieren, PVV, SGP, SP, VVD, fractie Verdonk en GroenLinks

Brief van de minister-president aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, d.d. 3 september 2009 inzake de embargoregeling Prinsjesdagstukken 2009

E-mail van de ambtelijk secretaris van de VVD d.d. 11-11-2009 met de tekst van de artikelen inzake de geheimhoudingsplicht uit de arbeidsovereenkomsten die gelden voor VVD-fractiemedewerkers, respectievelijk persoonlijk medewerkers van een VVD-Tweede Kamerlid

Dossier van de Griffie waarin onder andere de volgende documenten te vinden zijn:

- Draaiboek Prinsjesdag 2009, 11 september 2009 (Griffie)
- Verslag van de Griffie over de gang van zaken distributie Prinsjesdagstukken 2009, d.d. 28 september 2009
- E-mail van de Griffie (mevrouw Friggen) d.d. 10 september 2009 aan ministerie van Algemene Zaken inzake afspraken geheimhouding
- E-mail van de Griffie, d.d. 4 september 2009, aan de ambtelijke secretaressen van de fracties inzake het ophalen en verspreiden van de Prinsjesdagstukken
- Correspondentie tussen de Griffie en de Sdu
- Brief aan de fractievoorzitters afkomstig van de Griffier, d.d. 9 september 2009
- Verklaring van ontvangst onder geheimhouding (machtigingsformulier en ontvangstverklaringen)
- Vervoersdocumenten

Bijlage I

Kopie van een ondertekende geanonimiseerde geheimhoudingsverklaring

Verklaring van ontvangst onder geheimhouding

Den Haag, 11 september 2009

Ondergetekende, de heer/mevrouw
gemachtigd voor ontvangst door de fractie van
verklaart hierbij op vrijdag 11 september 2009 **de begrotingshoofdstukken en de Miljoenennota** die
op 15 september 2009, Prinsjesdag, om 15.15 uur officieel aan de Tweede Kamer worden
aangeboden, in ontvangst te hebben genomen.

Ondergetekende verklaart bekend te zijn met de geheimhouding die rust op deze
begrotingshoofdstukken en Miljoenennota tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur.

Handtekening

.....

Verklaring van ontvangst onder geheimhouding

Den Haag, 12 september 2009

Ondergetekende, de heer/mevrouw
gemachtigd voor ontvangst door de fractie van
verklaart hierbij op zaterdag 12 september 2009 **de Macro Economische Verkenningen en het Belastingplan** die op 15 september 2009, Prinsjesdag, om 15.15 uur officieel aan de Tweede Kamer worden aangeboden, in ontvangst te hebben genomen.

Ondergetekende verklaart bekend te zijn met de geheimhouding die rust op deze Macro Economische Verkenningen en het Belastingplan tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur.

Handtekening

.....

Bijlage J

Kopie van e-mail d.d. 9 september 2009, 15.54 uur van de Griffier aan de ambtelijk secretarissen van de fracties, inclusief bijlage

Aan de fractievoorzitters

Den Haag, 9 september 2009

Betreft: Prinsjesdagstukken.

Geachte dames en heren,

Namens het Presidium vraag ik uw aandacht voor het volgende.

Zoals u bekend heeft de minister-president bij brief van 3 september jl. aan de Voorzitter van de Tweede Kamer laten weten dat onder geheimhouding aan alle fracties van de Tweede (en de Eerste) Kamer op vrijdag 11 september a.s. de begrotingshoofdstukken en de Miljoenennota ter beschikking worden gesteld en op zaterdag 12 september a.s. de Macro Economische Verkenningen en het Belastingplan.

In zijn brief geeft de minister-president ook aan dat de grote fracties vijf exemplaren, de kleinere fracties twee exemplaren en de eenmansfracties één exemplaar zullen ontvangen. De Griffie heeft inmiddels op ambtelijk niveau met alle fracties en met mevrouw Verdonk afspraken gemaakt over de wijze waarop de fracties en mevrouw Verdonk de eerder genoemde stukken wensen te ontvangen. Voor de ontvangst van deze stukken dient echter wel een geheimhoudingsverklaring te worden ondertekend.

Aangezien alle stukken op naam van de desbetreffende fractievoorzitter worden gesteld, heeft het Presidium besloten om alle fractievoorzitters te vragen een dergelijke verklaring te ondertekenen. In deze verklaring kan tevens worden aangegeven wie namens de fractievoorzitter bevoegd is tot ontvangst van de genoemde stukken op vrijdag 11 september a.s. respectievelijk op zaterdag 12 september a.s.. Voor de duidelijkheid meld ik u dat een gemachtigde voor de door hem of haar in ontvangst te nemen stukken ook een verklaring tot geheimhouding dient te ondertekenen.

Mag ik u verzoeken om bijgaande verklaring voor akkoord te ondertekenen en vóór donderdag 10 september a.s. 18.00 uur te retourneren aan de heer Goudswaard, hoofd Griffie.

Met mijn hartelijke dank voor uw medewerking teken ik met vriendelijke groet,

De Griffier

Bijlage bij deze e-mail:

Verklaring van ontvangst onder geheimhouding

Den Haag,september 2009

Ondergetekende, de heer/mevrouw
voorzitter van de fractie van
verklaart bekend te zijn met de geheimhouding die rust op de Prinsjesdagstukken, te weten:
begrotingshoofdstukken, de Miljoenennota, de Macro Economische Verkenningen en het
Belastingplan, tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur.

*(Gelieve het onderstaande alleen in te vullen als de fractievoorzitter niet zelf in persoon (een deel van)
genoemde stukken in ontvangst neemt.)*

Ondergetekende verklaart dat de heer/mevrouw.....
namens voornoemde fractie gemachtigd is om:

- op vrijdag 11 september de begrotingshoofdstukken en de Miljoenennota
in ontvangst te nemen.

Ondergetekende verklaart dat de heer/mevrouw.....
namens voornoemde fractie gemachtigd is om:

- op zaterdag 12 september de Macro Economische Verkenningen en het Belastingplan
in ontvangst te nemen.

Ondergetekende is er mee bekend dat de gemachtigde voor de ontvangst van deze stukken
eveneens een verklaring van geheimhouding dient te ondertekenen.

Handtekening

.....

Bijlage 5a

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Van den Berg
Vergaderdatum	9 november 2009	
Tijdstip	20.30 uur – 21.30 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort, De Lange, Noordsij en Hendriks	
Genodigde	De heer Van den Berg, honorair hoogleraar ‘Het parlementair stelsel, rechtsnormen en machtsverhoudingen’, Universiteit Maastricht	

De voorzitter van de commissie stelt verheugd te zijn dat de heer Van den Berg zijn ervaringen en inzichten wil delen met de commissie. Temeer omdat hij, ook vanuit eerdere functies, precies die kennis in zich verenigt die voor de commissie relevant is in deze: de wetenschap, de journalistiek en de politiek.

Gevraagd naar zijn oordeel over de embargoregeling voor Prinsjesdagstukken, stelt de heer Van den Berg dat deze in zijn optiek gebaseerd is op een verouderde gedachtegang. De embargoregeling stamt uit een tijd dat er voornamelijk maar eens per jaar over de begroting en beleidsplannen gepraat werd. Nu verschijnen gedurende het hele jaar tal van beleidsstukken. In die zin bevat de Troonrede ook geen nieuws meer. En het echte nieuws in de begrotingsstukken is vaak bedekt onder de vele feiten, zodat het lastig is de portee ervan te doorgronden.

De heer Van den Berg meent dat een oplossing hiervoor zou zijn om besluiten openbaar te maken zodra de ministerraad er over heeft besloten. In de Grondwet staat wel dat uiterlijk de derde dinsdag de plannen van de regering aangeboden moeten worden, maar niet dat het tot die tijd opgespaard moet worden. Van de Troonrede kan best een korter, maar zinvol verhaal worden gemaakt dat geen oud nieuws bevat. De Troonrede zou echter geen visie moeten bevatten: een regering is er om te regeren, niet om een visie te hebben.

Gevraagd naar mogelijke verbeteringen in het proces van aanbidding van Prinsjesdagstukken ziet Van den Berg nog de mogelijkheid om de stukken kort van tevoren aan te bieden (bijvoorbeeld een dag eerder dan Prinsjesdag) maar om voldoende voorbereidingstijd voor alle fracties te creëren, de algemene politieke beschouwingen een dag later te beginnen en deze op donderdag en vrijdag te houden.

De voorzitter vraagt Van den Berg naar de ethische kant van het lekken van stukken. Van den Berg stelt dat bij lekken altijd belangen in het geding zijn. Lekken hoort tot op zekere hoogte bij het politieke bedrijf en kan tot op zekere hoogte ook functioneel zijn. Hij noemt enkele praktijkvoorbeelden, waaronder het lekken van namen bij benoemingen of het lekken van beleidsvoornemens om zo via de media te polsen of er iets mis is met een kandidaat, respectievelijk of er draagvlak is voor een bepaalde voor te stellen maatregel.

Er zijn echter ook vormen van lekken die gebaseerd zijn op ijdelheid ("zie mij eens, over welke informatie ik beschik") of uit persoonlijk gewin (bijvoorbeeld in ruil voor media-aandacht). De conclusie, die de heer Van den Berg aan het eind van het gesprek over dit onderwerp trekt, is dat voor het oordeel over de ernst van lekken maatgevend zou moeten zijn welk belang in het geding is. Hoe groot is het persoonlijk belang of zijn er meer functionele motieven?

De commissie vraagt de heer Van den Berg naar de (on)mogelijkheden tot sanctionering bij overtreding van de embargoregeling van Prinsjesdagstukken. De strekking van het betoog van Van den Berg is: embargoregelingen: begin er niet aan, want het "ongelukrisico" is groot. Temeer omdat lekken uit ijdelheid onvermijdelijk is bij dit type stukken. Nu er Prinsjesdagstukken gelekt zijn, stelt Van den Berg geen voorstander van vervolging van

Vergaderdatum 9 november 2009

Kamerleden te zijn. De analogie met vervolging van gemeenteraadsleden gaat volgens hem niet op omdat dit onvergelykbare gevallen zijn. Niet voor niets kent vervolging van gemeenteraadsleden een regulier strafrechtelijk proces via het Openbaar Ministerie, terwijl de wet voor Kamerleden een bijzondere procedure kent via o.m. de procureur-generaal van de Hoge Raad.

De heer Van den Berg stelt vast dat de Kamervoorzitter steeds minder tuchtrechtelijke bevoegdheden heeft en de bevoegdheden die er zijn in de praktijk vaak zelden worden toegepast. Het probleem is namelijk vaak dat de Voorzitter niet weet of een bepaalde maatregel steun van de meerderheid heeft. Van steun van het Presidium kan de Voorzitter ook niet zeker zijn. Een voorbeeld is het ontnemen van het woord. Het geven van zware tuchtrechtelijke bevoegdheden past volgens Van den Berg niet in de tendens dat steeds meer besluiten in de Kamer op basis van meerderheidsbesluitvorming tot stand komen. "Een individu (i.c. de Kamervoorzitter) dat de moraal moet handhaven is lastig".

De voorzitter dankt de heer Van den Berg voor zijn open houding en het interessante gesprek. Een kort verslag van dit gesprek wordt opgesteld en aan de heer Van den Berg ter goedkeuring voorgelegd. Dit verslag kan na zijn goedkeuring eventueel in het eindrapport worden verwerkt.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5b

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Brouwer
Vergaderdatum	18 november 2009	
Tijdstip	13.00 uur – 14.00 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort, De Lange, Noordsij, Hendriks en Benard	
Genodigde	De heer Brouwer, voorzitter College van procureurs-generaal	

De voorzitter heet de heer Brouwer welkom en bedankt hem voor zijn bereidheid om met de commissie van gedachten te wisselen. De voorzitter geeft aan dat de commissie een kort verslag ter goedkeuring aan de heer Brouwer zal toesturen, dat bij goedkeuring ook in het eindrapport kan worden gebruikt.

De voorzitter refereert aan de constatering die de heer Elzinga eerder had gedaan dat er sprake lijkt te zijn van intensivering van lekonderzoeken en van veroordelingen op dit punt. De heer Brouwer geeft desgevraagd aan dat dit niet terug te voeren is op expliciet beleid van het Openbaar Ministerie (OM) in deze. Het blijven incidenten die per geval worden beoordeeld. Er is geen algemene praktijk wat betreft lekgevallen. Het OM wacht aangiften af. Wel is sprake, mede door toegenomen aandacht in de media voor dit soort zaken, van een zekere stijging van het aantal aangiften de laatste jaren.

Als er besloten wordt om aangiften in dezen in behandeling te nemen dan is een verkennend onderzoek door de Rijksrecherche vaak de eerste stap. In het merendeel van de gevallen blijft het daar bij omdat dergelijk onderzoek vaak duidelijk maakt dat er zeer veel (potentiële) bezitters zijn van gelekte stukken. Betrokkenen (bijvoorbeeld ministeries) schrikken nogal eens van de uitkomsten van dit soort onderzoek waar het gaat om de feitelijke omvang van de verspreiding van stukken.

De voorzitter vraagt naar de grens tussen "gewone lezaken" en zaken waarbij de bijzondere procedure voor politieke ambtsdragers speelt. Is het bijvoorbeeld mogelijk dat politie onderzoek zou doen bij bewindslieden? De heer Brouwer heeft hier geen ervaring mee. In het algemeen is er weinig belangstelling voor het vraagstuk van de strafrechtelijke vervolging van politieke ambtsdragers, daarbij ook refererend aan beperkte belangstelling voor een publicatie hierover van de vorige voorzitter van het College van procureurs-generaal. Er is inmiddels een duidelijke lijn inzake aangiften tegen (ex)bewindslieden. De wettelijke regeling, die van toepassing is voor Kamerleden, gaat uit van een vooronderzoek op basis van de Wet op de Parlementaire Enquête. Dus onderzoek onder het gezag van de Tweede Kamer en niet van het OM. Aangiften tegen politieke ambtsdragers worden door het OM derhalve op juridische gronden niet ontvankelijk verklaard. Dit levert in de praktijk wel eens een zogenaamde artikel 12-klacht op.

De heer Brouwer beaamt dat de huidige procedure voor vervolging van politieke ambtsdragers complex is. Als één van de mogelijke implicaties van daadwerkelijk toepassing noemt hij het feit dat op basis van de Wet op de Ministeriële Verantwoordelijkheid ook medeverdachten onder deze procedure vallen. Dat zou impliceren dat zij in geval van een eventueel proces als medeverdachte niet de mogelijkheid van rechtspraak in twee instanties zouden hebben.

Desgevraagd stelt de heer Brouwer geen voorbeelden te kennen waarbij corruptie een grondslag heeft gevormd voor vervolging van het lekken van stukken. Wel is er vaak een politiek belang (met als risico dat deze praktijk op termijn zou kunnen derailleren), maar bewijzen dat er sprake is van een direct aanwijsbare (al dan niet financiële) tegenprestatie is op zijn zachtst gezegd niet gemakkelijk. In het algemeen is het OM terughoudend in

Vergaderdatum 18 november 2009

onderzoek naar lekken naar de media, omdat het veel capaciteit kost, de ervaring leert dat er veelal vele potentiële lekken denkbaar zijn en in feite slechts de helft van de zaak (i.c. de bezitters van vertrouwelijke informatie) onderzocht kan worden. De journalistieke ontvangers van vertrouwelijke informatie zijn vanwege hun beroep op bronbescherming in het algemeen niet in een lekonderzoek te betrekken.

Gevraagd naar het sanctie-instrumentarium van de Tweede Kamer geeft de heer Brouwer aan in het algemeen voorstander te zijn van "beroepsgroepen" die zelf normerend en zo nodig corrigerend optreden. Parallellen kunnen worden getrokken met bijvoorbeeld de journalistiek, advocaten en notarissen of het medisch tuchtrecht. Ook de politiek moet zijn eigen normen vaststellen en handhaven. Normering op basis van gedragsregels hoeft niet in de plaats te komen van strafrecht. Het strafrecht dient wel *ultimum remedium* te zijn.

Tot slot heeft een gedachtewisseling plaats tussen de heer Brouwer en de commissie over het nut van embargoregelingen en het differentiëren naar soorten geheimhouding. De heer Brouwer geeft aan dat het functioneel kan zijn om onderscheid te maken in soorten van geheimhouding. Niet voor niets is er bijvoorbeeld de classificatie van het staatsgeheim geïntroduceerd voor zaken die bij openbaarmaking rechtstreeks het belang van de staat zouden schenden. De heer Brouwer merkt op dat het principe in alle gevallen "geheim is geheim" is, maar dat bij de beoordeling van het schenden van de geheimhoudingsplicht de aard van de stukken en de omstandigheden wel van belang zijn.

De voorzitter dankt de heer Brouwer voor het verhelderende gesprek. De heer Brouwer krijgt een conceptverslag ter goedkeuring toegestuurd en zal gedurende de looptijd van het onderzoek van de commissie geen bekendheid aan de inhoud van het gesprek geven.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Vervolg

Bladzijde 2

Bijlage 5c

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Buruma
Vergaderdatum	18 november 2009	
Tijdstip	10. uur – 11.00 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort, De Lange, Noordsij, Hendriks en Benard	
Genodigde	De heer Buruma, hoogleraar Straf- en Strafrecht Radboud Universiteit Nijmegen	

De voorzitter van de commissie leidt het gesprek in en geeft aan dat de commissie dankbaar is dat de heer Buruma zijn kennis en ervaring op het werkkterrein van de commissie met de commissie wil delen. De heer Buruma geeft desgevraagd aan geen bezwaar te hebben tegen vrijelijk gebruik door de commissie van zijn eerder dit jaar aan de Griffier gestuurde advies over dit onderwerp.

De voorzitter stelt het thema geheimhouding aan de orde.

In hoeverre is artikel 38 van het Reglement van Orde Tweede Kamer (RvO TK) alleen van toepassing op Kamercommissies? De heer Buruma geeft aan dat hij de redenering begrijpt dat art. 38 RvO TK alleen op commissies betrekking heeft. Als je echter kijkt achter de letterlijke tekst, m.a.w. naar de ratio van artikel 38, is het artikel naar zijn mening ook juist van toepassing op embargokwesties, gevallen waarin op korte termijn in openbaarheid tussen Kabinet en Kamer gaat worden gesproken.

De voorzitter vraagt naar nadere onderbouwing van de redenering dat schending van een embargo niet hoeft te vallen onder artikel 272, schending ambtsgeheim. De heer Buruma geeft aan dat de activiteiten van Kamerleden binnen hun functie van Kamerlid volgens hem voluit vallen binnen de bepaling "... uit hoofde van ambt ..." ex artikel 272 Sr. Lastiger is de passage: "... weet of redelijkerwijs moet vermoeden ...". Dat is arbitrair, zeker in de huidige tijd van steeds verdergaande politieke polarisatie. De voorzitter brengt daar als andere mogelijke benadering tegenin de redenering dat de grondslag waarop informatie aan de Kamer wordt gegeven, is gelegen in artikel 68 Grondwet. De wijze waarop is soms onderhandeling, en soms komt daar als uitkomst uit het geven van de informatie onder voorwaarde van vertrouwelijkheid. Onder die omstandigheden kom je wel heel dicht bij een ambtelijke context uit (en dus bij schending van artikel 272 Sr).

De heer Buruma bevestigt dat je zo kunt redeneren, maar dat het toch zijn redenering niet is. Wat hem betreft is het maar de vraag of alle Kamerleden zijn gebonden aan de uitkomst van een onderhandeling door enkele Leden. Daarbij komt nog dat het hier niet om Staatsgeheimen gaat. Desgevraagd geeft de heer Buruma onmiddellijk toe dat er gevallen denkbaar zijn waarin je werkelijk mag hopen op het goede verstand, tact etc. van Kamerleden om bepaalde in vertrouwen gegeven informatie niet te "lekkeren", maar er zijn ook tegenvoorbeelden denkbaar. De heer Buruma haalt in dit kader de situatie in de Verenigde Staten na *nine eleven* aan. De regering aldaar ontwikkelde toen de gewoonte om standaard vertrouwelijke informatie te verstrekken, mede ter voorkoming van vragen van Congresleden. De heer Buruma realiseert zich dat dit teer is, en geen absolute tegenwerping van de redenering van de voorzitter, maar dat dit voorbeeld wat hem betreft wel aangeeft dat je per geval moet kijken waarnaar de balans uitslaat.

De voorzitter vraagt de heer Buruma of het gestelde in artikel 38 zich dan niet juist tegen je zal keren. De heer Buruma repliceert door te verwijzen naar bij voorbeeld de fractie van de SP die lang niet in de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten heeft willen plaatsnemen.

De heer De Beaufort vraagt of er een oplossing kan worden gevonden door in het RvO TK een duidelijke(re) regeling m.b.t. geheimhouding op te nemen. De heer Buruma antwoordt bevestigend, maar wijst er wel op dat ook dan het Amerikaanse voorbeeld op de loer blijft liggen.

Mevrouw Borst oppert of een oplossing kan worden gevonden in een constructie zoals opgenomen in de Gemeentewet, waarin de Raad kan besluiten niet akkoord te gaan met door het College van B&W gevraagde vertrouwelijkheid. De heer Buruma geeft daarop aan zelf in dit soort gevallen strafrecht het liefst zo min mogelijk een rol te geven. Tegelijkertijd, zo geeft de heer Buruma aan, gaat het wel degelijk ergens over. Hij wijst er op dat het in het belang van een Kamerlid zelf of van zijn/haar fractie kan zijn om te "lekker".

De voorzitter stelt artikel 463 Sr aan de orde (ambtsovertreding geheimhouding). De heer Buruma is geneigd dit artikel niet van toepassing te verklaren op dit soort situaties. Het is heel lastig om in dit soort gevallen het "bevoegd gezag" te definiëren (kan het kabinet zich als zodanig opstellen tegenover Kamerleden?). De heer Buruma is wel geneigd het begrip "tijdelijk geheim" ook gewoon als "geheim" te bestempelen.

De voorzitter vraagt of de heer Buruma van mening is dat de (sterk verouderde) Wet ministeriële verantwoordelijkheid (WMV) herziening verdient. Naar aanleiding van deze vraag zet de heer Buruma uiteen dat we in een democratische rechtsstaat leven. Als democraat zeg je: laten we vervolging van Kamerleden vooral niet te gemakkelijk maken, dat kan de democratie aantasten. Als je de focus op de rechtsstaat legt, kun je juist redeneren dat de mogelijkheid van vervolging van (ook) Kamerleden uit rechtsstatelijk oogpunt prima is. Beide elementen samenvoegend kom je tot de conclusie dat het van de omstandigheden van het concrete geval zal afhangen of je voor de ene of voor de andere benadering kiest. Voor de heer Buruma zelf ligt het zwaartepunt dan nog iets meer bij niet vervolgen, tenzij. Laten Kamerleden elkaar zelf (en ook het kabinet) maar zo veel mogelijk in toom houden. Een en ander is wat de heer Buruma betreft overigens ook tijdgebonden. De zaken van destijds tegen Janmaat (vreemdelingenhaat) en de kleine christelijke partijen (verbod op homofilie) waren naar zijn oordeel toen minder urgent, maar zouden in de huidige tijd meer urgentie kunnen hebben.

Concreet voor wat betreft herziening van de WMV merkt de heer Buruma op dat hij het om praktische redenen nog niet zo slecht vindt dat vanwege de onduidelijkheid van de huidige regeling vervolging van Kamerleden de facto zeer problematisch is.

De heer De Beaufort stelt de vraag of het bij de afweging tussen democratie en rechtsstaat nog uitmaakt dat op een lager niveau (m.n. gemeentes) wel regelmatig wordt vervolgd en op Kamerniveau niet. De heer Buruma geeft aan dat er wat hem betreft echt zodanig verschil bestaat tussen Raadsleden enerzijds en Kamerleden anderzijds, dat het genoemde verschil in vervolging wordt gerechtvaardigd. De heer Buruma noemt het verschil in aantal, de extra druk door de media op Kamerleden, de aard van de zaken (raadsleden worden regelmatig vanwege corruptievermoedens vervolgd) en ten slotte het specifiek juridische argument dat er ten aanzien van vervolging van Raadsleden een heldere wettelijke regeling bestaat (de Gemeentewet) en t.a.v. vervolging van Kamerleden niet.

Desgevraagd geeft de heer Buruma aan dat sanctionerend optreden van de Kamervoorzitter in dit soort situaties lastig kan zijn. Het idee van een aparte commissie om dergelijke sancties op te leggen, begrijpt hij wel. Overigens is de heer Buruma in het algemeen zeer aarzelend over (de effectiviteit van) sancties in dit soort gevallen.

De heer Buruma geeft nog aan dat hij in zijn advies aan de Griffier er ten onrechte van was uitgegaan dat ook de Troonrede bij de embargostukken zat. Zijn advies op dat vlak berust dan ook op een vergissing.

Vergaderdatum 18 november 2009

Ten slotte geeft de heer Buruma desgevraagd aan dat hij een zeker onderscheid in "geheimheid" gerechtvaardigd acht. Hij grijpt terug op een (volgens hem op zichzelf wel wat vaag) onderscheid van een Amerikaanse senator die onderscheid maakt in *secrets of convenience* en staatsgeheimen. De commissie zou een dergelijk onderscheid wat de heer Buruma betreft in haar advies ook best mogen maken. Daarbij zou kunnen worden overwogen dat als *secrets of convenience* zoals de Prinsjesdagstukken niet kunnen worden gehandhaafd, dan maar door een andere, meer praktische regeling moeten worden vervangen.

De voorzitter dankt de heer Buruma voor dit verhelderende en interessante gesprek. De commissie zal een kort verslag ter goedkeuring aan de heer Buruma toesturen. Bij goedkeuring zal het ook in het eindrapport kunnen worden gebruikt. De heer Buruma zegt toe gedurende de looptijd van het onderzoek van de commissie geen bekendheid aan de inhoud van dit gesprek te zullen geven.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5d

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Daalder
Vergaderdatum	2 november 2009	
Tijdstip	10.00 uur – 11.00 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort, De Lange, Noordsij en Hendriks	
Genodigde	De heer Daalder, plv. landsadvocaat	

De twee vertrouwelijke notities gericht aan de griffier, opgesteld door de heer Daalder en met zijn en haar toestemming naar de leden en staf van de commissie gestuurd, wil de heer Daalder bespreken met de commissie, de commissie kan deze informatie ook als achtergrondinformatie in haar eindrapport verwerken maar hij geeft geen toestemming om expliciet naar de stukken te verwijzen in het eindrapport.

Een kort verslag van dit gesprek wordt opgesteld en aan de heer Daalder ter goedkeuring voorgelegd. Dit verslag kan na zijn goedkeuring eventueel wel in het eindrapport worden verwerkt. Voor alle duidelijkheid: het gedeelte van het verslag dat mogelijk in het eindrapport wordt verwerkt, betreft dan het gedeelte van dit verslag dat begint met de volgende alinea.

De voorzitter van de commissie leidt het gesprek in een geeft aan dat de commissie dankbaar is dat de heer Daalder zijn kennis en ervaring op het werkterrein van de commissie met de commissie wil delen. Vanwege zijn ervaring in de praktijk als plaatsvervangend landsadvocaat op dit terrein zijn de heer Daalder een aantal vragen voorgelegd.

Op de vraag "is schending van het embargo wel of niet een ambtsmisdrijf" antwoordt de heer Daalder dat de volgende vragen daarbij een rol spelen:

- wist de betreffende persoon of kon hij weten dat de informatie (in dit geval: de MEV) geheim moest blijven?;
- waarop is de verplichting gebaseerd dat het geheim moest blijven?

Voor wat betreft beantwoording van de eerste vraag: dat lijkt duidelijk. Er is een algemeen besef bij betrokkenen dat een embargoregeling strekt tot geheimhouding binnen de embargotermijn en dit is in de aanbiedingsbrief aan de voorzitter en de fracties ook expliciet vermeld.

Voor wat betreft beantwoording van de tweede vraag is het de vraag of er sprake is van schending van een wettelijk voorschrift. Het RvO TK kent geen algemene verplichting tot geheimhouding. Meer in het bijzonder is het de vraag of artikel 38 RvO TK is geschreven voor schending van geheimhouding door Kamerleden van informatie die gericht is aan de Tweede Kamer als zodanig, nu dat artikel alleen betrekking heeft op commissies van de Kamer. De vraag is daarom veeleer of een Kamerlid de informatie uit hoofde van zijn ambt onder zich heeft. Mogelijk is dat het geval als het gaat om informatie die op korte termijn openbaar zal worden gemaakt, maar die tot dat moment geheim moet blijven. Verdedigbaar is ook dat de embargoregeling veeleer een *gentlemen's agreement* is dan verplichting uit hoofde van het ambt van Kamerlid. Anderzijds: als men stelt dat de embargoregeling is ingesteld als faciliteit om als Kamer goed te kunnen functioneren, is al snel voldaan aan de voorwaarden voor een misdrijf zoals gesteld in artikel 272 Sr. Artikel 44 (schending bijzondere ambtsplicht) is dan niet nodig om te kunnen concluderen tot een strafbaar feit.

De voorzitter stelt dat men in de huidige situatie slecht uit de voeten kan met de Wet ministeriële verantwoordelijkheid, omdat die dateert uit 1855 en sterk is verouderd. De heer Daalder geeft aan dat de wet in ieder geval niet voorziet in voldoende geschreven regels voor de verdediging van bewindpersonen en Kamerleden in geval van een klacht en wijst in dit verband op artikel 6 EVRM.

De vraag die in dit kader rijst, is of het OM ruimte heeft om onderzoek te doen naar mogelijke strafbaarheid van Kamerleden. De voorzitter oppert dat als daartoe zou worden

geconcludeerd, strafrechtelijke bevoegdheden zouden worden gebruikt zonder dat daarvoor een wettelijke grondslag aanwezig is, nu het OM in dit soort gevallen geen bevoegdheid tot vervolging heeft. Ook de Kroon (i.c. de Minister van Justitie) heeft in dit soort gevallen geen aanwijzingsbevoegdheid aan het OM. Wat wel kan, is dat de Kamer in dit soort gevallen zelf een onderzoek instelt, daarbij gebruik maakt van de bevoegdheden die de Wpe 2008 toekent, en op grond van de uitkomsten daarvan een opdracht tot vervolging aan de P-G van de Hoge Raad geeft. Daarna is vervolging mogelijk, en zelfs verplicht. De heer Daalder onderschrijft deze redenering.

De heer De Beaufort stelt de mogelijkheden c.q. bevoegdheden tot optreden van de Voorzitter van de Kamer aan de orde, zowel op grond van het RvO TK als in het algemeen (heeft niet iedere Voorzitter van welk instituut dan ook de bevoegdheid om ordemaatregelen en/of sancties te treffen).

De heer Daalder maakt naar aanleiding van deze vragen drie opmerkingen:

- In het algemeen geldt dat het RvO TK m.n. regels stelt voor situaties tijdens Kamervergaderingen, niet daarbuiten; regels (en bevoegdheden tot handhaving) omtrent de orde in het Kamergebouw buiten de vergaderzalen ontbreken;
- Het voert te ver om van taken bevoegdheden te maken. Ongetwijfeld heeft de Voorzitter van de Kamer inherente bevoegdheden om binnen en buiten de Kamervergaderingen op te treden. Het opleggen van sancties is dan echter een stap te ver. Daar heb je een expliciete bevoegdheidsgrondslag in het RvO TK voor nodig. Dat geldt overigens ook indien de Voorzitter fractiemedewerkers een sanctie wil opleggen. Dat betekent in het kader van het onderzoek van de commissie dat een fractiemedewerker die "gelekt" heeft, door de Voorzitter geen formele sanctie kan krijgen opgelegd.
- Van een sanctie is al relatief snel sprake. Zo is een berisping die extern bekend wordt al als zodanig te beschouwen.

De heer De Beaufort brengt ook het volgende naar voren. Wat de heer Tang betreft zijn er maatregelen genomen door zijn fractie. Kan deze interne "rechtspraak" in de plaats komen van reguliere sanctiebevoegdheden? De heer Daalder antwoordt in zoverre bevestigend, dat interne maatregelen niet in de weg staan aan het gebruikmaken van wettelijke sanctiebevoegdheden, maar het onder omstandigheden zou kunnen meewegen bij de strafmaat. Daarbij zal rekening kunnen worden gehouden met wat eerder al aan sanctie is opgelegd, zeker in het geval dat het gaat om een door de Kamer op te leggen sanctie.

In de notitie van de heer Buruma wordt gesproken over verschil tussen embargo- stukken en geheime stukken. Zijn niet alle stukken tijdelijk geheim en is er dan nog wel fundamenteel verschil tussen embargostukken en geheime stukken? De heer Daalder antwoordt dat dit raakt aan de discussie over de precieze betekenis van artikel 68 van de Grondwet in dit verband. Meer precies: het is de vraag of als er met betrekking tot de inhoud van de informatie geen afweging van het staatsbelang van vertrouwelijkheid vs. het belang van openbaarheid heeft plaatsgevonden, er wel sprake kan zijn van schending van een verplichting tot geheimhouding die voortvloeit uit de mogelijkheid om in plaats van het niet verstrekken van inlichtingen op grond van artikel 68 te kiezen voor het vertrouwelijk verstrekken van de informatie. Overigens wordt vastgesteld dat democratie niet kan functioneren zonder de mogelijkheid van vertrouwelijkheid.

Vergaderdatum 2 november 2009

Mevrouw Borst stelt het punt van het mogelijk schofferen van de Koning aan de orde. In hoeverre is daarvan sprake in het licht van de nieuwswaarde van de Troonrede. De heer Daalder geeft aan dat deze schoffering zou moeten worden geconstrueerd doordat alle Prinsjesdagstukken als het ware "onder de troonrede hangen". Feitelijk bezien is er echter wel iets te zeggen voor de redenering van mevrouw Borst. De heer De Beaufort vult nog aan dat ook kan worden geredeneerd dat het in het belang van de Staat is dat het ritueel van Prinsjesdag niet wordt geschonden.

Over het verschoningsrecht van de media merken de heer Daalder en de voorzitter op dat dit recht welhaast absoluut is.

Desgevraagd geeft de heer Daalder aan dat niet helemaal kan worden uitgesloten dat "uitruil" tussen journalisten en politici valt te scharen onder corruptie. In dat geval zou de moeizame constructie van ambtsmisdrijf c.a. niet hoeven te worden gevolgd. Anderzijds zal het bewijs in dat geval naar verwachting buitengewoon moeilijk liggen, m.n. omdat dergelijke afspraken natuurlijk in principe nooit worden vastgelegd en ook overigens zeer omfloerst van karakter zullen zijn.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5e

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Elzinga
Vergaderdatum	9 november 2009	
Tijdstip	19.30 uur – 20.30 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort, De Lange, Noordsij en Hendriks	
Genodigde	De heer Elzinga, hoogleraar Staatsrecht Rijksuniversiteit Groningen	

De voorzitter van de commissie leidt het gesprek in en geeft aan dat de commissie dankbaar is dat de heer Elzinga zijn kennis en ervaring op het werkterrein van de commissie met de commissie wil delen.

Desgevraagd geeft de heer Elzinga aan dat er wat hem betreft m.b.t. de "uitingsimmunititeit" van Kamerleden en gemeenteraadsleden geen onderscheid behoort te bestaan. Daarvoor maakt het niet uit dat er voor raadsleden in de Gemeentewet wel additionele bepalingen zijn opgenomen en voor Kamerleden in de grondwet niet.

Als het gaat om uitingen buiten de vergadering gedaan, zijn er in EVRM-verband wel ontwikkelingen gaande. Het is de vraag of algemene immuniteit van volksvertegenwoordigers (bijvoorbeeld in Italië en Duitsland) wel stand kan houden in het licht van artikel 6 EVRM. De heer Elzinga geeft aan dat hij zeer hecht aan de Nederlandse systematiek van locatiegebonden immuniteit. Deze immuniteit is echter alleen houdbaar indien dan in tuchtrechtelijke zin (Reglement van Orde Tweede Kamer, RvO TK) een goede regeling is getroffen voor o.a. de geheimhouding. De Voorzitter van de Kamer moet dan m.a.w. adequaat kunnen optreden op grond van het RvO TK, en dat is nu niet het geval.

Desgevraagd geeft de heer Elzinga een uiteenzetting over de geheimhoudingsplicht, ook tussen verschillende instanties.

Indien intern door de Kamer is bepaald dat een Kamerstuk geheim moet blijven, is het duidelijk dat eenieder binnen de Kamer daaraan is gehouden. Het wordt wat lastiger als het ene orgaan (de regering) het andere orgaan (de Tweede Kamer) geheimhouding oplegt. Daarvoor bestaan verschillende modaliteiten. Eén van die modaliteiten is het vertrouwelijk informeren van de Kamer. In dat geval is er, in tegenstelling tot de verhouding tussen B en W en gemeenteraad, geen integrale wettelijke regeling die ziet op dergelijke situaties. Op onderdelen is die er overigens wel (AIVD, Algemene Rekenkamer etc.).

In het concrete geval van het lekken van de Macro Economische Verkenning (MEV) door de heer Tang in 2009 zou wat de heer Elzinga betreft vervolging plaats kunnen (en ook moeten) vinden o.g.v. art. 463 Sr. Dit artikel ziet naast ambtenaren ook op volksvertegenwoordigers, onder wie Kamerleden. Vervolging is volgens de heer Elzinga ook mogelijk o.g.v. art. 272 Sr. Desgevraagd bevestigt de heer Elzinga dat zijn insteek mede is ingegeven door het feit dat op gemeentelijk niveau intensivering van vervolging in vergelijkbare gevallen merkbaar is. Het zou dan niet passend zijn als op landelijk niveau in dergelijke gevallen geen vervolging zou plaatsvinden.

De heer Elzinga bevestigt desgevraagd dat het Openbaar Ministerie (OM) in dit soort "landelijke" gevallen geen rol heeft. Het is de Kamer die al dan niet een vervolgingsopdracht aan de procureur-generaal bij de Hoge Raad geeft. De heer Elzinga vindt dat echter niet het eerste, beslissende punt. Dat is volgens hem het punt of het handelen van een Kamerlid in dit soort gevallen strafrechtelijk relevant is, daarna komt het opportuniteitsbeginsel pas in beeld.

Vervolgens wordt de Wet ministeriële verantwoordelijkheid (WMV; uit 1855!) aan de orde gesteld.

Vergaderdatum 9 november 2009

De heer Elzinga is het eens met de voorzitter dat het aan de Kamer is om een bewijsmatige onderbouwing te leveren voor een opdracht tot vervolging. In andere woorden: een opdracht tot vervolging zou alleen moeten worden gegeven als de Kamer inhoudelijk onderbouwt dat zij "een zaak heeft".

De heer Elzinga stelt dat de regeling vastgelegd in de WMV alleen betrekking heeft op ambtsmisdrijven en niet op bij voorbeeld art. 272 Sr; dat laatste artikel (schending ambtsgeheim) is algemeen strafrecht. De voorzitter stelt naar aanleiding daarvan de vraag of een algemeen misdrijf dat in ambtelijk kader is gepleegd, een ambtsmisdrijf ex WMV oplevert. Als dat niet zo zou zijn, dan zou de situatie in Nederland m.b.t. mogelijke reguliere vervolging van politieke ambtsdragers plotseling veel verdergaand zijn dan in welk ons omringend land dan ook, niet alleen voor Kamerleden maar ook voor bewindslieden. De heer Elzinga bevestigt dat.

De heer Elzinga geeft aan dat art. 44 Sr wat hem betreft valt onder de werking van art. 483 Sv.

De heer Elzinga is het eens met de stelling dat de wettelijke regelingen op dit vlak sterk verbrokkeld zijn en om een eenduidiger regeling vragen. Wat de heer Elzinga betreft strekt dit zich uit tot het RvO TK. Daarin is geheimhouding slechts marginaal geregeld.

De voorzitter geeft de heer De Beaufort het woord die een aantal meer staatsrechtelijke aspecten aan de orde stelt.

De heer Elzinga zet desgevraagd uiteen dat hij voorstander is van het openbaar maken van beleid zodra daartoe is besloten. De reden dat dat in het geval van de Prinsjesdagstukken niet gebeurt, is vooral gelegen in het wachten totdat de Koningin de troonrede heeft voorgelezen. Dit punt zou worden opgelost indien de Koningin zou volstaan met het plechtig openen van het nieuwe parlementaire jaar. Dat hoeft het grote belang van de algemene politieke beschouwingen voor de Kamer niet aan te tasten. Een alternatief zou zijn dat de minister-president op Prinsjesdag de algemene contouren van het regeringsbeleid schetst en dat de begrotingsstukken een week later worden verspreid.

De heer Elzinga is van mening dat in het algemeen de actieve openbaarheid in Nederland groter zou moeten worden, ook al omdat er meestal wel een lek van één of andere aard zal optreden.

De voorzitter dankt de heer Elzinga voor zijn waardevolle bijdragen. Een kort verslag van dit gesprek wordt opgesteld en aan de heer Elzinga ter goedkeuring voorgelegd. Dit verslag kan na zijn goedkeuring eventueel in het eindrapport worden verwerkt.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5f

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer De Jong
Vergaderdatum	2 december 2009	
Tijdstip	10.00 uur – 11.00 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst De Lange, Noordsij, Benard en Hendriks	
Genodigde	De heer De Jong, plaatsvervangend hoofdredacteur NRC Handelsblad	

De voorzitter licht toe dat dit een gesprek betreft over het fenomeen embargo in het algemeen en de regeling rond de Prinsjesdagstukken in het bijzonder. Dit is een thema waarover de hoofdredactie van NRC Handelsblad, met name mevrouw Donker, al eerder een uitgesproken mening over naar buiten heeft gebracht.

Er zal uitdrukkelijk niet worden gevraagd naar journalistieke bronnen of specifieke journalistieke privileges.

Voorts zal de heer De Jong een kort verslag van dit gesprek toegestuurd krijgen. Bij goedkeuring van zijn kant (al dan niet na het aanbrengen van wijzigingen) kan het verslag wat de commissie betreft in het rapport van de commissie worden verwerkt. De voorzitter verzoekt voorts om vertrouwelijkheid van dit gesprek tot na openbaar maken van het van het rapport van de commissie. De heer De Jong stemt hiermee in.

Desgevraagd vertelt de heer De Jong dat bij NRC Handelsblad terughoudendheid wordt betracht bij het op enigerlei wijze ondertekenen van embargoregelingen. Een embargoafsprake is naar de mening van de heer De Jong per definitie een "gentlemen's agreement", en niet te beschouwen als een contract in juridische zin.

In de literatueurbijlage van NRC wordt regelmatig gewerkt met embargo's voorafgaand aan de publicatie van een boek. Embargo's worden echter door NRC ook geweigerd, *bijvoorbeeld bij internationale non-fictie boeken, wanneer (door bemiddeling van een advocaat) het embargo een contractueel-juridisch karakter krijgt.*

De heer De Jong beschouwt de embargoregeling rond Prinsjesdag als een uitzondering. Per definitie is bij embargo's in de overheidsfeer veel vaker sprake van de waarde van de vrije nieuwsgaring. Immers, in het geval van een nog niet gepubliceerd boek voegt het weinig toe om de lezer/burger reeds te informeren over een boek dat toch nog niet op de markt verkrijgbaar is, terwijl kabinetsplannen voor de burger van zeer grote nieuwswaarde kunnen zijn. *Hoofdredacteur Birgit Donker heeft in haar rubriek in de krant het standpunt ingenomen dat besluiten over voorgenomen beleid zo snel mogelijk aan burgers bekend moeten worden gemaakt. Als het kabinet één moment kiest om alle stukken in samenhang naar buiten te brengen, hoort daar een korte periode van hooguit een dag bij, die valt onder de normale embargoregels. Dat wil zeggen: komt het nieuws toch naar buiten, dan vervalt het embargo en is de informatie vrijuit bruikbaar (NRC Handelsblad, 16 september 2008).*

Als voordeel van *een* embargo op de Prinsjesdagstukken noemt de heer De Jong de tijd die een redactie krijgt om de stukken te duiden en een kwalitatief goed verhaal te brengen. Nadeel is echter dat je de regie over je eigen nieuwsvoering kwijtraakt. Ook *onderstreept* de heer De Jong als een conditie van een embargo dat wanneer een andere partij die het embargo heeft ondertekend dit toch schendt, dat dan ook de andere betrokken partijen zich niet meer aan het embargo behoeven te houden. Bij het embargo bij Prinsjesdagstukken wordt aan deze conditie niet voldaan. Ook stelt hij: "een embargoregeling heeft alleen bestaansrecht als alle partijen zich er aan houden".

Verder is de mediawereld *volgens de heer De Jong* ingrijpend veranderd door de ontwikkeling van internet, de rol van televisierubrieken en de onderlinge competitie tussen verschillende nieuwsmedia. Daardoor is tegenwoordig een embargo nauwelijks meer houdbaar, of wordt het niet door alle partijen onderschreven. Bovendien is de tendens dat de

Vergaderdatum 2 december 2009

vier dagen embargo in het geval van de Prinsjesdagstukken door nieuwsmedia niet zozeer meer voor verdieping worden gebruikt, maar eerder als onderdeel van het strategische publicatiespel.

Desgevraagd verklaart de heer De Jong dat als er sprake is van een embargo op de Prinsjesdagstukken dit voor NRC Handelsblad idealiter op de ochtend van Prinsjesdag aanvangt. Een dergelijk kort embargo biedt nog voldoende tijd tot voorbereiding op de Prinsjesdagstukken en sluit goed aan bij het productieschema van een avondkrant als NRC Handelsblad.

De politiek is volgens de heer De Jong zelf ook debet aan de verminderde waarde van een embargoregeling door regelmatig in een vroeg stadium persconferenties te geven of mededelingen te doen.

De heer De Jong vindt dat er bij het fenomeen van het proberen te vergaren van vertrouwelijk materiaal sprake mag zijn van een "spel" of een "jacht op stukken", dat is zelfs de plicht van journalisten. *De huidige vierdaagse embargoregeling werkt echter een contraproductieve jacht op stukken in de hand, waardoor de burger vaak hetzelfde nieuws in snippers krijgt gepresenteerd.*

Als het gaat om het leveren van een "tegenprestatie" om aan nieuws/informatie te komen, is dat volgens de heer De Jong in elk individueel geval een andere afweging. Informatie geven is de verantwoordelijkheid van degene die geeft, het al dan niet publiceren van die informatie is de verantwoordelijkheid van het betreffende medium. NRC Handelsblad betaalt nooit voor haar informatie.

Bij het streven naar het vergaren en verstrekken van objectieve en betrouwbare informatie moeten telkens weer nieuwe afwegingen gemaakt worden, ook in het geval van het publiek belang. Dat het medialandschap veel complexer is geworden, maakt die afwegingen ook complexer.

De heer De Jong voegt eraan toe dat de controlebehoefte van de overheid de laatste jaren is toegenomen. Er zijn steeds meer professionele overheidsvoorlichters die proactiever optreden in de informatievoorziening. Vroeger was de houding van overheidsvoorlichters reactiever. Voor journalisten wordt het daarom steeds moeilijker in die overheidsvoorlichting een eigen invalshoek te vinden.

Ten slotte wijst de heer De Jong nog op het ingezonden stuk in NRC Handelsblad van 5 september 2009 van Tweede Kamerlid Schinkelshoek, dat getuigt van een zekere weemoed naar het "ouderwetse embargo". Volgens de heer De Jong leven we nu in een andere tijd en is een dergelijke embargoregeling niet meer te handhaven.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5g

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Joustra
Vergaderdatum	2 december 2009	
Tijdstip	11.00 uur – 12.00 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst De Lange, Noordsij, Benard en Hendriks	
Genodigde	De heer Joustra, voorzitter Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren en hoofdredacteur Elsevier	

De voorzitter licht toe dat dit een gesprek betreft over het fenomeen embargo en de regeling rond de Prinsjesdagstukken. Er zal uitdrukkelijk niet worden gevraagd naar journalistieke bronnen of specifieke journalistieke privileges.

Desgevraagd verklaart de heer Joustra in het algemeen niet vóór embargoregelingen te zijn. In het geval van het embargo op de Prinsjesdagstukken zijn er echter ook voordelen te onderkennen: de redacties hebben meer tijd om de stukken te lezen en kritische vragen te kunnen stellen. In het geval van televisierubrieken is er meer tijd voor het vervaardigen van bijvoorbeeld grafieken of het zoeken naar beeldmateriaal.

Door de ontwikkelingen van bijvoorbeeld internet is de tendens echter steeds meer: niet wachten, maar nieuws naar buiten brengen zodra het bekend wordt. Bovendien ontstaat er in de zomer door uitlatingen van bijvoorbeeld ministers vaak al een, weliswaar verbrokkeld, beeld van de inhoud van de begrotingen.

Volgens de heer Joustra is de embargoregeling rond Prinsjesdag in die zin uitzonderlijk dat bij het breken van het embargo door andere media degenen die ondertekend hebben toch niet mogen publiceren. Het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (NGH) roept in het algemeen haar leden op bij ondertekening van het embargo dit niet te breken.

De Prinsjesdagconstructie werkt gewoon niet: dagenlang niets kunnen publiceren terwijl wel iedereen er over praat. Het is ook niet goed dat journalisten voor een bepaalde tijd (vier dagen) nieuws vasthouden waar de burger niets van weet.

De meningen van de leden van het NGH lopen overigens uiteen. Het lijkt al met al steeds minder waarschijnlijk dat de meeste leden van het NGH de embargoregeling nog zullen gaan ondertekenen.

Volgens de heer Joustra is Prinsjesdag een vreemd en toch mooi ritueel. Het openbaren van alle Prinsjesdagstukken (behalve de troonrede) op de voorafgaande vrijdag zou ook het ritueel van Prinsjesdag kapot kunnen maken. Bovendien zal het debat zich dan vier dagen lang in de media afspelen, terwijl het primaat voor het debat over de stukken bij het parlement ligt. De heer Joustra benadrukt dat dit zijn persoonlijke mening is.

Ook vraagt de heer Joustra zich af wat er tegen een leespauze voor de Tweede Kamer na Prinsjesdag is. Vroeger werden de algemene beschouwingen drie weken na Prinsjesdag gehouden.

Desgevraagd verklaart de heer Joustra dat een embargo op de Prinsjesdagstukken op dinsdagochtend een werkbare situatie zou opleveren.

Toch is er veel voor te zeggen om overheidsbesluiten bekend te maken op het moment dat deze worden genomen, omdat dergelijke informatie voor de burger van groot belang kan zijn op die momenten. Bovendien kunnen overheidsmaatregelen verspreid over de tijd meer aandacht krijgen, ook in meer immateriële zin. Op Prinsjesdag zou dan een aggregatie van beleidsvoornemens kunnen plaatsvinden.

De heer Joustra vindt niet dat er bij het fenomeen van het proberen te vergaren van vertrouwelijk materiaal sprake is van een "spel", of een "jacht op stukken". Voorop staat altijd het zo goed en volledig mogelijk informeren van de lezer/burger.

De relatie tussen politiek en journalistiek is volgens de heer Joustra een innig verbond, waarbij het een kwestie is van geven en nemen. "Lekken" of het uitwisselen van informatie tussen media en politiek is deel van het politieke spel. Zodra stukken aan de Kamer worden gegeven, zijn zij de facto openbaar, is de waarneming van de heer Joustra.

"Het schip van de overheid lekt altijd aan de bovenkant", aldus de heer Joustra. Uit eigen ervaring in een wat verder gelegen verleden kan de heer Joustra bevestigen dat hem wel eens informatie uit de ministerraad is aangeboden en dat hij ook wel eens op een ministerie bewust korte tijd "alleen is gelaten" met een vertrouwelijk stuk.

De voorzitter dankt de heer Joustra voor het informatieve en prettige gesprek en rondt af met de mededeling dat de heer Joustra een kort verslag van dit gesprek toegestuurd zal krijgen: bij goedkeuring van zijn kant (al dan niet na het aanbrengen van wijzigingen) kan het verslag wat de commissie betreft in haar rapport worden verwerkt. Tevens verzoekt de voorzitter om vertrouwelijkheid van dit gesprek tot publicatie van het rapport van de commissie. De heer Joustra stemt hiermee in.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5h

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Laroes
Vergaderdatum	2 december 2009	
Tijdstip	14.15 uur – 15.00 uur	
Vergaderplaats	Hilversum (NOS-gebouw Mediapark)	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort, De Lange, Noordsij	
Genodigde	De heer Laroes, hoofdredacteur NOS Nieuws	

De voorzitter geeft aan dat de commissie met enkele vertegenwoordigers van de schrijvende pers heeft gesproken en ook graag met vertegenwoordigers van audiovisuele media van gedachte wil wisselen. Hij bedankt de heer Laroes voor zijn bereidheid de commissie te ontvangen en met hen een gesprek te voeren.

Gevraagd naar zijn mening over de embargoregeling van Prinsjesdag geeft de heer Laroes aan dat, in het algemeen, een embargo uitzondering zou moeten zijn. Een embargo dat loopt van vrijdag tot dinsdag is in zijn ogen onhanteerbaar. Dit ook vanwege de rol die het internet is gaan spelen. De reden waarom stukken van Prinsjesdagstukken uitlekken is naar de inschatting van de heer Laroes vooral gelegen in persoonlijke motieven, in de zin dat het iets spannendst heeft om iets weg te geven. Echter belangen zijn bij deze stukken niet aanwezig omdat het geen groot en opvallend nieuws bevatten.

De heer Laroes geeft aan dat het lastig is dat er dit jaar geen embargoafspraken met de pers waren gemaakt. De NOS wil graag zaken goed voorbereiden. Desgevraagd geeft hij aan dat een embargo voor de pers dat uitgaat van het kunnen beschikken over de stukken om 6.00 uur 's ochtends op Prinsjesdag voldoende is. Bij het publiceren van bijvoorbeeld rapporten van parlementaire onderzoekscommissies wordt ook op deze wijze gewerkt. Het is een kwestie van organiseren om dan 's middags een goede uitzending te kunnen maken. Het vooraf kunnen beschikken over de stukken is behalve vanuit praktisch oogpunt, ook vanuit journalistiek oogpunt van belang. De heer Laroes refereert aan een situatie enkele jaren geleden waarbij het kabinet een persconferentie hield over de begroting zonder dat de stukken bekend waren. Dan is gevaar van eenzijdig niet te controleren berichtgeving aanwezig. De aanpak van de NOS is bij persconferenties vanuit dit oogpunt dan ook op "wantrouwen" gebaseerd.

De reden om Prinsjesdagstukken al onder embargo te hebben is vooral de voorbereidingskant en niet zozeer de nieuwswaarde. Het is niet per se nodig om een uitzending te kunnen maken, maar wel om de juiste cijfers en cruciale zinnestukjes te kunnen presenteren. Er is immers al heel veel bekend. Ter illustratie stelt de heer Laroes dat de Haagse redactie dit jaar - mede vanwege het ontbreken van embargoafspraken - geprobeerd heeft een eerste beeld te schetsen. Onder meer door enkele gerichte vragen uit te zetten en die te checken. Zonder de stukken echt in het bezit te hebben heeft de NOS wel een extra journaal kunnen maken over de inhoud van de Prinsjesdagstukken, hetgeen tevens een statement naar de vakgenoten was.

De heer Laroes benadrukt dat er veel veranderd is in de nieuwsgaring. Op internet zijn mensen actief die zich bezig houden met informatieverspreiding, zonder dat het journalisten zijn. Met informatie wordt veel strategischer omgegaan. Zo zijn er de spindoctors gekomen, die informatie zo gunstig mogelijk in de media proberen te krijgen, maar daarmee per definitie een scheef beeld schetsen. De neiging om stukken te geven is minder geworden en het gebeurt selectiever. De heer Laroes memoreert dat in de tijd dat hij zelf nog als journalist in Den Haag actief was hij wel eens bij een ministerie wat te lezen kreeg. Hij meent dat wat de embargoregeling betreft de politici de zwakste schakel in het proces vormen: een onuitgesproken voor wat hoort wat.

Vergaderdatum 2 december 2009

Naar de mening van Laroës zijn de Miljoenennota, het advies daarbij van de Raad van State, de Macro Economische Verkenning (MEV) en de begrotingen de stukken die voor een embargo in aanmerking komen. Hij realiseert zich dat het lastig is onderscheid te maken tussen Kamerleden en pers. Wel is het logisch om binnen de media wel selectief om te gaan met wie er stukken onder embargo krijgt. De heer Laroës vindt een debat direct na Prinsjesdag het meest interessant en het uitstellen van de algemene politieke beschouwingen geen te verkiezen optie.

Gevraagd naar de ethische aspecten stelt Laroës dat in de journalistiek "publish and be damned" een aanvaard uitgangspunt is. Hoewel dit in beginsel geldt wordt toch ook vaak vooraf nagedacht over consequenties van publiceren, vooral wanneer het personen kan beschadigen. In een dergelijke afweging kan bijvoorbeeld meespelen of het om een functionaris gaat of een individu. Bij de vraag wel of niet publiceren is de relevantie van het bericht de belangrijkste graadmeter. Per geval is het steeds een weging van tal van aspecten die meespelen. Maar het uitgangspunt, zo herhaalt de heer Laroës blijft publiceren. Bij voorkeur gecheckt en voorzien van context. De heer Laroës besluit het gesprek met de constatering dat een paar jaar rust rond de embargoregeling welkom zou zijn.

De voorzitter geeft aan dat de commissie nog een kort gespreksverslag aan de heer Laroës zal toesturen, dat bij goedkeuring door hem (al dan niet na het aanbrenge van wijzigingen) ook in het eindrapport kan worden gebruikt. De voorzitter verzoekt de heer Laroës om de inhoud van het gesprek voor zich te houden tot het moment dat het rapport van de commissie is uitgebracht, hetgeen de heer Laroës toezegt. De voorzitter dankt hem voor het plezierige en als nuttig ervaren gesprek.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5i

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met mevrouw Stein en de heer Lingen
Vergaderdatum	4 november 2009	
Tijdstip	9.00 uur – 10.00 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Beaufort, De Lange, Noordsij en Benard	
Genodigde(n)	Mevrouw Stein, vicevoorzitter Vereniging van Griffiers en griffier gemeente Den Haag De heer Lingen, plv. griffier gemeente Den Haag	

De heer De Beaufort opent het gesprek door de werkzaamheden van de commissie te duiden, waarbij hij een driedeling maakt in het feitenonderzoek, de strafrechtelijke positie van Kamerleden en het Reglement van Orde.

De heer De Beaufort stelt de vraag aan de orde hoe stukken kunnen worden geclassificeerd als "vertrouwelijk".

Mevrouw Stein: De grond om stukken als "geheim" te bestempelen is artikel 25 Gemeentewet. Hoewel in de wandelgangen de termen "vertrouwelijk" en "geheim" door elkaar worden gebruikt, geldt volgens de wet slechts het predicaat "geheim". Het geheime karakter van stukken moet door de Raad worden bekrachtigd. Dit is in de praktijk vaak een formaliteit, die naar haar indruk niet in alle gemeenten ook even consequent wordt toegepast. Op vrijwel elke raadsagenda staan geheime stukken, de zogenaamde "rode" stukken, die op rood papier door de griffie aan de gemeenteraadsleden worden gezonden wanneer deze door het college als geheim worden aangemerkt. Deze stukken worden alleen op papier toegezonden en nooit per e-mail verspreid. Alle vergaderstukken, waaronder de rode stukken, worden per koerier aan de leden gezonden. Koeriers zijn niet met de inhoud bekend en weten dus niet of een zending stukken geheime stukken bevat. De stukken worden niet persoonlijk in handen gesteld, maar in de brievenbus gedeponed.

Voor stukken in commissie geldt een andere bepaling, die op een later tijdstip vaak echter wel als raadsstuk worden behandeld en dan op de raadsagenda als geheim worden bekrachtigd. Dit omdat de informatie naar de commissie meer dan eens betrekking heeft op een raadsvoorstel. De griffie vat deze stukken dan op als "aan de raad geadresseerd". Bij geheime stukken gaat het vaak om stukken met daarin begrotingen voor bestemmingsplannen of aanbestedingen. Zelden tot nooit wordt voor geheime stukken vooraf een expiratedatum van de geheimhouding vastgesteld. Wel kunnen geheime stukken of delen daarvan na behandeling in de raadsvergadering worden "gewit". De stukken worden dan openbaar en worden ook gedrukt op wit papier en opgenomen in het openbare digitale Raadsinformatiesysteem.

Voor zover er sprake is van een embargo op stukken van het college aan de gemeenteraad is dat op initiatief van het college en wordt uitgegaan van de "hoffelijkheid" van gemeenteraadsleden. Een embargo wordt doorgaans gerespecteerd door gemeenteraadsleden, zo is de ervaring. Een dergelijk embargo is uitdrukkelijk niet gekoppeld aan artikel 25 Gemeentewet of artikel 10 Wet openbaarheid van bestuur (Wob).

In het geval van lekken is in het geval van een embargo daarom geen sprake van een strafbaar feit. Wel zal er hoogstwaarschijnlijk een collegiale berisping volgen uit het fractievoorzitteroverleg. Er zijn de gesprekspartners echter geen voorbeelden bekend van schendingen van embargo binnen gemeenten en eventuele daarop volgende sancties.

De heer De Beaufort stelt de vraag wat de te volgen procedure is als er sprake is van een overtreding van artikel 25 Gemeentewet, in casu het lekken van stukken.

In het geval van de gemeente Den Haag is er in het verleden enkele malen sprake geweest van lekken, waarbij mevrouw Stein een verdeling maakt tussen incidenten met de fractie van Leefbaar Den Haag en enkele andere lekincidenten.

Na gesprekken met de fractievoorzitter van Leefbaar Den Haag is overeengekomen deze fractie geen geheime stukken meer toe te zenden. De fractie had aangegeven aan het Presidium de geheimhouding niet te kunnen/willen betrachten.

In alle andere gevallen is aangifte gedaan bij de politie door de griffier in mandaat van de burgemeester. Het is de (toenmalige) burgemeester die (als voorzitter van de raad), in samenspraak met de griffier, besloot tot een onderzoek.

De heer Lingen noemt een aantal landelijke casus waarin aangifte is gedaan, te weten in de gemeenten Tilburg (raadslid Smolders), Ede, Raalte en Albrandswaard.

Mevrouw Stein: In de gemeente Den Haag wordt de laatste jaren bewuster omgegaan met geheimhouding van stukken, waarbij van de gedachte wordt uitgegaan dat de beste methode om lekken te voorkómen is om zo weinig mogelijk stukken als geheim te bestempelen. Een beslissing tot geheimhouding moet gemotiveerd tot stand komen en de cultuur daarom heen is gespreksonderwerp geweest in de driehoek burgemeester – griffier – gemeentesecretaris maar ook de raad zelf is kritisch op het geheime karakter van stukken.

Het kan van de "bestuurscultuur" afhangen hoeveel stukken er als "geheim" bestempeld worden en hoe wordt omgegaan met het schenden van geheimhouding.

Voor zover bekend is bij de gemeente Den Haag handhaving van de orde in de vergadering op grond van artikel 26 (lid 3) Gemeentewet wel in commissieverband toegepast, maar nooit in relatie tot het lekken van geheime informatie.

Mevrouw Stein geeft aan zich enigszins te verbazen over de gang van zaken in de kwestie rond PvdA-Tweede Kamerlid Tang. Zij had zich kunnen voorstellen dat de voorzitter van de Tweede Kamer zelf krachtens artikel 38 van het Reglement van Orde had kunnen handelen, en dit niet uitsluitend had hoeven overlaten aan de PvdA-fractie.

Ook vindt zij dat principieel de sanctie om een gekozen volksvertegenwoordiger het woord te ontnemen "het laatste is wat je zou moeten doen". Zij kent ook geen voorbeelden in "gemeenteland" waarbij fracties voor lekken van stukken disciplinaire maatregelen hebben getroffen. Maar dat kan ook deels verklaard worden uit het feit dat de haar bekende lekincidenten vooral eenmansfracties betrof, de eigen maatregel van de PvdA fractie kan ook alleen bij gratie van een grote fractie.

De heer De Beaufort maakt een vergelijking met sanctiemogelijkheden in reglementen van orde in andere landen, met voorbeelden waar (Kamer)leden worden uitgesloten van het bijwonen van vergaderingen en/of van wie de schadeloosstelling of een gedeelte daarvan wordt ingehouden.

Volgens mevrouw Stein en de heer Lingen bieden de (Gemeente)wet, noch rechtspositiebesluiten noch het reglement van orde een grond voor een dergelijke sanctie. Gesuggereerd wordt dat in geval van aangifte door de rechter een boete opgelegd zou kunnen worden die overeenkomt met de schadeloosstelling van een raadslid.

Er kan bij een gemeente een intern onderzoek (vergelijkbaar met dat van de commissie Prinsjesdagstukken) plaatsvinden, maar dat is voor zover bekend nog nooit gebeurd bij de gemeente Den Haag. Alleen ingeval van de fractie Leefbaar Den Haag heeft het Presidium een beperkt onderzoek gedaan in de casus zoals hiervoor omschreven.

Volgens artikel 15 lid 3 Gemeentewet stelt de raad voor zijn leden een gedragscode vast. In de Verordening op de Adviescommissie voor de toetsing van verenigbaarheid van functies van raadsleden (rb 106/2002) van de gemeente Den Haag is de bepaling opgenomen dat deze commissie kan adviseren bij het opstellen van de gedragscode voor de leden van de raad. Het lekken van stukken is echter niet expliciet opgenomen in deze code, maar zou wel onderdeel

Vergaderdatum 4 november 2009

kunnen vormen van een gedragscode. De Commissie toetsing verenigbaarheid van functies bestaat uit een drietal, door de raad benoemde leden.

De commissie kan ook beschouwingen geven over incidenten rond integriteit.

Deze Verordening en de gedragscode raadsleden, evenals het reglement van orde van de gemeente Den Haag, zullen aan de commissie worden toegezonden.

Er bestaat een modelreglement van orde voor gemeenteraden van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. De heer Benard zoekt dit op.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Bijlage 5j

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met de heer Taselaar
Vergaderdatum	2 december 2009	
Tijdstip	15.00 uur – 15.30 uur	
Vergaderplaats	Hilversum (RTL-gebouw Mediapark)	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort, De Lange, Noordsij	
Genodigde	De heer Taselaar, Hoofdredacteur RTL Nieuws	

De voorzitter bedankt de heer Taselaar voor zijn bereidheid een gesprek met de commissie te hebben. De voorzitter geeft aan dat de commissie een kort verslag ter goedkeuring aan de heer Taselaar zal toesturen, dat bij goedkeuring door de heer Taselaar (al dan niet na het aanbrengen van wijzigingen) ook in het eindrapport kan worden gebruikt. De voorzitter verzoekt de heer Taselaar om de inhoud van het gesprek voor zich te houden tot het moment dat het rapport van de commissie is uitgebracht. De heer Taselaar zegt dat toe.

De voorzitter zegt aan dat tijdens het gesprek wat de commissie betreft vooral zal worden gefocust op de zin en onzin van een embargoregeling, zowel in algemene zin als voor wat betreft Prinsjesdag.

De heer Taselaar geeft aan dat hij vanuit principieel oogpunt tegen alle vormen van embargo's is. Hij beschouwt embargo's als een poging om de mond van de journalistiek te snoeren. Praktisch gezien zijn sommige embargo's wel handig om vooraf goede voorbereidingen te kunnen treffen om de informatievoorziening van het publiek te optimaliseren.

Specifiek voor wat betreft de Prinsjesdagstukken geeft de heer Taselaar aan het volstrekt verkeerd te vinden dat als de besluiten eenmaal zijn genomen over de ministeriële begrotingen - waar maatregelen instaan die burgers vaak raken - het nog zes tot acht weken moet duren alvorens de begrotingen openbaar worden. Uit democratisch oogpunt is dat wat hem betreft een schande. Daarom zal hij ook altijd zoveel mogelijk bevorderen dat de betreffende informatie boven water komt. In die zin zijn korte embargo's gunstig voor RTL, omdat het vóór aanvang van de embargotermijn "vrij jagen" op stukken c.q. informatie is. Ter vermijding van mogelijke misverstanden geeft de heer Taselaar daarbij aan dat dit altijd gebeurt zonder dat RTL ook maar enige embargoafpraak schendt. Dat heeft RTL nooit gedaan, en dat zal RTL wat de heer Taselaar betreft ook nooit doen.

De heer Taselaar geeft daarbij aan een groot voorstander van het ceremonieel op Prinsjesdag te zijn. Dat kan wat hem betreft blijven zoals het is, maar zou wat hem betreft moeten worden ontdaan van alle inhoudelijke aspecten.

Voor wat betreft de troonrede merkt de heer Taselaar op dat het hem spijt dat hij die nog nooit voortijdig heeft kunnen bemachtigen. Het gaat daarbij dan niet om de inhoud; hij vindt de troonrede slecht geredigeerd, geen normaal Nederlands, een samenraapsel van korte boodschappen van alle individuele ministeries.

Vergaderdatum 2 december 2009

Desgevraagd geeft de heer Taselaar aan dat wat hem betreft ook de Miljoenennota vooraf openbaar zou moeten worden gemaakt nadat de nota is vastgesteld. Hij ziet geen probleem in verbrokkeling van de informatie als gevolg van presentatie op verschillende tijdstippen. De samenhang kan later nog worden aangebracht. Daarbij: gedurende het jaar wordt zo veel informatie verbrokkeld naar buiten gebracht.

De heer Taselaar geeft daarnaast aan dat hij de Haagse opwinding over lekken hypocriet vindt. Dat geldt wat hem betreft a fortiori voor de minister-president. Die had tot voor kort een medewerker met als bijnaam "Jack het lek".

De voorzitter vraagt, uitgaande van een embargoregeling voor de Prinsjesdagstukken, welke modaliteit dan de voorkeur van de heer Taselaar zou hebben. De heer Taselaar geeft aan dan te kiezen voor een embargo dat ingaat op zaterdag of op maandag (niet op zondag vanwege de zondagsrust). Dinsdag heel vroeg is wat hem betreft te laat; het zijn lijvige stukken die goed moeten worden bestudeerd, en ook vergt het grafisch vertalen van de informatie een aanzienlijke hoeveelheid tijd.

Als er wordt gekozen voor een embargo, lijkt het de heer Taselaar uit praktisch oogpunt verstandig om de embargoregeling voor journalisten en Kamerleden in de tijd gezien gelijk op te laten lopen.

Gevraagd naar de "ethische" kant van lekken geeft de heer Taselaar aan dat zelf nooit te doen (niet bijten in de hand die je voedt). In het verlengde daarvan heeft hij geen enkel respect voor lekken om het eigen bedrijf te bevuilen. Dat is voor hem echter geen beletsel om als het gaat om relevante informatie daar gebruik van te maken.

Bij lekken speelt ook mee dat wat de heer Taselaar betreft iedereen verantwoordelijk is voor zijn of haar eigen doen en laten, inclusief de gevolgen die daar uit voortvloeien. Het is wel weer een brug te ver om mensen daarbij onder druk te zetten.

Ook beloningen, in welke vorm dan ook, zijn wat hem betreft niet aan de orde. Dat laat onverlet dat het in de relatie tussen pers en politiek wel een kwestie van geven en nemen is. Pers en politiek hebben elkaar nodig en er kan ook sprake zijn van een professionele vertrouwensband, maar die band moet niet te klef worden. Als pers moet je altijd onafhankelijk blijven en je eigen verhaal durven vermelden.

De aard van de verkregen informatie kan vervolgens wel zodanig zijn dat soms toch niet tot publicatie wordt overgegaan, bij voorbeeld als naar inschatting van de redactie staatsbelang en/of privacy door publicatie te zeer in het geding kunnen komen. Dat is geen vrijblijvend iets: een dergelijke afweging zou wat de heer Taselaar betreft altijd moeten worden gemaakt alvorens tot publicatie wordt overgegaan.

De voorzitter constateert dat de onderwerpen die de commissie voor ogen had daarmee genoegzaam aan de orde zijn geweest en dankt de heer Taselaar voor het informatieve en prettige gesprek.

Secretaris: T.N.J. de Lange

Vervolg

Bladzijde 2

Bijlage 5k

Vergadering	Commissie Prinsjesdagstukken	Verslag van het gesprek met Voorzitter/Griffier
Vergaderdatum	8 december 2009	
Tijdstip	13.00 uur - 13.40 uur	
Vergaderplaats	Daleszaal	
Deelnemers	De Wijkerslooth, Borst, De Beaufort De Lange, Noordsij	
Genodigden	Mevrouw Verbeet (Voorzitter Tweede Kamer) en mevrouw Biesheuvel-Vermeijden (Griffier Tweede Kamer)	

De voorzitter van de commissie heet de Voorzitter en de Griffier van harte welkom. Dit is in beginsel het laatste gesprek dat de commissie voert.

De Voorzitter en de Griffier krijgen een kort conceptverslag van dit gesprek toegestuurd. Bij goedkeuring van hun kant (al dan niet na het aanbrengen van wijzigingen) zal het verslag wat de commissie betreft in het rapport van de commissie worden verwerkt.

De voorzitter van de commissie vraagt of de embargoregeling dit jaar werkbaar was, afgezien van de gebeurtenissen met de heer Tang.

De Voorzitter zegt dat dit inderdaad het geval was, gegeven de context van deze embargoregeling. De regeling dit jaar was voor de Tweede Kamer het maximaal haalbare. Daaraan is mede debet dat er de laatste jaren ophef is over het lekken van begrotingsstukken, met name omdat de opeenvolgende ministers van Financiën het aanbieden van de Prinsjesdagstukken een belangrijk pr-moment vinden. Mede daardoor wordt ook de druk op journalisten groter. De Voorzitter wijst er daarbij op dat ook het kabinet is gehouden aan geheimhouding, hetgeen bepaald niet altijd lukt. De Voorzitter huldigt (ook) in het kader van de embargoregeling het principe "afpraak is afspraak", ook al gaat het bij deze stukken niet om staatsgeheimen.

De voorzitter van de commissie vraagt naar de inhoud en totstandkoming van de geheimhoudingsverklaring.

De Voorzitter antwoordt dat voor de tekst is aangesloten bij de tekst van de brief over dit onderwerp van de minister-president, waarin wordt gesproken over geheimhouding. In vroeger jaren werd over embargo gesproken, voor het overige is de verklaring in grote lijnen gelijk gebleven.

In de conceptgeheimhoudingsverklaring stond eerst ook een bepaling over het handhaven van geheimhouding als informatie op andere wijze bekend was geworden. Daar rees bezwaar tegen, met name van de zijde van de SP-fractie, waarna die zin is weggelaten. Overigens heeft de Voorzitter op de bewuste vrijdag kort na 16.00 uur, toen de eerste berichten over de inhoud van de Prinsjesdagstukken in de media verschenen, alsnog een e-mailbericht aan de gehele Kamer gestuurd waarin ze aangaf dat de geheimhoudingsplicht nog steeds onverkort van kracht was. De Voorzitter is het overigens eens met de stelling dat de door de fractievoorzitters getekende geheimhoudingsverklaring juridisch niet bindend is voor de overige leden van de betreffende fracties.

De Voorzitter meldt nog dat de minister-president in een gesprek met haar expliciet de verwachting heeft uitgesproken dat fracties die niet genoeg hadden aan het aantal ter beschikking gestelde exemplaren van de Prinsjesdagstukken, de stukken zouden kopiëren. Mede om die reden betreurt de Voorzitter het nog steeds dat het kabinet niet meedoet aan het onderzoek van de commissie Prinsjesdagstukken.

Desgevraagd meldt de Voorzitter dat zij in het licht van het voorgaande ook geen bezwaar heeft tegen het kopiëren van Prinsjesdagstukken door fracties. Dat is wel de verantwoordelijkheid van die fracties, reden waarom zij er niet aan heeft willen meewerken door centrale kopieerfaciliteiten ter beschikking te stellen.

De voorzitter van de commissie stelt een mogelijke nieuwe regeling aan de orde. Van welke uitgangspunten moet de commissie wat beide gesprekspartners betreft dan uitgaan? De Voorzitter zegt dat zij persoonlijk principieel voor directe openbaarheid is, dus direct nadat kabinetsbesluiten bekend zijn deze delen met de Kamer. Desgevraagd meldt zij er dan wel van uit te gaan dat deze informatie pas gedeeld wordt als het totale plaatje bekend is. Deze insteek van directe openbaarheid wordt mede ingegeven door het ontbreken van een *level playing field* tussen kabinet en Kamer, vooral waar het de oppositie betreft. Daarnaast speelt een rol dat toch niets geheim kan worden gehouden. Informatie uit de Prinsjesdagstukken circuleert al maanden van tevoren.

In de Kamer is nu een meerderheid voor openbaarmaking van de Prinsjesdagstukken de vrijdag voor Prinsjesdag. Eerder is wat de Voorzitter betreft geen goed idee, vanuit de gedachte dat het debat over deze stukken in de Kamer moet plaatsvinden en niet vooraf al in de media. Desgevraagd beaamt de Voorzitter dat dit inderdaad consequenties kan hebben voor de inhoud van de troonrede. De Voorzitter is geen voorstander van een visionaire troonrede, maar ziet meer in een troonrede waarin de samenhang van besluiten en maatregelen wat meer wordt benadrukt en acht het bijvoorbeeld ook mogelijk dat daarin kort wordt teruggekeken op het afgelopen parlementaire jaar.

De voorzitter van de commissie vraagt om een reactie op het voorlopige standpunt van het kabinet dat de stukken voortaan pas op Prinsjesdag zelf aan de beide Kamers worden aangeboden. De Voorzitter antwoordt dat het uitgangspunt volgens haar moet blijven dat de algemene politieke beschouwingen plaatsvinden in de week van Prinsjesdag. Bij haar aantreden in 2006 was de Kamer unaniem van mening dat de toen gekozen procedure met de algemene beschouwingen een week na Prinsjesdag niet voor herhaling vatbaar was. Dat zou dan natuurlijk ook op donderdag en vrijdag kunnen, maar dat lijkt politiek gezien de maximale rek. De Voorzitter benadrukt nogmaals dat aanbidding van de stukken op Prinsjesdag in dat licht voor de Kamer te kort dag is, ook al gaat het kabinet zelf over het tijdstip en wijze van aanbieden van zijn eigen stukken. De Voorzitter vult nog aan dat algemene beschouwingen in de week van Prinsjesdag ook van belang zijn om aan de buitenwereld duidelijk te maken dat na de troonrede het beleid voor het komende jaar nog niet definitief vaststaat.

De voorzitter van de commissie stelt het vraagstuk van eventuele sancties aan de orde. Als voorbeeld wordt de hypothetische vraag voorgelegd of de Voorzitter zelf een sanctie aan de heer Tang zou hebben opgelegd, c.q. had kunnen opleggen, als de fractie dat al niet had gedaan.

De Voorzitter antwoordt dat de berichten over het optreden van de heer Tang en de daarop door de fractie opgelegde sanctie haar "in één adem" bereikten, zodat zij niet voor deze keuze is komen te staan. De Voorzitter denkt overigens wel dat zij dan zou hebben opgetreden, vermoedelijk op grond van (analoge toepassing van) artikel 38 van het Reglement van Orde (RvO) Tweede Kamer. Dat zou overigens niet eenvoudig zijn geweest, omdat het betreffende artikel eigenlijk niet op dit soort situaties ziet.

Desgevraagd meldt de Voorzitter dat wat haar betreft sancties op grond van het RvO Tweede Kamer tegen fractiemedewerkers ondenkbaar zijn.

De voorzitter van de commissie dankt de Voorzitter en de Griffier voor het informatieve en plezierige gesprek. Het is zijn gewoonte om voor alle zekerheid aan alle gesprekspartners te vragen om tot het publiceren van het rapport van de commissie geen verdere ruchtbaarheid te geven aan de inhoud van het gesprek. De Voorzitter en de Griffier zeggen dat graag toe.

Secretaris: T.N.J. de Lange

OVEREENKOMST

"De gecombineerde vergadering van de Sectie Hoofdredacteuren van de N.V.J. en van het Genootschap van Hoofdredacteuren is op 15 augustus 1974 in Nieuwspoor - in aanwezigheid van de gemachtigden van de hoofdredacties van Het Parool, De Telegraaf en De Waarheid, alsmede van de hoofddirecteur en directeur van de RVD - inzake het embargo op de Miljoenennota en Troonrede het volgende overeengekomen:

1. De vergadering meent, dat er geen redenen zijn voor een wijziging van de sinds jaren bestaande regeling met betrekking tot het embargo op Miljoenennota en Troonrede. Deze regeling houdt in, dat de hoofdredacties zich op het ogenblik, dat zij de desbetreffende stukken van de RVD in ontvangst (laten) nemen, verbinden niet uit de onder embargo verstrekte stukken te publiceren.
 2. De vergadering spreekt als haar oordeel uit, dat bij publicatie tussen het tijdstip van de uitreiking van de stukken en het einde van het embargo, geen beroep kan worden gedaan op vrije nieuwsgaring tenzij van het voornemen tot publicatie voor het tijdstip van de verstrekking van de stukken door de betrokken krant aan de RVD is kennis gegeven. In dat geval kunnen de RVD en de Voorlichtingsdienst van het ministerie van Financiën hun vrijheid van handelen hernemen, indien mogelijk in overleg met de Sectie Hoofdredacteuren en het Genootschap van Hoofdredacteuren."
-

EMBARGO-OVEREENKOMST BEGROTINGSSTUKKEN 2004

RVD/Voorlichtingsraad en Nederlands Genootschap van
Hoofdredacteurs, Prinsjesdag 2003

- De hoofdredacteur tekent persoonlijk voor het embargo en bindt daarmee het totaal van de organisatie die hij vertegenwoordigt.
- Op de stukken rust een embargo tot dinsdag 16 september 2003, 15.15 uur.
- De ondergetekende zal op geen enkele wijze iets openbaar maken uit de stukken voor het hierboven genoemde tijdstip. Hij zal over de inhoud niet met anderen spreken en de stukken niet aan derden geven, met uitzondering van degenen die hij binnen de eigen organisatie noodzakelijk moet betrekken en die dus ook aan dit embargo gebonden zijn.
- Tenzij schriftelijk uitdrukkelijk anders met de directeur-generaal van de Rijksvoorlichtingsdienst is afgesproken, zal niets over of naar aanleiding van de begrotingsstukken onder embargo verder worden verspreid, noch elektronisch, noch in enige andere vorm.
- Bij publicatie tussen het tijdstip van de uitreiking van de stukken en het verstrijken van het embargo, kan geen beroep worden gedaan op vrije nieuwsgaring en/of het doorbreken van het embargo door derden.
- Ondergetekende zorgt ervoor dat alle betrokkenen op de hoogte zijn van de inhoud van deze embargoregeling.

AKKOORD MET BOVENSTAANDE VOORWAARDEN:

naam:

publiciteitsorgaan:

handtekening:

Vergaderjaar 2008–2009

30 539

Embargoregeling rond Prinsjesdag

Nr. 10

BRIEF VAN DE MINISTER PRESIDENT, MINISTER VAN ALGEMENE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 september 2009

De afgelopen maanden hebben wij verschillende keren contact gehad over tijdstip en wijze van beschikbaar stellen van de Prinsjesdagstukken. Het kabinet heeft zich ingezet om tot een gemeenschappelijk standpunt te komen, omdat alle beproefde varianten sinds 2001 niet bestand zijn gebleken tegen voortijdige openbaarmaking – met uitzondering van 2006 toen geen embargo werd gehanteerd.

Vorig jaar wilde één landelijk dagblad niet tekenen voor het embargo. Op basis van «vrije nieuwsgaring» publiceerde dit medium de zaterdag voor Prinsjesdag de volledige Miljoenennota en een bijlage gevuld met nieuws uit de begrotingshoofdstukken. Hoofdredacteuren van een groot aantal media (zowel audiovisueel als gedrukt) hebben op basis van deze ervaring aangegeven voortaan de embargoregeling niet meer te zullen ondertekenen. Dit maakt het voor het kabinet ondoenlijk stukken onder een klassiek embargo aan de media te verstrekken.

Eerder heb ik met u en de voorzitter van de Eerste Kamer twee varianten besproken. De eerste variant hield in dat het kabinet de beleidsvoornemens vrijdag voor Prinsjesdag zou openbaar maken en presenteren. Het verstrekken van de stukken na het uitspreken van de Troonrede was de tweede optie. De minister van Financiën en ik hebben beide voorzitters gevraagd hierover na te denken en hun conclusie met ons te delen.

Op basis van de reacties heb ik moeten vaststellen dat hieruit geen eenduidige voorkeur bleek. Schriftelijk heb ik u daarop verzocht te onderzoeken of een gemeenschappelijke opvatting van de Staten-Generaal toch niet haalbaar zou kunnen zijn. Op 9 juli (zie bijlage) jongstleden heeft u mij schriftelijk gemeld vanwege de recesperiode geen mogelijkheden te zien om aan dit verzoek te voldoen en het overigens ook niet tot uw taak te rekenen, omdat het staatsrechtelijk aan de regering is hierover te besluiten.

Het kabinet heeft zelf een afweging gemaakt, rekening houdend met de verschillende opvattingen van beide Kamers en relevante in het verleden opgedane ervaringen. Alles afwegend leidt dit tot het volgende besluit. Het kabinet zal, gelet op de technische mogelijkheden, vrijdagmiddag 11 september uiterlijk om 16.00 uur op fractienaam en onder geheimhouding de begrotingshoofdstukken en Miljoenennota ter beschikking stellen aan alle fracties van de Tweede en Eerste Kamer. De grote fracties ontvangen vijf exemplaren, de kleinere fracties twee exemplaren en de eenmansfracties één exemplaar. Op zaterdag 12 september uiterlijk om 16.00 uur zullen de Macro Economische Verkenningen en het Belastingplan onder bovengenoemde condities worden nagezonden. Alle Kamerleden ontvangen een complete set op de middag van Prinsjesdag. Op dat moment (om 15.15 uur) ontvangen ook de media de stukken.

Het kabinet komt met dit besluit zo veel mogelijk tegemoet aan de wensen van beide Kamers.

De minister-president,
De minister van Algemene Zaken,
J. P. Balkenende

Bijlage

De Minister-president
Minister van Algemene Zaken
mr.dr. J.P. Balkenende

Den Haag, 9 juli 2009

In aansluiting op overleg tussen beide Kamervoorzitters berichten wij u als volgt.

In uw brief van gisteren (zie bijlage) stelt u dat de opvattingen van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer betreffende tijdstip en wijze van openbaarmaking van de Miljoenennota en de begrotingsstukken 2009 niet synchroon lopen. U verzoekt ons te melden wat – alles afwegend – de eensluidende opvatting van de Staten-Generaal is en stelt dat de regering zich daaraan graag zal conformeren.

Uw schrijven heeft ons enigszins bevreemd.

Tot een door u gewenst mogelijk vergelijk kan tijdens het reces niet worden gekomen aangezien ondergetekenden daartoe geen mandaat hebben van de Leden.

Los daarvan is het staatsrechtelijk aan de regering en niet aan het parlement om in dezen een beslissing te nemen.

Met vriendelijke groet en hoogachting,

Yvonne E.M.A. Timmerman-Buck,
Voorzitter van de Eerste Kamer

J. ten Hoopen,
Eerste Ondervoorzitter van de Tweede Kamer

Bijlage

Aan de Voorzitters van de Eerste en de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
I.a.a. de minister van Financiën

Den Haag, 8 juli 2009

Op 1 juli jongstleden bespraken wij tijdstip en wijze van openbaarmaking van de Miljoenennota en de begrotingsstukken in september 2009. Uw voorkeur bij het zonder embargo verstrekken van de documenten beloofde u mij te melden, na ruggespraak in het convent van senioren respectievelijk het presidium.

Ik moet nu vaststellen dat de opvattingen van de Eerste Kamer en de Tweede Kamer op dit punt niet synchroon lopen. Graag verzoek ik u mij te melden wat – alles afwegend – de eensluidende opvatting van de Staten-Generaal is. De regering zal zich daaraan graag conformeren.

De minister-president,
De minister van Algemene Zaken,
J. P. Balkenende

Vergaderjaar 2009–2010

32 123 III

Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Algemene Zaken, van het Kabinet der Koningin en de Commissie van toezicht betreffende inlichtingen- en veiligheidsdiensten (III) voor het jaar 2010

Nr. 7

MOTIE VAN HET LID VAN GENT

Voorgesteld 8 oktober 2009

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende, dat de embargoregeling voor de begrotingsstukken elk jaar weer resulteert in een ongewenste wedloop tussen journalisten om als eerste de stukken gelect te krijgen;

overwegende, dat de publieke en politieke meningsvorming niet gebaat is bij deze wedloop;

verzoekt de regering om voortaan de begrotingsstukken de vrijdag voorafgaande aan Prinsjesdag openbaar te maken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Van Gent

Bijlage 10

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
Telefoonnummer: 070-3185076
Email: T.dLange@tweedekamer.nl

Commissie Prinsjesdagstukken

Den Haag, 2 november 2009

Aan de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Drs. P.R.H.M. van der Linden
Postbus 20017
2500 EA Den Haag

Nr.: 2009-11

Geachte heer Van der Linden,

Op 14 oktober jl. heeft het Presidium van de Tweede Kamer de Commissie Prinsjesdagstukken ingesteld die gevraagd is onderzoek te doen naar de gang van zaken rond de stukken die in 2009 in het kader van Prinsjesdag onder embargo zijn verstrekt. Voor een nadere uiteenzetting van deze opdracht, alsmede de samenstelling en voorziene werkwijze van de commissie, verwijs ik graag naar Kamerstuk 32 173, nr. 1, dat voor de volledigheid ook bij deze brief is gevoegd.

De commissie wil zich een goed beeld vormen van de wijze waarop in algemene zin, dus ook buiten de Tweede Kamer, met de zogenaamde 'Prinsjesdagstukken'¹ wordt omgegaan wat betreft de procedures die samenhangen met het bijzondere karakter van deze stukken. De commissie wil op dit punt ook leren van andere organisaties en instanties² die met deze stukken te maken hebben. Om die reden wil de commissie u een aantal vragen van feitelijke aard voorleggen over procedures, processen en ervaringen.

De vragen zijn opgenomen in bijlage 1. De commissie zou u erkentelijk zijn indien u deze vragen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 18 november aanstaande wilt beantwoorden (bijgesloten treft u een retourenvelop aan).

De commissie dankt u op voorhand voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

J.L. de Wijkerslooth,
voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken

¹ Met 'Prinsjesdagstukken' worden de stukken bedoeld die op vrijdag 11 september 2009 en zaterdag 12 september 2009, onder embargo tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur, zijn verstrekt; te weten de Miljoenennota, de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting, de MEV en het Belastingplan c.a.

² Een vergelijkbare brief als deze heeft de commissie gestuurd aan het ministerie van Algemene Zaken, het ministerie van Financiën en de SDU.

Feitelijke vragen over procedures, processen en ervaringen met betrekking tot Prinsjesdagstukken

Procedures

Kunt u beschrijven welke procedures er binnen de Eerste Kamer gelden om het vertrouwelijke karakter van Prinsjesdagstukken in de periode tot de aanbidding op Prinsjesdag te waarborgen?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

1. Zijn er procedures, voorschriften, richtlijnen en dergelijke vastgelegd die geheimhouding van Prinsjesdagstukken moeten waarborgen? Zo ja, zou de commissie daar een kopie van mogen ontvangen?
2. Worden ontvangers van Prinsjesdagstukken geacht te tekenen voor ontvangst van de stukken?
3. Dienen ontvangers van Prinsjesdagstukken (vooraf) een geheimhoudingsverklaring te tekenen? Zo ja, zou de commissie een voorbeeld van een dergelijke verklaring mogen ontvangen?
4. Zijn er ook ongeschreven regels en/of informele procedures en/of gewoontes wat betreft de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken? Zo ja, welke zijn dat? Wordt daarbij dit jaar verschil gemaakt tussen de stukken die op vrijdag onder embargo werden ontvangen (Miljoenennota, begrotingshoofdstukken) en de stukken die op zaterdag onder embargo werden ontvangen (Belastingplan c.a.)?
5. Hoe is gewaarborgd dat ontvangers van Prinsjesdagstukken op de hoogte zijn van wat zij wel en niet mogen met de onder embargo ontvangen stukken?
6. Is er een draaiboek waarin de verspreiding van Prinsjesdagstukken is vastgelegd? Zo ja, zou de commissie dat mogen ontvangen?
7. Kunt u aangeven hoe de verantwoordelijkheden zijn verdeeld tussen uw Kamer, de Tweede Kamer, het ministerie van Financiën en het ministerie van Algemene Zaken wat betreft de opzet, uitvoering en naleving van de embargoregeling inzake Prinsjesdagstukken?

Processen

Kunt u de gang van zaken in 2009 beschrijven met betrekking tot de verspreiding van Prinsjesdagstukken binnen de Eerste Kamer vanaf het moment van ontvangst van de stukken tot het moment van aanbidding van de stukken op Prinsjesdag?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

8. Welke stukken heeft de Eerste Kamer ontvangen en op welk moment?
9. Wie zijn bij het proces van verspreiding betrokken en wat is hun rol?
10. Kunt u een inschatting geven van het aantal mensen dat tijdens de embargoperiode over één of meer stukken heeft kunnen beschikken (zo mogelijk gespecificeerd naar aantallen Leden en aantallen ambtenaren van uw Kamer)?

Ervaringen

Kunt u aangeven, wellicht ook op basis van voorgaande jaren, welke ervaringen de Eerste Kamer heeft opgedaan met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken en wat daarvan geleerd is?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

11. Zijn binnen de Eerste Kamer de afgelopen jaren procedures en werkwijzen rond Prinsjesdagstukken gewijzigd (aangescherpt, verbeterd, etc.)?
12. Is het proces van verspreiding van Prinsjesdagstukken in 2009 in de Eerste Kamer geëvalueerd? Zo ja, kunt u de commissie inlichten over eventuele bevindingen?
13. Heeft u nog andere ervaringen of aandachtspunten met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken in zijn algemeenheid die u aan de commissie zou willen meegeven?
14. Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn? Zo ja, wilt u die vermelden en toelichten?

Griffier

Eerste Kamer *der Staten-Generaal*

Binnenhof 22
postbus 20017
2500 EA Den Haag

Aan de voorzitter van de Commissie Prinsjesdagstukken
De Hooggeleerde heer prof. J.L. de Wijkerslooth
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

070-312 92 45
070-312 92 33

griffier@eerstekamer.nl
www.eerstekamer.nl

datum 17 november 2009
kenmerk 145072.u/GJH/eos

Geachte heer De Wijkerslooth,

Op verzoek van de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal beantwoord ik de vragen die de Commissie Prinsjesdagstukken met uw brief van 2 november 2009 ter beantwoording heeft aangeboden.

In deze beantwoording komt tot uitdrukking hoe de Eerste Kamer de verzending van de Prinsjesdagstukken [door u gedefinieerd als de stukken die op vrijdag 11 september 2009 en zaterdag 12 september 2009, onder embargo tot 15 september 2009, 15.15 uur, zijn verstrekt, te weten de Miljoenennota, de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting, de MEV en het belastingplan], heeft georganiseerd en de geheimhouding heeft gewaarborgd.

Vooreerst zij opgemerkt dat de Minister-president de Eerste Kamer eerst bij brief van 3 september 2009 van het besluit van het kabinet inzake de verstrekking van de Prinsjesdagstukken in kennis heeft gesteld. Dit besluit luidde als volgt:

“Het kabinet zal, gelet op de technische mogelijkheden, vrijdagmiddag 11 september uiterlijk om 16.00 uur op fractienaam en onder geheimhouding de begrotingsstukken en Miljoenennota ter beschikking stellen aan alle fracties van de Tweede en Eerste Kamer. De grote fracties ontvangen vijf exemplaren, de kleinere fracties twee en de eenmansfracties één exemplaar. Op zaterdag 12 september uiterlijk om 16.00 uur zullen de Macro Economische Verkenningen en het belastingplan onder bovengenoemde condities worden nagezonden. Alle Kamerleden ontvangen een complete set op de middag van Prinsjesdag. Op dat moment (om 15.15 uur) ontvangen ook de media de stukken.”

Deze brief is geagendeerd voor de vergadering van het College van Senioren¹ van dinsdag 8 september 2009. Daaraan voorafgaand heeft ambtelijk contact plaats gehad tussen de Griffie en de Rijksvoorlichtingsdienst. Gevraagd is op te helderen wat verstaan moest worden onder een 'grote fractie' en een 'kleine fractie'. Die opheldering is verkregen. Vooruitlopend op de bespreking van de brief van de Minister-president van 3 september heeft de Griffier zich met een e-mailbericht gewend tot alle fractievoorzitters. Dat e-mail bericht treft u bijgaand aan.

In de vergadering van het College van Senioren heeft de Griffier toegelicht dat de bezorging van de Prinsjesdagstukken op vrijdag zal plaatsvinden en dat hij graag van de fracties verneemt wie de stukken dienen te ontvangen. Hij gaf aan dat de RVD zaterdag zou zorg dragen voor de aanbidding van de Macro Economische Verkenningen en het belastingplan. De stukken zouden, aldus deelde Griffier mee, op vrijdag en zaterdag door koeriers op de opgegeven huisadressen worden bezorgd.

Aan de fractievoorzitters van de fracties met meer dan twee leden is gevraagd op te geven bij welke Leden de Prinsjesdagstukken op vrijdag en zaterdag zouden moeten worden bezorgd. Dat heeft geleid tot een lijst van personen aan wie de stukken op vrijdag respectievelijk zaterdag zouden moeten worden toegezonden. Zowel voor de vrijdag, als voor de zaterdag bestond die lijst uit 17 personen.

Toen de dozen met de Miljoenennota en de begrotingsstukken op vrijdag werden bezorgd, werd van de zijde van AZ/RVD meegedeeld dat, in afwijking van de eerdere aankondiging, zich in die dozen ook de MEV bevonden.

Dan volgt nu de beantwoording van de feitelijke vragen over procedures, processen en ervaringen met betrekking tot Prinsjesdagstukken.

Procedures

1. Boven is geschetst welke procedure is gevolgd om te komen tot een lijst van Kamerleden bij wie de vertrouwelijke Prinsjesdagstukken zouden moeten worden bezorgd. Op donderdag 10 september is een e-mail bericht gezonden aan degenen die naar mededeling van de fractievoorzitters de Prinsjesdagstukken zouden moeten ontvangen. In deze mail, waarvan een voorbeeld is bijgevoegd, wordt aangekondigd wanneer (tussen welke tijdstippen) de stukken per koerier thuis zouden worden bezorgd. Ter waarborging van de geheimhouding bevat dit bericht de volgende mededeling: **U kunt de stukken uitsluitend persoonlijk in ontvangst nemen en wij moeten u vragen te tekenen voor ontvangst onder geheimhouding.** Voorts is in de aanloop naar de verzending een verklaring van ontvangst onder geheimhouding opgesteld. Voor het overige zijn geen schriftelijke voorschriften of richtlijnen tot stand gekomen.
2. Ja, zie bijgaande verklaring.
3. Ja, zie bijgaande verklaring.
4. De logistieke gang van zaken rond het inwachten en verzenden van de Prinsjesdagstukken is tevoren met de betrokken medewerkers van de Kamerorganisatie en de koeriersdienst doorgenomen. De volgende functionarissen binnen de Kamerorganisatie hebben

¹ In het College van Senioren dat onder voorzitterschap staat van de Voorzitter van de Eerste Kamer hebben alle fractievoorzitters zitting. De vergaderingen van het College worden ook bijgewoond door de beide Ondervoorzitters van de Kamer.

- bemoeienis met de verzending gehad: Griffier, hoofd bedrijfsvoering, coördinator facilitaire zaken en de beide medewerkers van de Postkamer. Afspraken zijn gemaakt over:
- het inwachten van de dozen met begrotingsstukken;
 - de opstelling van de verzendlijsten
 - de controle of de dozen gesloten zijn;
 - de etikettering van de dozen;
 - de instructies aan de koeriers inzake de aflevering en het doen tekenen van de stukken door de ontvangende Kamerleden;
 - de terugbezorging van de niet afleverbare stukken bij de Eerste Kamer;
 - de overhandiging van de door de Leden ondertekende ontvangst/geheimhoudingsverklaringen aan het hoofd Bedrijfsvoering;
 - het achter slot en grendel opbergen van niet afgeleverde stukken.
 - Er werd geen verschil gemaakt tussen op vrijdag en op zaterdag te verzenden stukken.
5. De Kamerleden zijn via de agenda's en korte aantekeningen (notulen) van het College van Senioren (waarvan alle Kamerleden de stukken ontvangen) geheel bekend met de discussie over de verstrekking onder embargo van Prinsjesdagstukken. Het is de Leden uit dien hoofde bekend dat ontvangst onder embargo betekent dat 'lekken' volstrekt taboe is. Om lekken te voorkomen en om te voorkomen dat vóór de Troonrede en de aanbidding van de Miljoenennota en de begrotingsstukken op Prinsjesdag, de inhoud van de Prinsjesdagstukken bekend wordt, heeft de Eerste Kamer via haar College van Senioren vóór de aanvang van het zomerreces unaniem geopteerd voor verstrekking van de Prinsjesdagstukken op Prinsjesdag zelf. De portee van verstrekking onder geheimhouding aan een beperkt aantal leden vóór Prinsjesdag was alle Leden bekend. De Leden die stukken zouden ontvangen, is er, als boven aangegeven, op gewezen dat zij de stukken slechts persoonlijk in ontvangst zouden kunnen nemen en dat zij voor geheimhouding zouden moeten tekenen.
6. Er is geen draaiboek, anders de boven beschreven procedures.
7. De Tweede Kamer en het ministerie van Financiën spelen geen rol bij de distributie van Prinsjesdagstukken aan Leden van de Eerste Kamer. Het ministerie van Algemene Zaken draagt zorg voor de aflevering van de stukken bij de Eerste Kamer. Na inontvangstneming draagt de Eerste Kamer verantwoordelijkheid voor de aflevering van de stukken onder geheimhouding aan de voor ontvangst aangewezen Leden van de Eerste Kamer. Na tekening voor ontvangst onder geheimhouding zijn de desbetreffende Kamerleden verantwoordelijk voor het vertrouwelijk beheer van en de geheimhouding inzake de aan hen ter hand gestelde stukken.

Processen

8/9 Op vrijdag om 16.00 uur heeft de Eerste Kamer bij de ingang van het gebouw op Binnenhof 22 26 dozen met begrotingsstukken, Miljoenennota en MEV in ontvangst genomen. Bij de inontvangstneming waren aanwezig: hoofd Bedrijfsvoering, coördinator facilitaire zaken en de twee medewerkers van de Postkamer. De dozen zijn in de postkamer en de hal daarvoor opgestapeld. Drie dozen zijn geopend:

- De voor de Voorzitter bestemde doos is geopend om de inhoud te controleren. Deze doos is vervolgens weer gesloten en in de gesloten opslagruimte bij de postkamer geplaatst; zij stelde geen prijs op ontvangst van de stukken vóór Prinsjesdag.

- Van de overige dozen, bestemd voor de daartoe aangewezen Leden, zijn er twee dozen geopend:
 - Een doos is geopend omdat een lid die de 'vrijdagstukken' zou ontvangen te kennen had gegeven alleen de Miljoenennota te willen ontvangen; een doos is geopend omdat de MEV reeds op vrijdag waren toegezonden en een exemplaar van de MEV (plus een Miljoenennota) met het belastingplan op zaterdag verzonden moest worden naar een Kamerlid dat voor ontvangst van de 'zaterdagstukken' was geregistreerd. De dozen waaruit deze stukken zijn gehaald, zijn in het Kamergebouw achter slot en grendel in de opslagruimte opgeborgen. De medewerkers van de Postkamer zijn de dozen voor de Leden gaan etiketteren. Aan de koeriers zijn gesloten dozen, respectievelijk (voor de twee aangeduide leden die slechts de Miljoenennota resp. Miljoenennota en MEV, met het Belastingplan, wensten te ontvangen) gesloten enveloppen meegezonden. Op de plaatsing van de dozen in de auto's van de koeriers is ook toegezien door de Griffier. De koeriers zijn gaan rijden volgens een rij-schema. De Kamerleden ontvingen de stukken in gesloten dozen (of enveloppen). Bij ontvangst moesten zij voor ontvangst en geheimhouding tekenen.
 - Op zaterdag zijn de in karton verpakte exemplaren van het Belastingplan om ongeveer 15:30 uur in het Kamergebouw in ontvangst genomen door de heer E. Ammeraal, medewerker postkamer. Laatstgenoemde heeft getekend voor ontvangst. De etikettering en plaatsing van de stukken in de auto's van de koeriers heeft op gelijke wijze plaats gehad. Evenals de verdere afwikkeling.
 - De stukken die wegens afwezigheid van het betrokken Kamerlid niet konden worden afgeleverd² zijn op maandag 14 september door de koerier retour gebracht. Door de medewerkers van de postkamer, alsmede het hoofd Bedrijfsvoering zijn de pakketten gecontroleerd. Op maandag 14 september heeft de koeriersdienst ook de door de Kamerleden afgetekende verklaring voor ontvangst en geheimhouding afgeleverd bij het hoofd bedrijfsvoering.
10. Ambtenaren betrokken bij de distributie van de Prinsjesdagstukken:
- Griffier (toezicht op het proces)
 - Hoofd bedrijfsvoering (organisatie van de verzending)
 - Coördinator facilitaire zaken (uitvoering van de procesgang)
 - Twee medewerkers van de Postkamer (uitvoering van de verzending)
- Aantal Kamerleden dat stukken in ontvangst heeft genomen:
Op vrijdag: 11
Op zaterdag: 14

Ervaringen

De verzending van de Prinsjesdagstukken is zonder problemen verlopen.

11. Afwijkend van andere jaren zijn de stukken niet onder embargo aan alle Leden verstrekt, maar slechts aan de Leden die daartoe door de fractievoorzitters zijn aangewezen. De procedures en werkwijzen zijn toegespitst op de beperktere verstrekking als boven omschreven. In eerdere jaren bestond de mogelijkheid de onder embargo te verstrekken stukken in het Kamergebouw op te halen. Dit jaar is er, mede in verband met de relatief late aanlevering door AZ/RVD, voor gekozen de stukken te zenden naar de huisadressen van de daartoe aangewezen Kamerleden.

² Aan echtgenoten of (andere) huisgenoten van een Kamerlid dat afwezig was, zijn geen stukken overhandigd.

12. Op maandag 14 september heeft terugkoppeling plaatsgehad door het hoofd Bedrijfsvoering aan de Griffier van de gang van zaken na het vertrek van de koeriersdienst op vrijdag. Getoond zijn daarbij de verklaringen voor ontvangst- en geheimhouding. De terugontvangen, niet afgeleverde dozen zijn opgeslagen in de opslagruimte (achter slot en grendel) bij de Postkamer. Gecontroleerd is dat deze dozen niet geopend zijn.
13. Over eventuele verstrekking onder embargo in zijn algemeenheid heeft de afgelopen jaren elk jaar een discussie plaatsgehad tussen de Kamers en de Minister-president. Het College van Senioren heeft in zijn vergadering van 7 juli 2009 brede steun gegeven aan de volgende (als een uit vier) door de Minister-president aangereikte variant: 'De stukken worden niet tevoren onder embargo verstrekt. De Troonrede wordt afgewacht. Daarna zijn de stukken beschikbaar voor Leden van de Staten-Generaal en de pers. De Algemene politieke beschouwingen – in de Tweede Kamer – zijn dan twee weken later.' Vanuit de Tweede Kamer is geopteerd voor een andere variant. Waarschijnlijk mede hierdoor heeft het kabinet pas in een laat stadium (brief van 3 september 2009) een besluit genomen inzake de verstrekking van de Prinsjesdagstukken in 2009. Voor 2010 ware zeer tijdige besluitvorming over verstrekking van de stukken wenselijk.
14. Eén fractievoorzitter (wiens partij in het weekend genoemd was als bron van een mogelijk lek van de MEV) heeft op maandag bij de Griffier geïnformeerd naar de gang van zaken rond de toezending van de stukken aan zijn fractiegenoot (die als enige ook stukken zou ontvangen). De inontvangstneming bleek (in de vooravond van de zaterdag) volgens de regels te zijn verlopen.

Mocht bovenstaande beantwoording u aanleiding geven tot nadere vragen dan wel behoefte aan overleg, dan verneem ik dat graag van u.

Met vriendelijke groet,

G.J.A. Hamilton

Hamilton, G.J.A. (Geert Jan)

Van: Hamilton, G.J.A. (Geert Jan)
Verzonden: 7 september 2009 18:13
Aan:

CC: Voorzitter Eerste Kamer, ...
Onderwerp: Stukken Prinsjesdag

Aan: de Fractievoorzitters

Geachte Fractievoorzitters,

In de brief van de minister-president van 3 september 2009 wordt meegedeeld dat het kabinet op vrijdag 11 september de begrotingshoofdstukken en Miljoenennota onder geheimhouding ter beschikking stelt aan de fracties van de Eerste en Tweede Kamer. Zaterdag komen vervolgens de MEV en het Belastingplan beschikbaar. De brief maakt onderscheid tussen 'grote', 'kleine' en eenmansfracties, die respectievelijk 5, 2 en 1 exemplaar van de stukken ontvangen. De vraag was uiteraard waar de grens tussen een 'grote' en een 'kleine' fractie ligt. Navraag bij de Rijksvoorlichtingsdienst op AZ heeft geleerd dat is uitgegaan van de volgende staffel:

1 lid = 1

2 - 10 leden = 2

11 - 20 leden = 3

Meer dan 20 leden = 5

Op basis van deze staffel zijn de aantallen in de brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer weergegeven. Voor de Eerste Kamer betekent toepassing van deze staffel dat voor de fracties van VVD, PvdA en SP vrijdag drie exemplaren van de stukken beschikbaar zijn.

	Tweede kamer	Eerste Kamer
CDA	5	5
VVD	5	3
PvdA	5	3
SP	5	3
CU	2	2
GroenLinks	2	2
SGP	2	2
D66	2	2
PvdD	2	1
PVV	2	-
Fractie Verdonk	1	-
OSF	-	1
Fractie Yildirim	-	1
Kamervoorzitter	1	1

Uiteraard bespreekt u morgen de brief van de MP nog in het College van Senioren. De Griffie treft de voorbereidingen voor de bezorging van de stukken. Mogelijk wilt u in fractieverband de vraag aan de orde stellen bij welke leden van uw fractie de stukken vrijdag en zaterdag bezorgd moeten worden.

Met vriendelijke groet,

Geert Jan Hamilton

Geachte heer/mevrouw.....,

Van uw fractie hebben wij vernomen dat u op zaterdag 12 september 2009 namens uw fractie onder geheimhouding een exemplaar van de Macro-Economische Verkenningen en het Belastingplan 2010 in ontvangst wilt nemen.

De voor de Eerste Kamer beschikbare stukken worden, zo heeft de RVD ons meegedeeld, om ongeveer 16.00 uur bij de Eerste Kamer bezorgd. Er is voor de bezorging van de stukken een rijschema opgesteld dat erin voorziet dat de stukken per koerier bij u thuis worden bezorgd tussen 17:30 en 18:30 uur. De verkeerssituatie en andere onvoorziene omstandigheden kunnen ertoe leiden dat de bezorging later geschiedt. U kunt de stukken uitsluitend persoonlijk in ontvangst nemen en wij moeten u vragen te tekenen voor ontvangst onder geheimhouding.

Gezien de omvang van de logistieke operatie en de beperkte tijd die beschikbaar was voor de voorbereiding, is het helaas niet mogelijk om van de genoemde tijden af te wijken.

Namens de Griffier van de Eerste Kamer
Met vriendelijke groet,

Verklaring van ontvangst onder geheimhouding

Den Haag, 11 september 2009

Ondergetekende, de heer/ mevrouw.....,

gemachtigd voor ontvangst door de fractie van

.....,

verklaart hierbij onder geheimhouding tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur een exemplaar van de Begrotingsstukken, de Miljoenennota en de Macro-Economische Verkenningen¹ voor 2010 in ontvangst te hebben genomen.

Handtekening

.....

¹ NB De MEV zouden aanvankelijk pas op zaterdag 12 september beschikbaar komen, maar blijken reeds bij de Begrotingsstukken en de Miljoenennota te zijn gevoegd.

Verklaring van ontvangst onder geheimhouding

Den Haag, 12 september 2009

Ondergetekende, de heer/ mevrouw.....,

gemachtigd voor ontvangst door de fractie van

.....,

verklaart hierbij onder geheimhouding tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur een exemplaar van het Belastingplan voor 2010¹ in ontvangst te hebben genomen.

Handtekening

.....

¹ NB Aanvankelijk zouden de MEV samen met het Belastingplan worden aangeleverd. De MEV bleken evenwel op vrijdag 11 september reeds bij Miljoenennota en Begrotingsstukken gevoegd.

Bijlage 11

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
Telefoonnummer: 070-3185076
Email: T.dLange@tweedekamer.nl

Commissie Prinsjesdagstukken

Den Haag, 2 november 2009

Aan de minister-president, minister van Algemene Zaken,
Mr. dr. J.P. Balkenende
Postbus 20001
2500 EA Den Haag

Nr.: 2009-10

Geachte heer Balkenende,

Op 14 oktober jl. heeft het Presidium van de Tweede Kamer de Commissie Prinsjesdagstukken ingesteld, die gevraagd is onderzoek te doen naar de gang van zaken rond de stukken die in 2009 in het kader van Prinsjesdag onder embargo zijn verstrekt. Voor een nadere uiteenzetting van deze opdracht, alsmede de samenstelling en voorziene werkwijze van de commissie, verwijs ik graag naar Kamerstuk 32 173, nr. 1, dat voor de volledigheid ook bij deze brief is gevoegd.

De commissie wil zich een goed beeld vormen van de wijze waarop in algemene zin, dus ook buiten de Tweede Kamer, met de zogenaamde 'Prinsjesdagstukken'¹ wordt omgegaan wat betreft de procedures die samenhangen met het bijzondere karakter van deze stukken. De commissie wil op dit punt ook leren van andere organisaties en instanties² die met deze stukken te maken hebben. Om die reden wil de commissie u een aantal vragen van feitelijke aard voorleggen over procedures, processen en ervaringen.

De vragen zijn opgenomen in bijlage 1. De commissie zou u erkentelijk zijn indien u deze vragen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 18 november aanstaande wilt beantwoorden (bijgesloten treft u een retourenvelop aan).

De commissie dankt u op voorhand voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

J.L. de Wijkerslooth,
voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken

¹ Met 'Prinsjesdagstukken' worden de stukken bedoeld die op vrijdag 11 september 2009 en zaterdag 12 september 2009, onder embargo tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur, zijn verstrekt; te weten de Miljoenennota, de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting, de MEV en het Belastingplan c.a.

² Een vergelijkbare brief als deze heeft de commissie gestuurd aan de Eerste Kamer, het ministerie van Financiën en de SDU.

Feitelijke vragen over procedures, processen en ervaringen met betrekking tot Prinsjesdagstukken

Procedures

Kunt u beschrijven welke procedures er binnen het ministerie van Algemene Zaken (waaronder steeds ook begrepen de Rijksvoorlichtingsdienst) gelden om het vertrouwelijke karakter van Prinsjesdagstukken in de periode tot de aanbidding op Prinsjesdag te waarborgen?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

1. Welke waarborgen in het algemeen zijn er binnen uw ministerie van kracht om geheimhouding van deze stukken te waarborgen?
2. Zijn er procedures, voorschriften, richtlijnen en dergelijke vastgelegd die geheimhouding van Prinsjesdagstukken moeten waarborgen? Zo ja, zou de commissie daar een kopie van mogen ontvangen?
3. Zijn er ook ongeschreven regels wat betreft de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken? Zo ja, welke zijn dat? Zijn ambtenaren bijvoorbeeld gerechtigd om Prinsjesdagstukken mee naar huis te nemen? Te kopiëren? Per mail te verzenden?
4. Hoe is voor ambtenaren die te maken hebben met Prinsjesdagstukken bekend wat ze daarmee wel en niet mogen?
5. In hoeverre is uw ministerie betrokken bij het vaststellen van procedures en het opstellen van regels en richtlijnen inzake het embargo rond Prinsjesdagstukken?
6. Kunt u aangeven hoe de verantwoordelijkheden zijn verdeeld tussen uw ministerie, het ministerie van Financiën en de beide Kamers der Staten-Generaal wat betreft de opzet, uitvoering en naleving van de embargoregeling inzake Prinsjesdagstukken?
7. Kunt u de procedure beschrijven van de totstandkoming en verspreiding van persberichten inzake de Prinsjesdagstukken wat betreft de stukken die uw eigen ministerie aangaan?
8. Heeft uw ministerie ook een rol of enige betrokkenheid bij de totstandkoming en verspreiding van persberichten van andere ministeries inzake de Prinsjesdagstukken? Zo ja, kunt u deze beschrijven?

Processen

Kunt u beschrijven hoe de gang van zaken is binnen uw ministerie in de periode augustus tot en met Prinsjesdag ten aanzien van de stukken die op Prinsjesdag verschijnen?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

9. Over welke stukken beschikt uw ministerie op welke momenten?
10. Welke afdelingen zijn betrokken bij welke stukken?
11. Kan een inschatting gegeven worden van het aantal mensen binnen uw ministerie dat over de Prinsjesdagstukken heeft beschikt?

Ervaringen

Kunt u aangeven, wellicht ook op basis van voorgaande jaren, welke ervaringen uw ministerie heeft opgedaan met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken en wat daarvan geleerd is?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

12. Kunt u aangeven wanneer de evaluatie van het kabinet naar de gang van zaken rond de embargoregeling dit jaar - waaraan u refereert in uw brief over dit onderwerp aan de Tweede Kamer d.d. 14 oktober 2009 - naar verwachting aan de Tweede Kamer zal worden gezonden?
13. Zijn binnen uw ministerie de afgelopen jaren procedures en werkwijzen rond Prinsjesdagstukken gewijzigd (aangescherpt, verbeterd, etc.)?
14. Heeft u nog andere ervaringen of leerpunten met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken in zijn algemeenheid die u aan de commissie zou willen meegeven?
15. Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn? Zo ja, wilt u die vermelden en toelichten?

Minister-President
Minister van Algemene Zaken

> Retouradres Postbus 20001 2500 EA Den Haag

Voorzitter van de Commissie Prinsjesdagstukken
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Onze referentie
3472351

Datum 23-11-2009

Geachte heer De Wijkerslooth,

Hierbij bied ik u de antwoorden aan op de vragen die 2 november jl. door uw commissie zijn gesteld in het kader van het onderzoek dat door het Presidium van de Tweede Kamer is ingesteld naar de gang van zaken rond de stukken die in 2009 in het kader van *Prinsjesdag onder embargo door het kabinet aan de Eerste en Tweede Kamer* zijn verstrekt.

Hoewel het kabinet heeft besloten niet deel te nemen aan de commissie ben ik graag bereid u de gevraagde informatie te verstrekken. Wij hebben immers dit jaar wederom moeten constateren dat de afspraken die het kabinet dit jaar met de Eerste en Tweede Kamer heeft gemaakt over het vroegtijdig verstrekken van de Prinsjesdagstukken niet heeft kunnen voorkomen dat deze vóór Prinsjesdag in de publiciteit zijn gekomen. Alle beproefde varianten zijn sinds 2001 niet bestand gebleken tegen voortijdig lekken van informatie – met uitzondering van 2006 toen geen embargo werd gehanteerd.

Het kabinet voert haar eigen evaluatie uit naar de gang van zaken dit jaar. Zoals schriftelijk gemeld aan de Tweede Kamer op 14 oktober jl. naar aanleiding van het verzoek van de geachte afgevaardigde mevrouw Van Gent is deze nog niet afgerond. Zoals afgesproken zal het kabinet vroegtijdig met de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer spreken over een houdbare variant voor de verstrekking van de stukken in 2010.

DE MINISTER-PRESIDENT,
Minister van Algemene Zaken,

Mr.dr. J.P. Balkenende

Datum
23 november 2009
Onze referentie
3472351

Bijlage: Beantwoording vragen over procedures, processen en ervaringen met betrekking tot Prinsjesdagstukken

Procedures

Binnen het ministerie van Algemene Zaken zijn de volgende waarborgen van kracht om geheimhouding van de Prinsjesdagstukken te waarborgen. In de eerste plaats zijn daar de algemene waarborgen als de eed of belofte waarmee een ambtenaar bij zijn aanstelling kortgezegd verklaart vertrouwelijke informatie geheim te houden en hier zorgvuldig mee om te zullen gaan, voorts de geheimhoudingsverklaring die de ambtenaar tekent bij zijn aanstelling en het inductiegesprek met de beveiligingsambtenaar of leidinggevende waarin hij gewezen wordt op de regels voor het omgaan met vertrouwelijke en staatsgeheime informatie. Tevens geldt binnen het ministerie van Algemene Zaken de gedragscode 'bescherming en beveiliging van informatie' waarin voorschriften zijn opgenomen voor het omgaan met vertrouwelijke informatie en informatie die is aangemerkt als staatsgeheim. Deze voorschriften zien toe op alle aspecten van het omgaan met dit soort informatie, dus ook bijvoorbeeld op de (elektronische) verspreiding hiervan. Er vindt toezicht plaats op de naleving van de gedragscode en indien sprake is van een redelijke verdenking of vermoeden van ongeoorloofd gedrag of handeling door een medewerker wordt een onderzoek ingesteld. Overtreding van de voorschriften wordt beschouwd als plichtsverzuim en hier staan sancties op. Bij constatering van strafbare feiten wordt aangifte gedaan bij het Openbaar Ministerie.

Er zijn geen bijzondere, extra voorschriften om de geheimhouding van Prinsjesdagstukken te waarborgen. Medewerkers zijn bevoegd kennis te nemen van de stukken voor zover het voor de uitvoering van de aan hen opgedragen werkzaamheden noodzakelijk is. Van deze documenten worden niet meer exemplaren bijgemaakt dan voor een goede voortgang van de werkzaamheden noodzakelijk is en zij mogen alleen mee naar huis worden genomen wanneer dit vanuit dienstbelang noodzakelijk is en hiervoor toestemming is verkregen. De formele stukken mogen niet per e-mail via internet worden verzonden.

Staatsrechtelijk is het aan de regering wanneer en onder welke voorwaarden de Prinsjesdagstukken aangeboden worden aan de voorzitters van de Tweede en Eerste Kamer (zoals de voorzitter van de Tweede Kamer ook aangeeft in haar brief van 9 juli 2009), waarbij zij uiteraard uiterlijk op Prinsjesdag worden aangeboden aan beide Kamers. Het kabinet overlegt hier echter tijdig over met beide voorzitters om indien mogelijk te komen tot een gedragen variant die rekening houdt met de diverse wensen en belangen.

Wanneer de embargoregeling bekend is, vindt een gesprek plaats tussen medewerkers van de griffies van Eerste en Tweede Kamer, Financiën en Algemene Zaken. In dat gesprek worden afspraken gemaakt over de omvang van de bestelling, het tijdstip van levering, de beveiliging van de stukken op locatie voorafgaand aan de uitreiking, en ondertekening van een embargoverklaring. Naleving van de afspraken gebeurt onder de verantwoordelijkheid van de voorzitters via de griffies van Eerste en Tweede Kamer.

Datum
23 november 2009
Onze referentie
3472351

De inzet van het kabinet was dit jaar, gezien eerdere ervaringen, een variant zonder embargo. We hebben moeten vaststellen dat een gemeenschappelijke voorkeur van de Staten Generaal niet haalbaar bleek. Het kabinet heeft daarom zelf een afweging gemaakt, rekening houdend met de verschillende opvattingen van beide Kamers.

Dit heeft geleid tot de volgende regeling. Het kabinet heeft op vrijdag 11 september om 16.00 uur op fractienaam en onder geheimhouding tot 15 september 15.15 uur de begrotingshoofdstukken, Miljoenennota en Macro Economische Verkenningen ter beschikking gesteld aan de voorzitters van de Tweede en Eerste Kamer. De verdere verspreiding aan de afzonderlijke fracties werd door de voorzitters van beide Kamers verzorgd. Zaterdag 12 september om 16.00 uur is het Belastingplan onder bovengenoemde condities nagezonden. Er is dit jaar geen embargoregeling getroffen met de media. De ministeries van Financiën en Algemene Zaken verzorgden de gemeenschappelijke uitgifte van de Prinsjesdagstukken aan de media vanaf 15.15 uur op Prinsjesdag.

Wat betreft de procedure rond totstandkoming en verspreiding van persberichten inzake de Prinsjesdagstukken kan ik het volgende melden. Ministeries zijn verantwoordelijk voor de totstandkoming van hun eigen persberichten. De persberichten worden aangeboden als onderdeel van de Prinsjesdagstukken en worden via het ministerie van Algemene Zaken aangeleverd bij de Sdu.

Binnen het Ministerie van Algemene zaken zijn de afgelopen jaren procedures en werkwijzen rond Prinsjesdagstukken niet gewijzigd.

Processen

Concept-stukken worden tijdens de begrotingsbehandelingen eind augustus/begin september door het ministerie van Financiën ter beschikking gesteld aan de medewerkers van het ministerie van Algemene Zaken die belast zijn met de voorbereidingen van de behandeling in de ministerraad. Vervolgens stuurt het ministerie van Financiën de stukken ten behoeve van behandeling door de ministerraad aan het secretariaat ministerraad.

De Rijksvoorlichtingsdienst is betrokken bij de publiekscommunicatie over de Miljoenennota en Rijksbegroting. Daarnaast verzorgt de Rijksvoorlichtingsdienst de aanlevering van de persberichten aan de Sdu. De gemeenschappelijke uitgifte van de Prinsjesdagstukken aan de media wordt verzorgd door de Rijksvoorlichtingsdienst en het ministerie van Financiën.

De ministeries van Financiën en Algemene Zaken beschikten op vrijdag 11 september vanaf 16.00 uur ieder over vijf sets gedrukte Prinsjesdagstukken. Dezelfde stukken als de fracties van de Tweede en Eerste Kamer op dat moment tot hun beschikking hadden. Deze stukken waren gekenmerkt per ministerie (identiek aan de kenmerken per fractie). Op maandag 14 september om 9.00 uur beschikten de ministeries van Financiën en Algemene Zaken ieder over vijf sets van gedrukte exemplaren van het Belastingplan, zoals ontvangen door de Staten-Generaal op zaterdag 12 september om 16.00 uur. Ook deze stukken waren gekenmerkt per ministerie.

Bijlage 12

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
Telefoonnummer: 070-3185076
Email: T.dLange@tweedekamer.nl

Commissie Prinsjesdagstukken

Den Haag, 2 november 2009

Aan de minister van Financiën
Drs. W.J. Bos
Postbus 20201
2500 EE Den Haag

Nr.: 2009-13

Geachte heer Bos,

Op 14 oktober jl. heeft het Presidium van de Tweede Kamer de Commissie Prinsjesdagstukken ingesteld, die gevraagd is onderzoek te doen naar de gang van zaken rond de stukken die in 2009 in het kader van Prinsjesdag onder embargo zijn verstrekt. Voor een nadere uiteenzetting van deze opdracht, alsmede de samenstelling en voorziene werkwijze van de commissie, verwijs ik graag naar Kamerstuk 32 173, nr. 1, dat voor de volledigheid ook bij deze brief is gevoegd.

De commissie wil zich een goed beeld vormen van de wijze waarop in algemene zin, dus ook buiten de Tweede Kamer, met de zogenaamde 'Prinsjesdagstukken'¹ wordt omgegaan wat betreft de procedures die samenhangen met het bijzondere karakter van deze stukken. De commissie wil op dit punt ook leren van andere organisaties en instanties² die met deze stukken te maken hebben. Om die reden wil de commissie u een aantal vragen van feitelijke aard voorleggen over procedures, processen en ervaringen.

De vragen zijn opgenomen in bijlage 1. De commissie zou u erkentelijk zijn indien u deze vragen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 18 november aanstaande wilt beantwoorden (bijgesloten treft u een retourenvelop aan).

De commissie dankt u op voorhand voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

J.L. de Wijkerslooth,
voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken

¹ Met 'Prinsjesdagstukken' worden de stukken bedoeld die op vrijdag 11 september 2009 en zaterdag 12 september 2009, onder embargo tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur, zijn verstrekt; te weten de Miljoenennota, de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting, de MEV en het Belastingplan c.a.

² Een vergelijkbare brief als deze heeft de commissie gestuurd aan de Eerste Kamer, het ministerie van Algemene Zaken en de SDU.

Feitelijke vragen over procedures, processen en ervaringen met betrekking tot Prinsjesdagstukken

Procedures

Kunt u beschrijven welke procedures er binnen uw ministerie gelden om het vertrouwelijke karakter van Prinsjesdagstukken in de periode tot de aanbidding op Prinsjesdag te waarborgen?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

1. Welke waarborgen in het algemeen zijn er binnen uw ministerie van kracht om geheimhouding van deze stukken te waarborgen?
2. Zijn er procedures, voorschriften, richtlijnen en dergelijke vastgelegd die geheimhouding van Prinsjesdagstukken moeten waarborgen? Zo ja, zou de commissie daar een kopie van mogen ontvangen?
3. Zijn er ook ongeschreven regels wat betreft de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken? Zo ja, welke zijn dat? Zijn ambtenaren bijvoorbeeld gerechtigd om Prinsjesdagstukken mee naar huis te nemen? Te kopiëren? Per mail te verzenden?
4. Hoe is voor ambtenaren die te maken hebben met Prinsjesdagstukken bekend wat ze daarmee wel en niet mogen?
5. Zijn er specifieke afdelingen of functionarissen belast met de gang van zaken rond de Prinsjesdagstukken? Zo ja, wat is hun taak?
6. Zijn de regels omtrent geheimhouding en embargo van de stukken die dit jaar op vrijdag onder embargo werden verstrekt (Miljoenennota, begrotingshoofdstukken) dezelfde als voor de stukken die op zaterdag onder embargo werden verstrekt (Belastingplan c.a.)? Zijn de interne procedures voor geheimhouding inzake begrotingsstukken identiek aan die voor fiscale stukken? Gelden per directoraat-generaal dezelfde regels en procedures in deze?
7. Kan meer specifiek geschetst worden hoe de procedures rond de Miljoenennota zijn? Hoeveel mensen beschikken in het weekend dat het embargo van kracht is over een exemplaar?
8. Kunt u aangeven hoe de verantwoordelijkheden zijn verdeeld tussen uw ministerie, het ministerie van Algemene Zaken en de beide Kamers der Staten-Generaal wat betreft de opzet, uitvoering en naleving van de embargoregeling inzake Prinsjesdagstukken?
9. Kunt u de procedure beschrijven van de totstandkoming en verspreiding van persberichten inzake de Prinsjesdagstukken wat betreft de stukken die uw eigen ministerie aangaan?
10. Heeft uw ministerie ook een rol of enige betrokkenheid bij de totstandkoming en verspreiding van persberichten van andere ministeries inzake de Prinsjesdagstukken? Zo ja, kunt u deze beschrijven?

Processen

Kunt u beschrijven hoe de gang van zaken is binnen uw ministerie in de periode augustus tot en met Prinsjesdag ten aanzien van de Prinsjesdagstukken?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

11. Over welke Prinsjesdagstukken beschikt het ministerie op welke momenten?
12. Welke afdelingen zijn betrokken bij welke Prinsjesdagstukken?
13. Kan een inschatting gegeven worden hoeveel mensen over één of meer Prinsjesdagstukken kunnen beschikken?

Ervaringen

Kunt u aangeven, wellicht ook op basis van voorgaande jaren, welke ervaringen uw ministerie heeft opgedaan met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken en wat daarvan geleerd is?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

14. Zijn binnen uw ministerie de afgelopen jaren procedures en werkwijzen rond Prinsjesdagstukken gewijzigd (aangescherpt, verbeterd, etc.)?
15. Heeft u nog andere ervaringen of aandachtspunten met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken in zijn algemeenheid die u aan de commissie zou willen meegeven?
16. Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn?
Zo ja, wilt u die vermelden en toelichten?

> Retouradres Postbus 20201 2500 EE Den Haag

Voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken
J.L. de Wijkerslooth
Postbus 20018
2500 EA 'S-GRAVENHAGE

Directie Begrotingszaken

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
www.minfin.nl

Inlichtingen

Ons kenmerk
BZ/2009/925 U

Uw brief (kenmerk)
2009-13

Bijlagen

Datum
Betreft Commissie Prinsjesdagstukken

Geachte heer De Wijkerslooth,

Op 2 november 2009 heeft de Commissie Prinsjesdagstukken de minister van Financiën middels een brief verzocht enkele vragen te beantwoorden rondom de Prinsjesdagstukken. In antwoord daarop worden in deze brief de procedures en processen rondom de Prinsjesdagstukken beschreven.

De Commissie Prinsjesdagstukken verstaat onder Prinsjesdagstukken de Miljoenennota, de afzonderlijke hoofdstukken van de Rijksbegroting, het Belastingplan en de Macro Economische Verkenningen (MEV). Hoewel de MEV wel onder de embargoregeling valt, ligt de verantwoordelijkheid en de kennis over de processen en procedures rondom de MEV echter bij het Centraal Planbureau. Om deze reden zal in deze brief niet ingegaan worden op de processen en procedures rondom de MEV.

Bij de beantwoording is uitgegaan van de coördinerende verantwoordelijkheid van de minister van Financiën ten aanzien van de Prinsjesdagstukken. Dit betreft de totstandkoming van de Miljoenennota en het Belastingplan en de routing van de begrotingen van de vakministers. De processen rondom de Prinsjesdagstukken verschillen zodanig van elkaar dat er voor is gekozen de beantwoording op te delen aan de hand van de verschillende stukken.

Allereerst zal echter ingegaan worden op de algemene waarborgen die van kracht zijn om de geheimhouding van stukken te waarborgen. Vervolgens worden de procedures en processen van achtereenvolgens de Miljoenennota, het Belastingplan en de begrotingshoofdstukken beschreven. Daarna zal apart worden ingegaan op de embargoregeling.

Algemene waarborgen geheimhouding

In de wetgeving en in het Algemeen Rijksambtenarenreglement (ARAR) staan enkele artikelen die de basis zijn voor de geheimhoudingsplicht voor medewerkers bij Financiën. Het gaat bij het ARAR om:

- Artikel 51 Eed en Belofte;
- Artikel 50 Plichtsverzuim;
- Artikel 80 t/m 84 Disciplinaire straffen.

De belangrijkste algemene waarborg met betrekking tot geheimhouding is de eed/belofte. In het ARAR is de eed of belofte verplicht gesteld. Alle nieuwe Financiën-medewerkers krijgen hier mee te maken. Het doen afleggen van de eed of belofte is vooral bedoeld om ambtenaren, als ze in dienst treden, nog eens duidelijk te wijzen op en bewust te maken van hun speciale positie en de gevolgen daarvan voor hun integriteit. Door de eed/belofte door de SG of PSG te laten afnemen geeft Financiën het belang daarvan aan.

Bij het ministerie van Financiën krijgen medewerkers in hun werk grote zelfstandigheid. Het ministerie van Financiën zet dan ook in op een cultuur waarin medewerkers verantwoord gedrag vertonen, bijvoorbeeld doordat leidinggevenden dat uitdragen en collega's elkaar daarop aanspreken. Daarom organiseert het ministerie onder andere dilemmatrainingen waarin ook casussen over geheimhouding aan de orde komen.

Het VIR-BI (Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst Bijzondere Informatie) maakt concreet welke eisen aan de geheimhouding van vertrouwelijke documenten worden gesteld. Ook het ministerie zelf heeft hierin een taak. In de brochure Integriteit wordt toegelicht wat integriteit en de eis van geheimhouding behelst.

De Algemene Rekenkamer (AR) heeft onlangs een onderzoek verricht bij kerndepartementen naar de stand van zaken met betrekking tot de integriteitszorg. Hieruit blijkt dat Financiën op het gebied van geheimhouding alles heeft gedaan wat de AR nodig acht. Ook is onderzocht in hoeverre een en ander beklijft bij de medewerkers. Daaruit blijkt dat 92,1 % de informatie- en geheimhoudingsregeling kent. Hiermee wordt de eed/belofte bedoeld.

Miljoenennota

Het proces en de procedures rondom de Miljoenennota verschillen van de andere Prinsjesdagstukken in een aantal opzichten. Door het proces met de bijbehorende procedures hier te schetsen wordt voor wat betreft de Miljoenennota antwoord gegeven op de vragen 2, 3, 5, 7, 11, 12, 13 en 14.

Elk jaar wordt het proces gecoördineerd door één medewerker, hierna coördinator genoemd. Deze coördinator zorgt elk jaar voor een goed verloop van zowel het interne als het externe proces. De coördinator wordt hierbij ondersteund door de belangrijkste 3 à 4 schrijvers van de Miljoenennota die afkomstig zijn van verschillende directies van het ministerie van Financiën. Samen vormen zij het eindredactieteam. De coördinator maakt gebruik van een draaiboek. Dit draaiboek wordt elk jaar bijgewerkt aan de hand van ervaringen en de jaarlijkse interne evaluatie. In het draaiboek staat onder meer beschreven hoe de coördinator om moet gaan met de timing van zowel het interne als het externe proces en de verspreiding van de stukken. Naast het draaiboek wordt aan het begin van het proces, mede aan de hand van de ervaringen in voorgaande jaren, een verspreidingsbeleid vastgesteld door de directeur Begrotingszaken. Afgesproken wordt welke personen dit jaar welke onderdelen van de Miljoenennota zullen ontvangen. In de praktijk betekent dit dat het eindredactieteam, de directeurs Begrotingszaken, Inspectie Rijksfinanciën en Algemeen Financieel Economische Politiek, de Directeuren-Generaal en de Secretaris-Generaal, de minister en de staatssecretaris de enigen zijn die gedurende het proces over het integrale stuk van de Miljoenennota beschikken. De overige schrijvers van hoofdstukken, bijlagen en de publiekssamenvatting hebben alleen beschikking over hun eigen teksten. De

coördinator van de Miljoenennota is de enige die de beschikking heeft over een integrale digitale versie van de Miljoenennota. Verder wordt de Miljoenennota alleen verspreid op papier met een persoonlijk watermerk.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
BZ/2009/925 U

In de eerste bijeenkomst voor de schrijvers van de Miljoenennota wordt het belang van voorzichtigheid nog eens onderstreept, waarbij wordt aangemerkt dat degene met zijn of haar gewatermerkte naam op het stuk zelf verantwoordelijk is.

Enkele delen van de Miljoenennota worden halverwege augustus afgestemd met het ministerie van Algemene Zaken, het Interdepartementaal Overleg Financieel Economische Zaken (IOFEZ) en de Centrale Economische Commissie (CEC). Ook de Raad van State ontvangt halverwege augustus een onderhandse versie. Hierbij wordt nooit de integrale Miljoenennota verspreid en daarnaast wordt ook hier gewerkt met persoonlijke watermerken.

Ten behoeve van de begrotingsraden in augustus moeten de hoofdstukken van de Miljoenennota ook onder de bewindslieden worden verspreid. Deze verspreiding geschiedt ook alleen op papier met voor iedere bewindspersoon een persoonlijk gewatermerkte versie. Deze stukken worden opgehaald door een medewerker van het desbetreffende departement, die persoonlijk voor ontvangst moet tekenen.

Na behandeling in de begrotingsraden wordt de Miljoenennota naar de Raad van State gezonden voor advies. Ook hier is sprake van een gewatermerkt papieren exemplaar.¹ De zogeheten 'RvS versie' wordt niet meer uitgezet onder de bewindslieden of de fractievoorzitters wat vroeger wel eens is gebeurd. Deze versie wordt alleen gebruikt om naar de SDU te zenden.

De SDU maakt op basis van deze versie van de Miljoenennota een eerste drukproef. Hierna wordt de Miljoenennota niet meer digitaal bijgewerkt. Wijzigingen worden nu aangebracht in de elkaar opvolgende drukproeven. Van elke nieuwe drukproef ontvangt alleen de coördinator een exemplaar. De schrijvers ontvangen alleen dat deel van de Miljoenennota waar zij verantwoordelijk voor zijn; hierop brengen zij wijzigingen aan. Dit wordt vervolgens door de coördinator persoonlijk weer teruggebracht naar de SDU. Op de maandag of dinsdag² in de week voor Prinsjesdag gaan de schrijvers naar de SDU om daar ter plekke de laatste wijzigingen door te voeren en het advies van de Raad van State te verwerken. Hierna krijgt de coördinator 1 'schone' drukproef mee. Deze verdwijnt achter slot en grendel.

Op vrijdag 11 september zijn op het ministerie van Financiën vijf dozen met complete sets met de Miljoenennota en de begrotingshoofdstukken (voorzien van een watermerk Financiën) om 16.00 uur afgeleverd. Voor overhandiging geldt de procedure dat eerst gecontroleerd wordt of het zegel op de vrachtwagen waarin de stukken zich bevonden intact is. Vervolgens tekent de contactpersoon van de Directie Communicatie voor ontvangst van de stukken. De dozen zijn vervolgens achter slot en grendel geplaatst. Enkel de minister en zijn woordvoerder hebben een doos ontvangen. Twee gewatermerkte exemplaren van het Belastingplan zijn op zaterdag 12 september uiterlijk om 16.00 uur persoonlijk aan de staatssecretaris geleverd. De overige drie gewatermerkte exemplaren van het

¹ In plaats van een op naam gesteld watermerk wordt er Raad van State opgezet.

² Dit is afhankelijk van de gekozen embargoregeling

Belastingplan zijn op maandag om 9.00 uur geleverd aan de contactpersoon van het ministerie van Financiën en achter slot en grendel geplaatst.

Directie Begrotingszaken

Aangezien de SDU een externe partij is in het begrotingsproces, en SDU-medewerkers dus ook geen eed/belofte hebben afgelegd, worden met de SDU contractueel afspraken gemaakt over geheimhouding.

Ons kenmerk
BZ/2009/925 U

Het verspreidingsbeleid rondom de Miljoenennota is dus beperkt en door waarborgen omgeven. Zo geldt voor de Miljoenennota:

- Geen digitale verspreiding van de stukken³;
- Er worden alleen papieren versies met persoonlijk watermerk verspreid;
- Er wordt bijgehouden aan wie stukken zijn uitgereikt.

Belastingplan

Het Belastingplan is een verzamelwet die op hetzelfde moment als de Miljoenennota en de hoofdstukken van de Rijksbegroting, namelijk op Prinsjesdag, aan de Staten-Generaal aangeboden wordt. Het Belastingplan regelt de wijzigingen in de belastingwetgeving voor het komende jaar, waaronder wijziging van maatregelen als gevolg van het koopkrachtbeeld. Voorts bevat het Belastingplan tal van maatregelen die budgettaire gevolgen hebben. Aangezien fiscale regelgeving om uitvoeringsredenen in veel gevallen gebonden is aan een inwerkingtreding op 1 januari, is de behandeling van het Belastingplan aan een strakke tijdlijn onderworpen.

Aard en karakter van het Belastingplan

Het Belastingplan bestaat over het algemeen uit een pakket wetsvoorstellen en wordt daarmee aangeduid als Belastingplan 2010 cum annexis (Belastingplan 2010 c.a.). In een ieder jaar kan het aantal wetsvoorstellen verschillen. Meestal bestaat het pakket uit minstens twee (Belastingplan en Overige fiscale maatregelen) tot dit jaar zelfs wel zes wetsvoorstellen. Waar het Belastingplan zoals hiervoor aangegeven maatregelen voor het koopkrachtbeleid en budgettaire maatregelen bevat, worden in Overige fiscale maatregelen meestal wijzigingen opgenomen die op 1 januari in werking *moeten* treden. Ook maakt vaak een wetsvoorstel Fiscale onderhoudswet deel uit van het pakket. Dat bevat meestal technische reparatiewijzigingen.

Vanwege het verzamelwetkarakter bevat het Belastingplan c.a. over het algemeen enkele tientallen afzonderlijke, grote en kleine maatregelen. Binnen het ministerie van Financiën is het directoraat Fiscale Zaken belast met het opstellen van de fiscale wet- en regelgeving. Gelet op het aantal maatregelen in elk willekeurig Belastingplan is het overgrote deel van de medewerkers van dat directoraat in meer of mindere mate betrokken bij de totstandkoming ervan. Voor elke wijziging wordt één dossierhouder aangewezen die de wetgeving en de toelichting voorbereidt. Samen met de experts op het gebied van Europeesrechtelijke vraagstukken, budgettaire aspecten en natuurlijk met de experts van de Belastingdienst op het gebied van uitvoeringsvraagstukken zijn dat al snel enkele tientallen personen.

Daarbij dient wel het volgende opgemerkt worden. In de eerste plaats is de groep medewerkers die bij de totstandkoming van het Belastingplan is betrokken

³ Uitzondering hierbij zijn de afzonderlijke stukken die door de schrijvers naar de coördinator worden gezonden.

weliswaar omvangrijk maar wel geheel werkzaam binnen het ministerie van Financiën. In de tweede plaats zijn al deze medewerkers onderworpen geweest aan een ambtseed zoals in het voorgaande al uitgebreid uiteengezet is. In de derde plaats is het verantwoordelijke directoraat voor Fiscale Zaken – gelet op de aard en het karakter van de fiscaliteit - bij uitstek een wetgevend directoraat. In dat opzicht is de totstandkoming van het jaarlijkse Belastingplan weinig anders dan de totstandkoming van elk ander wetsvoorstel waarvan de fiscaliteit er toch enkele tot soms enkele tientallen jaarlijks afscheidt. Het maakt onderdeel uit van het standaardproces dat elk wetsvoorstel een vertrouwelijk karakter blijft behouden totdat het wetsvoorstel vergezeld van een nader rapport aan de Staten-Generaal is aangeboden. In dat opzicht wijkt het Belastingplan niet af van elk ander fiscaal wetsvoorstel.

Procedure

Bij de totstandkoming van het Belastingplan wordt al sinds jaren eenzelfde aanpak gehanteerd. De centrale coördinatie is in handen van twee medewerkers. Daarnaast zijn zoals aangegeven veel medewerkers vanuit hun specialisatie bij de totstandkoming betrokken. In het voorjaar vindt de voorbereiding plaats. Dan wordt in augustus een eerste integrale versie van het Belastingplan in elkaar gezet. Het sluitstuk vormt het opnemen van de koopkrachtmaatregelen in de wettekst. Vervolgens vindt verzending naar de leden van de ministerraad plaats. Vanaf het moment van verzending naar de leden van de ministerraad is de integrale tekst breder bekend binnen de rijksdienst. Tegelijk moet opgemerkt worden dat de integrale versie van het Belastingplan continu geactualiseerd en aangevuld wordt. De meest actuele integrale tekst is in beginsel uitsluitend bekend bij de twee centrale coördinatoren van het Belastingplan. Na de behandeling in de ministerraad worden de wijzigingen als gevolg van die behandeling in de bestanden verwerkt en wordt het Belastingplan aan de Raad van State aangeboden. Na ontvangst van het advies van de Raad van State worden de wijzigingen als gevolg van dat advies in de definitieve bestanden verwerkt. De tekst wordt over het algemeen op de donderdagavond voor Prinsjesdag afgesloten, door de staatssecretaris en de minister van Financiën ondertekend en op vrijdag naar de SDU gezonden.

Aandachtspunten Belastingplan

Dit systeem werkt al jarenlang naar volle tevredenheid. Daarbij wordt elk jaar na afloop van de behandeling het proces rond het Belastingplan grondig geëvalueerd en waar mogelijk aangepast. Wel brengt deze procedure een zeer hoge tijdsdruk met zich mee. Dat geldt in het bijzonder voor de periode tussen het verschijnen van het advies van de Raad van State en de verzending van de stukken naar de SDU. Regelmatig leiden de opmerkingen van de Raad van State nog tot wetswijzigingen in het Belastingplan. Soms is zelfs een hernieuwde behandeling van het Belastingplan in de laatste ministerraad voorafgaand aan Prinsjesdag noodzakelijk. Daarom is in het verleden gebleken dat de procedure uitgaat van de minimaal benodigde periode waar ook weinig tijdswinst te behalen valt. Om die reden wordt ook afgezien van het drukken van het Belastingplan in de "Miljoenennota-opmaak" en wordt volstaan met het afdrucken van een pdf-bestand en het inlijmen daarvan in een voorgedrukte kaft (die overigens wel in de "Miljoenennota-opmaak" wordt gedrukt). Bedacht moet worden dat gelet op deze tijdsdruk het inkorten van deze periode ondenkbaar wordt geacht.

Begrotingshoofdstukken

Directie Begrotingszaken

Het proces rondom de begrotingshoofdstukken is vastgelegd in de Rijksbegrotingsvoorschriften. Deze voorschriften worden jaarlijks door het ministerie van Financiën vastgesteld en dienen door elk departement gevolgd te worden. In deze voorschriften staan de regels voor de opzet van begrotingen en jaarverslagen, maar ook het tijdschema en de procedures rondom het begrotingsproces. In dit tijdschema staat onder andere aangegeven wanneer de departementen de begrotingshoofdstukken in moeten dienen bij het ministerie van Financiën. In de onderstaande tabel is dit samengevat voor het afgelopen jaar:

Ons kenmerk
BZ/2009/925 U

Wanneer?	Wat?	Wie?
16 juni	Eerste complete (concept) ontwerpbegroting	Departementen dienen in bij het ministerie van Financiën (BZ/BBH)
16 juni tot 18 juli	Overleg over de (concept) ontwerpbegrotingen	Tussen de departementen (FEZ) en het ministerie van Financiën (IRF)
20 juli	SG-versie van (concept) ontwerpbegrotingen	Publicatie op Rijksweb ⁴ door departementen
3 augustus	Ontwerpbegrotingen	Departementen dienen in bij het ministerie van Financiën (BZ/BBH)
4 augustus	Ontwerpbegrotingen	Ministerie van Financiën (BZ/BBH) verstuurt aan de MR.
13 augustus	Ontwerpbegrotingen	Ministerie van Financiën (BZ/BBH) verstuurt aan de Raad van State
9 september	Advies	Raad van State verstuurt aan het ministerie van Financiën
11 september	Definitieve wetsvoorstellen ontwerpbegrotingen	Departementen dienen in bij het ministerie van Financiën (BZ/BBH)
15 september	Definitieve wetsvoorstellen ontwerpbegrotingen	Ministerie van Financiën dient in bij de Tweede Kamer (aanbieding van het koffertje)

Op Rijksweb, een speciaal afgeschermd deel van het internet, kunnen slechts 100 ambtenaren bij de begrotingsstukken. Er zijn verschillende groepen medewerkers van de departementen geautoriseerd. Er zijn medewerkers die de departementale begrotingen opstellen en indienen bij het ministerie van Financiën. Daarnaast zijn er medewerkers die hun Minister adviseren over de begrotingen van andere departementen.⁵ Binnen Financiën hebben ook een aantal medewerkers toegang tot deze samenwerkingsruimte.⁶ De directie Begrotingszaken is verantwoordelijk voor de autorisatie.

Het ministerie van Financiën heeft een coördinerende rol in het proces rondom de begrotingen. De departementen zijn zelf verantwoordelijk voor hun interne begrotingsproces. De coördinerende rol van het ministerie van Financiën is belegd bij één medewerker, die zorg draagt voor de routing van de fysieke stukken. De begrotingshoofdstukken worden door deze medewerker persoonlijk afgeleverd bij de Raad van State. Op Prinsjesdag worden de begrotingshoofdstukken door de Inspectie der Rijksfinanciën nog gecorrigeerd. Vervolgens worden de

⁴ Binnen Rijksweb is hiervoor een samenwerkingsruimte gecreëerd, welke alleen toegankelijk is voor bevoegde ambtenaren. De toegang tot deze samenwerkingsruimte wordt beheerd door het ministerie van Financiën.

⁵ Bij de departementen gaat het in totaal om ongeveer 50 personen.

⁶ Het gaat hier voornamelijk om medewerkers van de Inspectie Rijksfinanciën en Begrotingszaken, ook hier zijn ongeveer 50 mensen geautoriseerd.

begrotingshoofdstukken deels door de minister van Financiën (via het koffertje) en deels door de betreffende medewerker persoonlijk aangeboden aan de Tweede Kamer.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
BZ/2009/925 U

Embargo

Het is staatsrechtelijk aan de regering wanneer en onder welke voorwaarden de Prinsjesdagstukken aangeboden worden aan de voorzitters van de Eerste en Tweede Kamer. Om tot een gedragen variant te komen, die rekening houdt met de verschillende opvattingen van beide Kamers en relevante, in het verleden opgedane ervaringen wordt hierover tijdig overlegd met beide voorzitters. Voor de regeling die dit jaar getroffen is met de Kamer verwijs ik u naar de brief van de minister-president aan de voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 3 september 2009.

Op het moment dat de embargoregeling bekend was, heeft een gesprek plaatsgevonden tussen medewerkers van de griffies van Eerste en Tweede Kamer, Financiën en Algemene Zaken. In dat gesprek worden afspraken gemaakt over de omvang van de bestelling, het tijdstip van levering, de beveiliging van de stukken op locatie voorafgaand aan de uitreiking, en ondertekening van een embargoverklaring. Naleving van de afspraken gebeurt onder de verantwoordelijkheid van de griffies van Eerste en Tweede Kamer.

Er is dit jaar geen embargoregeling getroffen met de media. De ministeries van Financiën en Algemene Zaken verzorgden de gemeenschappelijke uitgifte van de Prinsjesdagstukken aan de media vanaf 15.15 uur op Prinsjesdag.

Persberichten

De persberichten worden aangeboden als onderdeel van de Prinsjesdagstukken en worden via het ministerie van Algemene Zaken aangeleverd bij de Sdu. De persberichten zijn ook dit jaar, net als in voorgaande jaren, gebundeld in een persmap. In de persmap zitten de persberichten en de achtergrondberichten (berichten met achtergrondinformatie voor de pers) van alle departementen. De berichten worden door de SDU gedrukt en gebundeld in een persmap. De persmap zit bij de stukken die aan de pers zijn uitgereikt op dinsdag 15 september na 15.15 uur.

Het ministerie van Financiën heeft geen zicht op hoe de persberichten binnen de departementen tot stand komen. Het ministerie van Financiën heeft geen overleg met andere departementen over haar eigen persberichten noch over de persberichten van andere departementen.

Naast de persberichten over de afzonderlijke begrotingshoofdstukken zijn er ook persberichten over de Miljoenennota en het Belastingplan. Het ministerie van Financiën heeft op Prinsjesdag drie persberichten uitgebracht, behorende bij de Miljoenennota, de Nationale Schuld en het Belastingplan. Het persbericht over de Miljoenennota en de Nationale Schuld worden geschreven door de woordvoerder Rijksbegroting. De ambtenaren die betrokken zijn bij het opstellen van de onderliggende stukken krijgen het bericht ter controle van feitelijke onjuistheden voorgelegd. Deze persberichten worden ook voorgelegd aan de minister. De woordvoerder Fiscale Zaken stelt het persbericht over het Belastingplan op. Hierbij horen ook zes factsheets, die door twee persvoorlichters zijn geschreven. Alle Belastingplanstukken zijn gezien door de woordvoerder Fiscale Zaken, twee persvoorlichters (die de factsheets hebben geschreven), de staatssecretaris en gecontroleerd door verantwoordelijke beleidsmedewerkers. De factsheet "Loonbegrip" is afgestemd met SZW en VWS.

De persberichten behorende bij de Miljoenennota, de Nationale Schuld en het Belastingplan en de factsheets zijn ter vertaling aangeboden aan vertaalbureau Medendorp en de vertaaldienst van Buitenlandse Zaken. Deze vertaalbureaus verrichten elk jaar de vertalingen en hebben geheimhoudingsplicht.

Directie Begrotingszaken

Ons kenmerk
BZ/2009/925 U

De deadline voor het aanleveren van de berichten voor drukken bij de SDU was dit jaar gesteld op 3 september. Aangezien het ministerie van Financiën dit jaar de deadline niet kon halen, zijn de berichten in eigen beheer geprint en in aparte persmappen gestopt. Deze persmappen zijn vervolgens op maandagavond 14 september via de Interdepartementale Post- en Koeriersdienst naar het ministerie van Algemene Zaken gebracht, alwaar op dinsdag 15 september om 15.15 uur deze werden uitgereikt, tezamen met overige Prinsjesdagstukken voor de pers.

Hoogachtend,

Mede namens de staatssecretaris,
De minister van Financiën

Wouter Bos

Bijlage 13

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
Telefoonnummer: 070-3185076
Email: T.dLange@tweedekamer.nl

Commissie Prinsjesdagstukken

Den Haag, 2 november 2009

Aan de directeur van SDU Uitgeverij
Mr. S. van Oostrom
Postbus 20025
2500 EA Den Haag

Nr.: 2009-12

Geachte heer Van Oostrom,

Op 14 oktober jl. heeft het Presidium van de Tweede Kamer de Commissie Prinsjesdagstukken ingesteld die gevraagd is onderzoek te doen naar de gang van zaken rond de stukken die in 2009 in het kader van Prinsjesdag onder embargo zijn verstrekt. Voor een nadere uiteenzetting van deze opdracht, alsmede de samenstelling en voorziene werkwijze van de commissie, verwijs ik graag naar Kamerstuk 32 173, nr. 1, dat voor de volledigheid ook bij deze brief is gevoegd.

De commissie wil zich een goed beeld vormen van de wijze waarop in algemene zin, dus ook buiten de Tweede Kamer, met de zogenaamde ‘Prinsjesdagstukken’¹ wordt omgegaan wat betreft de procedures die samenhangen met het bijzondere karakter van deze stukken. De commissie wil op dit punt ook leren van andere organisaties en instanties² die met deze stukken te maken hebben. Om die reden wil de commissie u een aantal vragen van feitelijke aard voorleggen over procedures, processen en ervaringen.

De vragen zijn opgenomen in bijlage 1. De commissie zou u erkentelijk zijn indien u deze vragen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 18 november aanstaande wilt beantwoorden (bijgesloten treft u een retourenvelop aan).

De commissie dankt u op voorhand voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

J.L. de Wijkerslooth,
voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken

¹ Met ‘Prinsjesdagstukken’ worden de stukken bedoeld die op vrijdag 11 september 2009 en zaterdag 12 september 2009, onder embargo tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur, zijn verstrekt; te weten de Miljoenennota, de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting, de MEV en het Belastingplan c.a.

² Een vergelijkbare brief als deze heeft de commissie gestuurd aan de Eerste Kamer en aan de ministeries van Algemene Zaken en Financiën.

Feitelijke vragen over procedures, processen en ervaringen met betrekking tot Prinsjesdagstukken

Procedures

Kunt u beschrijven welke procedures er binnen de SDU gelden om het vertrouwelijke karakter van Prinsjesdagstukken te waarborgen?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

1. Zijn procedures, voorschriften, richtlijnen en dergelijke die geheimhouding van Prinsjesdagstukken moeten waarborgen bij de SDU ook op papier vastgelegd? Zo ja, zou de commissie daar een kopie van mogen ontvangen?
2. Zijn er ook ongeschreven regels wat betreft de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken? Zo ja, welke zijn dat?
3. Hoe worden te drukken Prinsjesdagstukken aangeleverd bij de SDU en welke waarborgen voor geheimhouding worden daarbij in acht genomen?
4. Hoe worden Prinsjesdagstukken bij de SDU gedrukt en welke waarborgen voor geheimhouding worden daarbij in acht genomen?
5. Hoe worden gedrukte Prinsjesdagstukken waarop een embargo van toepassing is, vervoerd en aangeboden bij de rechthebbenden en welke waarborgen voor geheimhouding worden daarbij in acht genomen?

Processen

Kunt u beschrijven wat de gang van zaken in 2009 was binnen de SDU ten aanzien van het drukken en vervoeren van de stukken die op Prinsjesdag verschijnen?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

6. Over welke stukken beschikte de SDU op welke momenten?
7. Welke afdelingen en hoeveel functionarissen waren in dit proces betrokken bij welke stukken?
8. Zijn er voorafgaand aan Prinsjesdag, ook bij andere organisaties of instanties dan de Staten-Generaal (dozen met) Prinsjesdagstukken bezorgd? Zo ja, wanneer en aan wie?
9. Kan met betrekking tot de Miljoenennota 2010 een overzicht worden opgesteld van welke instanties in welke oplage welke versie(s) van dit document hebben ontvangen? Kan -indien van toepassing- ook worden aangegeven of, en zo ja welke, specifieke kenmerken op de omslag en eventueel per bladzijde zijn aangebracht?

Ervaringen

Kunt u aangeven, wellicht ook op basis van voorgaande jaren, welke ervaringen uw organisatie heeft opgedaan met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken en wat daarvan geleerd is?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

10. Zijn binnen de SDU de afgelopen jaren procedures en werkwijzen rond Prinsjesdagstukken gewijzigd (aangescherpt, verbeterd, etc.)?
11. Heeft u nog andere ervaringen of aandachtspunten met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken in zijn algemeenheid die u aan de commissie zou willen meegeven?
12. Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn? Zo ja, wilt u die vermelden en toelichten?

Prinses Beatrixlaan 116
Postbus 20025
2500 EA Den Haag
Telefoon (070) 378 99 11
www.sdu.nl

De heer J.L. de Wijkerslooth
Voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Abn-Amro 43 61 48 315
Postbank 30 77 29
Handelsregister Den Haag 27193898

Ons kenmerk	Uw kenmerk	Datum
D2009-090 SvO/LN	2009-12	18 november 2009
Afdeling	Doorkiesnummer	Bijlage(n)
Directie		5.
Onderwerp	Fax	E-mail
Commissie Prinsjesdagstukken		

Geachte heer De Wijkerslooth,

Conform uw vraag d.d. 2 november 2009 zend ik u bijgaand de antwoorden van Sdu Uitgevers op uw vragen. Bij de beantwoording van deze vragen hebben wij de grootste zorgvuldigheid en transparantie betracht. Mochten er nochtans vragen zijn, dan ben ik uiteraard bereid deze te doen beantwoorden.

Met vriendelijke groet,
Sdu Uitgevers B.V.

Mr. S. van Oostrom
CEO

Bijlagen:

- Antwoorden van Sdu Uitgevers op de vragen (CiePrinsjesdagstukken_antwoorden_Sdu.doc), incl. bijlage 1 met teksten van arbeidscontracten voor bepaalde en onbepaalde tijd bij Sdu Uitgevers
- Verzendschema miljoenennota gedrukte exemplaren
- Verzendschema miljoenennota geprinte exemplaren
- Verzendschema miljoenennota internetbijlagen
- De planning van productie van de Rijksbegroting 2010 (Planning RB2010)

Procedures

1. Zijn procedures, voorschriften richtlijnen en dergelijke die geheimhouding van Prinsjesdagstukken moeten waarborgen bij de SDU ook op papier vastgelegd? Zo ja, zou de commissie daar een kopie van ontvangen?

Geheimhouding is geregeld en vastgelegd in met werknemers afgesloten arbeidsovereenkomsten. Teksten van de overeenkomsten met zowel medewerkers in vaste dienst als medewerkers in tijdelijke dienst zijn als bijlage bijgesloten (bijlage 1).

De geheimhouding en vertrouwelijkheid is mede gebaseerd op de contracten die Sdu Uitgevers heeft met de Staat,

- De Raamovereenkomst Officiële Publicaties, november 1988;
- De Raamovereenkomst Officiële Publicaties II, oktober 2007;
- het bestek Elektronisch Bekendmaken, september 2007, waarin afspraken uit de raamovereenkomst Officiële Publicaties II zijn verbijzonderd.

De dienstverlening door Sdu Uitgevers wordt sinds 1 juli 2009, met het inwerkingtreden van de wet elektronisch bekendmaken, geregeld door de Raamovereenkomst Officiële Publicaties II.

2. Zijn er ook ongeschreven regels wat betreft de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken? Zo ja, welke zijn dat?

Ja, te weten:

- De productieafdeling van de Prinsjesdagstukken is tijdens begrotingsperiodes alleen toegankelijk voor geautoriseerd personeel dat beschikt over een daartoe geactiveerde toegangspas. Een periode met beperkte toegang loopt van het moment waarop de eerste kopij wordt aangeboden tot de dag na afloop van het embargo.
- De productieafdeling wordt in begrotingsperiodes als laatste verlaten door een geautoriseerde Sdu medewerker van die afdeling. Schoonmakers zijn alleen tijdens werktijden en gelijktijdig met Sdu-medewerker(s) in deze ruimtes.
- Fysieke begrotingsstukken zoals papieren kopij, onderhanden werk en correcties evenals het papierafval met begrotingsinformatie worden aan het eind van de dag in een afgesloten kast bewaard.
- Papierafval met begrotingsinformatie wordt pas na Prinsjesdag in de papiercontainers ter externe verwerking aangeboden.
- De -vaste- koerier verantwoordelijk voor transport van het proevenverkeer wordt voorafgaand aan de begrotingsperiodes geïnstrueerd i.z. vereiste vertrouwelijkheid. Kopij bestemd voor rechthebbenden wordt altijd persoonlijk, "in handen van" afgegeven. Wanneer de betreffende contactpersoon niet aanwezig is, gaat de kopij retour naar Sdu.
- Laatste correcties van begrotingsstukken worden door de opdrachtgevers (departementen) bij Sdu aangebracht en bij Sdu geaccordeerd.
- Bezoekers worden persoonlijk gehaald en gebracht.

3. Hoe worden te drukken Prinsjesdagstukken *aangeleverd* bij de SDU en welke waarborgen voor geheimhouding worden daarbij in acht genomen?

Kopij voor Prinsjesdagstukken komt op twee manieren binnen bij Sdu:

1. De opdrachtgever kan ervoor kiezen om de stukken te leveren op een informatiedrager zoals usb-stick of cd-rom. In sommige gevallen wordt naast deze aanleverwijze ook de papieren versie van de kopij meegeleverd.
 2. Een meerderheid van de opdrachtgevers kiest ervoor de stukken per e-mail te versturen, waarbij Sdu aangeeft dat aanlevering per e-mail op eigen risico geschiedt.
- Fysiek geleverde kopij USB, CD-Rom of papier wordt persoonlijk door Sdu-medewerkers van de afdeling verantwoordelijk voor de orderbegeleiding ('Traffic') in ontvangst genomen.
 - Kopij wordt door Sdu nooit afgegeven aan de receptie of derden anders dan aan de koerier of rechthebbende(n).

4. Hoe worden Prinsjesdagstukken bij de SDU gedrukt en welke waarborgen voor geheimhouding worden daarbij in acht genomen?

- Het bedrijfspand is voorzien van camerabewaking en bij alle toegangen is tijdens de productie van de Prinsjesdagstukken permanent toezicht om toegang door vreemden te voorkomen.
- Tijdens de productie van de Prinsjesdagstukken is het expeditiehof afgesloten met een hek en zijn de productieafdelingen van de Prinsjesdagstukken alleen toegankelijk voor personeel dat beschikt over een daartoe geactiveerde toegangsdruppel (toegangspas).
- Tijdens de productie van de Prinsjesdagstukken is er zeer beperkt toegang voor bezoekers. Bezoekers worden niet toegelaten op de productieafdelingen en zijn altijd onder begeleiding van één van de eigen medewerkers.
- De productieafdelingen worden in begrotingsperiodes als laatste verlaten door een eigen medewerker van die afdeling. Schoonmakers zijn alleen tijdens werktijden en gelijktijdig met eigen medewerker(s) in deze ruimtes.
- Papierafval met begrotingsinformatie wordt pas na Prinsjesdag in de papiercontainers ter verwerking extern aangeboden. Tot die tijd worden alle papiercontainers binnen het eigen bedrijf opgeslagen.

5. Hoe worden gedrukte Prinsjesdagstukken waarop een embargo van toepassing is, vervoerd en aangeboden bij rechthebbenden en welke waarborgen voor geheimhouding worden daarbij in acht genomen?

- De Prinsjesdagstukken worden geleverd via een vast koeriersbedrijf welke al jaren ervaring heeft bij het transporteren en afleveren van de Prinsjesdagstukken.
- Van de transportmiddelen die in deze periode ingezet worden, worden de kentekens en een kopie van de ID kaarten en rijbewijzen van de chauffeurs doorgegeven aan de afdeling Traffic.
- De pakketten zijn geheel ingeseald als deze voor aflevering in de vrachtwagens worden meegegeven. Na het inladen worden de wagens verzegeld door het hoofd logistiek.
- De transporteur moet bij aflevering wachten tot dat de geadresseerde de stukken persoonlijk in ontvangst komt nemen waarna het zegel van de vrachtwagen wordt verbroken en goederen worden overgedragen.

Processen

6. Over welke stukken beschikte de SDU op welke momenten?

Sdu beschikte vanaf woensdag 5 augustus j.l. over de eerste kopij van Prinsjesdagstukken te weten van de ministeries van BZK en VROM. Vanaf dat moment startte het continue proces van kopij-intake, opmaken, proevenverkeer, printen c.q. drukken en tot slot uitlevering.

De bijlage “Planning Rijksbegroting 2010” biedt een schematische weergave van de momenten van ontvangst en uitlevering van de begrotingsstukken.

7. Welke afdelingen en hoeveel functionarissen waren in dit proces betrokken bij welke stukken?

De onderstaande afdelingen met respectievelijke aantallen medewerkers waren bij alle begrotingsstukken betrokken:

- Traffic: 4 medewerkers
- Dataverwerking: 9 medewerkers
- Redactie Informatieverrijking: 1 medewerker
- Orderbegeleiding: 3 medewerkers
- Prepress: 6 medewerkers
- Logistiek: 4 medewerkers
- Printen: 15 medewerkers
- Drukken: 15 medewerkers
- Afwerken + verzenden: 20 medewerkers

8. Zijn er voorafgaand aan Prinsjesdag, ook bij andere organisaties of instanties dan de Staten-Generaal (dozen met) Prinsjesdagstukken bezorgd? Zo ja, wanneer en aan wie?

Ja, te weten:

- Vrijdagmiddag 11 september om 16.00u zijn naast de levering aan de Staten-Generaal tevens geprinte gepersonaliseerde Prinsjesdagstukken geleverd aan:
 - ✓ Ministerie van Algemene Zaken (RVD) ter attentie van mw. E. Oppenhuis de Jong (oplage: 5).
 - ✓ Ministerie van Financiën t.a.v. mw. J.Posseth (oplage: 5).
- Maandag 14 september om 9.00 uur is aan beide ministeries een levering gezonden van geprinte gepersonaliseerde exemplaren van het Belastingplan, Overige Fiscale Maatregelen en de Fiscale Vereenvoudingswet in (oplage: 5).

9.a Kan mbt de Miljoenennota 2010 een overzicht worden opgesteld van welke instanties in welke oplage welke versie(s) van dit document hebben ontvangen?

Ja, dit overzicht is te vinden in de 3 bijgesloten verzendschema’s Miljoenennota uit het zogenaamde verzendboek. De bijlagen bevatten de verzendschema’s van:

- 1) de geprinte – gepersonaliseerde – versies,
- 2) de gedrukte versies,
- 3) de gedrukte internetbijlagen.

9b. Kan – indien van toepassing – ook worden aangegeven of, en zo ja welke, specifieke kenmerken op de omslag en eventueel per bladzijde zijn aangebracht?

Het binnenwerk van de zogenaamde “gepersonaliseerde” versies van de MEV, het Belastingplan (3x), de Miljoenennota en de Internetbijlagen van de Miljoenennota werden per bladzijde voorzien van de volgende specifieke kenmerken:

Levering aan	Specifieke kenmerken
Politieke partijen	Acroniem van de betreffende politieke partij
Kamervoorzitters van de Eerste Kamer en Tweede Kamer	De tekst “Kamervoorzitter 1 ^e kamer” en “Kamervoorzitter 2 ^e kamer”
Ministerie van Financiën	De tekst “Ministerie van Financiën”
Ministerie van Algemene Zaken	De tekst “Ministerie van Algemene Zaken”

De specifieke kenmerken werden op elke bladzijde van het binnenwerk in de kleur grijs (40% zwart) geprint, diagonaal lopend van linksboven naar rechtsonder, achter de geprinte begrotingsinformatie tekst, tabel of figuur.

Ervaringen

10. Zijn binnen Sdu de afgelopen jaren procedures en werkwijzen rond Prinsjesdagstukken gewijzigd (aangescherpt, verbeterd, etc)?

Sdu Uitgevers heeft onlangs extra fysieke veiligheidsmaatregelen genomen vanwege de migratie van het productieproces van officiële bekendmakingen in Staatsblad, Staatscourant en Tractatenblad naar Internet. Omdat daarmee ook grote delen van de productie via internet verlopen, waren extra maatregelen noodzakelijk. Onderdeel van die maatregelen is dat medewerkers naast de geheimhoudingsverklaringen, ook een verklaring hebben ondertekend waarin zij aangeven het beveiligingsbeleid ter zake te kennen en er naar te handelen.

Voor de Prinsjesdagstukken is dat op termijn relevant, aangezien deze stukken (als Kamerstuk) in de loop van 2010 ook via deze weg verwerkt gaan worden.

Voor het overige hebben ervaringen uit de afgelopen jaren geen aanleiding gegeven de gevolgde werkwijze te wijzigen.

11. Heeft u andere ervaringen of aandachtspunten mbt gang van zaken rond Prinsjesdagstukken die u aan de commissie wilt meegeven?

Nee.

12. Andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van Prinsjesdagstukken waarvan u vermoedt dat die voor Cie relevant kunnen zijn?

Geen opmerkingen.

Bijlage 1 – teksten arbeidsovereenkomsten vaste dienst en v tijdelijke dienst

Verklaring vaste medewerkers (onderdeel Arbeidsovereenkomst)

Artikel 8 GEHEIMHOUDING

8.1 Werknemer erkent dat hem/haar bij deze strikte geheimhouding is opgelegd, zowel tijdens (dit laatste geldt uiteraard niet voor de normale functie vervulling van werknemer) als na het einde van de arbeidsovereenkomst, terzake van alle gegevens respectievelijk bijzonderheden de onderneming van werkgever -of van een met haar gelieerde onderneming- betreffende.

Deze plicht tot geheimhouding geldt tevens ten aanzien van de gegevens c.q. bijzonderheden de relaties en opdrachtgevers van werkgever betreffende.

8.2 Bij schending van het hiervoor sub 8.1 bepaalde kan werkgever aangifte doen van het plegen door werknemer van het misdrijf als bedoeld in artikel 273 Wetboek van Strafrecht, terwijl overtreding tevens aanleiding kan geven tot ontslag wegens gewichtige redenen ex artikel 7: 678 BW.

Verklaring Uitzendkrachten (onderdeel inhuur overeenkomst)

GEHEIMHOUDING & VERKLARING GOED GEDRAG

Je bent verplicht tot strikte geheimhouding van alle informatie en gegevens waarvan je als gevolg van je werk bij Sdu kennis draagt. Alle informatie en gegevens hebben een vertrouwelijk karakter. Het niet naleven van deze geheimhoudingsplicht is voor Sdu reden tot directe beëindiging van de inleenperiode, zonder aanzegtermijn en/of het betalen van een schadevergoeding. Iedere medewerker ondertekent daarom een geheimhoudingsverklaring.

GEHEIMHOUDINGSCLAUSULE

Zowel tijdens als na de beëindiging van de tewerkstelling zult u jegens een ieder volledige geheimhouding betrachten over alle bedrijfsaangelegenheden, in de ruimste zin des woords.

Artikel 98 Wetboek van Strafrecht

1. Hij die enig gegeven, waarvan de geheimhouding door het belang van de staat of van zijn bondgenoten wordt geboden, daaronder begrepen enig voorwerp, waaraan een zodanig gegeven kan worden ontleend, opzettelijk mededeelt aan of ter beschikking stelt van een tot kennisneming daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, wordt, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat het een zodanig gegeven betreft, gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste zes jaren of geldboete van de vijfde categorie.

2. Met dezelfde straf wordt gestraft hij die enig gegeven, dat van een verboden plaats afkomstig is en tot de veiligheid van de staat of van zijn bondgenoten in betrekking staat, daaronder begrepen enig voorwerp, waaraan een zodanig gegeven kan worden ontleend, opzettelijk mededeelt aan of ter beschikking stelt van een tot kennisneming daarvan niet gerechtigd persoon of lichaam, indien hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat het een zodanig gegeven betreft.

Artikel 272 Wetboek van Strafrecht

1. Hij die enig geheim waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat hij uit hoofde van ambt, beroep of wettelijk voorschrift dan wel van vroeger ambt of beroep verplicht is het te bewaren, opzettelijk schendt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de vierde categorie.

2. Indien dit misdrijf tegen een bepaald persoon gepleegd is, wordt het slechts vervolgd op diens klacht. Ondergetekende, tewerkgesteld bij Sdu Uitgevers B.V., verklaart dat zij/hij heden uitdrukkelijk op de hoogte is gebracht van de voor haar/hem geldende geheimhoudingsclausule alsmede van de artikelen 98 en 272 van het

Wetboek van Strafrecht inzake schending van geheimhoudingsplicht. Voorts verklaart zij/hij dat het niet naleven van de geheimhoudingsplicht voor Sdu Uitgevers B.V. een reden vormt voor onmiddellijke beëindiging, derhalve zonder aanzegtermijn, van de arbeidsverhouding. Dit geldt zowel voor stage- als voor uitzendperiodes.

Plaats :

Datum :

Naam :

Handtekening :

VERZENDSCHEMA GEPRINTE -GEPERSONALISEERDE- EXEMPLAREN MILJOENENNOTA

Deze exemplaren van de Miljoenennota 2010 zijn uniek. Op iedere pagina van het binnenwerk is diagonaal van linksboven naar rechtsonder de afkorting van de partij aangebracht in 40% zwart.

Het omslag heeft geen specifieke kenmerken en geen embargovermelding.

De stukken zijn per partij of ministerie verpakt. Deze verpakking is voorzien van een A5 embargosticker en de naam van de fractie of ministerie.

LEVERING VRIJDAG* 11/09 16.00u: BINNENHOF 21-22: t.a.v.

Eerste Kamer	CDA	VVD	PvdA	SP	CU	Groenlinks	SGP	D66	PvdD	OSF	Yildirim	Kamervoorzitter	TOTAAL
Miljoenennota	5	3	3	3	2	2	2	2	1	1	1	1	26
Internetbijlagen	5	3	3	3	2	2	2	2	1	1	1	1	26

***NB: OP IEDERE DOOS: - WITTE STICKER MET NAAM VAN DE FRACTIE OF KAMERVOORZITTER
- A5 EMBARGOSTICKER**

LEVERING VRIJDAG* 11/09 16.00u: PLEIN 2: t.a.v. mw. D. FRIGGEN of mw. L.KIPP

Tweede Kamer	CDA	VVD	PvdA	SP	CU	Groenlinks	SGP	D66	PvdD	PVV	Verdonk	Kamervoorzitter	TOTAAL
Miljoenennota	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2	1	1	34
Internetbijlagen	5	5	5	5	2	2	2	2	2	2	1	1	34

***NB: OP IEDERE DOOS: - WITTE STICKER MET NAAM VAN DE FRACTIE OF KAMERVOORZITTER
- A5 EMBARGOSTICKER**

LEVERING VRIJDAG* 11/09 16.00u: - FINANCIËN, CASUSARISTRAAT 32, t.a.v.

- ALGEMENE ZAKEN, BINNENHOF 19, t.a.v.

	FIN	AZ	TOTAAL
Miljoenennota	5	5	10
Internetbijlagen	5	5	10

***NB: OP IEDERE DOOS: - WITTE STICKER MET NAAM VAN HET MINISTERIE
- A5 EMBARGOSTICKER**

Bijlage 14

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
Telefoonnummer: 070-3185076
Email: T.dLange@tweedekamer.nl

Commissie Prinsjesdagstukken

Den Haag, 4 december 2009

Aan de directeur van het Centraal Planbureau
Prof. dr. C.N. Teulings
Postbus 80510
2508 GM Den Haag

Nr.: 2009-23

Geachte heer Teulings,

Op 14 oktober jl. heeft het Presidium van de Tweede Kamer de Commissie Prinsjesdagstukken ingesteld die gevraagd is onderzoek te doen naar de gang van zaken rond de stukken die in 2009 in het kader van Prinsjesdag onder embargo zijn verstrekt. Voor een nadere uiteenzetting van deze opdracht, alsmede de samenstelling en voorziene werkwijze van de commissie, verwijs ik graag naar Kamerstuk 32 173, nr. 1, dat voor de volledigheid ook bij deze brief is gevoegd.

De commissie wil zich een goed beeld vormen van de wijze waarop in algemene zin, dus ook buiten de Tweede Kamer, met de zogenaamde ‘Prinsjesdagstukken’¹ wordt omgegaan wat betreft de procedures die samenhangen met het bijzondere karakter van deze stukken. De commissie wil op dit punt ook leren van een aantal “naastgelegen” organisaties en instanties die met deze stukken te maken hebben. Om die reden heeft de commissie in eerste instantie aan de Eerste Kamer, de ministeries van Algemene Zaken en Financiën en de SDU een aantal vragen van feitelijke aard voorgelegd over procedures, processen en ervaringen.

In het antwoord van de minister van Financiën, dat als bijlage 1 bij deze brief is gevoegd, geeft de minister aan dat hoewel de MEV wel onder de embargoregeling valt, de verantwoordelijkheid van en de kennis over de processen en procedures ligt bij het Centraal Planbureau. Om deze reden zou de commissie het op prijs stellen als ook het Centraal Planbureau antwoord zou willen geven op de vragen die de commissie ook aan bovengenoemde organisaties en instanties heeft voorgelegd (bijlage 2). De commissie zou u erkentelijk zijn indien u deze vragen zo spoedig mogelijk, maar uiterlijk 11 december aanstaande wilt beantwoorden (bijgesloten treft u een retourenvelop aan). De commissie dankt u op voorhand voor uw medewerking.

Met vriendelijke groet,

J.L. de Wijkerslooth,
voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken

¹ Met ‘Prinsjesdagstukken’ worden de stukken bedoeld die op vrijdag 11 september 2009 en zaterdag 12 september 2009 onder embargo tot dinsdag 15 september 2009 15.15 uur zijn verstrekt, te weten de Miljoenennota, de afzonderlijke hoofdstukken van de rijksbegroting, de MEV en het Belastingplan c.a.

Feitelijke vragen over procedures, processen en ervaringen met betrekking tot Prinsjesdagstukken, i.h.b. de Macro Economische Verkenning

Procedures

Kunt u beschrijven welke procedures er binnen het Centraal Planbureau (CPB) gelden om het vertrouwelijke karakter van de Macro Economische Verkenning (MEV) te waarborgen?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

1. Zijn procedures, voorschriften, richtlijnen en dergelijke die geheimhouding van de MEV moeten waarborgen bij het CPB ook op papier vastgelegd? Zo ja, zou de commissie daar een kopie van mogen ontvangen?
2. Zijn er ook ongeschreven regels in dit kader wat betreft de gang van zaken rond de MEV? Zo ja, welke zijn dat?
3. Kunt u beschrijven welke procedures gelden bij het proces van drukken, vervoeren en verspreiden van de MEV voorzover het CPB daar bij betrokken is?
4. Zijn de procedures en werkwijzen in dit kader voor de zogenaamde koningin-MEV identiek?

Processen

Kunt u beschrijven wat de gang van zaken in 2009 was binnen het CPB ten aanzien van de totstandkoming van de MEV 2010?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

5. Hoeveel functionarissen zijn naar uw schatting betrokken bij dit proces? Hoeveel mensen binnen het CPB beschikken, voorafgaand aan Prinsjesdag over een (concept) van de MEV?
6. Heeft het CPB in de voorbereiding op Prinsjesdag ook de beschikking over concepten van andere Prinsjesdagstukken (Miljoenennota, belastingplan, begrotingen)? Zo ja, kunt u aangeven welke stukken u op welke momenten ter beschikking heeft gehad in 2009 hoe de vertrouwelijkheid van deze stukken zijn gewaarborgd?

Ervaringen

Kunt u aangeven, wellicht ook op basis van voorgaande jaren, welke ervaringen uw organisatie heeft opgedaan met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken en wat daarvan geleerd is?

Kunt u daarbij in ieder geval ingaan op de volgende vragen:

7. Zijn binnen het CPB de afgelopen jaren procedures en werkwijzen rond de MEV gewijzigd (aangescherpt, verbeterd, etc.)?
8. Heeft u nog andere ervaringen of aandachtspunten met betrekking tot de gang van zaken rond Prinsjesdagstukken in zijn algemeenheid en de MEV in het bijzonder, die u aan de commissie zou willen meegeven?
9. Zijn er nog andere zaken, gebeurtenissen of feiten in het kader van het proces rond de verspreiding van de Prinsjesdagstukken in 2009 waarvan u vermoedt dat die voor de commissie relevant kunnen zijn? Zo ja, wilt u die vermelden en toelichten?

Voorzitter Commissie Prinsjesdagstukken

J.L. de Wijkerslooth

Postbus 20018

2500 EA Den Haag

Commissie Prinsjesdagstukken

9 december 2009

Geachte heer De Wijkerslooth,

2009-23

In uw brief van 4 december jl. legt u ons een aantal vragen voor over de manier waarop wordt omgegaan met de MEV. In antwoord op die vragen worden in deze brief zo volledig mogelijk de procedures, processen en ervaringen van het CPB beschreven.

Procedures

Net als bij het ministerie van Financiën zijn medewerkers van het CPB gehouden aan de geheimhoudingsplicht, zoals opgenomen in ARAR. Voor de details verwijs ik u naar de brief van de Minister van Financiën (ongedateerd). Nieuwe medewerkers van het CPB leggen een eed of belofte af, waarin het belang van vertrouwelijkheid voor de reputatie van het CPB wordt benadrukt. Bij de afname van de eed of belofte besteed ik ook mondeling aandacht aan dit punt. In aanvulling daarop zijn er geen op papier vastgelegde procedures, voorschriften of richtlijnen die specifiek van toepassing zijn op de MEV. Wel zijn er ongeschreven regels. Alle CPB'ers zijn - zo is het mijn ervaring - zeer goed doordrongen van het belang van de geheimhouding van vertrouwelijke informatie. Voor zover ik weet lekt er daarom ook nooit vertrouwelijke informatie vanuit het CPB. Dit wordt bevestigd vanuit de journalistieke wereld.

De concept-MEV is op 1 september 2009 voor commentaar voorgelegd aan contactpersonen van de departementen, DNB en het CBS. Dit geschiedt middels een (met een password) beveiligde e-mail. Ook is op 1 september de concept-MEV per e-mail gestuurd aan de betrokken Staatsraad van de Raad van State. Vervolgens is de MEV besproken in het contactpersonenoverleg op het CPB en in de REKI. Na verwerking van zinvol geacht commentaar van de contactpersonen en de REKI is de MEV gefinaliseerd en op 10 september naar de drukker (SDU) gestuurd. De gedrukte exemplaren zijn vervolgens pas ná Prinsjesdag (pas op woensdag 16 september) door de SDU aan het CPB geleverd. Wat er tussen de elektronische aanlevering bij de SDU en aanlevering bij het CPB van de gedrukte exemplaren precies gebeurt met de stukken, is ons niet bekend. Ten behoeve van de

fractievoorzitters en financieel specialisten is met AZ en Financiën afgesproken dat zij de SDU via een spoedprocedure voldoende exemplaren konden laten printen (ipv drukken) van de op 10 september door ons aan de SDU aangeleverde bestanden. Verdere afhandeling van deze exemplaren viel onder verantwoordelijkheid van AZ en Financiën, wij hebben ons niet met het proces bemoeid.

U vraagt ook naar de procedures voor de zogenoemde koninginne-MEV. Dit is een wezenlijk ander product (want een tussentijdse raming), dat met ingang van 2009 meteen na finalisering door het CPB, dat wil zeggen zonder vooraf in concept te zijn voorgelegd aan contactpersonen, openbaar is gemaakt.

Processen

Tijdens het maken van de MEV wordt gewerkt met een speciale directory op het interne netwerk. De betrokken medewerkers hebben hiertoe toegang (en verder niemand). Daardoor kunnen in totaal ongeveer vijftig medewerkers bij de bestanden van de MEV (finale versie, concept-versies, onderliggende cijfers en analyses, etc.). De meeste van deze medewerkers bekijken alleen de voor hun eigen werkzaamheden relevante cijfers en teksten, naar schatting negen medewerkers kijken naar de integrale teksten van de MEV. De drukproeven van de MEV worden niet elektronisch gecirculeerd en door slechts zes mensen bekeken (gecorrigeerd).

In de voorbereiding op Prinsjesdag krijgt het CPB op ad-hoc basis concepten van delen van de Miljoenennota en het Belastingplan. Dit ten behoeve van de consistentie met de teksten en cijfers in de MEV. Dit jaar hebben we op dinsdag 4 augustus een concept van Hoofdstuk 2 van de Miljoenennota gekregen, in het kader van het zogenoemde 'CEC-rondje'. Binnen het CPB is dit stuk gedeeld met 7 medewerkers, die het kritisch hebben gelezen. We hebben op 6 augustus per e-mail inhoudelijk commentaar naar Financiën gestuurd. Daarna hebben we geen concept-versies van (delen van) de Miljoenennota meer ontvangen. Op 25 augustus hebben we per e-mail van het ministerie van Financiën de MR-versie van het Belastingplan (inclusief bijlagen) ontvangen. Deze stukken zijn door vier direct betrokken medewerkers bestudeerd. Overigens krijgt het CPB altijd (het gehele jaar door) de relevante (sociaal-economische) MR-stukken toegestuurd. De medewerkers die deze stukken ontvangen, hebben bij indiensttreding een veiligheidsonderzoek ondergaan.

Ervaringen

Rond de MEV zijn de procedures de afgelopen jaren niet wezenlijk aangepast. Rond de ramingen die we in juni (koninginne-MEV) publiceren, hebben we de procedures wél aangepast. Voorheen werd deze raming eerst (vertrouwelijk) rondgestuurd naar de

contactpersonen bij de departementen (en DNB). Omdat deze nog niet gepubliceerde cijfers bijna altijd werden gelekt, hebben we besloten de cijfers nu direct zelf publiek te maken. Meer in het algemeen is het onze ervaring dat (vertrouwelijke) concept-cijfers bijna altijd lekken zodra ze buiten het CPB worden gedeeld met departementen. Soms zelfs terwijl de vergadering waarin de eerste vertrouwelijke en nog voorlopige resultaten bekend worden gemaakt, nog aan de gang is!

Uiteraard ben ik gaarne bereid verdere vragen te beantwoorden. Voor specifieke vragen kunt u ook contact opnemen met _____

Hoogachtend,

Coen Teulings
Directeur

Bijlage 15

Algemeen Nederlands Persbureau ANP, 11 september 2009 Friday 4:03 PM

Kabinet bereidt burger voor op zware jaren

REIJNS BERGSMA

PRINSJESDAG

DEN HAAG (ANP) - De economische crisis laat nog jaren sporen na. Het kabinet kondigt dinsdag op Prinsjesdag aan dat jarenlang forse bezuinigingen noodzakelijk zijn om de sterk opgelopen staatsschuld en hoge tekorten op de overheidsbegroting weg te werken.

Volgend jaar kiest het kabinet nog voluit voor investeringen om de economie aan te jagen. Hiertoe besloot het al dit voorjaar. Toen ook werd vastgelegd dat er in 2011 een begin wordt gemaakt met het op orde brengen van de overheidsfinanciën. Zo koos het kabinet voor structurele hervormingen als verhoging van de pensioenleeftijd naar 67 jaar.

Maar er is meer nodig. Dit jaar is er een historisch grote krimp van de economie; meer dan 600.000 mensen zijn naar verwachting in 2010 werkloos. Zelfs al zou de economie nu snel aantrekken, dan nog kampt het kabinet jaren met tekorten op de begroting. Volgend jaar wordt een begrotingstekort verwacht van 6,4 procent van het bruto binnenlands product.

Om die reden kondigt het kabinet dinsdag een serie verkenningen aan naar besparingen van 20 procent op terreinen als arbeidsmarkt, zorg en woningmarkt. Hiermee spiegelt het kabinet zich aan de regering van toenmalig premier Dries van Agt, begin jaren tachtig. Die liet ook ambtenaren op tientallen terreinen zoeken naar bezuinigingen.

Het kabinet blik op Prinsjesdag verder vooruit dan normaal. Dat kan omdat de belangrijkste crisismaatregelen voor 2010 dit voorjaar al werden genomen. Het gaat dan vooral om investeringen in bouwprojecten en energiebesparing.

Tegenvallers die voor 2010 moesten worden weggewerkt, zitten vooral bij Sociale Zaken en Defensie. Bij Sociale Zaken wordt daarom 80 miljoen euro bezuinigd op de re-integratiegelden. Vanaf 2011 wordt ook de AOW-partnertoeslag voor gepensioneerden met een jongere niet-werkende partner onder de 55 jaar eerder geschrapt dan gepland.

Defensie moet door tegenvallers met bijvoorbeeld de verkoop van materieel en slijtage de komende jaren tussen de 200 en 300 miljoen euro op de eigen begroting vinden. Daarbovenop komen nog bezuinigingen die de komende jaren oplopen tot 300 miljoen euro.

Ook Ontwikkelingssamenwerking moet inleveren. Het budget blijft op 0,8 procent van het bruto nationaal product, maar omdat dit daalt is ingrijpen nodig. Verantwoordelijk minister

Bert Koenders moet dit jaar 550 miljoen euro bezuinigen en volgend jaar wordt dat tussen de 600 en 700 miljoen.

De burger merkt de economische tegenwind in de portemonnee. De koopkracht daalt volgend jaar gemiddeld met een kwart of half procent. Gezinnen met één kostwinner en een modaal brutosalaris van 30.000 euro gaan er het meest op achteruit: min 1 procent. Kostwinners met twee keer modaal gaan er 0,75 procent op achteruit.

Er is ook een beetje positief nieuws. Zo gaat een geplande bezuiniging op de huurtoeslag, een tegemoetkoming aan huurders, niet door. De bonus op de aanschafbelasting voor zuinige auto's gaat omhoog en er komt een belastingvoordeel voor bestuurders van een elektrische leaseauto.

Copyright 2009 Algemeen Nederlands Persbureau ANP
All Rights Reserved

NOS Teletekst, 11 september 2009, 16.19 uur

Bijlage 17

TV, Nederland 1, NOS, Journaal, 11 sep 2009, 18.00 uur

NOS JOURNAAL OVER DE PRINSJESDAGSTUKKEN

Interviewer B. Schilham

PRESENTATOR:

Iedereen gaat er volgend jaar in koopkracht op achteruit. Behalve de mensen met een laag inkomen. Dat blijkt uit stukken die het kabinet op Prinsjesdag presenteert. De NOS heeft die al gelezen. Het wordt een Prinsjesdag met een sombere boodschap van het kabinet.

VOICE OVER:

Kamerleden kregen de stukken vandaag al. En ze konden een somber verhaal mee naar huis nemen voor het weekend.

VAN HAERSMA BUMA (CDA):

Het zal wel over de crisis gaan en hoe dat aangepakt wordt. Dat is de verwachting.

VOICE OVER:

Waar het verhaal op Prinsjesdag vorig jaar nog was: we kunnen wel een stootje hebben, is het verhaal nu compleet anders. In de Miljoenennota staan ongekende getallen en megatekortingen. De toestand van de schatkist verslechtert volgend jaar met 40 miljard. Het kabinet zint voor de jaren als de crisis achter de rug is, op megabezuinigingen: 35 miljard. Om de schade dan weer een beetje in te halen. Keuzes daarvoor worden nog niet gemaakt. Er komen werkgroepen onder leiding van topambtenaren en ex-topambtenaren die voor de zomer met ingrijpende bezuinigingsvoorstellen komen. Ook de hypotheekrente en de uitkeringen worden dan onderzocht. En bij dit alles gaan ze er dan nog vanuit dat vanaf 2011 de economie weer een beetje aantrekt, en er dus ook meer geld in het laatje komt. Maar volgend jaar wordt er nog geld uitgegeven om de economie een beetje in de benen te houden. Dat was in maart al afgesproken in de onderhandelingen over de crisis. Het gaat dan om investeringen in bijvoorbeeld scholen en wegen. Zoals altijd moeten de ministeries tegenvallers op hun begroting zelf opvangen. Medisch specialisten leveren salaris in. Artsen moeten goedkopere medicijnen voorschrijven. Maar bijvoorbeeld ook de studiebeurzen worden bevroren. Net als de lonen en uitkeringen die gematigd worden. Gemiddeld gaat iedereen er een kwart procent op achteruit. De laagste inkomens houden hun koopkracht, maar de klappen zijn er vooral bij mensen die hun baan verliezen, of van wie het bedrijf failliet gaat. Het aantal werklozen loopt op tot 615.000.

PRESENTATOR:

Ja, Bram Schilham in Den Haag. Dit horen we dus op Prinsjesdag. Wat kon je uit die cijfers opmaken?

SCHILHAM:

Wat in ieder geval duidelijk wordt is dat het kabinet gaat proberen de geesten rijp te maken voor hele zware tijden voor Nederland. Opmerkelijk is dat dat bedrag van 40 miljard euro waarmee de toestand van de schatkist verslechterd al op de eerste pagina van de Miljoenennota wordt genoemd. De boodschap zal zijn: maak de borst maar nat. Volgend jaar gaan we nog even niet bezuinigen. Dat hebben we afgesproken. Maar de jaren daarna zal het heel hard gaan.

PRESENTATOR:

Ja, dat koopkrachtverlies. Dat blijft beperkt, zou je kunnen zeggen. Is dat niet opmerkelijk in een tijd van crisis?

SCHILHAM:

Ja, er is zelf nog wat aan gedaan, want een paar weken geleden waren er nog cijfers dat het koopkrachtverlies hoger zou uitvallen voor veel groepen. Maar daar heeft het kabinet dus blijkbaar nog wat aan kunnen repareren. En minister Bos van Financiën zojuist die liet merken dat hij daar ook wel een beetje trots op is.

BOS (touwtje):

We kunnen allemaal rekenen. We weten ook allemaal dat we in een forse recessie zitten. En dat dat gevolgen heeft voor de schatkist. Dat kan iedereen ook op z'n vingers natellen. En hoe het allemaal precies in elkaar zit en welke getallen er bij horen en wat we eraan gaan doen, dat hoort u allemaal volgende week.

VERSLAGGEVER:

Toch lijkt het dat de koopkracht voor mensen, gewoon thuis, niet heel erg achteruit gaat. Maar een kwart procent. Dat valt mee.

BOS:

Als dat zo is, zou het inderdaad meevallen. Als je in één van de grootste economische crises sinds de jaren dertig van de vorige eeuw zit en je merkt het maar zo weinig in de koopkracht, dat zou inderdaad een enorme meevaller zijn. Tegelijkertijd, of het precies zo in elkaar zit en wat er nog meer aan de hand is, dat vertellen we u het liefst volgende week.

SCHILHAM:

Ja, en een van de dingen die volgende week ook gezegd zullen worden vanuit het kabinet is dat het eigenlijk niet gaat om een kwart of een half procent koopkracht in deze tijden. Het gaat om al die mensen die hun baan verliezen. 615.000 werklozen in totaal volgend jaar. Die gaan echt merken de problemen van de crisis in hun portemonnee, net zoals de mensen die een bedrijf hebben en dat failliet zien gaan.

PRESENTATOR:

Zijn ze nou eensgezind in het kabinet?

SCHILHAM:

Ja, er is een algemeen gevoel: wij willen niet als kabinet de geschiedenis ingaan als het kabinet dat toekeek hoe de overheidsfinanciën weer zo uit de klauwen liepen. Vandaar ook dat plan om al die ambtenaren aan het werk te zetten tot de komende zomer om plannen te maken voor ingrijpende bezuinigingen. En op die manier wil het kabinet ook volgende week dinsdag laten zien op Prinsjesdag: wij gaan doen wat we kunnen om dat enorme grote financiële gat te gaan dichten.

(letterlijke tekst, ongecorrigeerd, RM)